

מלאכת כותב (סימן ש"מ סעיפים ד' ה')

דף ק"ג. במשנה הכותב עד ק"ג: אמר רב יהודה, מתני' דף קד: הכותב – דף קה. וחכמים פוטרם.

סיכום עיקרי דיני כותב - משנ"ב סקב"ב.

שתי אותיות משם אחד - כת' רש"י (ד"ה משם אחד) שתייהן אלפין, וברקע"א על המשניות הק' שהרי בדברי רבי יהודה להלן ע"ב מבואר שרק בכתיבת שתי אותיות שוות המצטרפות למילה שיש לה משמעות חייבים אבל בכתיבת שתי אותיות שוות שאינן מצטרפות למילה בפני עצמה אין חייבים, וכת' הביאור"ל (ד"ה במשקין) דלרש"י כל המח' בגמ' היא היכא שנתכוין לכתוב מילה גדולה וכת' א"א מתוך אזורך, אולם נתכוין לכתוב א"א סתם חייב, וכן כתב במיוחס לר"ן (לעיל עה ד"ה ויש) בשם הרשב"א, וכ"כ ברש"ש (ברש"י ד"ה בין).

והרמב"ם (פי"א משבת ה"י) כת' דאות כפולה פעמיים כגון שש תת חייב, חייב ודייק המגיד משנה מדבריו שדווקא כשהכתיבה בעלת משמעות חייב, ודייק הביאור"ל דהרי"ף והרא"ש שהביאו רק מתני' ס"ל כרש"י. והמאירי (ד"ה בין בשם אחד) פי' כרש"י, אולם כת' דבגמ' נח' בזה, והרמב"ם פסק לקולא, והרי"ף והרא"ש נראה שחייב כסתם מתני'.

במאירי כ' דבכותב ב' אותיות שאינן שוות ואין להם משמעות כגון אק לכו"ע חייב, וכ"פ במשנ"ב (ס"ק כ"ב אות ה').

שתי סמניות - כת' רש"י (ד"ה משתי) דהיינו אחת בדיו ואחת בסיקרא, וכת' הרשב"א (ד"ה משני) והריטב"א (ד"ה הכותב) שק' לומר כך במתני', והביאו פי' רה"ג שהם סימנים כגון נונין הפוכים. וכע"ז כת' הפי' המשניות לרמב"ם דהכוונה שכותבים בנ"א א' לסימן אחד ב' לסימן שתיים. אולם התוי"ט הק' על שיטת הרמב"ם.

בכל לשון חייב - וברש"י (ד"ה בכל לשון) 'כל כתבים וגופן של כל אומה ואומה', אולם האו"ז (סי' עו) כת' דווקא אשורית ויונית, ועיין ברמ"א (סי' שו סעיף יא), ובמג"א (שמ סק"י) ופמ"ג ונוב"י (אור"ח סי' לג) וביאור הלכה (שו ד"ה בכתב) שהאריך לדחות שיטה זו.

אטר - הק' הר"ן (ד"ה גמרא א"ר ירמיי) דמ"ט לא בטלה דעתו, ותי' דאמרינן כן רק באדם שיכול לעשות כמו אחרים ומשנה, משא"כ באטר שלא יכול. ובשפ"א הק' דא"כ שולט בשתי ידי פטור.

שולט בשתי ידיו - כת' הריטב"א (ד"ה בשולט) דפשיטא, וקמ"ל שאע"פ שרוב מלאכות עושה באחת מ"מ כיון ששולט אף בשניה וכותב בה לפעמים חייב.

אמר רבי יוסי לא חיבו שתי אותיות אלא משום רושם - עי' פרש"י במתניתין דנראה שפליגי בזה ר"י וחכמים דלר"י שורט חייב ולרבנן פטור, ובפיה"מ לרמב"ם כ' דרך אחרת דרושם היינו ב' אותיות שמורות על סימן כמו י"ב, וגם לת"ק חייב אלא דלת"ק חייב מדין תולדה ולר"י מדין אב דרושם, ואיכא ב' אבות כותב ורושם, ומפרש דשתי סמניות היינו רושם, וברמב"ם (פי"א הי"ז) כ' רושם תולדת כותב הוא כיצד הרושם רשמים וצורות בכותל וכו' ובמ"מ כ' דאזיל לשיטתיה שגם לת"ק חייב רושם מדין תולדה, ועי' בה"ל ש"מ ס"ה (ד"ה מותר במוסגר) שחולק על המ"מ, ועי' מאירי שבתחילה כ' שלת"ק פטור ברושם, ואח"כ כ' כרמב"ם שחייב מדין תולדה.

ק"ד: - סוף הפרק

במשקין ומי פירות – במיוחד (לר"ן ד"ה כתב במשקין) בשם הרא"ה כ' דדוקא מי פירות ומשקין כעין מי תותים שמשחיתן ורשומן ניכר אבל מים דעלמא מסתברא דמותר לכתחילה וכן דייק בשעה"צ ש"מ (ס"ק כ"ח) מפרש"י שכ' בד"ה במשקין כמו מי תותים, והביא שבתפא"י אוסר, וכ"כ הריטב"א (ד"ה והא דתנן).

נתכוין לכתוב ח' וכתב ב' ז' - תוס' (ד"ה נתכוין) העמיד מתני' שנתכוין לכתוב ב' אותיות איזה שיהיו דנתכוין לדבר איסור וגם נעשית מחשבתו, וכן פי' הרשב"א (ד"ה תנא) והריטב"א (ד"ה נתכוין) וכע"ז כת' הר"ן (מיוחדות ד"ה נתכוין), אולם הרמב"ן (ד"ה הא דאמרין) כת' דאינו נכון, אלא פי' הדבר 'שאני הכא דבכל מקום השתים נתכוין לכתוב אותה האחת אבל התם לא נתכוין לזרוק חוץ למקום השתים'. ועיין במאירי (דף קה. ד"ה נתכוין).

כתבו במי טריא - בדין כתב שנבלע – עיין אגלי טל (אבני נזר כותב סימן מ"ז).

כתב על גבי כתב – גמ' גיטין י"ט. איתמר המעביר דיו וכו', עי' רשב"א ד"ה כתב ע"ג כתב, ומאירי ד"ה כתב.

כתב אות אחת בטבריה - עיין רש"י והרמב"ם שביארו שמדובר על שני גליונות, ועי' מגיד משנה (פי"א הי"ב), והרשב"א (ד"ה כתב אות אחת) ביאר שאת אותו גליון לקח לציפורי ורשם שם עוד אות, עוד הביא מרב האי שמדובר שהיה שער גדול וכתב בגדול על השער והאות השניה מצטרפת לפי שהמהלך משער לשער רואה ששתי האותיות מכוונות זו כנגד זו.

הא דבעי זיוני - נח' הראשונים בטעם החיסרון דאין זיונים, האם הכוונה לאותיות שצריכים זיון או שתלוי ברצונו, בספר התרומה (סימן קיד) כת' דתלוי ברצונו, אולם הביא שיטת הריב"א דבלא זיונים פטור בשבת, וכן הביא המרדכי (גיטין רמז שיד), והריטב"א (ד"ה הא דבעי) ג"כ הוכיח דתלוי ברצונו. וע"ע בסוגיא זו בקהילות יעקב (סימן מח) .

אות אחת – יל"ע האם בכתיבת אות אחת עובר על איסור תורה מדין חצי שיעור, עי' תוס' לעיל (דף עג. ד"ה העושה) שהקשה מדוע איתא במתני' השיעור, והק' אורה ע"ג. (תוס' ד"ה העושה) כ' שממחלוקת רשב"ג ורבנן במשנה דף קה. גבי כתב אות אחת בשחרית ואות אחת בין הערבים נראה שכתובת אחת הרי היא בכלל חצי שיעור שאסור מן התורה, וכן מבואר בשפת אמת עג. בתוס' ד"ה העושה, וכן פסק המשנה ברורה (ס"ק כב אות ד') ובביאור"ל (סעיף א ד"ה על שתי שערות), אמנם עי' במגן אבות (לר"מ בנעט ג ד"ה והמיסך) שכתב על מלאכת מיסך והעושה ב' בתי נירין והאורג והכותב דאיתא למימר דלא חשיבא חצי שיעור, וכן יש לדקדק משו"ת הרמ"א והט"ז שמדמים הקרבת אותיות שלימות להקרבת חצי אותיות דשתיהן רק מדרבנן.

סעיף ד'

כתיבה באויר - התרומת הדשן (סי' סג) דייק מהאו"ז דלא יכתוב במשקין ע"ג השולחן וכן באפר נגוב או משקין, ומבואר דווקא כה"ג שיש איזה רושם ניכר, אולם בלא"ה אין איסור בזה. והגר"א (סק"ז) דייק מדינא דסעיף ה' דכל שאין רישומו ניכר כלל מותר לכתחילה. וכן פסק הרמ"א.

כמה זמן מתקיים - עי' ברשב"א (דף קטו: ד"ה הא) כת' דמיקיימי קצתזמן אחד כספרי הזכרונות, וכן דייק הביאור"ל (ד"ה במשקין) מדברי תוס' (שם ד"ה אבל הכא), ולפי"ז אסר הביאור"ל בעיפרון. אמנם בשער הציון לעיל (סימן שג סקס"ח) הביא דברמב"ם מבואר דתלוי אם מתקיים בשבת וברש"י משמע מתקיים תמיד ולא הכריע בזה, אולם בביאור"ל בסוגיין משמע שמכריע כשיטת רש"י. וכן הוכיח המנחת שלמה (סימן צא סקי"א), ועיין בחו"ש (פ"כ סק"א) מש"כ בזה.

האם אוכלים חשיבו דבר המתקיים - הפמ"ג (אש"א סק"ה) והח"א (כלל לח אות ד) כת' דעוגה לא חשיב דבר המתקיים, אולם הביאור"ל (במשקין) כת' דחשיב מתקיים, וכן דייק בדברי המרדכי לענין מחיקת כתב שע"ג העוגה שלא צירף שחשיב דבר שאין מתקיים, ובאמת המ"ב והדג"מ שם לא כת' דהוי דבר שאין מתקיים, והחזו"א (סי' סא סק"א) נסתפק בזה.

הליכה עם נעלים שעושות צורת או אותיות: לפעמים לא הוי פס"ר או ספק פס"ר ומותר, ואם הוי פס"ר הוי דבר שאינו מתקיים על דבר שאינו מתכוין ופס"ר דלא נחא ליה כלאח"י, ולפי הכללים הנ"ל מותר כה"ג, והחזו"ש (סוף פרק כ) והארח"ש (פרק טו הערה נג) שלא חשיב מלאכה כלל. ועיין קה"י (סי' מו) דמאריך ביסוד הדבר היכי חשיב שלא הוי מלאכה כלל.

השלימה לספר: כת' רש"י (דף קד: ד"ה והשלימה) 'אות אחרונה של אחת מעשרים וארבעה ספרים'. וצ"ע האם בדווקא הוא שרק בזה יש חשיבות לדבר שלם שבלי אות אחת פסול, או בכל ספר דינא הכי, ובמנח"ח (מוסף השבת לד אות א) כת' דבגמ' סתמא קתני' וכן מדקתני ארג חוט והשלים לבגד, וכן דייק בדברי הרמב"ם, אולם ברש"י משמע דווקא, וביאר דווקא בהו חסרון אות גורע השלימות, משא"כ בשאר ספרים, ואף כשלא כת' בקלף חייב בתנ"ך. ובביאור הלכה (ד"ה במשקין) הוכיח דלאו דווקא בסוף הספר אלא ה"ה באמצע, ועי' ברבינו חננאל (ד"ה אבל) שהחיוב בהשלמת אות אחת הוא גם באופן שהשלים מזוזה, ובתוספתא פ"ב ה"ה ובירושלמי פ"ג ה"א כתב אות אחת והשלים את השם חייב והובא ברשב"א (ד"ה אמר), ובריטב"א ד"ה להשלים, ועי' בחזון יחזקאל גר' הגר"א.

עוד כת' המנחת חינוך דחייב גם משום מכה בפטיש. אמנם במאירי (ד"ה אע"פ) כת' דאין חיוב מכב"פ אלא רק לאחר שנשתיימה המלאכה עיי"ש. והשפת אמת (ד"ה גמ' והשלימה) הק' על המאירי ממנפח כלי זכוכית וגבי תנורא לעיל (דף עד:) ונשאר בצע"ג לדינא. [ולגבי תנור התם הוי לאחר סיום המלאכה], ועי' ערוך השולחן סי' שי"ג סעי' י"ב-ט"ו.

ב' אותיות בב' מקומות: מבואר דב' דפי פנקס אם אין נהגים פטור, אולם הרמב"ם (פי"א משבת הי"ב) כת' דגויל פטור, ודייק המ"מ דפנקס כיון שהוא רך מתקפל ולא חשיב מחוסר מעשה, וכת' דמקור הרמב"ם מדברי הירושלמי, ועיין בשע"ה צ (סקמ"ב וסקמ"ה) מש"כ בזה דלרש"י משמע שאפילו כה"ג פטור, ובשו"ת חת"ס (אור"ח סי' צ ד"ה הנה) כת' דמקורו מגמ' מנחות (דף נז.) לענין צלית בשר שמצטרפים ב' מקומות עיי"ש.

ב' אותיות אחת מעל השניה: כת' הביאור"ל (ד"ה במשקין) שמדברי הירושלמי (פי"ב ה"ה) מבואר שהוא כתב ע"ג כתב, ועיי"ש בדברי הפ"מ (ד"ה מהו) ובקרב"ע (ד"ה חד) הביא ב' פירושים בזה, אולם הוכיח הביאור"ל דהבבלי פליג.

לחבר אותיות לפרוכת - כתב המג"א (סק"י) דמשמע בגיטין כ. שאם תוחב אותיות של כסף על גבי בגד הוי כתב, ובגמ' שם כתוב שאי אפשר לשחרר עבד על ידי רכימה שעל בגד, והקשה התוספת שבת הובא במחצית השקל דא"כ מבואר איפכא שאין זה כתיבה, ועי' בנשמת אדם ל"ז סק"ב, ועיין באגרות משה (ח"א אור"ח סי' קלה) שג"כ תמה קצת על המג"א, אולם לדינא מחמיר, וכ"ז כשמחברם, ועיין בחוט שני (עמ' קנז) שהסתפק לענין אותיות המתחברות ע"י מגנט האם חשיב חיבור, ובספר שולחן שלמה (סקל"ה) החמיר בזה.

טעם האיסור דעת הגרשז"א זצ"ל (ששכ"ה פרק ט' הע' מ"ח, דפו"ח, הע' נ"א) דחשיב כמו כמחבר אות לקלף, וכ"כ באורחות שבת (פרק ט"ו הע' כ"ה), "שעיקר שם כתיבה בזה הוא משום חיבור האותיות אל הרקע, אמנם באגרות משה (אור"ח סי' קל"ה) נוקט דלאו דווקא כשקובע אותיות שאין להם רקע על הפרוכת אלא גם באותיות שיש להם רקע וקובע אותם יחד באופן של קביעות יש בזה איסור דרבנן בחיבורם, ונפק"מ האם מותר לחבר אותיות זה לצד זה בלי בסיס, וכגון להשחיל אותיות על שרשרת.

הצר צורה בכלי - גמ' ע"ה: הצר צורה בכלי וכו' חייב משום מכה בפטיש, ובירושלמי בפרקין כ' דהצר צורה הראשון חייב משום כותב והשני משום צובע וכרמב"ם פ"א הי"ז כ' רושם תולדת כותב הוא כיצד הרושם רשמים וצורות בכותל וכו' ובאליה רבה והבה"ל ש"מ ס"ד (סוד"ה במשקין) הביא קושיית הא"ר סי' שמ ס"י שהק' למה הרמב"ם בפ"י הט"ז כ' שהצר צורה חייב משום מכ"ב ולא חייב משום כותב, עיי"ש מה שתי, וע"ע בקה"י סי' מ' אות ב', ועי' בר"ח (ד"ה וכן) שכ' ואי ההיא צורה אית בה אותיות דמיקרו חייב משום כותב ואי לא חייב משום מכה בפטיש.

מלאכות שירטוט - הכנה לחיתוך, או הכנה לכתיבה.

גמ' (דף עה:) מולח ומעבד היינו הך, ר"י ור"ל אפיק חד מינייהו ועייל שירטוט, וכן הרמב"ם (פ"ז משבת ה"א) הוציא מולח וכת' שרטוט [עיי"ש במ"מ], ופסק (פ"א הי"ז) דיני שרטוט, והביאם המ"ב (סקכ"ב), ועיין בשע"צ (סקנ"ד) דהביא מחלוקת רש"י והרמב"ם האם האב הוא שירטוט בעור לכתיבה או לחתוך, צ"ע כיצד הביאו האחרונים עיין במ"ב (סימן רעד סק"ה) לרשום על החלה בשבת לדעת היכן לחתוך, ומדוע לא הוי משרטט דאורייתא, וכת' בשש"כ (פרק יא סעיף טו) שענין מלאכה זו היא הכנה למלאכת מחתך, וכשם שאין איסור מחתך באוכלין כן אין איסור משרטט באוכל, ועיין בערוך השולחן (סימן שכא סכ"ח) שכת' שדינא דסעיף ה' לעשות שריטה בקלף הוי משרטט, דאם השרטוט אינו מתקיים אינה מלאכה אולם בנייר הוא מתקיים וזהו אב מלאכה, ונכון להודיע זה לההמון שאינם יודעים שזהו אב מלאכה, ולכאורה חזינן שאף בלא לכתוב אלא לשרטט לזיכרון הוי משרטט. ועיין עוד בשבט הלוי (ח"א סי' קיב) שדייק ברמב"ם ששרטוט אף אחר הכתיבה חייב.

סעיף ה'

רושם בציפורן - שנינו במשנה שהעושה שריטה על בשרו לדעת רבי אליעזר חייב חטאת ולדעת חכמים פטור מחטאת אך אסור לעשות כן, ומשום כך פסק האור זרוע (ח"ב סי' ע"ג) שכשאדם מעיין באיזה הלכה בשבת ועולה בדעתו חידוש אסור לו לרשום את חידושו בציפורנו על גבי הגליון, כשם שלדעת כולם אסור לאדם לעשות שריטה על בשרו, וגם משום שלדעת רבי יוסי על שריטה בלבד חייבים משום כותב והלכה כרבי יוסי שנימוקו עמו, אולם הטור כתב שמותר אפילו לכתחילה לרשום בציפורן על גבי ספר משום שאין זו כתיבה מתקיימת, ועיין ב"ח וט"ז שהקשו דהרי מבואר במשנה שר"י אומר שאסור לעשות רשימות, ועיין בה"ל (ד"ה מותר) שהאריך דהסמ"ק ס"ל שהלכה כרבנן, ועי' מג"א (סי' שכ"ג סוסק"ה) שהביא שו"ת הרא"ש שמותר לעשות נקבים בדף לסימן ותמה עליו שהרי רושם אסור ובפשוטו שנקט שהלכה כר"י וצ"ע.

קג:

עץ משפט
נר מצוה

זו א ב מיי פ"ח מהל' שנת הלקה י:
זו ג מיי פ"י מהל' שנת הלקה טו:

יז ד מיי פ"ח מהל' שנת הלקה י:
יח ה מיי פ"י שם הלקה טז:

יט ו מיי פ"ז שם הלקה י:
כ ז מיי פ"ח מהל' שפילן הלקה יז שנת עשין כד טו"ע דל"ח ס"י לב עניף ד' ועו"ש י"ד ס"י רעד עניף ג:

כא ח מיי ומנח שם טו"ע דל"ח ס"י לו ספיף א וטו"ש י"ד ס"י רעד עניף ה:
כב ט מיי פ"ז שם של יא ופ"ח טו"ע א ג סמנ עשין כד טו"ע י"ד ס"י ענה ספיף א:
כג ו מיי שם טו"ש שם ספיף ג:

כד כ מיי פ"ח שם הלקה ה סמנ שם טו"ש דל"ח ס"י לב עניף ג וטו"ש י"ד ס"י רעד ספיף ו ס"י רעד ספיף ה:

רבינו חננאל

דמרא בהפלג אחד אינו חייב על הבונה ועשה אחד מאלו אלא הטאת אחת שלא עשה אלא אב ותולדותיה והעושה אב ותולדותיה אינו חייב אלא אחת. ושמואל מחייב להני תלת משום מכה בפטיש ואי עבד בין וחד מתוך חייב תרתי חד משום בונה וחד משום מכה בפטיש דלאו תולדה דבונה ניתנו. וכתבא פליג רב סבר (ב) כיון שהטחת אבני גריל הוא ואיתן אבני דלא משפיר ומשוי ולהו גוית כדרכיה כל אלה אבני יקרות מבהות גוית מנורות במדינה והורא כמכה אבן בפטיש להשוות עקמו (מיהו) וזקן נקב בלול גמלי כיון והמשום אורי הוא לבנין דמו ותולדה בנין הוא ושמואל סבר נקב לפתוח פה בבלי דמי שהוא סוף מלאכה. וכן מוכינס ידי הקורדוס (בשעשה) א"ע"פ שכלי הוא רב דיש בנין בכלים ושמואל סבר אין בנין בכלים ונרטיסן בכלל גריל משום דרבי יוחנש כן כי המסתח חייב משום מכה בפטיש כשמואל. ונמוחבין לשמואל מהא דתניא הקורדוס לא שהוא חייב בשלמא לרב דאמר משום בונה היינו חייבי הקורדוס דמחוי חייב שעושה חור בבוטל כדי לבנות בין ותולדת בנין הוא. ולא לשמואל דמחייב הנרק משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכ' אלא [גמור] מלאכה איכא בקורדוס הלא הנרק צריך לקבוע באותו [ונקב] מספר ומצאת קביעת המספר הוא הגמר מלאכה. ומשני כגון שקרב ברימצא. פי' במקדח והניח המקדח במקדח שקרב במספר קבוע באותו חור שקרב כדי לחזוק שהוא גמר מלאכה. ואשכחן סוגיא דשמועאל ענינא המחזיר מטה של טרסיים בשבת (לעיל ד' מז) כרב דסבר ערילי שופתא בקופצא והוא יד הקורדוס בבקב

בגלמורי בעלמא חייב.

פירש ר"ח ויש מפרשים א"ל היינו אמנ אמנ (סלה) שכותבין בקמיעין^(א) ולחלא דהיינו נוטריקון ומיז אפילו צאלח ורצנן דפטרי נמתני^(ב) פטרי אפילו צב' וגו': "א"א דאאודך איכא בינייהו.

לאו דוקא דהא ת"ק פטר אפי' שמי אומיות משם אחד עד שיכתוב שם משמעון אלא משום ר"ש נקמיה דלפי' כהא מייחייב: **המעבד** כ' שהוא. לאו דוקא כ' שהוא אלא כשיעור המדרש כהמוליא (נשל דף עט.) ולא נקט כ' שהוא אלא לאפוקי מדר"ש דלומר עד שיעבד כל העור:

תריץ הכי יבוא עד שיכתוב כ' הפסוק כו'. ואל"ת וי"ש אריגה מהני דהכא לא מחייב ר"ש עד שכתב את כולו וי"ל דצאריג שעושה דבר חדש שאינו צעולם מחייב ספיר צשני צמי יורין אצל עיבוד שאינו אלא תיקון העור צעלמא וכן גורר וכל כוזה צמי ר"ש עד שיתקן את כולו: **טיתין** פיפין. מכאן נראה לר"ת שנתיך ללף רלש טעית לתוכה דלמי כעין פ':

בשביעי כמשפטם גרסינן. כדמוכח צפרק קמא דמענינא (דף צ: ב) וכן הוא במסורת הגדולה ודלא כרס"י^(א) דגרס בשמיני כס"פ לולג וערצה (סוה דף מז.). גרועי

הבונה פרק שנים עשר שבת

ת"ל אחת. שהתא מלאכה שלימה צמקוס אחד^(א) שם משמעון. ולגבי צגד נמי שני חוטין וצנפה שני צתין שמקיימין (ב) כך לפי שאין אדם אורג צגד ציוס אחד ועושה נפה צצת אחת ומתחיל ועושה עד קיוס שלא יאה נסתר מאליו: אפי' לא כתב. ממיכה גדולה: אלא ב' אותיות **ש** שם אחד כגון שש תת. וכן מצינו שגדולת כגון שש משצנר^(א) משק"ש ששם^(ב) תת מתמלוא^(ב) תמנו^(א) ויכ"ש אס נמתיון לקטנה תמילה: **שיבוצא** בה מתקיימות. ולקמיה פריך היינו ת"ק: ר' יוסף אומר. מפרש למלמליה לקמן: היינו ת"ק. שש תת: ובת' אף אף דאאודך. שהס שמי אומיות ממיכה גדולה אצל לא מלניו שהיא מיצה קטנה ככל המקרה: כיון דאיתא בגלמורי. קמיעות וכתבים של מכשפות ושל שמות קורין לשלון לטיין של מניין קלטורות ורגילין שפרטין לכחוד צהן מיצות של שמי אומיות ואינס מיצות צמקוס אחד: המגדר. כלוטוס^(א) או קלפס דהוא תולדה דממחק: הקורדא כ' שהוא. קלמ הנקב ואע"פ שלא עבר עווי העץ לרלומ ענצר השני: כ' כה שהוא. מן הצורה: את בולא. כל מה שנמתיון לגרר או לעצד מתחלה צצת אחת: כ' השם. כל המיכה: מ"ז דר' יוסי. היכי דריש ליה: אחת מאחת. אחת ה"ל למכתב ולשמוק ומכז מ"ס ימירה (ומהנה ימירה): הנה מהנה. א"כ הנה הוה ליה למכתב ומכז מהנה מ"ס ימירה ומאחת ימירה הלך למדרשינהו לכולהו כמצינו דזרזס אחת הנה צלמ מ"ס הכי אחת שהיא טנה הנה שהיא אחת לתרי גוויי איכא למידעל משמעומייהו ועשה עצירה אחת ויחיל לו הנה חייב עשאות הרצה ל' נמי ועשה דריש עשאות מצוה לו כלחת ואע"פ שהנה היו משמע שהרצה עצמות עשה והיינו הנה שהיא אחת הלכך מריוויו דריש ציה פעמיס שהיא כן ופעמיס שהיא כן כדמפרש לקמיה: אחת שמועון. כלומר דריש מ"ס ימירה אחת היו משמע דריש חייב עד שיכתוב כל המיכה שנמתיון לכחוד: מאחת שם משמעון. כחז מאחת למימר דלפילו לא כתב אלא מקצתה ונלצד שהתא מקיימת (ג) צמקוס אחד דומיא דלחת דרישה^(א) דקרא: הנה היו משמע אבות כחז מהנה לרציו תולדות: אחת שהיא הגה. דלמקן לעיל^(א) ה"ד כגון שעשאן צדוק שנת ושגנת מלאכות ואע"ג דכולן אינן אלא חילול שבת אחת מייחייב לכל מלאכה ומלאכה דגופי מלאכות מתלקין הואיל ואיכא שגגה עונא^(א) הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות. שאף על פי שהן גופי מלאכות הרצה אינו חייב אלא אחת דלדא שגגה היא^(א). מי דמי כו'. זה שנמתיון לכחוד שם משמעון מ"ס פתוחה כחז ויחייב קרי ליה מתקיימת

הנהות הב"ה (ב) רש"י ד"ה שם משמעון וכו' צתין שמתקיימין קן: (ג) ד"ה מלחת וכו' שהיא מתקיימת נמקוס:

תורה אור השלם (א) דבר אל בני ישראל לאמר נפש פי תחמא בשבגה מכל מצות יי אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה: [ויקרא ה' ב] (ב) א"י י' ואין עוד ואתי אין אלהים אאודך ולא ידעתי: [וישע מה, ה] (ג) וכתבתי על מצות ביתך ויבשריך: [ויברים ה' ב]

(ד) ויעשר עזים אחד השאת מקרב עלת התמיד ונקמה (במדבר כח, יא) (ה) ויעשר השאת אחד מקרב עלת התמיד ונקמה (במדבר כח, יא)

(ו) ונקמתם [ונקבתם] לקרים לאלים [ונקבתם] במוספרם במוספרם: [במדבר כח, יג]

הנהות וציונים

(א) נדצ"ל והא קתני רש"א דקאי אברייא דלעיל (כ"פ) התוס' ברכות כ' א"א ד"ה (התניא): (ב) נדצ"ל אחד (גנדי יוסף, כדנשי"י הללן ד"ה מי דמי): [ג] לעיל עה ע"ב ושם איתא חייב משום "מתחן": [ד] נדצ"ל דרשה (רש"י): (ה) נדצ"ל בש"ר (סאות המיס): [ו] שני פירושים האלה כתובים בעורן עור אלא (גליין): [ז] דרבו זה ש"ר לפני ד"ה בגלמורי: [ח] לפנינו דריש דסוכה מז' א"ר ד"ה רב אשי איתא בוב"ל בשביעי כתיב במספרם כמשפטם וכו' ובקבנות שמיני כתיב במספרם כמשפט (גליין): [וכ']

ליקובי רש"י [גרסם בסוף המסכת]

שאלו כחצותהו למבנות המטה ורב ושמואל דאמרי תרווייהו [התם] המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב הטאת ומותבין [מחא] המחזיר קנה מנורה בשבת חייב הטאת קנה של ציידן לא יחזיר ואם החזיר פטור. ר' הימאי אמר המרכיב קרן פשוטה חייב קרן פשוטה פטור ופרקינן הוא דאמר כי האי תנא מלבנות המטה וכרעי המטה והלוחם של קסבא לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור לא יתקע ואם תקע חייב ששכבאי אם היה רפוי מותר. ופשיטא לרבנן בהראי דהני כוליהו משום בונה איתר ומשום הכי מחרטין כגון דעבידי להו דאמרין בי רב חמא הואי ההוא מטה גליליתא דהוה מחזירי ליה בשבתא. א"ל ההוא מוכרנן ביה רוב חמא מ"ש שריין דמזשום בנין בן צדק ואתי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא מדרבנן [מיתא] איכא א"ל אנא כרבנן שמעון ב"ג סביר לי דאמר אם היה רפוי מותר. ונרטיסן בירושלמי קנה מנורה למה אורי חייב ר' אבהו ב"ש יתתן ורב הונא תרווייהו אמרו בשנים בנין כוליהו כרב. פי' חזק קפידא בקבא. כגון שחקק חריץ בקב מקום שהוא מרת קפידא ונמצא שעשה כמין השנותהו שהיו סימנין בהין: המכה בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה חייב אמר רבה ורב יוסף מפני שזמאן את ידיו וסביר בני רחבה דהאי זמאן מלמד את ידיו אומנות הכאה היא ונרחת. ופשוט אביי ורבא שכן מוריד טיט משכן ערשין כן ותניא גמי הכי. ופי' זמאן דאמר רבה ורב יוסף. מרגיל את ידיו לאותה מלאכה היא שכן נהנהו מרקעי פחים כמסמית העץ על הסדן מכין תחלה בקורנס על הסדן כשמתחיל במלאכה ורשבי"ב ור' אבהו אמר מלאכה מלאכה חייב [ליתא]. [הניא]. התנא כל שהוא. ראויה לעשות גומא דליתת ובמשכן ידיו חורשים ליתא אחו' של סממניו. ודומכיש והמלטיק עצים. קשיא לן מכדי המתקן קרקע בכל שהיה צריך להמה לי ליתמאן לבחמה כמלוא דלא גרי ור' יוחסין בדי לבשל ביה צלמא אבוי גמא טבני ואזי מייפה קרקע הוא להמה לי שיעורא. ומשני רבה ורב יוסף **באום** שאין הקרקע מחייבה לביקוע עצים ולא ביכוש לפיכך צריכין שיעור [התתיהו]. איכא אמר האיכא צריך שיעור בשעה דלא קא מכרין ליתמאן ואצ"י הוא מחייבה אלא חייב אלא בשיעור קרא מכרין ליה אם לבחמה אם להסדן. ואקשינן עלה איך היה אביי ורבה דאמרין תרווייהו מודה ר' שמעון בפסקי דרישה ליה ימות כלומר אפילו ר' שמעון דסבר דרב אמר מתכרין מותר כי האי גוונא דודאי לא אפשר לחלוש בין בשמאלו בין ביהמינהו ורצונו כבן מריב. ומשני בתולש של שאין רצונו ליפוי הקרקע כלל לפיכך אינו מחייבין אלא במחשבתו שמתכרין לה: **הכותב** בן בימיתו בין בשמאלו בין ביהמינהו. והא אין דרך כתיבה כן. ואוקמה ר' ר' חייב באיטר שהוא דרכו לכתוב שנמצא שפאלו במקום ימין ואקשינן תוב אי הכי אימירו לא לחייב דהא כל איטר שפאלו במקום ימירו ונמצא הימין של איטר כי הוא שפאלו ואין דרך כתיבה בכך ונראה זה. ואוקמה אביי בשולש בבי' דידו. דתרווייהו מיומנותן או שנמצא כותב בשתיין ודרך כתיבה בשתיין אבל מי שאינו שולט אלא בידו אחת לא מחייב משום כותב שבתא אלא זמאן שהכותב בידו המיומנת אבל אם כתב בידו אחת לא מחייבין שאין דרך כתיבה בכך לפיכך איטר שאין חשק שלמות על רבינו חננאל (א) נראה דספר כגון צנני רעס ואולי צ"ל כר סכר דהמפתח צריך לכן הוא ומיז מטה טוס ותמלוא סכר דקין שמתפתח ויז:

קק שבת

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תכמוד בבלי עמוד מס: 218 הודפס ע"י אוצר החכמה

צינונים

ג הכותב. ק"ג ע"א
מ"י פ"א מה"ש ה"ט
קמ"ג לאין ס"ה: בין
משם אחד. מ"י ע"ס
ה"י:

שינויי נוסחאות

ג שתי אותיות. כמ"ק
ליחא. משני שמות.
גד"ג ונמשכ"ג משה.
ואינו נכון. משני
סממניות. גד"ג סממניות.
נמשכ"ר סימניות. כמ"מ.
סממניות וז"ה נמשכ"ג
(ושם משתי) וע"י רע"ג
ומר"ט ובהגות. ה"ח
נגמלא. לא חייבו.
נמשכ"ר לא נתייבבו.
אותיות. כמ"ק ככל
הפסקה אחרת.
אוצר החכמה

ראשון לציון

פ"ב ג [במשנה] הכותב.
ע"י יס"מ: [שם] אמר
רבי. ז"ל ר"י וכן ליחא
נמשכ"ג וכן נגמ' מוכח
על פי הסוגיא דשם וכן
נפקר המשנה והירושלמי
למנע דפוסין שרליה וכן
במקומי שנת מלמך טעות
זה ואין לשם ע"ס על לנ:

חידושי מהרי"ח

פ"ב ג חר"ט ד"ה בין מב'
סממניות כו'. ונראה
דחירוק א' אינו נראה
דע"כ לא פליגי חכמים על
רבי יהושע בן כחירה
במשנה ה' אלא אות א'
נוטריקון אבל ב' אפילו
חכמים מחייבי גם תירוק
ב' אינו נראה שבאמת
לר"י ב"ב מחויב באחת
ולרבין צריך דוקא שתי
רק לחירוק דאפשר דע"כ
לא מחייבי ריב"ב שם
אלא בעשה נקודה עליה
כמו שפי' הרב שם דאז
דנאין שדוראי כונתו
למספר רק שמה כתב רק
לאות א' אבל לא למספר
לכן צריך ב' אותיות אף
לריב"ב אינ"ש ע"כ לא פטרי
רבנן התם אלא משום
שע"כ אין אותו אות
כולל כל התיבה רק שהוא
נוטריקון אבל כאן שאות
א' או ה' באמת או
אחד או שתי והי' כאילו
כתב על התיבה וחייב
אפי' באות א' קמלין
אוצר החכמה
דודוק:

תוס' רעק"א

ג [אות קטן] ברע"ג ד"ה
בין משם אחד. שתייה אלפין.
חובה אבל א' דאינו חובה כלל
וכן פסק הרמב"ם פ"א הלכה י"ג
לרש"י והרע"ב דמקטני סתמא במתני' בין משם א' משמע דכל אותיות כפולים חייב אפי' א' ודוקא ר' יהודה דקאמר בברייתא אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן משם א' חייב כגון תת וכו' הרי דפירש בהדיא כגון תת וכו' וממעט אא אבל מתני' סתמא קתני ומשמע בכל ענין חייב:

נמשנה ה' פ"ח ומ"ה פ"ט וכן קילר: ג בין מב' ציליס: ג בין בימינו בין בשמאלו. בלדס שהוא סממניות. לגי' זו פי' הר"ב כגון שכותבין א' לסימן אחד וז' לסימן שנים וכן לשון הרמב"ם. וא"ת דהא מרשא שמעת לה הכותב ז' אותיות משני שמות וי"ל דא' מרשא ה"א דוקא שכותבין ביחד לזווג שיהא מלה ותיבה אחת. כמו שני אותיות שהיו נמשכן לדעת אלו בן זוגו והיינו לייחד ציווג ותיבור היו נכתבין אצל כשכותב ז' אותיות לשני סימנים אין ציווגם עולה כלל ביחד אלא כל אחד הוא סימן בפני עצמו

ג הפותב שתי אותיות, בין בימינו בין בשמאלו, בין משם אחד בין משני שמות, בין משני סימנים, כגון שכותבים א' לסימן אחד וז' לסימן שנים: בכף לשון. וכתב של כל אותה

אימא לא לחייב שהרי לא כתב תיבה שלימה קמשמע לן. וא"נ איפכא דה"א דהואיל וכותב לשם סימן בלתי יתחייב שהרי נשלם צו כוונתו לסימן שרואה זה קמ"ל שצריך כמו כן דוקא שנים. ועי"ל שלא נכתבו לא' וז' ממש אלא בדוגמא נקטינהו ומשנתינו בשאר רישומין וסממניות קאמרה וכגון הסימנים שרגילין לעשות בהן המספר ומאנשי הודו העתיקים. וז"ל המגיד בפ"א מה"ש בשם רב האי גאון. ז' סימניות שאין אותיות ידוע בכתב שהן נקראים סימנים בעלמא כגון נונין הפוכים דכתיבי גזי ויהי נסוע דמפורש בפרק כל כתיבי עכ"ל:

פירוש המשניות להרמב"ם

מצרב ותכלית מה שהיו מונין שם עשרים והיו כותבים על הקרש הראשון בצדו הא' א' ועל הקרש השני ב' וכך היו עושין עד הקרש האחרון שהיו כותבין עליו כ'. וכיון שכן הוא כמו שאמרנו מי שכתב בקרש א' י"א והם שתי אותיות וככה עד ה"ט חייב משום רושם ותועלת היותו משום כותב או משום רושם כי לדעת האומר משום כותב יתחייב על שתי אותיות כשכתב תיבה בשבת בשוגג ואח"כ כתב ב' אותיות בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת לפי שהיא מלאכה אחת והאומר משום רושם מונה רושם מאבות מלאכות יתחייב שתיים.

מלאכת שלמה

אדם ואפי"ה חייב דמתני' כולה ר' יוסי היא דאמר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם ונשמאלו מיהא רושם הוי: בין משני

ג הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו כו'. אמרם בין בימינו בין בשמאלו רוצה לומר מי שהוא משתמש בשתי ידיו והם קורין אותו שולט בשתי ידיו אבל שאר בני אדם אינה נקראת כתיבה אלא כתיבת ימין אבל כתיבת שמאל אינו אלא רושם לא כותב. סממניות. הוא לשון רבים של סימן והם סימנים כמו שכותבין בני אדם א' שיוורה על אחד וז' שיוורה על שנים בכל לשון ובכל כתיבה ורבי יוסי אומר כי כותב שתי אותיות אינו חייב משום כותב אלא משום רושם. ורושם אצלנו מאבות מלאכות כיון שהיה במשכן כי קרשי המשכן היו עשרים מצד צפון ועשרים מצד דרום ושמונה מצד

ג בין בימינו בין בשמאלו. בלדס שהוא שולט בשתי ידיו עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט רב יעקב דבה דנת יעקב מוקי לה בשאר כל

י כ י תפארת ישראל ב ו ע

פ"ב (א) וב"ב הר"ב. וז' עלה הגאון מהו' עקיבא שליט"א ח"ל וב"ב רש"י ותמהני מנ"ל הא. הרי מדתני בברייתא רק שש. שהוא תיבה. אבל לא דאינו תיבה כלל לא. רק דהש"ס ר"ל דר"ש מחייב גם צוה. ומדדמי לה בקוף לא מלאנו מאן דמחייב בלא. וב"ב ה"מ פ"א. דרמב"ם ס"ל בלא פטור ודוקא לומר דמתני'

כא ודוקא בשולט צו' ידיו. דל"כ נשמאל לא מחשב כתיבה: כב ז' אלפין (א): כג אלף צית: כד א' גדיו וא' נקפרא. א"נ ר"ל אפי' קמנים בעלמא (כליפפערן) וכדומה: כה ר"ל כל כתב של אומה ואומה:

משום דסתמא תני "משם אחד" משמע דבכל ענין חייב. ול"ע: ענא גדי מסנא הנה רש"י ור"ן ור"ב כל הנביאים פה א' פי' דשם א' דמתני' ר"ל ז' אלפין. ולכן ראוי לנו להדחק כסומכוס לפנינו ולפנינו לקיים דברי רבותינו אשר מימיהם אנו שומים ושומיהן אנו מוזכרין לזכרה. ומלאכי דלתי ליד משמע מוציא מיד משמע. שחורח אמת היחה צפיהם. מדלמרינן לעיל (שם ע"ה ז') כי אות א' גדולה כשתיים פטור. משמע ודאי ברור דהא ז' אותיות שוות ממש אף שאין תיבה א'. חייב. דל"כ לאשמעינן רבותא טפי. וכן דדן. דהרי הא דפטור בלתי א' גדולה. הוא משום דלא הוה דומיא דמשכן שהיו כותבין ז' אותיות א' בקרש זה וא' בקרש שצדו כדי לזווג כמ"ש רש"י התם (נד"ה כח). וכדי לזווג. מסתמא כחצו ז' אותיות דומות. וא"כ ע"כ ליכא מאן דס"ל כן רק ח"ק דמתני' דידן. והא דקאמר משם א'. היינו אא. דאי נימא דח"ק דמתני' כר' יודא דברייתא ס"ל. ורק בשש. תת. מחייב. א"כ סוגי' דלית אמת גדולה כז'. דמשמע מנה דצ"ב אלפין חייב. אמאן חרמיי. ותו נ"ל. דמסוגיין גופא נמי יש להוכיח דח"ק דמתני' צ"ב אלפין מחייב. דאי נימא דח"ק דמתני' כר' יודא דברייתא ס"ל. ודוקא בשש תת מחייב. א"כ מה מקשה ר' יודא אדר' יודא לחוד. הו"ל להקשות גם ח"ק אהדדי. והכי הו"ל. והא איפכא שמעינן להו. דח"ק דברייתא ס"ל כר' יודא דמתני'. ור' יודא דברייתא ס"ל כח"ק דמתני'. אלא ודאי ח"ק דמתני' ור' יודא דברייתא רחוקים וז"מ כממזרח למערב. דר' יודא דברייתא ס"ל דוקא בשש תת חייב. וח"ק דברייתא ס"ל דוקא בשש משמואל חייב. וח"ק דמתני' מדנקט סתמא "משם אחד". משמע ודאי כ"ש אלף אלף דחייב. מיהו אן כר' יודא דברייתא קי"ל (כרמב"ם פ"א משנת). וטעמיה נ"ל. דלע"ג דר' יודא ור' יוסי הלכה כר' יוסי (כעריבין דמ"ו ז'). ומלכד זה הרי ר' יוסי נמוקו עמו (נענין דמ"ו א') עכ"פ היינו נגד יחיד. ולא נגד רבים (כרמב"ם פ"ה דמע"ש מ"ב). וכן כ' ג"כ הר"ן (מדרס דפ"א א') ע"ש. א"כ הכא כולנו תנאי דמתני' ודברייתא פליגי עליה דר' יוסי דסגי צ"ב רשימות בעלמא. ולהכי לא קי"ל כוותי'. וגם כר' יודא דמתני' אי אפשר דקי"ל. מדס"ל סתום ועשאו פתוח כשר. וכדקאמר בש"ס. וזו אינה הלכה. א"כ לא נשאר לן רק ח"ק דסתם מתני' דהוא ר"מ (כסנהדרין דפ"ו א') דס"ל בלא נמי מחייב. ור' יודא דברייתא דס"ל דוקא בשש תת מחייב. ור"מ ור' יודא הלכה כר' יודא (כעריבין דמ"ו ז' הנ"ל):

בין משם אחד. שתייה אלפין. וכן פירש"י ותמהני מנ"ל לרש"י והרע"ב לפרש כן הא מדברי הסוגיא נראה שני שמות דהיינו שם ג' וכדומה ושם א' היינו שש ג' כיון שהוא תיבה אבל אא דאינו תיבה כלל אינו חייב וכדס"ל לר' יהודה בברייתא אלא דהש"ס בעי לומר דרש"י מחייב אף באא דאאזוך ודחי לה וא"כ למסקנא לא מצינו מאן דמחייב באא וכן פסק הרמב"ם פ"א הלכה י"ג הכותב אות כפולה פעמיים והוא שם א' כמו דר' תת. חייב. משמע להדיא דדוקא כה"ג אבל אא פטור וכמ"ש הה"מ שם. וצריך לדחוק דס"ל לרש"י והרע"ב דמקטני סתמא במתני' בין משם א' משמע דכל אותיות כפולים חייב אפי' א' ודוקא ר' יהודה דקאמר בברייתא אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן משם א' חייב כגון תת וכו' הרי דפירש בהדיא כגון תת וכו' וממעט אא אבל מתני' סתמא קתני ומשמע בכל ענין חייב:

מקיימת ונגמרת בשבת שלמחר אינו עומד להוסיף עליה:

גמ' **משום** בונה. **נ"צ** ישוין כספר יראים **עמוד** ומנסה דף כח ע"ז:

רש"י **ד"ה בשבת אנושה מלאכה קאי**. אבל לא ביאר לנו רבינו למאי נזכר לחמל למחש' בשבת. וז"ל משום דגמר מלאכה גומר חיוב אפילו נעשית עיקרה מע"ש כגון ארג אחת והשלמה לגדל כחז אחת והשלמה לספר חני הכא בשעור קטן דנענין כולו בשבת דאחמ על הארג פטור לרצנן דקיי"ל כוונתיהו:

שם בא"ד אנושה מלאכה קאי. עיין שער הלזיון סימן שג סעיף כו אות סח:

תוס' ד"ה אבל. עיין תוס' ע"ז כ' ע"צ ד"ה ואי וכו' ועיין חו"ט פ' גמא מדליקין משנה ד' ד"ה לא יקנו וכו':

ר' משה סופר

דף קג ע"א

גמ' **התושב עדישין**. **נ"צ** ישוין תוס' גיטין דף מד ע"צ ד"ה שנתקושה:

רבי'ם תאומים

שם בארעא הדבריה. **נ"צ** ישוין לעיל ד' מאח ע"צ תוס' ד"ה מיחס וד' ע"ה ע"א תוס' ד"ה טפי:

רבי'ם תאומים

שם בארעא הדבריה. עיין מ"ו פ"ג דשביעית

גליצין מהרש"א

מתני' א"ר יובי **לא** **חיבבו** **א"א** **משום** **רושם**. לגבי כתיבה ומחקה נמשקין ואוכלין עיין ביאור הלכה סימן שמ סעיף ד ד"ה נמשקין על השולחן

גמ' אמאי **הא** **אין** **דרך כתיבה בכך**. עי' ב"י א"ח סימן ל"ב עלה י"ט ע"ג ד"ה וזכרן שיכתוב זמניו:

גליצין מהרש"א

שם באימור יד שנו וכו'. י"ל דכל בהרגל עזמו מקרי נמי איטר ומ"מ כיון דלא נולד כחוש זימין לא מחייב לענין שבת גס זימין וש"ס דמי ליה דלפילו בהרגל עזמו נמי לא מחייב שוב על זימני. אבל דכ"ע מיהא הרגל עזמו נמי מקרי איטר לענין חפילין ועמ"ש בזה מרדכי בהלכות קטנות מש"ס דשמעתין ורמו עליו מג"א סימן כ"ו סק"ט:

ר' משה סופר

שם בר"י דבת יעקב. לקמן קמ"ט ע"ב. עיין ברכות ט"ז וש"ס:

ר' אליהו גוטמאכער

שם והא מדרביא וכו'. **נ"צ** כלומר מדקמני א"ר יוסי ולא קתנא סתמא ש"מ דדוקא הא ר' יוסי קאמר ולא מה שלפנים ומשני לך קמני א"ר יוסי ולא קתני סתמא כדי להורות דכולת ר' יוסי היא ואין לומר דפליג אהא דלעיל מדלא קתני ר' יוסי אומר ועוד דא"כ קשיא בעלמא אימיני וי' והא דלא קתני ברש"א א"ר יוסי היינו כדי לפסוק להורות דהלכה כוותיה ודו"ק [אבל רש"י בחולין לא פי' כן]:

ר' משה סופר

רש"י ד"ה בכ"ז ששן **ש"ף** **כ"ז כתבים** וכו'. לענין כתיבה נכתב אשורי עיין בחריכות

ביציאור הלכה סימן עז סעיף יא ד"ה נכתב שלחם: **תוס' ד"ה לא צריכא**. **נ"צ** ישוין תוס' נתיבות ד' כ' ע"צ ד"ה ספירא ליה:

רבי'ם תאומים

רבי'ם תאומים

גליצין מהרש"א

ילקוט מפרשים החדש על מסכת שבת

[דף קב ע"ב - דף קה ע"א]

שם בא"ד **וכגון באחד שאינו אוחבו** **והקובצין**. **אזי** **וקוץ כל"ז**:

ר' משה סופר

שם בא"ד מותר לכתבחה ואפי'. ע' בשענין יו"ט על הרל"ש במס' נדה פ' האשה הל' כלאי גנדים סימן י"ד אות ט':

גליצין מהרש"א

שם בא"ד ואינו נראה **הוא** **מפני** **מורסא** **כו'**. **נ"צ** יש לדמות כל הני ראוות אלו דככל הני דמייתי תוס' עושה מעשה משו ולא הוי בכלל דבר שאין ממכוין רק לכלל מלאכה שאז"ל ועי' מהרש"א:

ר"ש מדעס"א

שם בא"ד והא דקאמר לא צריכא דעבד **בארעא** **דחבריה** **היינו** **דלא** **מוחיב** **הטאת** **אבל** **איסורא** **איכא**. הא ודאי הכא דמכוין עכ"פ לאכילה או להיסק. אף בארעא דמכריה דלא ניחא ליה ליפות הקרקע. מ"מ ודאי דאסור לכתולה אפי' לפי הערוך. דאם הוא קורר חגי שעויר דאסור מדאורייתא (וע' מדרבנן) וכדאמרינן נמי לעיל (עד). וכו' מותר לאפות חגי שעויר. אלא דלריות הערוך מחלן הוא. דמיון דעבד שאין ממכוין מותר לכתולה. אלא דנפסקי ר' דמי הוא אינו ממכוין כמו ממכוין וחייבי נמי. והכא דפטור בארעא דמכריה משום דלא ניחא ליה. וכל דלא ניחא ליה אפילו בפסקי רישיה אינו כמו אינו ממכוין בעלמא (עי' בערוך). ויבנ"ק גדל"ח א"כ היכא דאינו ממכוין כלל למלאכה כמו בפסק החפזות מותר אפילו לכתולה כמו כל דבר שאין ממכוין. והתוס' ס"ל דהכא אפילו אי לא הוא מכוין כלל לא לאכילה ולא להיסק היה נמי עכ"פ אסור לכתולה דכל שהוא פסקי רישיה אינו ממכוין ממכוין דמי אלא דאי לא ניחא ליה בהמלאכה שנעשה ע"י הפסקי רישיה הוי מלאכה שאז"ל (וכמ"ס התוספות בדבור הסמוך) ופטור אבל אסור מיהא לכתולה. א"כ בני פסק החפזות אף שאינו מכוין כלל מ"מ אסור מיהא לכתולה כמו כל מלאכה שאינו זריכה לגופה לר"ש. ולר"י דמחייב במלאכה שאינה זרל"ג אפשר דמייב נמי ואלא כיון דהמפקח הולך לאיצוד איכא למימר דמקלקל הוא ואפילו לר"י פטור וכדאמרינן לעיל (עג):

[בן אריה]

שם בא"ד היינו דלא מוחיב **הטאת** **אבל** **איסורא** **איכא**. **נ"צ** עי' לקמן ק"י ע"ב תוס' ד"ה תלמוד לומר. ועי' יראים ומנסי ס' קי"ח: [שער הלכותות] **שם בא"ד** **ומוקי לה כרש"י דאמר דשא"מ** **מותר**. ע' אשכנ"י פ' ח' שרג'ס סימן ט': [גליצין מהרש"א]

דף קג ע"ב

גמ' **המגדר**. **ז"ל** **המגדר** [וכמס"ל דף ע"ה ע"ב]:

ריב"עין

שם הצר בכ"ז צורה כל שהוא וכו'. עיין ביאור הלכה סימן שג סעיף ג ד"ה הלוקט

רבי'ם תאומים

שם או שכתב ש"א **בריו**. עיין ביאור הלכה סימן לג סעיף ג ד"ה יכתבם בדיו שסור:

ריב"עין

שם הצר בכ"ז צורה כל שהוא וכו'. עיין ביאור הלכה סימן שג סעיף ג ד"ה הלוקט יבולת:

שם או שכתב ש"א **בריו**. עיין ביאור הלכה סימן לג סעיף ג ד"ה יכתבם בדיו שסור:

שם או שכתב את האזכרות **בדה**. **נ"צ** עכ"י ס' ל"ב דה"ה כל האומיות שכתבן בזה פסול אלא דהכא מחייב שכי' למטה דזיו והעביר הוצע על הדיו דנשאר אומיות עי' תקנה לגרור האזכרה בלמעלה וישאר הדיו משא"כ באזכרות אסור לגרור דגרמא כמחוק השם:

מלאה הוריעם

רש"י ד"ה כיון דאיתא בגאטורי קאטורם. **נ"צ** ע' שהמלה משלשן לעז מגלטור. קורין

לכתיב"ט מקולקלות:

רש"י ד"ה אצפין עיינין יש שכותבין. **נ"צ** ועי' צב"י סימן ל"ו מ"ש הב"ש גזרות אות א':

מלאה הוריעים

רש"י ד"ה מכתב כו' **באומר** **מ"ם** **דונסכיהם**.

עי' ח' שמי הלחם סימן כ"ט:

גליצין מהרש"א

תוס' ד"ה א"א **הוא** **ת"ק** **פטר** **כו'**. **רש"י** **וערוך** **פירו** **דח"ק** **ר"ל** **ר' יהודה**:

רבי'ם הוריוין

תוס' ד"ה בשביעי **וכו'** **ודלא כרש"י** **דגרים** **בשמיני** **בס"פ** **דולב** **וערבה** **דף** **מ"ו** **עכ"ל** **התוס'**. שם ליכא שום רמחא מענין זה. אמנם דקד מ"ו דלרעה איחא לפנינו ברש"י ד"ה רב אשי אחר שבועי כמשפסס וכו' והשמעני כתב כמשפט וכו' והשמעני שם יראה דאי אפשר לפרש בענין אחר ויכן בעלם הגירסא שכתבו התוספות בשם רש"י אי' מקומו:

רבי'ם הוריע"ס

דף קד ע"א

גמ' א"ה **המצות**. עיין מ"ש בגליון קידושין ל"ז ע"א:

ר' אליהו גוטמאכער

שם שאין הנביא רשאי **אחדש**. ח"כ

מוצפה איתן

שם דרדקי. פירש רש"י ע"ז לקמן קמ"א:

ר' אליהו גוטמאכער

שם א"ה **בית** **א"ף** **בינה**. עיין בחומת חיים פ' חלק:

מוצפה איתן

שם באופן כפוף נאמן פשוט. עי' בצ"ר פרשה

א' דלשמע **דקאי** **על** **הקב"ה** **ומשה**

רבי'ם הוריוין

שם קוף **(קדוש)**. **נ"צ** גימטריא מקום וכן עולה

ריב"עין

שם א"ה **חורז** **בו** **אני** **קושר** **לו** **כתב**. **נ"צ** **נ"ל** **הדברים** **נוגעים** **ליריבין** **דלמרינן** **בתלן** **(ק"ז** **א')** **שחפשו** **הקב"ה** **בגדו** **וא"ל** **חורז** **כן** **לא** **ואתה** **ובן** **ישי** **נעיל** **ג"ע** **ואו** **היה** **ממקיים** **צו** **וענינו** **לך** **צו** **לאמן** **היינו** **כחר** **כמותי**. מלכותא דלרעא כעין מלכותא דלקיעא:

ריב"עין

שם א"ה **הדם**. **נ"צ** נקרא כך הג"ע ע"ש הלדקיס הנחשים צו שנקלחים הדסים [מגילה י"ג א' סנהדרין ז"ג א'] כמ"ס והוא עומד בין

ריב"עין

רש"י ד"ה סימנים **ש"ף** **סדר** **שמועות** **כגון** **א"ו** **שבש"ם**. **נ"צ** עי' רש"י (עירונין) ע"ב ע"ב (ע"ג) **ד"ה** **קצע** **לה** **מסורת** **לממנין** **צין** **בציות** **המקרא** **צין** **גניסא** **של** **משנה** **ע"ש**. וכבר כ' הרמב"ם בספר המורה פ"ג לשלישי כו' כי הדברות נדברך אל מקרי המה רק דרך מליצות הוי חל והמה סימנים למען יהיו הדברות האמורות בע"פ מסמכות לכחז ויהיו נשמרים בנח הוזכר ע"ש.

מלאה הוריעם

נז

ומדוע פרט רש"י כאן רק סימני השמועות ולא פי' כמו בעירונין שמה דצין במקרא צין בנחמה עשה סימנים:

מפרה"ן חיות

רש"י ד"ה אני אחום **כו'** **בניאוף**. **נ"צ** **כמ"ס** **המחרנס** **על** **לא** **תנאף** **לא** **תנאף** **פי'** **הניאוף** **כמ"ס** **הוריעים**:

תוס' ד"ה נבוב **כו'** **תימה** **אמאי** **נקט** **ד'הו** **כיון** **דלא** **הו** **בדורות**. עיין בשו"ת לחמי מודה שמיר' דרב מסדא מרמו בזה הא דלמא ביירושלמי דשקלים שפרח הכחז מהלכות ח"ש נבוב בחר סרו פי' נבוב חקיקת הלוחות סרו בחר סניי:

מוצפה איתן

דף קד ע"ב

מתני' **אחת** **בארץ** **ואחת** **בקורה**. עיין ביאור הלכה סימן שמ סעיף א ד"ה על שמי שערוה ונשעני' ד ד"ה נמשקין על השולחן (בא"י ובענין נוהגין וכו'):

גמ' תני **ר' חייא** **כתבו** **באבק**. ונ"צ ז"ל באלב:

שם אמרו **לו** **שוטה** **היה** **ואין** **מביאין** **ראיה** **כו'**. בשו"ת מעיל דקדק לנדד להוכיח מזה דלמכת קטקע לא בני כתיבת אומיות ע"ש סי' ל"א ומסקנאו דנע"י אומיות:

שם תנא **כתב** **אות** **אחת** **והשלימה** **וכו'**. עיין ביאור הלכה סימן שמ סעיף ג ד"ה המוחק

דיו:

שם תנא **הגיה** **אות** **אחת** **חייב** **וכו'**. עיין ביאור הלכה סימן שמ סעיף ה ד"ה לנשום:

שם כגון שנפלא **אגגו**. ולי' רמב"ם פ"ח ה"ג מהל' שנת כגון שחלק גגו של ח"מ"ם שממעת פירושו כהאי דפרק הקומץ מנחות כט ז' דלמרי לגבי כמו שפירש"י שם לא כפי ר"ש שם ועי' גליון מנחות כט א' וגליון מג"א סימן ל"ו:

גליצין מהרש"א

תוס' ד"ה **כן** **סבדא** **אור"ת** **דאין** **זה** **כו'**. **נ"צ** **עי'** **תוס'** **מגינה** **ד"ד** **צ'** **ד"ה** **הוא** **שכיח** **דלעמא** **שזה**:

תוס' ד"ה **אמר** **ר"ה**. **נ"צ** **ישוין** **תוס'** **גיטין** **דף** **יט** **ע"א** **ד"ה** **דין** **וצירוש'** **מקשה** **קושיית** **התוס'** **דלאן** **ומתמרי** **יעו"ש**:

רבי'ם תאומים

דף קה ע"א

גמ' הא **רבעי** **זיוני**. עי' מהרש"ל בשם סמ"ג הל' גיטין. דפי' הא דנע"י זיוי ר"ל דהספור רלה לזיון ולכך אינן נקראין אומיות עד שזיינין עכ"ל:

ר"י'ם מדעס"א

שם הא **רבעי** **זיוני** **הא** **דלא** **בני** **זיוני**. ופרש"י וז"ל זיוני התגין דשעטני' ג"ך. וכו"פ המפרשים. והקשו מזה לרמב"ם שאינו פוסל בחסר התגין. עי' ש"ג כאן:

[בן אריה]

שם הא **דלא** **בני** **זיוני**. ואע"פ שכוון לחאי שעויר לא הוי ממעסק. ול"ד לכיון לזרוק ב' לרצא דב' לא חוי לזירוף אחר שנמא:

רבי'ם הוריוין

הנהגות וחרושי הרש"ש

הביאור הר"ש צ"פ דערלה מ"ה מאן דאכלי דלאו דילי' בזהו לאיסמכולי ביה: **שם** **ווקושר** **דך** **כתב** **אעודה**.ב. אולי דרשי קושר כחר מהב' כפני' ונחילוף גימ'ק וכדלדשי לקמן כל הכפולות]:

דף קד ע"ב **רש"י** **במשנה** **ה'ה** **הבושר**. או בסיד. ז"ל בסידא וכו"ה ברש"י שנאלפסי וצרין: **רד"ה** **במשנה** **ה'ה** **הבושר**. נראה דחזק דהא הוה בכלל מי פירות.

ולעגלנ"פ דמשקין הס' ז' משקין שמונ כתיבים במס' מעשרין פ"ו מ"ד: **רש"י** **ד"ה** **באבק** **דרכים**. **נ"ל** **להכריע** **כפי'** **הא'**. **דלפי'** **הב'** **קשה** **דהל"ל** **בחול** **ונאד"ר** **דכמיניהו** **צהדדי** **לעיל** **(לה** **צ)** **במשה**: **רד"ה** **באבק** **הבושרים**. **נ"ל** **לפירש** **הב'** **בחד"ר** **ל"פ** **אבק** **סופרים** **שהסופרים** **מדקנים** **צו** **ניירותיהם** **והוא** **אבק** **הימים** **עי'** **פסחים** **(סוף** **דף** **מג)**: **רד"ה** **על** **שני** **דפי'**. **וה"ה** **אבות** **הי** **היית** **(אל** **ס' כומב** **על** **אחד** **מסתילת** **היית)** **דרוקים** **(כ"ל** **האומיות** **זה** **מזה** **כו')** **והדר** **תני** **שני** **דפי'** **פינקס** **(ור"ל** **דכן** **דומין** **לכותל** **אחד)** **וה"ה** **כו'**. **והרע"ב** **במחב"ת** **לא** **השמיקו** **כרליו**: **רמב"ם** **ד"ה** **נתיבון**. **אפי'** **נתיבון** **אבות** **צין** **אחד** **כו'** **כמו** **נתיבון** **אזרוק** **ב'** **כו'** **מ"ש** **מנתיבון** **אזרוק** **ב'** **כו'**. **לע"ד** **שנא** **ושנא**. **לפמט"כ** **גרים** **מכילתין** **דעקירה** **מרה"י** **הוי** **כח"ש** **דאסור** **מדאורייתא**. ואי"כ ה"ה כתיבת אות אחד שהרי אם ישלים לו אות ב' יהיה חיוב. א"כ הכל נמכוין לכתיבה דאסורא. משא"כ לזרוק ב' כיון דיומא שמה שז' לא מייחזי אפילו אם ישלים אח"כ שהרי נח בחז' ד' ולהכי מותר לכתולה לטלטל פחות מד"א כדלקמן ר"ל בחרא ואפילו דפי' דח"ש מדרבנן נוכל לתלן לנידון זה ועי' לעיל (א' ב)בהלכותא:

דף קה ע"א **תר"ה** **ורבנן**. ועוד כו' כתב אות א' בציפורי כו'. עמש"כ לעיל (לה צ) נס"ד: **בא"ד** **ואחת** **שחרית** **כו'** **נקיב** **א"ר** **בובתא** **כו'**. והא דלא נקטו רבותא

טפי דלפילו צ"ב שנחות מחייב ר"ג כדליתא נספ"א דכריתות. דהתם דוקא בשגגת שבת וח"מ ע"ש והכא אשמעינן בשגגת מלאכה:

פרק יג **גמרא** **אמר** **רב** **בבבביתא**. ג"י חמויי"ט היתה רב יהודה ע"ש:

רשש

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תלמוד בבלי עמוד מס : 742 הודפס עי"י אוצר החכמה

שאינה צריכה לגופה שזה ודאי צריכה היא לגופה (ויפוי) [ליפוי] קרקע גמור וסחיטה גמורה אלא שהוא אינו צריך לה (וכן) [וכן] אם חרש בבהמות שדה אחת ולא נתכוון אלא לייגע בהמותיו כלום יהא פטור. ואי לאו דמסתפינא מרבוותא ז"ל הוה אמינא שלא אמרו כן בתלמוד דכי לא איכפת ליה שרי לר"ש אלא בדבר שמחמת עצמו אינו חשוב מעשה ומלאכה ומשום הכי כל היכא דלא איכפת ליה חזר למהותו שאין בו מלאכה ולא מעשה חשוב, כגון הא דהכא דשורת הדין דיפוי קרקע כל שהוא לא חשיבא מלאכה אלא כשמחשבינן לה משום צורך, וכן ההיא דמיעוט ענבים מן ההדס התלוש צורך המצוה לתיקונה עושה אותו [מעשה] שהוא תיקון וכי יש בו חשיבות, וכי לא איכפת ולא מכרין ליה כלל הוה מילתא דלא חשיב. והא דאמרין דשקיל בברזי היינו טעמא משום דכי עביד הכי לא חשיב הפשט כלל אלא מקלקל גמור וכל המקלקלים שאינם מתכוונים מותרים. כנ"ל וכן הורה לי מורי הרב ז"ל והוא היה אומר בלשון אחר כתבתיו בכתובות בס"ד (כג):

[מתני'] **הכותב שתי אותיות בין בימינו וכו' בין משני סמניות.** פירש רש"י האחת בדיו והאחת בסיקרא. ואינו מחזור דבהא בבא לא איירי אלא בתכונת האותיות ובאידך בבא דלקמן (ק"ד ע"ב) איירי (במים הצביעיות) [במיני הצבעים]. והגאונים ז"ל פירשו משני סמניות [שאינן] אותיות ידועות בכתב (שאינן) [שהן] נקראות אלא (סמנים) [סימנים] בעלמא כעין (מנין הפירות) [נניין הפוכות] דכתיבי בפרשת ויהי בנסוע הארון וכדאמרין לקמן בפרק כל כתבי הקדש (קט"ו ע"ב) ובפ"ק דר"ה (י"ז ע"ב) עשה להם (סממניות) [סימניות] כאכין ורקין שבתורה: **מצינו (שם) שם קמן (ושם) [משם] גדול שם משמעון וכו'.** פי' ולפיכך אפילו נתכוון לכתוב שמעון ולא כתב אלא שמ הרי הוא חייב, והוא מלאכת מחשבת כיון ד[ב]עלמא חשוב שם, והכא נמי כל כמה דלא מכתב ליה שם לא מיכתיב ליה שמעון כדאיתא בפרק דלעיל (צ"ו ע"ב):

[גמ'] **בשולט בשתי ידיו.** פי' ולא סוף דבר ששולט יפה בשתיים דא"כ פשיטא אלא הא קמ"ל שאפילו אינו שולט לגמרי באחת מהם ורוב מלאכות עושה באחרת אפ"ה כיון ששולט אף בזו וכותב בה לפעמים, מלאכה כי אורחא חשיבא:

דף קג ע"ב

אלף [אלף] דא[א]ורך איכא בינייהו ת"ק סבר לא מחייב. פי' כיון דלא משתכחא א"א (בהדיא) [בלחודיה] תיבה בשום מקום שבתורה:

רבי שמעון סבר דמחייב כיון דאיתיה בגליטרי בעלמא. כלומר שנוהגים לכתוב בקמיעים א"א במקום אמן אמן:

(כג) ע"ש ו' ע"א ד"ה האמר רב, ועי' בחידושי הר"ן כאן ד"ה לא צריכא, וע"ע בדברי רבינו לעיל ע"ה ע"א ד"ה והא אביי ורבא, ולקמן קיי"ז ע"א ד"ה ומפרקין:

המעבד כל שהוא. לאו דוקא דהא שיעורו כדי לעשות קמיע כדאיתא בפרק המוציא (לעיל ע"ט ע"א) אלא לאפוקי מדר"ש דפטר עד שיעבד את העור כולו. ומיהו אף ר"ש לא אמר אלא כשנתכוון בפירוש לעבדו כולו אבל המעבד סתם מודה הוא דשיעורו כדי לעשות קמיע וכן מודה בכותב סתם שהוא חייב בשתי אותיות, וזה ברור:

מאחת שם משמעון. פירשו בתוספות דלישנא דמתני' נקט דמרגלא בפומיה, דהא ר' יוסי בלאו ה"נ מחייב ואפילו בסרט אחד על שני נסרים והא כתיבנא בפרק כלל גדול (לעיל ע' ע"א ד"ה מ"ט דר' יוסי):

מי דמי מ"ם דשם סתום מ"ם דשמעון פתוח. פי' דליכא למימר דהכא כשכתב שם במ"ם סתומה חדא דאם כן מאי שם משמעון דקתני, ועוד דהא בפרק הזורק (לעיל צ"ו ע"ב) פרישנא טעמא משום דכל כמה דלא כתב שם לא מיכתיב שמעון. והא ליכא למימר כשכתב שם במ"ם פתוחה אלא אם כן נאמר כדאמרין בסמוך שאין להקפיד בין סתום לפתוח:

אמר רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר. פי' וה"ה לפשוט ועשאו (כסוף) [כפוף] דהא קתני דן מדניאל. והטעם דסבירא ליה לר' יהודה שאין להקפיד באותיות מנצפ"ך אם מתחלפות בחברותיהם:

מתיבי וכתבתם [שתהא] כתיבה תמה שלא יכתוב אלפין עיינין ועיינין אלפין. פירש רש"י ז"ל כי לעולם מפני שדומים בקריאתם ויש בני אדם שקוראים לאלפין ועיינין אלפין וכדאיתא (בירושלמי) במסכת מגילה (כ"ד ע"ב) איצטריך למתני הכי שלא יכתוב זו תחת זו. ואינו מחזור דהא פשיטא ואין האיסור בזה משום כתיבה תמה אלא שמשנה הדבר לגמרי וכותב אות שאין לו לכתוב ופעמים שיהא חורבן עולם בחילופו (וכאילו) [וכגון שכתב] בראשית ברא אלקים עת השמים ועת הארץ וכיוצא בהם. ולפיכך פירשו דלענין צורת כתיבתם קתני כי השני (קרן) [קרנות] העליונים של האלף דומה לעין הפוכה כשמרחיק מהם הקו התחתון שאינו מדובק בידו כגון זה⁽¹⁾. ולפי זה למדים מכאן שצריך לזקוף ראש הקו האמצעי בכתבת האלף שאלולי כן לא היתה כצורת עין ואפילו כשירחק ממנה רגל השמאלי. ולפי זה תהא אזהרה בכאן שלא ירחיק הקו התחתון מן הירך האמצעי (ומעמקו) [ומעקמו] בסופו כגון זה⁽²⁾ וכן פירש מורי הרב ז"ל. והא דקתני שלא יכתוב עיינין אלפין, יש שפירש דנקט לה אגב דקתני אלפין עיינין שאילו בצורת העין אי אפשר לכתבה כצורת אלף, והכי נמי נקט בסמוך שלא יכתוב פפין טתין אגב גררא שלא טתין פפין. ויש שפירש שהכא [בא] לומר שלא יעקם הצד השני של העין שנראה כרוצה (לו) לכתוב אלף כגון זה⁽³⁾. והראשון יותר נכון:

בתין כפין. פי' כי הבית צריך שיהיה לה תג קטן למעלה בצד שמאל ועוקץ לאחריה בתחילת הקו התחתון דאמרין

(1) א (2) א (3) י [ובכת"י מצוייר כאן בטעות כעין צד"ן].

האותיות הפתוחות *והפשוטות ובריש פרק קמא דמגילה (ב' ב') משמע בהפך שהן הסתומות והכפופות, וכבר פירש כאן ושם רש"י ז"ל דקאי הכא וקא מקשה וקאי התם וקא מקשה ושיטת התלמוד היא בכמה מקומות, ויש לפרש דהתם על דרך ממה נפשך קא מקשה, כלומר אי מנצפ"ך סתומות ניהו קשיא דלאו צופים אמרום שבלוחות היו דאמר ר' חייא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים, ואי פשוטות קשיא מיהא שאין נביא רשאי לחדש דבר, וכבר כתבתיה שם בארוכה בסייעתא דשמיא.

מאי טעמא כרעא דקו"ף תליא. מכאן שצריך להרחיק הרגל מן הגג כזה¹ ולא דבוקה כזה².

ומאי טעמא שקר אחדא כרעא קאי. מכאן שצריך לעשות סוף השי"ן חד כזה³ ולא רחב כזה⁴.

דף ק"ד ע"ב. ובכל דבר שהוא רושם. ואמרין בגמ' לאתויי מאי לאתויי הא דתני רב חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר תני ר' חייא כתבו באבר בשחר ובשיחור כשר. ומהכא משמע דהלכות שבת כהלכות גיטין ובעינן שיכתוב בדבר של קיימא ועל גבי דבר⁵ של קיימא וכמו ששנינו לענין גיטין (גיטין י"ט א'), ובהדיא שנינו כן בתוספתא כאן (פ"ב ה"ו) המקרע על העור כתבנית כתב פטור, הרושם על העור כתבנית כתב חייב, בקליפי אגוזים בקליפי רימונים בדם הקרוש ובחלב הקרוש על עלה זית ועל עלי חרוב ועל עלי דלעת ועל כל דבר של קיימא חייב, על עלי כרשין ועל עלי בצלין ועל עלי חזרין ועל עלי ירקות ועל כל דבר שאינו של קיימא פטור, זה הכלל כתב דבר של קיימא בדבר שאינו של קיימא או דבר שאינו של קיימא בדבר של קיימא פטור עד שיכתוב דבר שהוא של קיימא על דבר שהוא של קיימא, ובקורע ורושם על העור מצאתי חלוף מן התוספתא והירושלמי כאן (ה"ד) ובגיטין (פ"ב ה"א), ובתוספתא קורע פטור ורושם חייב, ובירושלמי קורע חייב ורושם פטור.

כתב על גבי כתב פטור. ודוקא דיו על גבי דיו

אבל דיו על גבי סיקרא אמרין בגיטין פרק המביא תניין (י"ט א') שהוא חייב שתיים אחת משום מוחק ואחת משום כותב, ובסיקרא על גבי דיו פליגי בה התם אמרי לה חייב ואמרי לה פטור אמרי לה חייב מוחק הוא ואמרי לה פטור מקלקל הוא, ובירושלמי בפרקין דהכא (ה"ד) גרסינן והוא שכתב דיו על גבי דיו וסיקרא על גבי סיקרא, אבל אם כתב דיו על גבי סיקרא וסיקרא על גבי דיו חייב, רבי יצחק בר משרשיא בשם רבנן דתמן חייב שתיים משום כותב ומשום מוחק. ירושלמי וכתב ולא המטיף רבי יודן בר שלום ור' מתנא חד אמר בשלא⁶ עירב נקודות, וחורנא אמר אפילו עירב נקודות, וכתב לא השופך.

באבר כשר. ואמרין בגיטין (שם) והא תניא פסול לא קשיא הא באברא הא במיא דאברא.

וחכמים אומרים אין זה השם מן המובחר. פירוש לדידהו אינו כתב כלל דהא תנן כתב על גבי כתב פטור, אלא לטעמיה דרבי יהודה קאמרי ליה כלומר אפילו לדידך דהוי כתב אודי מיהא לגבי כתיבת השם שאינו מן המובחר, והכין איתא בירושלמי (ה"ה) בשיטתו השיבוהו בשיטתך שאתה אומר כתב הוא אף הוא אינו מן המובחר.

רב אשי אמר אפילו תימא רבנן להשלים שאני. ולכאורה הוה משמע דדוקא להשלים את הספר אבל להשלים את השם לא, דאם איתא ליתני להשלים את השם ואנא ידענא דכל שכן להשלים את הספר, אבל בתוספתא (פ"ב ה"ה) גרסינן כתב אות אחת להשלים את השם אות אחת להשלים את הספר חייב, ואיתא נמי בירושלמי בפרק האורג (ה"א).

כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בציפורי חייב. פירוש כתב אות אחת במגילה בטבריא ואות אחת (במגילה או) במגילה אחת* בציפורי, אבל רבינו הא"י גאון ז"ל כתב כך היו הראשונים ז"ל מפרשים כי טבריא וציפורי סמוכות זו לזו והיה שער של זו מסוייד בסיד עד קצה העיר וכן שער של זו מסוייד בסיד עד קצה העיר ואם תכתוב אות גדולה על קצה זו כאשר יכתב על השערים ואות גדולה כמוה על קצה זו סמוך לזו, אע"פ שאין קרובות זו

י. כ. יא. כ. יב. ש. יג. ש.

* א"ה, כ"ה בכת"י, ור"ל במגילה אחרת, ובדפו"ר וכת"א כתוב באותה מגילה.

* א"ה, לכאורה צ"ל הפתוחות והכפופות ולהלן צ"ל הסתומות והפשוטות, וכן הוא בחידושי הריטב"א.

רבי אליעזר דאורג

ואחד על האריג. יש לפרש אחד על שנים שהרי עם האחד הזה הרי היא מלאכה מתקיימת, ויש לפרש אחד על שלשה, ופלוגתא היא בירושלמי (ה"א) דגרסינן התם אשכחת על דרבי אליעזר פעמים שלשה בתחלה, פעמים שנים על גבי אחד אורג מאתמול, פעמים אחד על גבי שנים ארוגים מאתמול, רבנן דקסרין בעיין מהו אחד על האריג אחד על גבי שלשה, רבנן דהכא אמרין אחד על גבי שנים.

וחכמים אומרים בין בתחלה בין בסוף שיעורו שני חוטיין. פירוש בין בתחלת השיעור בין בהשלמת השיעור, אבל בסוף ממש דהיינו סוף היריעה אפילו באחד חייב כדתניא לעיל בשלהי פרקין דהבונה (ק"ד ב') כתב אות אחת והשלימה לספר ארג חוט אחד והשלימו לבגד חייב, ואוקימנא אפילו לרבנן דלהשלם שאני.

דף ק"ה ע"ב. ואע"פ שחלל את השבת יצא ידי קריעה. כלומר אע"פ שעשה באיסור קריעה היא ואינו צריך לחזור ולקרוע, ובירושלמי (ה"א) מקשו עלה בעון קומי רבי בא הכמה דאיתמר תמן השוחט חטאתו בשבת כיפר ומביא חטאת אחרת ואימא אף הכא לא יצא ידי קריעה, אלא כרבי שמעון דרבי שמעון אומר עד שיהא לו צורך בגופו של דבר, אמר לון תמן הוא גרם לעצמו ברם הכא אתה גרמת לו, אמר ר' יוסא ואפילו תמן את גרמת לו שאלולא שאמרת לו היאך היה מתכפר לו הוי סופך מימר דרבי שמעון הוי, חבריא בעון קומי ר' יוסא לא אמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוצרק מצה גזולה אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח, אמר לון תמן גופיה עבירה הכא הוא עבר עבירה, כך אנו אומרים הוציא מצה מרשות היחיד לרשות הרבים אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח.

חמתו אחמתו נמי לא קשיא הא רבי יהודה הא רבי שמעון. ונראה מדברי רש"י ז"ל דהשתא דאיתנן להכי מתו נמי דמתניתין היינו רבי שמעון ואפילו במת ידיה דבעי אבולי עליה, דמלאכה שאינה צריכה לגופה [היא] כהוציא את המת לקוברו (לעיל צ"ד ב'), אלא דמעיקרא קא מהדר לאוקומה כולה כחד

לזו הרי הרואה את זו ומהלך עד שרואה את זו יודע הוא כי תואמות הן ומכוונות זו לזו, והיינו דאמרין כתיבה היא אלא שהיא מחוסרת קריבה, עד כאן, ודבר רחוק הוא זה אבל מצאתי בירושלמי (ה"ד) ענין יורה על פירוש זה, דגרסינן התם ר' יעקב רבי יוסי בשם רבי אלעזר כתב אות אחת בטבריא ואחת בצפורי חייב והא תנינן אם אינן נהגין זה עם זה פטור אמר ר' בא בר ממל תפתר בסיד דק.

מהא דאמרין הכא במאי עסקינן כגון שנטל לגגו של חי"ת ועשאו שני זייניין, שמעינן דכהאי גוונא לא מיקרי חק תוכות שאינו אלא כמפריד בין שני אותיות דבוקות, וכן שנטלו לגגו של דלי"ת ועשאו רי"ש ואינו אלא כדיו שנפל על גבי האות ומעבירו.

תנא נתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שתיים חייב. איכא למידק וליהוי כנתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע דפטור (לעיל ע"ג א'), וי"ל דהכא בשרוצה לכתוב שתיים אלא שעכשיו רוצה היה לכתוב האחת מהן ועלו בידו שתיים, וכגון דלא נתכוין לכתוב שתי אותיות ידועות אלא איזה אות שיזדמן לו, וכהיא דאמרין לעיל (צ"ז ב') כל מקום שתרצה תנוח, ובהא נמי מיתרצא מתניתין דקתני נתכוין לכתוב חי"ת ועלו בידו שני זייניין פטור, דאף בהא איכא למידק מאי שנא נתכוין לכתוב חי"ת ועלו בידו שני זייניין אפילו נתכוין לכתוב זיי"ן וחי"ת וכתב טי"ת וכ"ף פטור שלא נתכוין לאלו, מידי דהוי אנתכוין לכבות זה וכיבה את זה דפטור כדאיתא בכריתות (כ' א'), אלא דמתניתין בנתכוין לכתוב שתיים אי אלו שתיים שיעלו בידו, אבל עכשיו היה כותב חי"ת ועלו בידו שני זייניין, ומכל מקום בדעתו הוא שאם יזדמנו לו דרך מקרה אותיות הצריכות זיון שיזיינם ומשום הכי אמרין הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני.

דף ק"ה ע"א. חביב נתתיך באומות. דאנו דורשין ה"א כחי"ת, וכמו שאמרו בירושלמי פרק כלל גדול (ה"ב) גבי אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, מניין לאבות מלאכות מן התורה רבי חנינא דציפורי בשם ר' אבהו אל"ף חד, למ"ד תלתין, ה"א חמשה, דבר חד, דברים תרי, מכאן לארבעים חסר אחת מלאכות שכתוב בתורה, רבנן דקסרין אמרי אפילו מן אתרה לא חסרה כלום, אלה אל"ף חד למ"ד תלתין חי"ת תמניא, לא מתמנעין רבנן דרשין בין ה"א לחי"ת.

אמו כולו לאו ליפות את הקרקע ויכרו. כלומר חט"פ שהוא מתכוון לדברים אחרים מ"מ חית' לפיו קרקע מחיליו :

ובגון דלא מכון. פי' שאינו מכון לחותו יפוי :
לא ריכא דעביד בארעא דלא דילי, וא"ת ומאי איכפת לן אם הוא דהברי' מ"מ המלאכה נעשית ממילא. פי' הרי"ה ז"ל דכיון דהבא הוא שתי מלאכות לקיטת העלים ויפוי קרקע, ואם נתכוון לבתיבן חייב שתיס כדאמר' בירושלמי וסילך כיון דלא מכון חלא לחדא דסייני לקיטת העלים ויפוי הקרקע מחילי' הוא בא ואינו מכון לה ולא ניחא לי' צי' לא תשיבא מלאכה כיון דמחילי' הוא בא וכן הדין לשתי מלאכות שהתחת ונלחם מחור חצירתה ונעשית מחילי' ואינו מכון לה ולא ניחא לי' צה דלא תשיבא מלאכה לכ"ע. והיינו דנקט דעביד בארעא דהברי' דדדידי' לא סגי דלא ניחא לי' צה וסייני הכי דהדס שעבדו מרובין מעליו דאם הוא דהברי' דמותר ללקט הענבים שהיא המלאכה אף על פי שהעבד נעשה מחיליו דהא אינו לריך למס שהוא מתכוין חלא שהיא באה מחילי' ולא ניחא לי' צה דהא דהברי' הוא, וכן בחופר גומא ואינו לריך חלא לעפרה שהוא פטור לפי שהגומא נעשית מחילי' ומחור נעילת העפר שהיא המלאכה היא באה ולא מוכין לה ופטור הוא כולא עלמא :

מתני' **הכותב** שתי אותיות וכו' בין משם ח' בין משני שמות. כלומר בין אותיות שוות בין חלוקות, בכל לשון בכל כתב ולשון משבשים לבין חלא אם ה' רשם בדיו שלא יכו אותיות שלימות פטור ור' יוסי פליג עליה שחפ' צביל שני רישומין בדיו או שני סריעות צסבין חייב כיון שהן לריכות לו :

א"ר יכודס מלינו שס קטן וכו'. פי' דת"ק מחייב בשתי אותיות אף על פי שהם משם ח' כגון שס חת חת דד גג כיון שהוא דבר ראוי לקריאת' ור' יכודס פליג עלי' ולא מחייב חלא כסבין שני שמות חלוקות שס משמעון, ות"ק ודאי לא צעי שיכתוב השם כולו חלא שס משכך ותת מתתו ותת מחחס ודד מדדים וגג מגגים והוא חייב כיון שנגמדה מתקיימת :

גמרא **א"ר** ירמי' באער יד שנו. וקשיא לי וחצטל דעתו חלא כל אדם כי הסיא דאנשי כולל כדאמר' בפר' המלניע, תירך מורי נר"ו דאנשי כולל שיכולין להוליא משא על כתפם והם מויליחים על ראשם דין הוא דחצטל דעתם חלא כל אדם חלא דכא דלא אפשר בימינו אינו דין שחצטל דעתו חלא כל אדם :

אמר חצי בשולט בשתי ידיו. פי' ואף על גב דשמאל דיד' הוא בימינו וחייב לגבי כתיבה מיכו לגבי כתיבת תפילין חייב להכניח בשמאל כשאר כל אדם ואף על גב דאין ידו כהה וסכי חיתא הסס צמנחות ואף

על גב דלגבי כתיבת תפילין לריך לבחוב בימינו כדאיתא הסס חלא חסר מניח בימינו לפי שימינו שמאלו כל כל אדם כדאיתא הסס וכדמוכח דכא כולל, ומיכו דוקא לענין תפילין חצי צלול ליכא לחיפולגי כלל, ואיכא למידק דהכא פטור' צמי שאינו שולט בשתי ידיו אם כתב בשמאל ואילו המוליא בין בימינו בין בשמאלו חייב. וי"ל דהוליא מלתא שכיחא היא לשמאל כמו למיין חלא כתיבה שהיא מלאכה דקה לאו אורח ארעא למיכתב בשמאל :

הא מני' ר' יוסי היא. פי' ולא כוי רישוס כללחד יד דהא דרך לרשוס בשמאל צבימין :

[ע"ב] **ער** שיכתוב שס קטן משם גדול. פי' דת"ק דברייתא צעי שתי אותיות חלוקות ור' יכודס חפ' באותיות שוות כת"ק דמתני' ור' יוסי חפ' צרישוס חייב וכ"ס צצתי אותיות ודוקא צסדיעס חחת על שני יכרס או שתי סריעות על נסה אחד דצבי סאי גומא חציב סימנא וכסימנא בעלמא מוחייב ולאפיקי סדיעס ח' צסר ח' דלא חציב סימנא דמילתא דמיתרצו הוא באקראי בעלמא :

א' ח' דחלוקך איכא צבייכו. פירש"י ז"ל שהן שתי אותיות מתיבס גדולס חלא לא מלינו שהיא תיבס קטנה בכל המקרא ע"כ. פי' לפיכך שאין חתה יכול לעשות מכן שוס שס ופעולה ולאפיקי חת מחחס דצבי סאי גומא חייב משוס דהא כוי ליחוד :

בגלמורי. פי' שקורין אותן שמות מלאכים או חלו מכשפות שרגילות לכתיב שתי אותיות משם אחד :

עיינין חלפין. פי' שאם בא לתקן ירך שני נראה כדולה לכתיב חל"ף וכו' חלי חל"ף הפוכה כזה. **ז** : גמין לדין. פי' אותו עוקק של גימ"ל הוליא למסם שלא יעשו לחוריו כזה **צ** ולא כגון זה **א** שגדלה כגון לדי' הפוכה : לדין גמין, שלא יפדים העוקק באחרי כלד"י שגדלה כיו"ד גימ"ל כזה **צ** ומכאן נראה דרך כלד"י למסס עקוס מעט כלפי מוס ונראה צה כגון עוקק כזה **צ** ואינו ישרה כזה **צ** ועוד נראה שסוקד ששני שצלד"י הוא ישר לפיכך כשמפרש זה מוס נראה כיו"ד גימ"ל ולא עקוס כזה **צ** שאלו כאלו חין כאלו דמיון לגימ"ל כלל, וס"ס דכוס מלי למימר לדין גמין חלא שיפסא דגמלין לדין נקט. וי"מ לדין גמין שלא יעשה ירך שצלד"י פבוט ונראה כיו"ד ולד"י מחוצות חלא עקוס כזה **צ** : חתין ססין. פי' שלא יכא ירך סח"ס באמלטיס ואף על פי שהוא דבוק כזה **ךך** חלא צסופס כזה **ךך** : יודין ווין, מוכח גמרי' דלוגס כיו"ד כמין ור"ו כזה **י** ולא כמין זי"ן כזה **י** : מיטין פישין, מכאן נראה שסח"ס היא ישרה כזה **י** ולא עגולה כזה **י** דח"כ לא דמילא לפ"א :

כ"ח י"ג

חידושי פרק שבת שנים עשר הר"ן

[דף ק"ד ע"א] **מנצפ"ך** לופיס אמרו, הכא משמע שם האותיות הראשונות ואלו בפ"ק דמגילה משמע שהם האחרונות. וי"ל דהתם קודם דשמע' להא דרב חסדא כוס קס"ד דהם האחרונות הסתומות אבל לבתר דשמע' לדרב חסדא דאמר מ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין ידע' דהא דר' חייה דמנצפ"ך על הראשונות קאמר, והא דאמר מנצפ"ך ולא אמר כמנפ"ך כסדר האלפא ביתא כבר כתבתי בפ"ק דמגילה :

ומאי טעמא פשיטא דרע' דדל"ת לגבי גימ"ל. פרש"י ז"ל שמשוכה במקל ללד גימ"ל ולא ללד ה"א : ומאי טעמא מהדר אפי' דל"ת מגימ"ל. פי' שהיא סתומה כלפי הגימ"ל ואינה פתוחה כגון זה **ג** : מאי טעמא מהדר אפי' דקו"ף מרי"ש. פי' שהיה שלמטה אללה ולא ללד האחר כגון זה **ך** :

תו אמת. למדנו מכאן שהת"ו סתומה כמין חית"ת ולא פתוחה כמין ה"א שה"כ היו שואלין עלי'. והלכך לריך ליחס בלוח האותיות לפי הנפסלן בן בשינוין כדאמר' דברייטא דלעיל בסופה הרי אלו יגנוז : [ע"ב] מנצי' **הכותב** שתי אותיות בהעלם ה' חייב. פי' דכיון דאין ידיעה בנתיים מנערפות הן אבל בשתי העלמות כגון דלויכא ידיעה בנתיים הידיעה חלקתם ופטור וסתמא כרבנן דפליגי בסופא דמנצי' כהדי ר"ג :

הכותב על בשרו. פי' והוא לריך לאותו כתיבה להזכיר חשבון שעשה עם חבריו. והמסרט במכתב שהוא עם ברזל וכו' וחכמים פוטרין, דלאו אורח' דאגוים למיעבד הכין :

כתב במשקין בני פירות וכו' פטור. פי' פטור אבל אסור, וכתב הרא"ה ז"ל דדוקא הכי דאף על גב דאין מתקיימין מ"מ ריבוען ליכר ומתקיימין קלף כגון מי פירות ומשקין כעין מי תותים שמשחירין או יין אדום ואזק דרכים דהוא עפר גנוב אבל במים

דעלמא או עפר המדולדל מסתברא דמוסר לכתחלה ע"כ : **ואין** נהגין זה עם זה. פי' חלף ח"כ חותך מה שבחלצ' פטור :

כתב אות אחת נטריקון. פי' שעשה נקודה עלי' לסומן ולהבין בלתיבה שלימה כהנה כמו שאנו נוהגין עכשיו לחצר הכתיבה שאנו כותבין אות ה' לבדה ונקודה למעלה :

גמרא **במאן** תנא אמר רבא וכו'. פי' מאן תנא כתב אות ה' סמוך לכתב דפטור אמר רבא וכו' :

מעביר עליו קולמוס ומקדכו. פי' דאלמא משמע דכתיבה גמורה היא כ"ס כתב ע"ג כתב :

התם מוחסר מעשה דקריבה. פי' שלריך לחתוך מה שבחלצ' הכא לאו מוחסר מעשה דקריבה, דמיירי בשכתב על שפת לוח זה אות ה' בעצמיה ועל שפת לוח אחר אות ה' בצפורי דאינו מוחסר אלא קריבה לבד, כן פירש"י ז"ל :

נתכוין לכתוב אות ה' ועלו בידו שתי חייב, ולא דמי למתכוין לזרוק שתיס וזרק ארבע דפטור דהתם כיון דלא אמר כל מקום שתרצה תנוח לא אחעבדא מחשבתי והכא במתכוין לכתוב שתיס ובעוד שכותב האחת עלו בידו שתיס :

[דף ק"ה ע"א] **והא** תניא פטור. וה"ל וליקשי לי' מנמנצי' דקתני נתכוין לכתוב חית"ת ועלו בידו שני זיינין, וי"ל דהו' מנמנצי' פשיטא לי' דשני זיינין בלא זיון קאמר אבל מבדייתא דקתני נתכוין לכתוב אות ה' ועלו בידו שתיס משמע שתיס שלמות בזיוני ובכל לרכס, ואפי' הכי מתרצי' דלאו דוקא שתיס דמשמע שלמות דאכתי צעו זיוני כלומר שלריך עוד לתקנם ולזיון ראשם ומשום הכי פטור וכ"ס מנמנצי' דבזיו זיוני :

ור' יוחנן דידי' אמר אנכי. פי' מדלא כתיב אני ד' אלסיך וגו' :

סליק פרק הבונה

פרק האורג

גמרא **והאורג** שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב סתמא כר' אליעזר. קשיא לי והא ר' אליעזר איירי בה בסדיא וא"כ מאי סתמא כר' אליעזר, ולי נראה סתמא כר' אליעזר דמנצי' דלא תימא ר' אליעזר דמנצי' לאו היינו ר' אליעזר דברייטא קמ"ל, וכו'

ר' אליעזר הומו האורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג. כלומר הו' ה' על האריג מאתמול חייב וכו'. העושה שתי צחי נירין ואע"ג דהא תניא לה לעיל באידך פירקין אילעריך הכא למדרי' ולמחיי' לאשמועינן בנירין ובקירוס ובנפה וכו' :

דף קד ע"ב

קנקנתום ודיו. פרשתיה בכמה מקומות לשיטת רש"י ז"ל ולשיטת רבינו תם ז"ל בס"ד (כ"ד):

כתבו באבר ובשחור ובשיחור כשר. פי' גבי גט אתניא ומייתנין ליה הכא שאם כתב באלו בשבת חייב דהלכות כתיבת שבת כהלכות גיטין. ושמעינן מינה דלענין שבת בעינן שיכתוב בדבר המתקיים על גבי דבר המתקיים כמו (שאמרה) [שאמר] לענין גיטין (עי' גיטין י"ט ע"א) וכן אמרו בתוספתא (פי"ב ה"ו) המקרע על העור כתבנית כתב פטור הרושם על העור כתבנית כתב חייב, כתב בקליפי אגוזים בקליפי רמונים בדם הקרוש על עלי זית על עלי חרוב על עלי דלעת ועל כל דבר שהוא של קיימא חייב, על עלי (קרשים) [כרשים] ובצלים ועלי ירקות ועל כל דבר שאינו של קיימא פטור זה הכלל אינו חייב עד שיכתוב דבר שהוא של קיימא (עכ"ל) [על דבר שהוא של קיימא, ע"כ]. וכן הוא בירושלמי, אלא דהתם אמרינן שהקורע על העור חייב והרושם פטור:

ושיחור ושיחור. פירש רש"י ז"ל שחור פחם ושיחור ארימנט. ולפירושו קנקנתום ושיחור אחד הוא, כי הוא ז"ל פירש דקנקנתום ארימנט. ואינו מחזור דהא כיון דבמתני' קתני קנקנתום ותני ר' חייא שיחור ודאי מילתא אחריתי היא, ועוד דבכל דוכתא השיחור הוא פחם כאותה שאמרו (עי' ירושלמי תרומות פ"ח ה"ג) [אין] (אי)קטא קטא שיחור. והנכון דשחור הוא שרושמן בו כעין אבר וחברו במסכת כלים (פי"ג מ"א) ובמסכת יו"ט (ל"ה ע"ב) והשיחור צבע של פחם:

והא דאמרינן דכל דבר שהוא רושם לאיתויי מיא דעפצא דייק ר"ת ז"ל דדיו אינו של עפצים והוא פסול לס"ת דבעינן דיו כדתניא לעיל (ק"ג ע"ב) כתב שלא בדיו ואוקימנא בפרק הקומץ (מנחות ל"א ע"ב) בספר תורה. [ו]אינו נכון שכבר פשט בכל ישראל לכתוב ספרי תורה ותפלין ומזוזה בדיו של עפצים ומנהגם של ישראל תורה היא אלא (שהדין) [שהדיו] נקרא אחר שהוא מבושל יחד עם כל סממניות ופעמים נקרא [דיו] אפילו קודם בישול כאותה שאמרו (לעיל י"ז ע"ב) אין שורין דיו (בסממנים) [וסממנים] ומיא דאפצא הוא (בשומ)מים ששרו בו עפצים בלבד. וכבר פירשנוה בהרבה מקומות בס"ד (כ"ה):

[ואקשינן] בן סטריכ' בן פנדר הוא. בתמיה. ומפרקין בעל סטר וכו'. ונקרא על שם בעל אמו. ואקשינן בעל פפוס בן יהודה הוא. ומפרקין אמו נקראת סטר, ולפיכך נקרא בן סטר. ואקשינן אמו נקראת (מרום מגדולה) [מרים מגדלא] נשיא. ומפרקין כדאמרי אינשי וכו'.

והא דתנן כתב כמשקים וכמי פירות וכו'. יש שפירשו דדוקא נקט משקים ומי פירות כגון מי תותים או יין או מימי רמונים, דאף על גב שאינו מתקיים מכל מקום רישומו ניכר ומתקיימים קצת ולפיכך פטור אבל אסור, (וקצת) [ובאבק]

דרכים מיירי בעפר נגוב אבל במים דעלמא או עפר המדולדל מותר לכתחילה. וכן פירש מורנו ז"ל. ומסתברא דלכתחילה בכל דבר הוא אסור, ונקט הני לאשמעינן דאפילו בהני פטור:

נתכוון לכתוב חית וכתב שני זיינן פטור. קשיא לן למה לי נתכוון לכתוב חית דהוה ליה [כנתכוון] לזרוק שתיים זורק ארבע (לעיל ע"ג ע"א), אפילו לכתוב זיין וכתב שני זיינן לפטור שהרי לא נעשית מחשבתו כי לא נתכוון לאלו, והוה ליה כאותה שאמרו בכריתות (כ' ע"א) נתכוון להדליק את זו והדליק את זו פטור, והכא כל שכן שיש הפרש יותר בין האותיות ואולי לאותיות אלו היה צריך ואין אידך עולות לו כלום. ויש לומר דמתני' בנתכוון לכתוב שתי אותיות איזה שיעלו בידו בלא קפידא ועכשיו היה כותב חית ועלו בידו שני זיינן ופטור מפני שלא זיינן כדאיתא בגמרא (לקמן ק"ה ע"א):

והא דתנן כתב על גבי כתב פטור. אמרינן בגמרא מאן תנא. כלומר דכתב (עלים) [עליון] (ש)אינו כתב. דלא כר' יהודה דתניא הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה. פי' שטעה ממה שנתכוון. ולא הטיל בו דלת. פירוש ונמצא השם כתוב שלא לשמו, ואנן קי"ל (גיטין נ"ד ע"ב) שאם כתב האזכרות שלא לשמן פסול, וכדתניא לעיל (ק"ג ע"ב) הרי אלו יגזור (כ"ז). ושמעינן מהכא דדוקא שנתכוון לכתוב יהודה הא אילו נתכוון לכתוב שם תו לא בעינן שיכין מהו יוד הא ואו הא, דאזכרות לשמן היינו שיכתבם לדעת שמותם של הקב"ה. ושאר הספר (הרביעי) דבעי כתיבה לשמו היינו שיתכוין לכתוב לשם תורת ישראל:

מעביר עליו קולמוס ומקדשו. פי' שיכתוב כתב העליון לשמו. דכרי ר' יהודה. דקסבר כתב העליון כתב הוא:

וחכמים אומרים אין השם מן המוכחר. וסוגיין דהכא כמאי דאמרינן התם בגיטין (כ' ע"א) דטעמא דרבנן משום דסבירא להו דכתב עליון אינו כתב ולפיכך פטור לדבריהם בכאן לענין שבת, ודלא כרב אחא בר יעקב (דודאי) [דדחי] התם דדילמא עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא משום דבעינן זה אלי ואנוהו אבל לעולם כתב עליון כתב הוא לענין גט ולענין שבת, והכא לא חיישינן לדבר אחא כלל דבלשון דילמא אמרה. וא"ת ולרב אחא מתני' דהכא כמאן לא כרבנן ולא כר' יהודה. וי"ל דאיהו הוה מוקים בסיקרא על גבי דיו דלכ"ע אינו כתב כדאמרינן בפרק המביא תניין דגיטין (י"ט ע"א) דיו על גבי סיקרא חייב שתיים אחד משום כותב ואחד משום מוחק, סיקרא על גבי

ר"כ) ע"י לעיל י"ז ע"ב ד"ה מתניין ובגיטין י"ט ע"א ד"ה כתבו: ר"כ) ע"י לעיל שם, ובגיטין שם, ובמגילה י"ט ע"א ד"ה האי קנקנתום: ר"כ) בגמ' לפנינו ליתא, והוא מהשמטת הצנזור. וכצ"ל בגמרא: בן סטרא בן פנדרא הוא. אמר רב חסדא בעל סטרא, בועל פנדרא. בעל פפוס בן יהודה הוא. אלא אמו סטרא. אמו מרים מגדלא שער נשיא הוא. אלא כדאמרי בפומבדיתא סטת דא מבעלה: ר"כ) צ"כ דלעיל בכרייתא לא איירי מדין לשמה:

דף ק"ד ע"א. הא דאמרי' מנצפ"ך צופים אמרו. פי' צופים ר' אליעזר ור' יהושע שהם חזרו ויסדרו ולפיכך אמרו מנצפ"ך ולא כמנפ"ך כסדר כתיבתו, לסימן הצופים כלומר מן צפך כלומר אלו אותיות שקבלת ישראל מן צופיך. ובירושלמי במס' מגילה מהו מנצפך ר' ירמי' בשם ר"ש בר יצחק מה שתקנו לך הצופים, מאן אינון צופים מעשה הי' ביום סגריר שלא נכנסו חכמים לבית הוועד נכנסו תינוקות אמרין נעביד בית ועדא דלא יתבטל, אמרין מהו דכתיב מ"ם נו"ן פ"ף צ"ץ כ"ך ממאמר למאמר מנאמן לנאמן מפה אל פה מצדיק לצדיק מכף מכף ידו של הקב"ה לכף ידו של משה סימנו אותן חכמים ועמדו כולן בני אדם גדולים בתורה אמרו ר' אליעזר ור' יהושע מנהון הוין. ומוחלפת שיטה זו מההיא דמס' מגילה דהכא משמע סתמא דעל הפתוחות אמרו ושם משמע דעל הסתומות אמרו, אלא קאי הכא ומקשי קאי התם ומקשי כדפירש"י ז"ל.

ע"ב. הא דאמרינן נתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שתיים חייב. ק"ל דהא אמרי' נתכוין לזרוק שתיים זרוק ד' פטור, ואיכא דפריק שאני הכא דבכל מקום השתיים נתכוין לכתוב אותה האחת אבל התם לא נתכוין לזרוק חוץ למקום השתיים, ואיכא דפריק דהכא בשדעתו לכתוב שתיים זה אח"ז אלא שנתכוין לכתוב אחת בתחלה ועלו בידו השתיים כאחת והוא הי' רוצה שיכתוב אותן אחת אחת ולפיכך חייב דהו"ל כנתכוין לזרוק ד' זרוק ח' ואמר כל מקום שתרצה תנוח, זה תירץ בעל התוספות ז"ל ואינו נכון.

דף ק"ה ע"א. ודאקשי' והתניא פטור. ק"ל וליקשי לי' ממתני' דקתני נתכוין לכתוב ח"ת ועלו בידו שתי זיינין פטור, ואיכא למימר בשלמא מתני' לא קשיא דעלו בידו שתי זיינין בלא זיוני משמע, אבל ברייתא דקתני ועלו בידו שתיים משמע שתי אותיות כתיקונן, ורש"י ז"ל גורס והתנן פטור אבל בנוסחאות הישנות ובפי' ר"ח ז"ל אשכחן והא תניא.

האורג

ע"ב. חמתו אחמתו נמי ל"ק הא ר' יהודה הא ר' שמעון. איכא למידק אי ר' שמעון אפי' מתו נמי מלאכה שא"צ לגופה היא, וי"ל אין הכי נמי, ויש מפרשים לר"ש נמי כיון דצריך הוא ללבוש בגד קרוע וכל שבעה קרעו לפניו צריכה לגופה מיקרי, ותו קשיא אי ר"ש היכי קתני סיפא כל המקלקלין פטורין והא לר"ש חוץ מחובל ומבעיר הו"ל למיתני, ואיכא למימר בדין הוא דהו"ל לאקשוויי הכי אלא דעדיפא מינה אקשי ליה, ומיהו לפום תירוץ דמסקנא דאוקימנא דעביד למירמא אימתא אאינשי ביתיה תרווייהו ר"י נינהו ומתני' בדלא רמי אימתא וברייתא בדרמי אימתא, ועל מת דעלמא אפי' לר"י פטור לעולם דקלקול גמור הוא, א"נ בדקא עביד דרך כבוד חייב דדמי לרמי אימתא אלא דקעביד דרך חמה ואורחיה דחמתו של אדם קתני, ור"ח ורש"י ז"ל

שניהן כתבו רישא ר"ש וסיפא ר"י, ואינו מחזור לי דהא חד בבא הוא.

דף ק"ו ע"א. כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר. אוקימנא לר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב, ולזה המחלוקת לא מצינו עיקר בתלמוד, ורש"י ז"ל הביאו בקשר ענין ואמר דנפקא לן מפלוגתייהו במלאכה שא"צ לגופה דשמעי' ליה לר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וחובל ומבעיר חידוש הוא שחדשה בהן תורה שאין לך מבעיר ואפי' מדליק עצים לבשל קדרתו שיתחייב מן הדין שכולן מקלקלין הן, ומה שהוא מתקן אצל אחרים כגון הבישול, מלאכה שא"צ לגופה היא ומן הדין פטור עליה, ומדחייבה אותן תורה ש"מ מקלקל בהבערה חייב, וכן בחבלה מדאיצטריך רחמנא למישרי מילה, ולר' יהודה התם מתקן הוא אצל אחרים ומלאכה שא"צ לגופה חייב עליה והיינו דמפרש בגמ' ואזיל מ"ט דר"ש מהאי טעמא גופיה גמרינן פלוגתייהו זהו פירוש רש"י ז"ל, ומזה הפירוש נתחייב הר"ר שמואל רומרוגי ז"ל תלמידו לומר דהא דאמר ר' יוחנן ואת"ל משנה חובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו, ה"ק ליה אין הלכה כר"ש אלא כר"י דאלו ר"ש לא בעי תיקון כלל דמנא תייתי ליה, וא"ת נפקא ליה ממילה, תיקון דמילה מאי היא אי חשבית ליה תיקון דגופא א"כ כל טעמו של ר"ש בטל מעתה והרי חזר לדעתו של ר' יהודה, ואי לאו תיקון דגופא אלא כמלאכה שא"צ לגופה היא א"כ לאו תיקון הוא כלל לדברי ר"ש, וא"ת דמודה ר' שמעון בתיקון דחובל ומבעיר שאף על פי שאינו תיקון דגופא חיובי מיחייב, א"כ היינו ר"י דס"ל דמקלקל בחבורה פטור ומלאכה שאינה צריכה לגופה בחבורה מיחייב ולמה אמרי' בכולי תלמודא במקלקל בחבורה פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון, אלא ה"פ חובל ומבעיר אינה משנה שיתחייב יותר משאר המקלקלין דכר' יהודה קי"ל, ואת"ל משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו והוא מתקן גמור.

ורש"י עצמו ז"ל כתב דחובל וצריך לכלבו לר"י כיון דמתקן הוא אצל הכלב כה"ג מלאכה היא, וזה הפירוש אינו נכון דאי ר' אבהו כר"ש היכי משתיק לי' ר' יוחנן, כדמקשי' בפ"ק דחולין ורב משום דס"ל כר"י מאן דתני כר' מאיר שתוקי משתיק ליה, ועוד דלר"ש אפילו בחובל ומבעיר בעי שתהא המלאכה צריכה לגופה כדאמרי' בפ' כלל גדול, ובשלהי כל כתבי הקדש (קכ"א ב') גבי חמשה נהרגין בשבת אלא לאו ר"ש דאמר מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה, אלמא אפי' במקלקל בחבורה בעי' מלאכה הצריכה לגופה, ובפ' ואלו הן הנחנקין (פ"ד ב') אמרי' והא דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליחוש דילמא חביל ביה ומתרץ התם אי לר"י מקלקל בחבורה הוא אי לר"ש מלאכה שא"צ לגופה היא ופטור עלי', אלמא לר"ש מלאכה שא"צ לגופה בחבורה פטור, וכן זו שאמר רש"י ז"ל עצמו דאין לך מבעיר שאינו מקלקל ואפי' מבעיר עצים לבשל קדירה, אינו נכון שהרי גופה של אש צריך לו וכן במבעיר להתחמם שהנאתו וביעורו

דכשנוגעת לחברתה אין נראית אות למי שאינו מכיר מה מין אות זה ומה מין חברתה או אם שתייהן אות אחת, לפיכך הורגלו להפרידו, אבל בלא תגין נקראת שפיר אות והתגין לשום דרש בא.

אמנם הרב רבינו יצחק בר ר' אברהם היה מדקדק כיון שלא יתחייב עליהם אם יכתבם בשבת אם לא יעשה תגים וזיונין כמשפטם כדאיתא פרק הבונה, אם כן מסתמא אין נקראים אות בלא תגין שלהן. והכי איתא פרק הבונה (שבת קד): תנא נתכון לכתוב אות אחת ועלה בידו שתיים חייב, והתניא פטור. לא קשיא הא דבעי זיוני הא דלא בעי זיוני. **אכן יש לומר** דההיא מיירי בכותבו תוך ס"ת או חוץ לס"ת (או) [אי] נתכוון לעשות כמשפט ס"ת³³⁷, אבל בלאו הכי חייב בלא תגין. והכי משמע הפשט הא דבעי הכותב³³⁸ לזיוני, אבל אידי ואידי (אידי) [איירי] דעלו בידו שתי אותיות שצריכין זיון (אלו) [אלו] הוה ס"ת, דהא לא קאמר הא באותיות שדינן לזיון הא באותיות שאין דינן לזיון. ונתרע דקאמר התם נטלו לגגו של חית ועשאו שני זיונין חייב, משמע בנטילת הגג לחוד חייב והלא צריך בזיון ג' תגין³³⁹, אלמא כיון שאין בדעתו לעשות באות תגין מקרי אות בהכי... ומ"מ כיון שאין רגילות לעשות תגין באותיות הגט אין לשנות המנהג, פן יוציאו לעז על מי שאינן עשויין כן. ועוד כי אם ירגילו לעשות תגין יש הרבה סופרים שיעשו' גדולות כמו מקלות על האותיות לבלתי ידעו לעשות כהוגן וע"י כן יקלקלו הכתב ברוב פעמים שלא תהא נקראת אות, לכך טוב לחדול ולעשות מנהג.

ספר המנהיג הל' הגט [עמוד תרע]

מצאתי בירושלמי דגיטין כתיב הכא וכתב לה ספר כריתות וכתב התם וכתב לו את משנה התורה וזאת על ספר, מה להלן צריך לזיון בשבעה אותיות ש'ע'ט' נ'ז' ג' ק' אף בגט צריך לזיון. מכאן יש לי

בלא זיונין נקראת אות מה לן שדעתו לזיונין, וכי אם אדם יחשב ליפות את הכתב לא יתחייב משום כותב עד שייפה את הכתב משום שלא נעשית מחשבתו. ובהכרח כנ"ל דתגין תוספת הן בצורת האות גופא. ועיין בדברי הסמ"ג (הו"ד להלן) דס"ל שאין תגין מעיקר צורת האות, ומ"מ כתב דכל שבדעתו לזיונין פטור משום ד"אין נקראות אותיות עד שיוזנינן, כיון שדעתו לזיונינן". והוא מילתא דתמיהה וכי הקביעות שם אות בדעתו הוא תלוי. והמוכרח מדברי הסמ"ג שהתגין אינם דבר חיצוני מהאות אלא מגופו של האות, ומ"מ אין חסרון התגין כחסרון אבר של האות, ובהכרח כמש"נ דהתגין תוספת בגוף האות, והרי לא נשלמה מלאכת כתיבת האות כפי מחשבתו, ועדיין צ"ב. [עיי"ש עוד מש"כ שם].

³³⁸ וכ"כ הסמ"ג עשין סי' נ' וכ"ה בריטב"א (הו"ד לקמן). ולכאורה פירוש זה בגמ' לא נצרך רק אי איירי בכותב חוץ לס"ת, אולם מפרש"י והתוס' שם נראה דהא דבעי לזיוני היינו שהאות טעונה תגין ובלא"ה חסר בעצם האות והכתיבה. וע"ע בתורה"ד (הו"ד לקמן). ועיין בתשו' רעק"א (מהדו"ק סי' כ"א) שהביא דברי ספה"ת אלו.

³³⁹ עיין בהל' תפילין סי' רי"ג (הו"ד להלן בע"ב גבי חטריה דחיי"ת) שכתב הספה"ת גופיה דשייך לעשות ג' תגין ע"י מחיקת החטוטרות של החיי"ת. ולא כמש"כ כאן, וצ"ע. ואולי אפשר לומר דהתם הביא דברי ר"ת וליה לא ס"ל. ולכאורה הנידון תלוי בצורת הכתיבה וכדלעיל מינה בהל' ס"ת שהביא מהנקדן שיש סופרים שמן הכתיבה עצמה נעשים ב' תגין ומוסיפין עוד תג א' באמצע, וצ"ע על דבריו כאן שכתב דמכיון דבעינן ג' תגין א"א שיעשה מאות חיי"ת ב' זיונין עם התגין הא שפיר שייך כנ"ל, וצ"ע.

התם מיירי בתגין גדולים שהם כעין מקלות, וגם מיירי בכל שלשה ראשי הש"ן צריך תגין וכך בשני ראשי עי"ן וטי"ת וצד"י כדמפרש התם. וזיונין יש עושיין אותן כזה,

³³³ ט"ע"ט"נ"ז ג"ץ שלשה תגין גדולים בכל אות. ויש שאין עושיין רק תג אחד גדול באמצע גדול ראש האות ומימין ומשמאל יש תגין קטנים מן האות עצמה³³⁴.

גרסינן פרק הקומץ שעטנ"ז ג"ץ כל אחת משבע אותיות הללו צריכות שלשה זיונין בראש שמאל, וזיונין כך רבי' גרשון בסדר קדשים שכתב וכן רש"י בפי' בכתב ידו,

²³³ ט"ע"ט"נ"ז ג"ץ כאדם שאוחז זין ומניפו לימין ולשמאל ולפניו³³⁵. ויש מזיונין אותו ג"ץ. והגיה הר"ר קרשביהו הנקדן בסמ"ג כתב ידו וז"ל, ואני הנקדן אומר שראיתי אחרים שאין עושיין כי אם זיון אחד כזה ג"ץ כי אומרים שימין ושמאל עולין שני זיונים, על כן אני אומר שהכל אחד והכל תלוי בכתיבת הסופר, יש סופרים שאוחזים הקולמוס באלכסון ונעשים הזיונין כרבינו שלמה³³⁶ מן הכתיבה עצמה שאינו צריך כי אם מעט תקון, ואותם שאינן עושיין כי אם זיון אחד הוא לסדר הסופרים קדמונים שהיו עושיין כל ראשי האותיות כעין ט' וא"צ כי אם זיון אחד כזה,

²³³ ט"ע"ט"נ"ז ג"ץ, ועכשיו שפארו הסופרים כתיבותיהם לעשות ראשי האותיות שוין למעלה טוב לעשות השלש זיונין אחר כל הכתיבה עכ"ל.

ספר התרומה הל' גיטין סי' קיד

ואעפ"י שצריך שתהא כל אות מוקפת גויל מ"מ אין מנהג לזיון את האותיות שעטנ"ז ג"ץ כמו שעושיין בספר תורה. ויכול להיות הטעם

³³³ בדפוסים ישנים הוא ד"ה חדש, ולכאורה משוייך לדיבור הקודם.

³³⁴ אפשר דהוא כדעת הסמ"ק (הו"ד לקמן), ועיין בדברי רבינו בשם הנקדן דמבואר שהטעם שמועיל קרנות האותיות להחשב תגין הוא משום דהיו עושים ראשי האותיות כעין ט'. [עיין לעיל בדברי היראים ובהערה שם שהבאנו מדברי החזו"א כעין דברי הנקדן].

³³⁵ עיין בדברי הרמב"ם בתשו' (הו"ד לעיל) באופן צורת התגין ובמה שכתבנו שם.

³³⁶ רש"י שבת (פט.) ד"ה "קושר כתרים". והנה דברי רש"י צ"ע שמפרט רק את ב' התגין שמן הצד ולא את התג האמצעי, ואולי פשוט הוא ואי"צ לפרש עשייתו. ויל"ע אי גם בתג הקו"ף סגי במתיחת ראשו בשמאל לצד מעלה.

³³⁷ הנה בס"ת שטעון תגין מבואר דאפילו בלא כוונה לכתוב תגין פטור. וקשה הא עתה הספה"ת קאי על הצד שאין התגין מעכבין בס"ת ומדוע הוא פטור. וצ"ל דמאחר דהאות דינה להוסיף בה תגין חשוב שלא נשלמה מלאכתה, ועוד צ"ע בזה. [ואולי הכוונה דאיירי כשהוא כותב ס"ת בסתם בלא מחשבה להוסיף תגין, ומ"מ חשוב כמו שחישב להוסיף תגין כיון שעומד הס"ת לכן. ולפי"ז במחשב שלא להוסיף תגין יהיה חייב גם בס"ת, וצ"ע].

עוד חזינו מהא דהגם דאין התגין מעיקר צורת האות תוספת הן בגוף האות עצמה, ולא נשלמה כתיבתה בלא התגין. וכן מוכרח מהא דכשכותב חוץ לס"ת ומתכוין להוסיף תגין לכתב אין חייב על האות בלא תגין, ותמוה דמה בכך שדעתו להוסיף עוד תגין אמאי יגרע במלאכת כתיבת האות מאחר דגם

הכתב מתקיים בו כגון על הירקות וכיוצא בו פטור [כשם] יי שאין חיוב אלא בכותב בצבע העומד כך אינו חייב אלא א"כ כותב על דבר העומד כך כתובה גדולי המחברים יי וכך היא שנויה בתלמוד המערב יי והוא שאמרו שם כתב בדיו על עליה של ירקות או במשקין ומי פירות על הלוח פטור שיכתוב בדבר של קיימא על דבר של קיימא.

כתב לאחר ידו ר"ל בגב ידו כגון שאחז את הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב או שתפס הקולמוס בפיו ובמרסקו או ברגלו וכתב פטור [שאין זה דרך כתיבה] ¹⁰⁰. כתב אות אחת סמוכה לכתב ר"ל שהיתה שם אות אחת כתובה וכתב הוא אות אחת בסמוך לו עד שנעשו בווגו שנים פטור שמכל מקום לא כתב הוא אלא אחת. כתב ע"ג כתב ר"ל שהיו מטושטשות מעט וחדשן בהעברת קולמוס עליהן פטור שאין כאן כתיבה הואיל וכבר היה רשומן ניכר.

נתכוון לכתוב ¹⁰¹ חית ודלג את ¹⁰² הקולמוס בשעה שהיה כותב את גגה ונעשה הפסק בגגה עד שנעשו כשני זיי"נין פטור שהרי לא היתה מחשבתו אלא באות אחת ומכל מקום אם עשאן בכונת שנים חייב אעפ"י שהם משם אחד שהרי תיבה היא בלשון תלמוד כמו שאמרו ¹⁰³ לא זו משם.

כתב אחת בארץ ואחת בקורה שנמצא שאינן נהגים זה עם זה בסקירה אחת וכן על שני כותלי הבית שלא במקצועות הסמוכים זה לזה אלא באמצע הכותלים עד שאין נהגים זה עם זה או על שני דפי פנקס ר"ל זו בדף אחד וזו בדף אחר או באי זה צד שאין נהגים זה עם זה פטור שאין שם שתי אותיות לחייב עליהן אלא כשנקראות זו עם זו. כתב אות אחת נוטריקון ר"ל שמשמשת במקום תיבה כגון מ' נקודה על גבה במקום ארבעים או במקום מעשר ר' יהודה מחייב וחכמי פוטריין והלכה כחכמי.

משנה:

הכותב שתי אותיות בשני העלמות אחת בשחרי' ואחת בין הערבים רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטריין.

הר"ם: פ"י. הכונה בזאת ההלכה כי העושה קצת מן המלאכה בשעה אחת מיום שבת גמר אותה בשעה אחרת והוא שוגג בשתי השעות אלא שנוכר בין שתי השעות שאותה הקצת שעשה עבר ואחר כך שגג וגמר המלאכה רבן גמליאל אומר אין ידיעה לחצי שיעור. ואותה ידיעה שאני חושב שידע אלו נחרחק עשיית הקצת קודם השלמת הכל הרי הוא כאלו לא היתה ולא עשתה רשם כלל ובהעלם אחד עשה המלאכה כלה ולפיכך הוא חייב חטאת. וחכמים אומרי' יש ידיעה לחצי שיעור ונבדיל קצת המלאכה מן הקצת בידיעה ולפיכך הוא פטור מן הקרבן אבל הוא חייב מכת מרדות על חצי שיעור כאשר ביארנו כי אמרו פטור זו היא כונתו. במה דברים אמורים כשעשה חצי שיעור במזיד אבל אם היה שוגג אינו לוקה והלכה כחכמים.

101 מכאן עד "זהו ביאור המשנה" ליתא
בד' ונדפס שם: חבל על דאבדין.
102 מלת "את" ליתא בכי"א.
103 גיטין דף נח, ועוד.

97 מכי"ס.
98 רמב"ם הל' שבת פ"א ה"ז.
99 בסוגית משנתנו (דף ע.).
100 ליתא בכי"א.

זמנים. הלכות שבת פי"א

ו המפרק דוכסוסטום מעל הקלף הרי וכו': והדורס על העור ברגלו וכו'. זה נראה מההוא דפיק דיו"ט גבי נוסחין את העור לפני הדורסן משמע שהוא מולד:

המורט נוצה מן וכו'. ברייתא (שבת ע"ד): הזכרית פ"ט המולש וכו': וכן הממרח ריט"ה וכו'. (שם ע"ה): מימרח

והממרח בשבת חייב משום ממרח:

וכן השף בידו על העור המתוח בין העמודים חייב וכו'. מימרח שם השף בין העמודים בשבת חייב משום ממרח. וזכרונותיו פירשו השף העור ע"ג העמוד ולא הסכים הרמב"ם ז"ל ועיקר:

ו המחחק מן העור בידו לעשות קמיע חייב וכו'. (שם ע"ט) וכנר

הזכרית שכל מלאכות העור שיעור אחד להן:

והקובשם את הכנף וכו'. ברייתא (שם ע"ד):

הזכרית פירק תשיעי המולש וכו' ופירש"י ז"ל המולש את הכנף נוצה גדולה מכנף

עוף ח', והקוטמו לאחר שחלשו חומך ראשו שהוא

דק ומיניחו בכסמ' או בכר ולד' וזכו שהוא קשה

הוא מורט שערו מכלן ומחלן ומשליך הקנה

ונותן השער בכר וסמך. משום ממרח דקיד עד

מקום שהוא רחב, עכ"ל:

וכן המגרד וכו'. הטמאה המדוקקת בגמ'

(שם ע"ה): המגרד ראשי כלונסות בשבת

חייב משום מחחק ולא המגרד בריש"י וכו' וז"ל

מוכר מדברי רבינו שכתב למעלה פ' עשירי

והמגרד כ"ש חייב משום מכה בפטיש וכן עיקר

שהרי המגרד במגרד קודם ונוקב הוא אצל כלי

הוא מגרד וכן הציאה צערוך ופירש"י ז"ל מגרד

ראשי כלונסות שיהיו שוין וחדין: הנושל קיסם

של עץ מלפניו וכו'. פירק המוציא דיו"ט (ב"מ

ל"ג א') אמר רב יהודה אוחלי בהמה אין

בהמה מוש' חקון כלי אימיות: כהן כהנא לרב

יהודה מטלטלין עליו בשמים להרים בהן ולהניח

בהן לחולה ומוללו ומרית בו ולא יקטמנו להרים

בו ואם קטמו פטור אצל אסור לחצון בו שנינו

לא יקטמנו ואם קטמו חייב חטאת א"ל השהא

פטור אצל אסור חטאת חייב חטאת מנעיה

אלא כי טיילא הוה נקשין וחסורי מחסרה וה"ק

מוללו ומרית בו וקוטמנו ומרית בו כד"א בריבין

אצל נקשין לא יקטמנו ואם קטמו פטור אצל

אסור לחצון בו שנינו לא יקטמנו ואם קטמו חייב

חטאת מני חדא קוטמו ומרית בו והניא אידך

לא יקטמנו להרים בו א"ר יורא אמר רב מסדא

לא קשיא הא נקשין הא בריבין מתקיף לה רב

אמאי כר יעקב נקשין אמאי לא מאי שנה מהא

דמתן שוכר אדם את הצידי וכו' ועוד הא רבה

ורבין דאמרי תרווייהו כי הוין בי רב יהודה הוה

משפח ויהיב לן אלוהא אלוהא פ"י מקלות גדולות

ואע"ג דחוי לקחא דרגי ומחייב אע"פ שהיה

קשה והיה ראוי לנשטו ממנו בית יד לנסין

ולקידוס ולפסול ופרקיין אלא לא קשיא פ"י הני

ברייתות אהדדי ומריויהו נקשין הא ר"א הא

רבנן דהניא ר"א אומר נוטל אדם קיסם משלפניו

לחצון בו שנינו וחכ"א לא יטול אלא מאכוס של

בהמה ושיון שלא יקטמנו קטמו לחצון בו שנינו

זלפתמו בו אם הדלת בשבת בשוגג חייב חטאת

נמוז דיו"ט סופג את הארבעים דברי ר"א וחכ"א אחד זה ואחד זה אינן אלא משום שבות

ר"א דקאמר ההם חייב חטאת אחד אמר פטור אצל אסור פירש ר"א דהממיר בקוטמו לכלי

חייב חטאת הכא בקוטמו להרים בו פטור אצל אסור רבנן דקאמרי ההם פירוש בקוטם לכלי

ז הנוטל קיסם של עץ וכו'. כתב ה"ה וא"א לפרש דכי אמרי רבנן גבי קטמו לחצון

בו שנינו וכו' קשה דא"כ דפלוגתא דר"א ורבנן הוא בריבין ור"א סבר חייב

ורבנן סברי פטור אצל אסור א"כ יהודה אין בהם משום מיקון כלי דאפי' לנדיב רבנן

אסור וא"כ איך פסק רבינו דמותר לעשות כלי מרכים דלא כרבנן ודלא כר"א דאיך ראו

להעמיד ממני' כרבנן דבממני' אמר רבי פטור אצל אסור ורבנן סברי מותר כרז יהודה ואם

מגדל עזו

ו וכן הממרח עד מחחק. ס"פ כלל גדול: ז ח הנוטל קיסם עד עץ קטן. גמס' ב"מ פירק המניח כדי יין (דף ל"ג): ח הכותב שתי וכו'. פירק הנוטה (דף ק"ד): והמוחק וכו' עד ששים חייב. פירק כלל גדול (דף ע"ה): ח חז' כתב אות אחת עד משום טוב. הכל פ' הנוטה:

אפי' משמיה דריב"ל בפרק דלעיל בה' י"ח ע"כ: ח [ט] רבין בר אבא ורבין בר אדא דאמרי תרווייהו כי הוונא בי רב יהודה אפשר ויהיב לן אלוהא אע"ג דחויא לקחא דרגי והוציני בו ע"כ: ח [י] א"ר מנחם ב"ר יוסי זה חובר במחחק מככותב ע"כ:

פטור אצל אסור הכא פירוש בקוטם להרים מותר לכתחלה ע"כ שם. והנה כל הסוגיא הוזהר מתממה אצלי על דברי רבינו שכתב חייב. וא"א לפרש דכי אמרי רבנן גבי קטמו לחצון בו שנינו שהוא משום שבות דלא קיימי אלא אכוסם של בהמה שהוא כך אצל נקשין אפילו רבנן מודו וכדי להעמיד דברייתא הראשונה

חטאת לפי שאין זה משמע הסוגיא משום פנים

דכיון דקי"ל כר"י שהיה מפשח להרים מקלות

קשים נראה צביאור שאפילו בקוטם לכלי אין שם

חיוב חטאת ומעיקרם כי מקשו לר"י מיהא

ברייתא דבין הוא דהוה מני לתרזי ר"א היא

והכרת הוא שהוא שלא כהלכה דקאמר ואם קטמו

להרים פטור אצל אסור ורב יהודה הוה מפשח

אלוהא לכתחלה. אלא דקושטא דמלחא קאמר ליה

דאפי' ר"א לא מחייב אלא נקשין. ומ"ש בברייתא

שניה קטמו לחצון בו שנינו אקיסם שהוא קשה

קא מהדר וכן פירש"י ז"ל וכ"כ הרשב"א ז"ל.

ופירש"י ז"ל שחכמים סוברים שאלה שבת ואחד

יו"ט אינן אלא משום שבות דקטימה מיקון כלומר

יד ולא מיקון מעלה הוא אלא"כ מחמכו וממחקו

בנקשין. עכ"ל. ואם דברי רבינו הם בקוטם בנקשין

היה לו לצאור ותפסתי כל דדי סוגיא זו ולא

מלחא ידו לצאור נאום ישען בו רבינו ז"ל. ובהלכות

ג"כ נראה דפירש"י ז"ל:

ח כל דבר שהוא ראוי למאכל וכו'. כנר

נמצאה לו הכנף האת חזקת ציבור שלם

למעלה:

ט הכותב שתי אותיות וכו'. ככלל גדול

(שבת ע"ג). במשנה גבי אבות

מלאכות והכותב שתי אותיות והמוחק ע"מ לכתוב

שתי אותיות: הכותב אות אחת וכו'. ברייתא

(שם ע"ה): כלשון רבינו: כתב אות אחת

והשלים בה את הספר חייב. בהנחה (שם

ק"ד): מנא כתב אות אחת והשלים בה את

הספר חייב: הכותב על מנת לקלקל וכו'. מוספסא:

נפלה דיו על גבי וכו'. סג זה שם

במוספסא:

י הכותב אות אחת בפולה וכו'. במשנה

אסורא שם בגמרא (שם ק"ג):

וכר' יהודה. ונראה מדברי רבינו שאינו חייב אלא

כשהן שם אחד ר"ל שיש להם כוונה כגון אלו גג

דד שכנא אצל אס דלאאזר ויכולא בהן שאין

מלה אינו חייב וכן נראה מן הגמ': והכותב

בכל כתב וכו'. משנה (שם ק"ג). הכותב שתי

אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד

בין משני שמום בין משני סימניות בכל לשון חייב.

ופירש רבינו הלא שני סימניות שאין אותיות

ידועות ככתב שהן נקראות סימנין בעלמא כגון

נוני"ן הפוכים דלמדי גבי ויהי נקטוע הארון

כדמפוש פירק כל כמדי (שם קט"ו). אצל רש"י

ז"ל פירש האחת דיו והשנים בנקשין ודחה

הרשב"א ז"ל פירוש זה:

יא הכותב אות אחת סמוך וכו'. משנה

(שם ק"ד): כתב במחקין כמי

פירוש באצק דרכים באצק סופרים וכל דבר

שאינו מתקיים פטור לאחר ידו ברגלו כציו

ובמחקין כתב אות אחת סמוך לכתב ע"ג

כתב נחמין לכתוב ח"מ וכתב שני זיינין אחד

באצק ואחד בקורה כתב על שני כותלי הית' ע"ג

זה ע"כ

שני דפי פנקס ואין נהגין זה ע"כ. עוד שם למעלה כתב דציו כסם בנקשין

בקיומם ובנקנתומם וכל דבר שהוא רשום על שני כותלי זיוות על שני לוחי פנקס וכן נהגין

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

זה ע"כ

והמתכוין לכתוב ח"ת וכו'. כבר נבאר נמשנה: הכותב אות אחת בארץ וכו'. שם נמשנה הכוונה למעלה: כתבן בשני כותלי זוית או בשני דפי פנקס ונהגין זה עם זה חייב. נמשנה הכוונה למעלה:

יב לקח גויל וכיוצא בו וכו'. בגמרא א"ר אמי כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בצפרי חייב כתיבה היא אלא שמתוסרת קריבה והקשו והא' אכן מן על שני כותלי היות על שני דפי הפנקס ואין נהגין זה עם זה פטור ומירלו הם מחוסר מעשה דקריבה הכל לא מחוסר מעשה דקריבה. וז"ל פירושו לדעת רבינו שאפי' כל האומיות הם צאלמע המגלות

פי"ב א המבעיר כל שהוא חייב וכו'. כתב הרמ"ך כל זה לדעת ר"ש אבל לדעת ר"י הא' איננו הנבער גבי בת כהן וכיון שכן הנבער הרי הוא ככל המלאכות שאם הקלקול יותר (מהיקון) נ"ל מהנאתן פטור ונדול המבעיר קורה אחת משום האפר מקלקל יוש מפרכים כפירושו ואין נראה דבריהם, עכ"ל:

המכנה

סמוך לכתב או כתב על גבי כתב והמתכוין לכתוב ח"ת וכתב שני זיינין וכן כיוצא בזה בשאר אותיות והכותב אות אחת בארץ ואות אחת בקורה שהרי אין נהגין זה עם זה. או שכתב שתי אותיות בשני דפי פנקס ואינן נהגין זה עם זה פטור. כתבן בשני כותלי זוית או בשני דפי פנקס והן נהגין זה עם זה חייב: **יב לקח** גויל וכיוצא בו וכתב עליו אות אחת במדינה זו והלך באותו היום וכתב אות שניה במדינה אחרת במגילה אחרת [וכחייב]. שבזמן שמקרבן נהגין זה עם זה ואינן מחוסרין מעשה לקריבתן: **יג הכותב** אות אחת אף על פי שקורים ממנה חיבה שלימה פטור. כיצד כגון שכתב מ [לוחכל] קורין אותה מעשר. או שכתבה במקום מנין שהרי היא כמו שכתב ארבעים הרי זה פטור. המגיה אות אחת ועשה אותה שתיים כגון שחלק גג החי"ת ונעשה שני זיינין חייב. וכן כל כיוצא בזה: **יד הכותב** "בשמאלו או לאחור ידו ברגלו בפיו ובמרפקו פטור. איטר שכתב בימינו שהיא לו כשמאל כל אדם פטור. ואם כתב בשמאלו חייב. והשולט בשתי ידיו בשוה וכתב בין בימינו בין בשמאלו חייב. קמן אוהו בקולמוס וגדול אוהו בידו וכותב חייב. גדול אוהו בקולמוס וקמן אוהו בידו וכותב פטור: **מז** אין י הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד כגון דיו ושחור וסקרא וקומים וקנקנתום וכיוצא בהם. ויכתוב על דבר שמתקיים הכתב עליו כגון עור וקלף ונייר ועץ וכיוצא בהם. אבל הכותב בדבר שאין רישומו עומד כגון משקין ומי פירות. או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד פטור. אינו חייב עד שיכתוב בדבר העומד על דבר העומד. וכן אין המוחק חייב עד שימחק כתב העומד מעל דבר העומד: **מז** הכותב על בשרו חייב מפני שהוא עור אף על פי שחמימות בשרו מעברת הכתב לאחר זמן הרי זה דומה לכתב שנמחק. אבל המשרטט על בשרו צורת כתב [ומפטור]. הקורע על העור כתבנית כתב חייב משום כותב. הרושם על העור כתבנית כתב פטור. המבעיר דיו על גבי סקרא חייב שתיים אחת משום כותב ואחת משום מוחק. העביר דיו על גבי דיו וסקרא על גבי סקרא או סקרא על גבי דיו פטור: **יז** "רושם תולדת כותב הוא. כיצד הרושם רשמים וצורות בכותל ובששר וכיוצא בהן בדרך שהצירין רושמים הרי זה חייב משום כותב. וכן המוחק את הרשום לתקן הרי זה תולדת מוחק וחייב. המשרטט כדי לכתוב שתי אותיות תחת אותו שירטוט חייב. חרשי העצים שמעבירין חוט של סקרא על גבי הקורה כדי שינסור בשוה הרי זה תולדת משרטט. וכן הגבלים שעושים כן באבנים כדי שיפצל האבן בשוה. ואחד המשרטט בצבע או בלא צבע הרי זה חייב:

פרק שנים עשר

א המבעיר כל שהוא חייב. והוא שיהא צריך לאפר. אבל אם הבעיר דרך השחתה [א] פטור מפני שהוא מקלקל. והמבעיר גדישו של חבירו או השורף דירתו

חייב

א סמ"ג לאין ס"ה: ב טור סימן ש"מ:

המעביר דיו ע"ג סקרא כשנת ר"י ור"ל דאמרי חייב שמים אחת משום כותב ואחת משום מוחק דיו ע"ג דיו וסקרא ע"ג סקרא פטור סקרא ע"ג דיו אמרי לה חייב מוחק הוא ואמרי לה פטור מקלקל הוא ע"כ. ופסק רבינו כלשנא בנראה שלא למיינן. ופירוש דיו ע"ג דיו וסקרא ע"ג סקרא כתב ע"ג כתב המכר למעלה וכן מפורש בירושלמי ופשוט הוא:

יז רשום תולדת כותב וכו'. משנה בצבונה (שבת ק"ג). אמר ר' יוסי לא חייב שמי אומיות אלא משום רושם שכן כותבין על קרשי המשכן לידע אי זהו בן זוגו. ופירש רבינו בפירוש המשנה שדעת ר"י היא שהרושם הוא אצ צפני עמנו. וכתבתי שמי אומיות כללד הוא משום רושם לפי שכן היו עושין במשכן. ואין הלכה כמותו אלא מולדת הכותב הוא והארץ כזה שם ורש"י פירש פירוש אחר: המשרטט כדי לכתוב וכו'. והשעור הוא שכל אלו הדברים הם מפני הכתיבה ושעור אחד להם: חרשי העצים וכו'. וכן הגבלים וכו':

פי"ב א המבעיר כל שהוא חייב והוא שיהיה וכו'. בהאור (שבת ק"ו). מר ר' אבהו קמי דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין מן מחובל ומבעיר אמר ליה פוק מי לגרל חובל ומבעיר אינה משנה ואם תמצא לומר משנה חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו. והא' אכן מן וכולא סוגיא. ורבו הפירושים בסוגיא זו והעיקר שהדין שהחזיר רבינו בבאן אמת הוא שאע"פ שאין מועלת האפר כנגד קלקול חפציו חייב זה נראה דעת הרמב"ן ז"ל. ובהשגות א"א ואם הבעיר מחמת מצילו חייב שמים ע"כ. ואפשר שכן הוא וכבר הוכר רבינו פרק ט' שהנחת העצים מחמת הקדירה חייב משום מבעיר וז"ל א"א בפרק האורג תני רבי אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין

הדין ועיקרו פ' ר"א דלורג, ומה שהיה הראב"ד ז"ל שמעין לה מאכל נמן את האש כו' הכתוב פ"ע ופרק המביא כדי יין וזמי סכרל הוא דמה לי נריך את האפר דאסקנא סוף פרק המביא ומה לי נריך לקדירה אלא ר"מ ז"ל לא חיבר אלא הפסוקים בתלמוד ולכן קראו משנה תורה: והמבעיר גדישו עד יצאו הדע. זה הדין עיקרו בצ"ק (דף ל"ד) גבי מתני' דיש חייב על מעשה כו' ועיקר הטעם שנתן מפרק האורג:

מגדל עז

המעביר דיו ע"ג סקרא עד ע"ג דיו פטור. פ"צ דגשין: יז רושם תולדת כותב הוא עד משום כותב. סוף פרק הצונה (דף ק"ד): וכן המוחק עד ומיי. פרק השאל (דף קמ"ח): המשרטט עד סוף הפ'. פ' כלל (דף ע"ה):

פי"ב א המבעיר כל שחו עד מקלקל. פ' המביא את הכל ופרק ר"א דלורג (דף ק"ז): כתב הראב"ד ז"ל אם הבעיר מחמת מצילו מ"מ חייב שמים עכ"ל: ואני אומר זה הדין ועיקרו פ' ר"א דלורג, ומה שהיה הראב"ד ז"ל שמעין לה מאכל נמן את האש כו' הכתוב פ"ע ופרק המביא כדי יין וזמי סכרל הוא דמה לי נריך את האפר דאסקנא סוף פרק המביא ומה לי נריך לקדירה אלא ר"מ ז"ל לא חיבר אלא הפסוקים בתלמוד ולכן קראו משנה תורה: והמבעיר גדישו עד יצאו הדע. זה הדין עיקרו בצ"ק (דף ל"ד) גבי מתני' דיש חייב על מעשה כו' ועיקר הטעם שנתן מפרק האורג:

הנהגות מיימוניות

יב [ב] א"ר אמי כתב אות אחת במדינה ואות אחת בצפרי חייב כו' ע"כ: יג [ג] כתב אות אחת נוטריקון ב' בחבכים ודלא כרבי"ב דמחייב ע"כ: מז [מ] בחבכים ודלא כרבי"ב דמחייב ע"כ: נא [נ] כתב הור"ס ש"י מותר לרשום בצפורן על הספר כמו שרשומין לסיון שאין זה דבר המתקיים עכ"ל: א [א] בפרק האורג תני רבי אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין

הדין ועיקרו פ' ר"א דלורג, ומה שהיה הראב"ד ז"ל שמעין לה מאכל נמן את האש כו' הכתוב פ"ע ופרק המביא כדי יין וזמי סכרל הוא דמה לי נריך את האפר דאסקנא סוף פרק המביא ומה לי נריך לקדירה אלא ר"מ ז"ל לא חיבר אלא הפסוקים בתלמוד ולכן קראו משנה תורה: והמבעיר גדישו עד יצאו הדע. זה הדין עיקרו בצ"ק (דף ל"ד) גבי מתני' דיש חייב על מעשה כו' ועיקר הטעם שנתן מפרק האורג:

בסיקרא ע"ג סיקרא לפי שאינו ניכר ולא הי' כהב אבל אם כהב דיו ע"ג סיקרא או איפכא חייב וז"ל בדיו ע"ג סיקרא הוא וחייב : חייב שמים בדיו ע"ג סיקרא אחת משום כותב וא' משום מוחק דזה כמותה על מנת לכתוב רוא :

הלכה ה מתני כתב כתי מסקין שיש בהן חיוב רשע או כתי פירות או שנטל חבך דרכים או חבך סופרים

הוא שפרוריות של עיבוד הקלפים או של אחריות או ככל דבר שאינו מתקיים פטור : לאחר ידו . שאלו הקולמוס בין אלכסנדריו והפך נב ידו וכתב או כרגלו או אחזו בפיו או אחזו במרסקו קווד"ו בלע"ו והוא הקולמוס בין הפרקים שבוטע או שכתב אות א' סמוך לאות א' שכבר נכתב או שכתב השתי אותיות ע"ג הכתב או שכתבין לכתוב ח"ת וכתב שני זיינין וה"ה כב"ר איתיות ונקט שני זיינין שמדרך לעשות שני זיינין ואח"כ מוסך להוטרותו שלמעה מזה לזה או א' בלחך ואחד בקורה או על ב' כותלי הבית ולא בזווית או על ב' דפי פנקס זה רחוק מזה ואין נהנין וע"ז ככל אלו פטור : כתב אות אחת נוטריון . כעין שכותבין לסמן ק' קרבן מ' מעבר וכיוצא : ר' יהובע בן כמורה מחייב . לפי שבבית מזה לכמה אותיות : והכנים פטורין . דעכ"פ לא כתב שתי אותיות והלכה כהכנים : **גמ'** היה צריך לכתוב את השם בספר תורה או בתפלין ומזוה ונתכונן לכתוב יהודה ויבנה ולא כתב הדלות והרי השם כתוב הוא הלא שאינו מקודש שהרי נכתבין לכתוב יהודה מוחקו לפי שאינו נחקש ואח"כ כותב ומקיימו הוא נקדשה : ומקיימו . לשם קדושה : אמרו לו אף הוא אינו מן המוכרח . לפי שלא נחקש בתפלה : מהלכה שיטתיה דר' יהודה המן אומר אינו כתב . כלומר הכא בתנאי דתנינן כתב ע"ג כתב אינו כתב וקס"ד דלא פליג ר' יהודה מודה הוא דלא הוי כתב והכא הוי אמר מעביר עליו הקולמוס ומקדשו אלמא דהיי' כתב דמדאמרו לו אף הוא אינו מן המוכרח ומחיק ליה דלא הוי כתב כלל הלא ש"ג דסבירא ליה לר' יהודה דכתב הוא : כשיטתו

וחכמים י פוטריין : **גמ'** *היה צריך לכתוב את השם ונתכונן לכתוב יהודה ושכח ולא כתב דלת הרי השם במקומו הוא ימוחקו ומקיימו הוא בקדושה . ר' יהודה אומר מעביר את הקולמוס עליו ומקיימו . אמרו לו אף הוא אינו מן המוכרח . מחלפה שיטתיה דרבי יהודה . תמן הוא אומר אינו כתב . והכא הוא אומר כתב . הוא בשיטתו

הכתב ההוא לשום אדם וכוברים י' שהוא נייר חלק : וההן דמקבל כתבניא והאי דמקבל כתב הוא : הוא שופך על הנייר דיו שאין בה עפלים . אלא קומום וקנקנתום והוא קולט מוקס הכתיבה של מי עפלים וניכרת הכתיבה והיינו השופך לאחר שכתב הגט כתי עפלים והוא

פטול שאין כתב על גבי כתב : עשה כן בשבת . ששפך הדיו על נייר כתוב כתי מילין מהו שיהא חייב : וסיקרא על גבי סיקרא . פטור שהרי הוא ככתבילה לא כתב ולא מוחק : מזהם מוחק . שהוא מוחק החתונות של סיקרא : משום כותב . העליונות של דיו :

הלכה ה מתני במשקין . כמו מי מותים שמשמירין : או כתי פירות . כל פירות : באבך דרבי' .

כתיב . ל"א באבך דרכים באלכסנדר שורט כמו אחריות בעפר גנוב : באבך סופרים . בעפרוריות של קסא הסופר : לאחר ידו . כבד ידו שאלו הקולמוס באלכסנדריו והפך ידו וכתב : מרסקו . אילני ידיו : כתב אות אחת סמוך לכתב . אלא אות הכתובה ויוג אות להשלימה לשמים : כתב ע"ג הכתב . העביר קולמוס על אותיות הכתובים כבר וחדשם : נכתבין לכתוב ח"ת . ודילוג הקולמוס ולא נראה הגג של הח"ת אלא שני הרגלים ונראה כשני זיינין : על ב' כותלי הבית . שאינו במקדש : על שני דפי פנקס . עשוי עמודי' כמגילה וכתב אות בעמוד זה ואות בזה ואינו יכול לקרבן אלא"כ יתמוד הפסק שביניהם וה"ה לכותלי הבית רחוקים זה מזה ותנא ברישא שני כותלי הבית דסתמא אין נהנין זה עם זה והדר תנא שני דפי פנקס וה"ה לכותלי הבית ולא זו אף זו קמ"י : כתב אות אחת על שם נוטריון . שפשה סימן בקודה עליה לומר שלהבין זה חיבה שלימה כהנה : **גמ'** ונתכונן לכתוב יהודה . שהיה מועה וסבר שצריך לכתוב יהודה : הרי השם במקומו . כמו שראוי להיות אלא שכתב שלא לשמו : מעביר את הקולמוס . על כל אחריותו לכוונת השם והרי הוא כאלו כותבו לשמו : ה"ג מחלפה שיטתיה דרבנן דר"י תמן הן אומרים כתב והכא הן אומרים אינו כתב הוא . וה"פ גבי הכותב השם אומרים שכתב ע"ג כתב אינו מן המוכרח משמע דמיהא כתב הוא והכא במהניקין הן כתב ע"ג כתב פטור : ומשני

קרבן העדה הבונה פרק שנים עשר שבת פני משה עא 141

כשיטתו השיבוהו . כלומר דהא על כרחך לרבנן נמי קשיא מאי הוי דקאמרי ליה אינו מן המוכרח תוסוק ליה דאין כאן כתב כלל אלא ודאי דבשני רבנן לר' יהודה דפליגי אמתני' וסבירא להו כתב על גבי כתב הוי כתב והם כשיטתו השיבוהו ואפילו כשיטת שאלו אומר לענין חיוב שכתב כתב הוא מ"מ לענין קדושת השם אף הוא הוי מן המוכרח : לא אמר כן . שלא שנה ופרע להך ברייתא כדשינין . אלא כך

הוא דמסיקא פריקין הכי מחלפא שיטתיה דר' יהודה דתמן הוא אומר אינו מן המוכרח כלומר מדאמרו לו אינו מן המוכרח ש"מ דהא לענין כתב שפיר כתב הוא והכא הוא אמר כתב ע"ג כתב אינו כתב דהא לא פליג ר' יהודה אמתני' וזהו כעין הדין פירכא דלעיל אלא שמהפך הפירכא והיינו הך אלא דלא מנכי כדשינין אלא כדלמאי : מזה כתב ע"ג כתב חד לעיל מן חד . כלומר דאיכא למימר דמיה כתב ע"ג כתב דמתני' כגון שכתב אית א' למעה מהאות שלמעה ופטור הוא מטעמא דאין נהנין ונקדין זה עם זה ולעולם בעלמא אימא לך דכין לרבנן וכן לר' יהודה כתב על גבי כתב אחר הוי כתב ולפוקד לא השיבוהו אלא כך אף הוא אינו מן המוכרח : מאי עממא דר' יהובע בן כמורה דמחייב כמתני' בלוח א' נוטריון לפי שחיות אחת אתה למד כתי אותיות :

הלכה ו מתני הכותב שתי אותיות שתי אותיות בשתי

בשיטתו השיבוהו . בשיטתך שאת אומר כתב הוא אינו מן המוכרח . ר' יעקב בר זבדי בשם ר' אבהו לא אומר כן אלא מחלפה שיטתיה דר"י . תמן הוא אומר אינו מן המוכרח הא כתב כתב היא . והכא הוא אומר כתב ע"ג כתב אינו כתב . מהו כתב ע"ג כתב . חד לעיל מן חד . מ"ט דריב"ב מאות אחת את למד כמה אותיות :

הלכה ו מתני *הכותב שתי אותיות בשני העלמות א' בשחרית וא' בערבית רבן גמליאל מחייב ^א והכמים פוטריין : **גמ'** וקשיא על דרבן גמליאל אילו קצר כגורגרת בשחרית . וכגורגרת בין הערבים בהעלם אחד שמו אינו חייב . כשם שאין העלמות חולקות כך לא יצרפו . ר' מנא אמר לה סתם רבי אבון בשם רבי יוחנן טעמא דרבן גמליאל תמן אין ידיעה לחצי מלאכה . ודכוותה אין זדון לחצי זית . אבל חצי זית בזדון וחצי זית בשגג' מהו שיצטרפו :

כתב . דקאמר הכא דפטור : חד לעיל מן חד . שכתב אות אחד בתלוי של אות השני ואין זה כתב א"ג שלא כהבן בשורה אחת וא"ל לחבדן אם לא ע"י קליפה וה"ל כאין נהנין זה עם זה וקמ"ל כתי ע"ג שכן על נייר אחד אין מלצרפין : מ"ט דריב"ב . שמתחייב אות אחת נוטריון : מאות אחת . של נוטריון אחת לומר כמה אותיות והרי הוא ככותב כל התיבה :

הלכה ו מתני אחת שחרית ואחת בין הערבים . כיון דה"ל שהות ביניהם כדי לידע הוה ליה כשתי העלמות . ל"א דאירי כשידע ביניהם ואחת שחרית

מסורת הש"ס
עם הוספות

(6) נגזרת מ: שנת מה. נדה ו. טו. (3) [ע"י מוס' לקמן כה: ד"ה על עולה]. (7) שנת קד: מגילה יח: (8) שנת שס, (9) [ע"י מוספות חולין קכב: ד"ה עור הלש וי' וזע"י (הכל' 1) [ולקמן לו.], (11) ע"י-לעיל דף ט: (12) שבת ע"ג, (13) ע"י מגילה יח: תוס' ד"ה על משיב ברחות ראה זה. (14) ד"ה מגילה.

הגהות הב"ח

(6) רש"י ד"ה פטור שמי הוא בכתחלה: (3) ד"ה מרחק ספקר י"ב ע"י צ"מ ד' נה ע"ה:

הגהות וצינונים

[6] ס"א ורש"י (גליון) מגדל דוד: [3] ליתא בספרים הישנים, ונזכר ע"פ מגדל דוד מס"א: [7] צ"ל בשאר שפירות (כה) בראשונים (הכתב"י [7] ברו"ח צ"א מזה"ש) נוסף "וא" (ולשון מורי קאי אמי גשמים), ובכת"י אחרים הוא במקום החיבות "לשון מורי" ובע"י: ברש"י: סכ"ח: ב"ח: [1] יתיר נכון ומופריז (כ"ש): [1] צ"ל ומשחירו (דפוס) ואינו (מהרש"ל) כתב: [8] [צ"ל] מי מילין (גליון): [9] [צ"ל] הסדר (גליון): מהרש"ל: תוספות בעירוני כ"י ע"ה ואולי בדפוס: נראה היה כתוב כך אבל לפירו לא נמצא] (גליון):

לעיו רש"י

אורפיינונ"ט. פירוש זע"י (רש"י מגילה דף ט' ע"ב ד"ה סמא), מין אסר צו צענים (צנצ' לזה) והוא ס' מנות מוסק העור ערך ירדן: מיניאל"ט. פירוש צנצ' אדם שמו עשפת שוק (מוסק העור ערך סק (ו'): אורפיינונ"ט פירוש סס שזענים ו' מנגלים שמוסר (רש"י מגילה דף יט ע"ה), דיו צענים ו' וצנצ' שורות שמוסר (מוסק העור ערך לקנותם וע"י ערך מות "א"): מ"ש. פירוש עפלים נחמ הולד מנצבי לפי האלון שמתו מכבים עד שפירש שורות (ע"י ירושלמי גיטין פ"ב ה"א): שושפצ"ר. פירוש דמנות, לשבר (ע"י כ"ה) חולין דף ט' ע"ב ד"ה דעת (טעם): וירדו"ה"ט. פירוש קרקע ירוקה (מוספות עירובין דף יג ע"ה ד"ה קנקנמוס). וירדו"ה"י. פירוש מין זומס דן כמו זוכית (מוסק העור ערך קנקנמוס):

ליקוטי רש"י

[נרדס בדף יח:]

המביא גט

פרק שני

גיטין

י"א.

עין משפט

נר מצוה

9 א מ"י פ"ד מהל' גיטין הלכה 4 סנה ע"ש 2 טו"ש"ע אה"ע סימן קסה סעיף 4:
10 א מ"י שם הלכה 3 סנה 2 טו"ש"ע אה"ע סימן קסה סעי' ה:
11 ב מ"י וסנה 2 טו"ש"ע אה"ע סימן קסה סעיף 1:

12 א מ"י שם הלכה 4 טו"ש"ע שם סעיף 4:
13 דף ה 1 ו מ"י פ"א מהלכות שבת הלכ' טו סנה לאין קה:
14 א מ"י פ"ד מהל' גיטין הלכה 4 סנה ע"ש 2 טו"ש"ע אה"ע סימן קסה סעי' 3 בהגה"ס:
15 דף ב מ"י שם הלכה 3 טו"ש"ע שם סעיף 1:
16 א מ"י פ"א מהל' גיטין הלכה 3 סנה שם טו"ש"ע אה"ע סימן קל סעיף טו:

17 דף 9 מ"י שם ופכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה 1 סנה שם וי' ד' טו"ש"ע ח"מ ס' מה סעיף ד':

גליון הש"ס

בתנ"י בכס בוי'. ע"י מנחות דף נ"ד ע"ה מד"ה כמו שצ"ל: גמ' דא ד"ה אפי"ן. ע"י מנחות דף נ"ד ע"ב מד"ה ה' דאפי"ן:

תוספות ר"י

לעשרה כולבם כתבו גט לאשה חתום בי תרי מיניהו בימיה ואין מכאן ועד י' ימים אתא לקמה דריב"ל אמר כדא' הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק. פי' לאחר שנשאת. והא"ל לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכן ועד עשרה ימים לא בההו"כ כר' יוחנן ס"ל דאמר אפי"ן וכו' עד עשרה ימים ואין שנים משום עדים וכולן משום תנאי בההו"כ כר"ל ס"ל. ואפי' הלכה כר' יוחנן כדפי"ל בכל דוכתא וזוהו דבעיא לעיל אתאי כר' יוחנן: מתני' בכל כותבים בדיו בכס בסיקרא בקומום ובכל דבר בקנקנמוס ומתקיים אין כותבים לא במשקום ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו של קיימא. פי' המורה ואפילו על איסורי הנאה ועל הכל כותבין על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבר ונותן לה את העבר ר' יוסי הגלילי אומר אין כותבים לא על דבר שיש בו רוח חיים ואף לא על האוכלין: ובכל דבר שהוא מתקיים לאתו"י מאי לאתו"י הא דא"ר חנינא כתבו במי טרייא ואפצא כשר. פי' מין פ"י הוא ששמו טריא כדא' הפעמים: תני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר. פי' ששפף האבר על הימין והשחירו והשחור הוא הפחם כרתגן כפ' ג' דפה שחור שיש בו אפר כותשים אותו ושיחור הוא מין צבע שחור: איתמר המעביר דיו על

דיון דיוותא. אומר ר"ת דדיו שלנו הוא קרוי דיו ולא אותו שעושין מעפלים דההוא לא מיקרי דיו מדחני רב מינא כחצו צמי טריא ואפלא כשר משמע דלאו היינו דיו דלא חלף הנך דלא תני צמחתי וצמחון דפרין

6 כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק והאמר ריש לקיש לא הכשיר ר"ש אלא לאלתר אבל מכאן ועד עשרה ימים לא בההיא כרבי יוחנן סבירא ליה והאמר ר' יוחנן שנים משום עדים וכולן משום תנאי בההיא כריש לקיש סבירא ליה: **בתנ"י** *בכל כותבים בדיו *בכס בסיקרא ובקומום ובקנקנמוס ובכל דבר שהוא של קיימא⁶ אין כותבין לא במשקין ולא במי פירות ולא בכל דבר שאינו מתקיים *על הכל כותבין על העלה של זית ועל הקרן של פרה ונותן לה את הפרה על יד של עבר ונותן לה את העבר רבי יוסי הגלילי אומר אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים ולא על אכלים: **גמ'** ⁷ דיו דיוותא סם סמא סיקרא אמר רבה בר בר חנה סקרתא שמה קומום קומא קנקנתום אמר רבה בר [בר חנה אמר⁸] שמואל חרתא דאושכפי: ובכל דבר שהוא מתקיים וכו': לאתווי מאי לאתווי הא דתני ר' חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר ⁹ תני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר איתמר המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרויהו ¹⁰ חייב שנים אחת משום כותב ואחת משום מוחק דיו ע"ה דיו סיקרא על גבי סיקרא ¹¹ פטור סיקרא ע"ה דיו אמרי לה חייב ואמרי לה ¹² פטור אמרי לה חייב מוחק הוא אמרי לה פטור מקלקל הוא בעא מיניה ¹³ ריש לקיש מר' יוחנן עדים שאין יודעים לחרתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחרתמו כתב עליון כתב או אינו כתב א"ר אינו כתב א"ל והלא לימודתו רבינו כתב עליון כתב לענין שבת א"ל ¹⁴ וכו' מפני שאנו מרדמין נעשה מעשה איתמר עדים שאין יודעים לחרתום רב אמר מקרעין להם גייר חלק¹⁵ וממלאים את הקרעים דיו ושמואל אמר באבר באבר סלקא דעתך והתני רבי חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר לא קשיא ¹⁶ דהא באברא הא במיא דאברא רבי אבהו אמר במי מילין והתני רבי חנינא כתבו במי טריא ואפצא כשר ל"ק ¹⁷ דהא דאפי"ן הא *דלא אפי"ן שאין מי מילין ע"ה מי מילין רב פפא אמר ברוק וכו' אורי ליה רב פפא לפפא תווראה ברוק וה"מ

תניא

למתלוות רבי יהודה ורצון דלר' יהודה היו כתב ועוד דרצ אחא מסיק לקמן דאפילו רצנן מודו גבי גט דהוי כשר ואומר רבינו יתחק דלקמן ודאי שכתב הראשון היה שלא לשמה וכתב השני עושהו לשמה חשיב כתב לרבי יהודה ולרצ אחא אפילו לרצנן חשיב כתב גבי גט אבל הכא שכתב שני אינו מתקין כלום אמרי רבי יהודה מודה לרצ אחא חשיב כתב וצפרק הצונה (שנח דף קד:) דתנן כתב על גבי כתב פטור ואמר רב חסדא מתניתין דלא כר' יהודה ל"ה צני ללוקמי כשאין כתב השני מתקין כלל דאפילו רבי יהודה מודה לרצנן כתב משום דמתניתין משמע ליה דבכל ענין פטור אפי' כתב גט נא ספר תורה שלא לשמה והעביר עליו בצצת קולמוס לשמה להכי מוקין כרצנן אבל לרצ אחא צר יעקב ע"כ לא מיתוקמא מתני' צל ענין דהא צנצ' אפילו רצנן מודו דהוי כתב ולדידיה אחאי מתניתין נמי כר' יהודה וכגון שאינו מתקן צצצת השני כלום: **מורה** הוא. ומשיצ ליה מוחק על מנת לכתוב¹⁸ דמסתמא עומד לחזור ולכתוב עליו דציו ומקלקל לא היו דעל הכתיבה זאת תהא כתיבה העלויה ירשמה ויכר טפי משאם היתה מתחונה לצדה:

טעמא

גבי סיקרא בשבת ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרויהו חייב שנים א' משום כותב וא' משום מוחק. דיו על גבי דיו וסקרא על גבי סקרא פטור: בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן עדים שאין יודעין לחרתום מהו שיכתבו להם בסיקרא ויחרתמו כתב עליון כתב או אינו כתב א"ל אינו כתב וכולא דמרתנו רבינו כתב עליון כתב הוא לענין שבת. א"ל וכי מפני שאנו מרדמין נעשה מעשה. פי' אם אנו מרדמין סבירא לחמירי לענין שבת נסמך עליה להחיל בהכשרי החמייה: איתמר עדים שאין יודעין לחרתום רב אמר מקרעין להן גייר חלק וממלאין את הקרעים דיו ושמואל אמר באבר כר' יוחנני ר' חייא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר לא י' הא ברוכא הא מביא דאברא. פי' המורה מקרעין להן גייר חלק ומשחט¹⁹ ואינו גיל שהרי שריטת הסכין דבר המתקיים הוא ולקמן בעי' למימר שאם חקק על גבי כעלא (סקרא) כתב הוא ומה לי חקיקה מה לי שריטה מה לי שריטת החרוק מלמטה שיראה בולט מלמעלה אמרין לקמן דהיא כתיבה והיכי מכשרין בגט בענין זה ודברי שמואל שחקר באבר פי' לשפסף בחתיכה של אבר על הקףף ומשחירו ואינו כתב ואינו גיל דכיון דהוא דבר המתקיים למה אינו כתב וכל סברת המורה (הלכן) [בכאן משמע] שלא יקרא כתב כ"א הוא כענין דר' שמסדר האותיות על הקלקל אבל שריטת הסכין ורשום האבר לא יקרא כתב ולא הוא משום דק' חקיקת הטבלא ורשום האבר דכענין לקמן למימר דהוי כתב וי"ל לפיכ מקרעין להן גייר חלק לא שיהו נוגעים בנייר שהנו כתוב בו אלא יציר אחר חלק שאין בו כלום מקרעים שם בסכין שמות הערים שנוצצא בנייר שלם ושמות הערים הוא החלל האר"כ שדכענין דהוא תנייר על הנניר שהנו כתוב בו ואומרים להרדיות מלאו אלה הקרעים דיו וישאור האותיות של דיו על נייר חלקי האר וכו' אמר שכל גנצו אנתנו במקום החתופת הערים כלל והכי נמי מסתברא מוקראמו ר' חלקי ושמואל נמי לא הכשיר אלא במיא דאברא שאינו כתב והוא חקקו את סדרי המתקיים והיו כדיו בעלמא אבל כותבים הוא וכוברי צמחתי שפי' בשניגום ס' ר"ח זיל: ר' אבהו אומר במי מילין. פי' ממים שיהיו בהם עפצים כותשים והתני ר' חייא כתבו במי טרייא ועפצא כשר. לא ק' הא דרפיצין הא דלא רפיצין שאין מי מילין על גבי מילין. רב פפא אמר ברוק והני מילי בניטין אבל בשאר שטרות לא ההוא דרביי עובדא בשאר שטרות נגדיה רב פפא: תניא

גיטין

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - כ גיטין תלמוד בבלי עמוד מס : 49 הודפס ע"י אוצר החכמה

ימי:

עין משפט
גר מצוה

[illegible]

גליון הש"ס

גמ' שמואל - גמ'
חיישינן קאמר. ע'
לקמן דף מ ע"ב מד"ה
חיישינן:

תוספות רי"ד

טעמא דאײַכא כתב הא לײכא כח

הכא גבי ייִר חלק אס חזר ואמר ייִר
זיין שאמר גוֹר הוא מנורשת ולא קשה
השאלה דמנורשת וואס קאלער שמואל
ווא"כ לא חשיב ריעותא בנמיא שהוא
ייִר חלק ווא"כ כשחזר ואמר נמי
ייִר חלק הוא אית לן למימר דלאו
כל היינו לאוסרה כמו היכא דאיכא
ככתב ווא"ט ויהי כ"ס דמנורשת וואס
קאלער כיון דנראה שהוא ייִר חלק
ויו"ל לן דלמרא היכא גיטך דבבר
מועט מהימנין לבעל כי היכי
דלמארין^א בעל שאמר גירשתי אשתי
אנחנו הואל וצדי לגרשה ווא"כ דאיירי
דקרייה בי תרי מעיקרא ועיילי לבי
דידיה אפיקה דלא תיישין דלמא
תופיה וייר חלק קאלער שמואל
לא בשעת נמינה ראו שהוא ייִר
חלק דא"כ אפילו היה ודאי כתוב
נמי מילין אינו גט כיון דבשעת
נמינה כבר נבלעו האותיות כדאמר
בשמוך כי פליט מאי הוי השתא
דפליט אלא שיה אחת את נמינה
לשפיער שהאותיות יצאו ונבלעו
ראו שהיה ייִר חלק ועוד י"ל דבשעת
נמינה ראו מרחוק ודומה להם ייִר
חלק ושמה אס היו מעיינין היו
האותיות ניכרים: **מ"א דנ"א.** פ'
ר"ח מי קליפת רימון וכן בערך פ'
נמי היישינן קאמר.
ושמואל השתא לא ידרי

[illegible]

הַצְדִּיקִי לַמִּקְרִיָּה מוֹתִיבִי הָהָא
אֲמַר לָהּ הִכִּי לֹא צְדִיקָא
הָהוּא גְבֵרָא דּוֹרֵק לָהּ גִּישָׁר
לֹא שְׂכִיחָא וְהָ"מ דִּאֲשַׁתְּבוּ
שִׁשְׁקֻלָּהּ הָהוּא גְבֵרָא דַּעַל
גִּישָׁר אֲמַר רַב יוֹסֵף לְמָא

מר אמימר האי שטרא פרסאה דחתימי עליה סהדי
היה לקלא. והא לא ידעי למקרי בדידעי והא בעינא
של שטר בשיטה אחרונה וליכא בדמהדר ואלא כ
הני בי תרי דיהבי גיטא קמיהו צריכי למיקריה מי
י ואמר שטר פסים הוא שטר אמנה הוא מגורשת

המביא גפ

זא. וא"ת הא דצעי' דאיכא
ר פסים הוא וכי האי גוונא
ק הוא היה נאמן אצל לעולם
י לשמואל וי"ל [דכיון] דס"ד

¹⁶ תניא כוותיה דרבי
לחתום מקרעין להן
הקרעים דיו אמר ר
בר"א בגיט' נשים
ושאר כל השטרות
ולחתום חותמין ואם
מאן דבר שמה חסו
עדים שאין יודעין
וחותמים ושאל יודעין
בן גמליאל במה דבר
אמר ר' יוחנן ויבדוק

יודעין לקרות ולכתוב
חורמין א"ר אלעזר
גמולא' שלא יהו כגנ
רבא *הלכה כרשב
דרבא אמר אין הלכ
והא ההוא דעבד
ונגדיה רב כהנא תרג
מיצטער קרי וחתים
דהא ר' אלעזר ממ
קמיה וחתים ורב
דיני וחתים בדווקא
דאית להו אימתא
אחריני ספרי דיני
פפא כי הוה אתי
דעבד בערכאות ש
לשני כותים^ב זה ש
תומו ומגבי ביה ממ
אמר לי רב הונא בר
האי שר אפרסאה
ישראל מגבין ביה
ידעי למיקרי בדידעי
יכול להזדיף וליכא
צדק לחזור מענינו ש
וליכא בדמהדר ואלא
כשר^ג תנינא גט שכ
יונית ועדיו עברית
אמינא הני מילי בגי
לא קמ"ל אמר שמו
ואמר לה ה"ז גיטך
במו מילין כתבו
ונטלתו וזרקתו לים
האבד וחזר ואמר
אמנה הוא מגורשת
טעמא דאיכא כתב
קאמר שמואל "דבר
אי פליט פליט ואי
וכי פליט פליט הוי
שמואל גמי^ד הייש
אמר לי אמימר הכ
דבר דימי 'הני כי תת

גִּישָׁךְ וּנְמַלְתּוּ וּזְרַקְתּוּ
רֶשֶׁת וְלֹא כָל הַיָּמִינוּ לִי
כִּתְרוֹ דַּקְרִיּוֹהַ עֵיילִיהַ
לִרְכִּיתוֹהַ לְבִנֵּי דִנִּי
חָרָא אַבְל בִּי גִ' ^א
לְבִי כְּנִישָׁתָה שְׁקֵל
לִיחֹשׁ לֹהֵא אִי מִי

פרק שני

בוותיה דרב. לאמר מקר
תרגמא. להא דרב גמלא
שאין יודעין לקרות שפיר
כהנא בשאין יודעין לחתום

עדים שאין יודעין
יור חלק וממלאים את
בן שמעון בן גמליאל
כל שבהורורי עבדים
אם יודעין לקרות
לאו אין חותמין קרייה
מיחסרא והכי קתני
לקרות קורין לפניהם
לחתום כו' אמר ר"ש
אמורים בגושי נשים
יבאר כל השמירות את

חותמין ואם לאו אין
 מ"ט דרבנן שמעון
 ישראל עגונות אמר
 ורב גמדא משמיה
 ואלא כמאן כרבנן
 וכדא בשאר שטרות
 אקריאה רב יהודה
 אל עולא לא צריכת
 א דארץ ישראל קרו
 נחמן קרו קמיה ספרי
 רב נחמן וספרי דייני
 וכל רב נחמן וספרי
 יניש אחרינא לא רב
 קמיה שטרא פרסאה
 כותים^ט זמקרי להו
 בפני זה^י במסיה לפי
 ששעבדי אמר רב אשי
 נתן הכי אבא אמימר
 דתחמי עליה סהרי
 מממשעבדי^י והא לא
 הא בעינן כתב שאינו
 כדאפיצן והא בעינן
 שטר בשיטה אחרונה
 מאי קמ"ל דכל לשון
 בבו עברית ועדין יוגית
 נשר אי מההיא הוה
 אבל בשאר שטרות
 נתן לה גייר חלק
 גורשת^י חיישנן שמא
 תיבי^י הרי זה גיטך
 לאור או לכל דבר
 פסים הוא שטר
 לא כל הימנו לאוסרה
 איכא כתב לא כי
 קינן ליה במיא דנרא
 פליט שיה כולם הוא
 השתא הוא דפליט
 קאמר אמר רבינא
 אמר מרימר משמיה
 דיהיב^י גיטא קמיהו

ליום או לאור או לכה
ווסרה ואי אמרת צריכי
לבי ידיה ואפקיה מה
אשתכח מזחחא אמר
דהא הואי הא נמי
ספר תורה יהיב^י
ום מי מילין אין

שטרו כגון מעניו של שטר ומעטה
בשיטה אחרונה [רשב"ם ב"ב קסא:]. ב
ומקרו למלוה שאם יצט

קרייה לבתר דקרייה מי מצי א"ל הכי ל
קמ"ל:

גיטין

כרנבן. דמכשירי כולוהו:
 ואם יודעין לחתום אע"פ
 ממיהו אחריני כרנבן ודב
 חממן לדרב כהנא לעיל: ודרב
 זקן היה ועיניו כחות
 לחתום בעד או בדיון
 קריאת שטר^א וקורוהו וחותם:
 ונא דישירא^ב. בקי מכל
 דמס' גדה מפרש אמאי קר
 לדרבנא דישירא כהנא שני
 דרנבן. דיון היה מפרש
 גלותא וחותנא דבי נשיאה
 כהנא והרובט (פולין קדי-
 דיינים יראים ממנו ולא
 עביד בערבאות. ומהמני
 צים להכשרא להו לעיל (י:).
 והא דלרמנין ב' קמא^א

י ולא ממשעבדי צעטע
לית ליה קלא: דהתיבון עליה
א"א. וישראל עשאוהו אלא
לשון פרכי: שכתבו, כב
לשון. מוס חתקת עגונות:
מי מידין בתבו. ועבטו
יל כתבו צמי טריא ואפסא
ייר. סתם¹⁰ יייר של עשבים
קלף מעובד עפשים דאי
אמר¹¹ דין מי מילין ער
מילין: שטר פסים. שטר
אמר לחתבו ארבעו ואחמיו

ו על עמנו שטר חוב כדי
שיר: שמר אמונה. שכתב
לזה והאמינו לזה למלוה שלא
לא אם כן יליונו ומסר לו
: לאושרה. משום אשתו י:
כתב לא. דלי צנייר חלק

בן מבורש מבדיל מזה מחמת
 ש' דלעץ' דלל לא חקרינא
 אי לא כיון דלמא לא גיטא
 ודרי ביה חו ומחזקין דגיטא
 בגייר חלק נמי ספירא ליה
 ועוקעין רבנא ימירנא דגיר
 א לא חלק בדדקין ליה לגיר:
 דא. אלע שקורין פויגלי
 מי האנצ עליו ופולט
 נצלו וגרלות: השתא הוא
 ססיו נצלוות לא היה כח:
 שמא לא נצלו יפה
 אסורה לכהן ואלות לא
 דספק גרסה הוא: הני ב'
 נמירה: רבי ירמיה. מחמת
 א שביח. חו היא שורק זה
 שמא גט זרק לה ואבד:
 י תלח. ואנו ראינו שזה לא
 כתב אחד: מודה הוא.
 חדא הוא! התם מעיקר
 וצאי אבואה נמי אמרינן
 ס' וזה גט זרק ואימא
 שקלוה: משהו מי מוידן.
 ב לה גט מבחזן ואינו
 מי מוידן בו. וכל גפילס
 שלהם עזרים עזרים:
 קריעות

בד וחזר ואמר שמר
בתר דקרייה מי מצוי
חלופי חלפיה קמ"ל
מן 'מזוזתא ביני דני
שא אימור עכברים
נהו ואמר לה הא
על גבי מי מילין
אי

ז לא נלמד משיטה אחרונה שהרי כבר
בשיטה אחרונה [לעיל יא.]. שטר אמן
מילן [ע"פ רש"י כתובות יט.]. דני. חצות

ריוה עייליה לבי ידיה ואפקיה מהו דת

**מסורת הש"ס
עם הוספות**

(א) לעיל ט: (ב) ויומא ט
(ג) נדה כ: (ד) [לקמן כה
והש"ס] (ה) [לעיל יא.
(ו) לקמן פז: (ז) [ע
מוספות קדושין ג: ד"ה
ה"ג מקדשי וכו' ומוס
לקמן מ: ד"ה חיישין
(ח) [מוס' פ"ו ה"ד ע"ש
(ט) [דף יא., ט] לעי
עמוד א, י) [ב"ב קלד:
כ) [ערך נר ד' ע"ש.]

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה צריכי וס
דאיצעי לה למיהדר:

הגהות וציורים

ח בראשונים וכו' **ז**
 נוסף כרש"ב: **צ** **ג**
 ב"ש, וכו' כתיב
ג צ"ל גוים (דפוי') לפ
 הענינו: **ד** **ז**
 בראשונים
 וכו': **ה** **ט** **כ**
י יהב (דפוי'): **ו** **א** **ב**
 השבר: **ז**
 דפוי', וחב"ה (דפוי')
 "נייד" ליתא (תוס)
 בטעות דה"ה
 סדר הגמרא
 לפי צ"ל
 (מהרש"י) וכו'
 בדרוש': **ט** **כ** בקצת ח"א
 נוסף כיון **ששמד**
ש **ה** **א** **ח** **ב** **ה** **י** **כ**
י צ"ל הוולפס (ע"כ)
 וכו': **ה** **ה** **ה**

לעזי רש"י

פזייל"י. פירוש לזכר
תכלת שזבעין צו למ
ובגדים (ערוך ערך גר
ועיין רש"י ע"ז דף כ
ע"ז ד"ה אודרה):

ליקומי רש"י

[illegible]

ל מידוש ושום

שהשטר חנוי צו שח
כחוב למעלה לפי שח
גלמוד משיטה אחרונ
השטר שחקיים
העליון צלח החנוי ויג
צו שלא דקין אע"פ שח
נחקיים החנוי
דבררים שאין לנו
הען ללמוד חנוי ויג

לא ליה כלום אלא כתיב
[ברכות ה:].

מא ליחוש דילמא חלופ

גיטין

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הודפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - כ גיטיין תלמוד בבלי עמוד מס: 50 הודפס ע"י אוצר החכמה

(א) נלקמן כה. כד: כה.
 כה. סוטה כ"ז: ד' שבת
 יקדק: כולל ד' ומספר
 ספרים פ"ה ה"ג.
(ב) ע' תוסי' לקמן ע"ז
 ד"ה אשה. (ד) ע' תוסי'
 לקמן ע"ב ד"ה הקבילי
 וסודר"ה.
 לקמן ע"ז, ה' נזיר ב'
 ושמ, ב' (ד) מס' מה
 (א) קלוש' לקמן ע"ז
 ו' קריאה ה' שו, כב ד'
 פסחים דף ג' לה,
(ג) פסחים דף ג' לה,
(מ) זבחים קט: 'נע"ע
 ו' פסחים דף ג' ד"ה
 ו' ו' פסחים נמוחה. ז'
 מ' ע"ין ו' ו' ז"מ מ.
 ד"ה קו"ס, ה' גזון
 שמות לח.
 ו'

הגהות הגר"א
[א] גמ' הא בעינן
שמו ושמה וליכא כו'
כפ"ל:

גמ' איילמא משום
דבתי וכתב. ע' לקמן
דף כז ע"ג מד"ה והא
לאו: תוס' ד"ה דילמא
וכו' וכן גבי תרומה.
עיין שם דף כה ע"ג
מוד"ה חתן לו:

(א) בִּרְיָחַ אִישׁ אִשֶּׁה
וּבְעֵלָהּ וְהָיָה אִם לֹא
תִמָּצֵא חֵן בְּעֵינָיו כִּי
מָצֵא בָּהּ עֲרוֹת דָּבָר
וְכָתַב לָהּ סֵפֶר בְּרִית
וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ
מִבֵּיתוֹ: (דברים טז, א)

(ב) עֲזִי וְזִמְרָת יְהוָה וְהָיָה לִי
לִישׁוּעָה זֶה אֵלֵי וְאֶנְהוּ
אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְבָּמְנֵהוּ:
(שמות טז, ב)

א) בקצת ראשונים וכת"י
נוסף ועד כאן לא
קאמר ר' יהודה התם
אלא גבי ספר תורה
אבל הכא בעינן
כריתות ולכא (או
כעין נוסח זה), ע"י מגיד
משנה פ"ג מהל' גירושין
סוה"ד ובני יעקב קטו

[illegible]

א' משום כריתות דאי
לה⁶ * לשמה וליבא
אקדים ויהב ליה זוזי
בעין ואז שניה שמו וש'
ויליבא ורב יוסף מאי
גבי מי מילין אמר ר'
שלא לשמה והעביר
באנו למחלוקת רבי יו
שהיה צריך לכתוב א'
יהודה ומעה ולא הט'

נחלק ומאליה הורה עומדת במקומה וגבי לך כחב (שמות טז) מכתב
 הפסחמי חותם אלמא כחביה הוי: וא"ל הבא יריבות. שהיה הפך
 נחלק ענין טס וזר האומיות מעבר האחד דוחק וירכוטין וזן צולטות
 ומעבר השני כמו שמצירים כסף וזהו העשוי לקצב כלי עץ שומים
 בזה"ש: וי' רש"א: חותם המטבע שקורין קוינ"ץ: ביחודי חריץ.
 והיותו והסביות של זכרנו שהיו שוקעת חורטין דוחקין מוכות
 וסביות של זכר הדינר עד שעומדת זכר הדינר צולטת כמו שהיתה
 ונשפא מינה שאם חקק את הגט צחוטם וכתבו על גבי טס לא הוי
 ככתב דמוכות הוי: אז בנפ"י יבנה. זכר החות' שהיו שוקעת כשמוכימה
 דוחקים את מוכות של דינר נכנס וזהו קלח דזוקח צמח ש"ק שוקעת
 האורה ונמתח ממזך דוחקו ונכנס לחוך האורה ולאו ממילא הן אלא
 ע"י מכת דחוקים האורה עלמה נמתח לחוך חורטין וזר כחביה צדים:
 הא

למימרא דחקיקה לאו בתיבה היא. הוה מני לאקשויי מל (שמות לב) תרות על הלוותות אלל

כבה הא בעינא^ט וכתב
תימא ליחוש דילמא
לספרא מעיקרא הא
ה שם עירו ושם עירה
ז"ל שאין מי מילין על
חסדא^ז גמ שכתבו
עליו קולמוס לשמוה
הה ורבנן דתניא^ח הרי
השם ונתכוין לכתוב
בו דלת מעביר עליו

רב חסדא יכילנא
 דעלמא אמר ל' רבא
 משום דכתיב *
 ודילמא אקנוי אקנו
 דכתיב ונתן והבא
 נתינת גמ היא תדע
 איסורי הנאה כשר:
 רבא על איסורי הנאה
 אבנ נמי תנינא על
 שאני עלה של זית
 רבי אומר כתבו על
 לוי * דרשה משמיה
 מיה דרבים וקלסוה
 תנו רבנן *וכתב ולא
 כתב לאו כתיבה היא
 כתב שעל גבי טבלא
 לא בכח שעל גבי
 עולא אמר רבי
 דחק תוכות הא דחק
 זינוהו *לא היה כתבו
 והא דינרי זהב
 כדינרי זהב כדינרי

רצין או כנופי מבגין
איתביה לא
בולט כדינרי
מיחרץ חריץ

הלך
הא

שיעור והל דלמר אלא שאל צי' כל שעה (פסחים דף ע"ד ז':) דור
שכל תרומה לא מייחסי בפחות משנה פרוטה המוש דכתיב (ויקרא כג)
ותנתן לכהן וגו' ואין נמיה בפחות משנה פרוטה היינו משום דכתיב
תרומה יליפו משלוני מעלה דלריוכו משלוני השם ממקור' וגמרי

לנאפקוק ממשמעות דסיבה קאחי דמשמע כל שהוא זרצ'ר נחיה
 תשובה כמו ונקן לנכן את הקדש (ויקרא כג) דהוי בצות^א לרצון דלחב
 שאלו וכן לא יתן עליה לצונה דצפרק כל המנחות (דף ע"א) מזריר כות
 היינו משום דשני מלשון שימה דלחמיל זה לא ישים עליה שמן או משום
 דומיא דהקטרת לצונה בחור דהויא נמי הקטרת אסור דהוי בצות^א :
משמיה דרבים וקאסיה אלמא היצבתא בנותיה. פי' בנקטרת
 מדטרת עלה דלקטסיה וצפ' מי שחמיו (לקמן דף ע"א)
 משמיה דרבים ולא קטסיה אלמא לית הלכתא כרומיה ואומר ר"ת
 א קטסיה כי אמר משמיה דידמ דשעקרא ולקמן יוצפא:
 ות דכחב צה כחיה בצמה קרא^א והיה כחבס חקוק דכחב
 דמחא ליה למיפדך מגט אגט :

(באה"מ, וכ"ה בבכ"י): [י] כמה כת"י אין הוזהב של דינר נדחק: [כ] כת"י הוא: אי נמי איכא ל'מימר דתשלומי שאני דהוי כעין השבת גזילה (כת"י):

מִיָּה אֶמֶן פִּי"א מִיָּה
 גִּירוּשֵׁן הֶלֶל ג' ופ'
 הֶלְכָה אֶסְמַג עֵשֶׂן ג' טו'
 אֶה"ע סִי קֶלֶל סֶטֶר
 מִיָּה ב מִיָּה פִּי"ג
 גִּירוּשֵׁן הֶלְכָה ד'
 שֶׁס טוֹש"ע שֶׁס סֶטֶר
 ג' מִיָּה פִּי"א מֶהֱלִי
 הֶלְכָה טוֹ סְמַג עֵשֶׂן
 טוֹש"ע י"ד סִי רֶעוּ
 :3

נא ד מיי פ"ד
 גירושין הלכה ב
 עשן נ טוש"ע אה"ט
 קד סעיף א:
 נה הו מיי שס ה"ו
 שס טוש"ע אה"ט
 קבה סעי' ד:
 נג ז מיי פ"ט מהלכ
 המקדש הלכה ב
 עשן קנא:
 נד ח מיי פ"ד
 גירושין ה"ו סמג
 נ טוש"ע שס:

שלחו מתם כתבו

איסורו האנה פא
 וואס חבב נאך בילד
 נאנטע העט מיין
 וואלטיג לה מדיד
 הווא: "ו" נתן וכל
 בלפרימא דחוקא
 נתיביו הא
 ענד שיעא נכתב מ
 פנסק
 לחיותו וכל א
 שיע"ש כפר האגרי
 ש"ס שחק סבב ונא
 מלאם או א"ש פנסק
 שיעור
 עליהם שכל ברלד ו
 חשבוה כתיבה אלכ
 שוקרמקמבא ונא
 שהיא כמכ כובע של
 על אנשים ונא
 חכמי הכשר הא ונא
 אחרת במחש ו
 המחשח אל חשיב ו
 לפי שאן הא
 כחכות הא
 ובע"כ כחב כבול על
 שיהא מגרש ב:
 אכר "אמר ר' ח
 קשיא הא
 קורות הא דחק ירי
 פי הא דחק קורות
 אחריתו וציריתו הא
 בלית אלו חב
 שאל צירי הא
 וחקק (אלא) סביב
 ודענ נשאר כמות
 ונמצאו האחרית ב
 מילין
 שריתתה
 שיהא
 כחב
 חשבוה
 אחרית קורא

ברושדי"ר.
רקימה (עיין רש"י
כו, א וערוך
אנדכמרי).
פירוש רושס (שעושי
מטבע) (עיין
צראשית א, כו וערוך
רשס):

וַיִּשְׁמַע יְהוָה הַמֵּי
דָּמָה. וַיִּמְנַח שֶׁ
נִתְקוּמוֹ אֲבָל לֹא
[שְׁבַח קִד:] מַעֲבִיר
קִרְאָמוֹ. לִשְׁמוֹ
[קִד:] לְכוּנָה שֶׁ
אוֹמְרִימוֹ כָּלָלוּ הוּא
שֶׁבַח שֶׁ. וַיֵּא
[שְׁבַח שֶׁ] וַיִּקְרָא
לֵהוּ. וְהוּא. וַיִּקְרָא
אֲמַרְתָּ
וַיִּשְׁמַע. פִּתְקָס
נְחוּמִים כְּעֵין אוֹתָן
סִתְּרִים שֶׁם לֹהֵט
הִרְבֵּה מִתְקוּקִין
שְׁשֻׁה [שְׁבַח שֶׁ]

ל] יותר נכון ובספר

עֵה:

עין משפט
נר מצוה

סב א ב ג מ"י פ"א
מהלכות שבת הלכה ה
סמג לאוין סה עוש"ע אר"ח
סימן שכא סעיף ה:

סב [א] [מ״י פ״ו מהל׳
שנת הלכה א ופ״א
הלכה יז]:

סב [ג] [מ״י פ״א שס
הלכה ו]:

סג ד מ"י שס הלכה ז:
סד ה מ"י שס הלכה ו
ופכ"ג הלכה יא עור
שו"ע או"ח סימן שכה

סעיף כו:
ס"ה ו' מ"י פ"י מהלכות
שבת הלכה יח:

פו ז שס הלכה מז:
 פז ח מיי' שס הלכה יח
 מוש"ע או"ח סימן שז
 סעיף ז:

סח זי מי' פי"א מהל'
שבת הלכה ט סמוג שם
מונש"נ אונ"ח חינו שח

סעיף ג:
ב' מ"י פ"י שם הלכה
נז ופכ"ג הלכה ד קמג
ז:

ו' מ"י פ"ו שם הל"ו וח
ופ"ו מהל' שגגות הלכה
ה:

ע [ז] [מיי] פ"ט מהל' שבת הלכה יח ויט]:
עא ז' ז' מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה כב:

רב נסים גאון

[illegible]

כמלאכות דמיין: דאי ר' ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין: דאי ר' שמעון הא אמר לא נאמרו כל השיעורין האלו אלא למצנעניהן. בפירקא דלקמן המוציא יין (דף עו) משכחת להא דר' שמעון:

סליק פרק כלל גדול

דבינו חננאל

לילה דנהוי חי כי היכי
לדלצל צבעיה דכל כמה
דהוא חי מצלח ציבעיה.
של נבילה הוא. והא דא
והמעבדו. אקשין דמול
שייטוט ושני במתני המ
ביומו לא ולית הלכתא כ
שהיו שפין העורות ע"ג
משום מכה בפטיש ואע"י
זכוכית בניפוח הוא. פי' א

עֵה:

אין עיבוד באבוב'לין. אין להטיל
מדרבנן מליה צפרק שמונה
צ"ט אסור צפ"ק דבילה (דף 67. א.)
חייב. פירש ר"ח ^א דף העור על ה
צירוש(מ) ^ב ורש"י פירש ששף קרקעית
שבין עמודי חלונות ולא ידעא:
והמסתת את האבן בו חייב
מישום כבה בפריש. אבל משום
מסתך וממחק לא מיחייב דמיירי שכבר
היה מרובעית ומתוקנת אלא ששמייה
הוא וועשה צה שנקרעין ויפיו
כענין שעושין עכשיו מסתחי האבנים.

[illegible]

לאפוקי עצי אשרה. דלח כרבי יהודה דלמנר פערק רבי עקיבא (לקמן דף 5.) אף המוניא ממשמי ע"ו כל שהוא חייב אלא כח"ק דפלוני עליה ק פירש חזקוני ההם וקשה לרשב"א הא דקאמנר ההכא מ"ד דם נדה כ"ש עצי אשרה מנא ליה דילמא סבר כרבי יהודה ומחייב בצנאי אשרה שמוניעין אשותן לשריפה: **הא** ד"א בר' אבהו. פירש בקונטרס הא דקמן כל הכשר כו' שרוב בני אדם עשויים להניע כשיעור הזה חייב כל אדם על הנאצמו אפילו זה עשיר שאין שיעור זה חשוב לו משמע מדכריו דלמי מחייב ר' שמעון נאאלא בסתם¹⁰ בני אדם שגרילין להנציטו שאותו שיעור חשוב לכן ואפילו לא הנציטו הוא ולקמן¹¹ פי' אלא נאמרו שיעורים שגמשה אלא למנציטין אותו קודם לכן וחזר המנציט והוילאו משמע דוקא להנציטו חייב ואומר ר"י דמי ליכש פירושו דמה שמנציך

(7) לא אמרו כל השיעורין הם

כלל גדול פרק שביעי שבת

מליחת אוכלין דאסור ואפילו (לקמן דף קח:)
שנה בין העמודים בשבת
 כדי להחליקו וכן משמע

משום צובע אין משום נטילת גשמה, לא
אימא אף משום צובע אמר רב מילתא
דאמרי אימא בה מילתא דלא ליתו דרי
בתראי וליחכו עלי צובע במאי ניחא ליה
ניחא דליתווס בית השחיטה דמא כי היכי
דליחזוהו אינשי וליתו ליחבנו מיניה; והמולחו
והמעבדו: * היינו מולח והיינו מעבד ר' יוחנן
ור"ל דאמרי תרווייהו אפיק חד מינייהו ועייל
שירטוט אמר רב רב הונא האי מאן
דמלח בישרא חייב משום מעבד ר' רבא
אמר אין עיבוד כאוכלין אמר רב אשי
ואפילו רבה בר רב הונא לא אמר אלא
דקא בעי ליה לאורחא אבל לביתא לא
משמשי אינש מיכליה עין: * והממחקו והמחבתו:
אמר רבי אחא בר חנינא ^א השף בין העמודים
בבשבת חייב משום ממחק אמר רבי חייה בר
אבא ג' דברים סח לי רב אשי ^ב משמיה דרבי
יהושע בן לוי ^ג המגרד ^ד ראשי כלונסות בשבת
חייב משום מחתך ^ה הממרח רפיה בשבת
חייב משום ממחק ^ו והמסתת את האבן בשבת
חייב משום מכה בפטיש אמר ר' שמעון ^ז (ב) בן
קיסמא אמר רבי שמעון בן לקיש ^ח יהצר צורה
בככלי והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה
בפטיש א"ר יהודה ^ט האי מאן דשקיל אקופי
מגלמי חייב משום מכה בפטיש והני מילי
דקפיד עליהו: ^י והכותב שתי אותיות: ת"ר
כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב
שנים פטור מחק אות ^{יא} גדולה ויש במקומה
לכתוב שנים חייב אמר רבי מנחם בר' יוסי
זוה חומר במחק מבכותב: הבונה והסותר
המכבה והמבעיר והמכה בפטיש: רבה ^{יב}
ור' זורא דאמרי תרווייהו ^{יג} כל מידי דאית
ביה גבר מלאכה חייב משום מכה בפטיש:
^{יד} אלו גבור מלאכות: ^{טו} אלו ^{טז} לאפוקי מד"א
דמחייב על תולדה במקום אב: ^{טז} חסר אחת:
לאפוקי מד' יהודה ^{יז} דתניא ר' יהודה מוסיף
את השובט והמדקק אמרו לו ^{יח} שובט הרי
הוא ככלל מיסך מדקק הרי הוא ככלל
אורג: **מתני'** ועוד כ"ט אחר אמרו ^{יט} כל
הכשר להצניע ומצניעין כמזהו והוציאו
בשבת חייב חטאת עליו ^כ וכל שאינו כשר
להצניע ואין מצניעין כמזהו והוציאו בשבת
אינו חייב אלא המצניעו: **גמ'** כל הכשר
להצניע לאפוקי מאי רב פפא ^{כא} אמר ^{כב} לאפוקי
דס נדה מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשרה
מאן דאמר דס נדה כ"ש עצי אשרה מאן דאמר
עצי אשרה אבל דס נדה מצנע ליה לשונא
ואידך כיון דחלשא לא מצנע ליה אמר רבי יוסי
בר חנינא האי דלא כר"ש דאי כר"ש האמר
אלא למצניעיהו: וכל שאינו כשר להצניע:

אמר
אורג מממש ולא דמי לזורה וצורר ומרקד דזה בקי
לצורך האדם: ומצניעין במוהו. כמות זה כלומר שיש

א' והלנינו חייב על הוצאתו אם חזר והולינו אצל
 כשר להלנינו כ"ש עמי אשרה דליסורי הנאה נינהו
 אותו אדם: דא. דתנא^א כל הכשר להלנינו ויש
 אחרו ואפילו אדם עשיר שאין שיעור זה חשוב לו

שֶׁל בֵּית הַשְּׁחִיטָה וּלְקַמְיָהּ מִפְרָשׁ אֲחֵי
מִשְׁכָּן אֵצֶל מִלְאָכָה: מִשּׁוּם נִגְזְרָה
עָשָׂן צֵלִילִים מֵאֲדָמִים וְחֹמֶשׁ וְחֶלְזוֹן ^ט:
הַ לְמִצִּיחֵיהֶם תִּרְמִי: מִיִּלְתָּא דְאֲמַרִי יֵאֻמָּא
בִּי, דְּבַר תִּימָה אֲמַרְתִּי לְהַזְכִּיר
צִבְעָה בְּשַׁחֲטָה קֶרֶךְ אֵיזִי לֹמֵר צו
דְּבַר טַעַם דִּלְגָּ לִיתּוּ דְּרֵי בְּתַרְחִי
הַשּׁוֹמְעָה וּלְיַחְזְרוּ עֲלֵי: צוּבַע בִּשְׂר
בְּמֵי יִנְחָא חֹדָה, לְהֵאֵי שֹׁמֵט צִבְעָת
הַבָּשָׂר הֵייוּ מִיִּזְרָא וְאֵיזִי אֹמַר צו
טַעַם: יִנְחָא לֵיהּ דִּלְתֻּוּם בֵּית הַשְּׁחִיטָה
בְּדִמְאָה, שִׁיחָא צִבְעָה דָּס: כִּי הִיכִי
דִּנְחִיזִיחָה אֲנִישֵׁי, שֶׁשְׂמַטְתָּ הַיּוֹם וְיִמְיוֹ
וְנִזְמִי: הֵייוּ מוֹלִיֵּחַ הֵייוּ מַעֲבֵד, אֲטוּ
מִלְּתִּי לֹאֹ אֶרֶץ מִעִיבֵד הֹא: וְיַעֲלֵ
שִׁירֻמוֹ. לֵפִי שַׂדְרָה הִלְעֲקִינִי כְּשֶׁהֹא
צֹא לַחֲתוּרָה מִשְׁרַטְטוֹ תַּחֲלֵה כְּפִי מֵה
שֶׁהֹא רוֹעֵה לְהַלְחִיק וְלִהְרַמֵּץ וּלְקַלֵּד
הַחֲתוּרָה וְאַחֲרַי כֶּן מַעֲבִיר הַסֶּכֶן
דֶּךְ הַשִּׁירֻטוֹט וְכֵן ^פ שְׁעָרוֹת הַמִּשְׁכָּן
כְּסַחְתְּמוֹס: קִדְּבִי לֵיהּ יִלְחָדֵיהּ.
שְׁמוֹלְתָה הַרְבֵּה: הִשָּׁה בֵּין הַעַמּוּדִים.

בגון עמודי אכסדראות שעשויים
חלונות חלונות וגסמכין בחלונות צין
עמוד לעמוד והשף שם בקרקעית
הצנן שנשענן עליו כדי שיהא חלק
חיצי משום ממחא: ההגור ראשי
בלונבות. שיהו רשאים שוין ודקין:
מומח רטיה. מחליק מחנושת על
המכה: מפתח את האבן. לאחר
שנעקרה מן ההר ומתנזה מחליקה:
מימוש מכה בפטיש. שהוא גמר
מלאכה: הצד (3) בבלי צורה. בכללי
שעומד לכן לנאחז: מנפח בבלי
וזבית. כשהותק נעשה על ידי פחות:
דשקיל אקופי. ראשי חוטין התלוין
צריעה צמקוס קשורין¹² כשניתק
זה חוט וקשרוהו וכן קשין וקסמים
דקין שנאברו זה בלא מתכוין ויטולין
אותם ממנה לאחר אריגה גמר
מלאכה הוא ותיצב משום מכה
בפטיש: כתב אות אחת הדולה בו
פגור. שנקרשי המשכן שמים היו
כותבים אחת בזה ואחת בזה כדי לווונן
כשפותרים אותן: מוקח אות אחת
בו חייב. שאין מלאכת מחייב
חצונה אלא ע"מ לכתוב והרי יש
מקום לשתי אותיות: אמר רבי מנחם
ברבי יונה. קמ"ל מאן חנא מלא
ר' מנחם צרבי יוסי: לאקופי מדרבי
אליעזר. דהא אמרן ללא נמו כאן
אלא להודיענו מנין חטאות של העם
אחד ותנא הרי אלו למעוטי שאם
עשה חולדותיות עממה דליתו מציא
עליהן חטאת ודלא כרבי אליעזר
דמציא חולדותה עם האב צבריות:
שובב. משום השמי צברכר¹³ שקורין
ריו"ל: פורדקס. כשמומח חוט הערב
מכה צברכר עליו צמקומות מקומות

ישיב שנה יסח מחו יוחר מלמ
 שהמחסה מעכנתו מהחכמה יפה
 עס הארג: שובט הרי הוא בכ"ה
 מיסר. להינו מיסר ממש שמלך
 זה נצורות זה נקמ: מרתני
 צ שיעור הראוי להנישו: אין חיוב
 יס אחר אינו חיב עליו לנביא להו
 ממאס" ונרץ לנבדן: בין דח"ש
 ו שיעור שרוב ז"א עשוין להניט
 ד"א בר' שמינו. לקמן בהמנוח:
 אמר

וְכִי הָיִי (דְּרִיחָה) [דְּנַחְוִיחָה] אִינִשִּׁי דְּנִשְׁחַת הָוָא וְאִתּוּ
אִתּוּ מִשּׁוּם נְטִילַת נִשְׁמָה וְאִתּוּ מִשּׁוּם צוּבֵעַ הָוָא וְאִתּוּ
מִשּׁוּם מַלְאכָת עִיבּוּר נִינּוּתוֹ חָדָר הָוָא וְהִיא לִחְרִיב
לִנְעֻצָּה וּלְדִירָךְ וּלְאֹכֹלֹת אַחֵר מִיָּמִים לִחְרִיב
כְּמוֹ מִמּוּרַת אֶת הָרִשְׁיָה: יִירוּשְׁלָמִי הַמִּמְחָק. מַה
נִמְחָק. הַמִּמְחָק רִשְׁיָה מִשּׁוּם מוֹחֵק. כְּבִי הָבֵר בְּ
חֵיב מִיּוֹם מִכָּה פֶּטְשִׁי וְכִי הַנֶּפֶשׁ כְּבִי וְזוֹכֶת
לִי רָאשֵׁי יְמֵינָה הַתְּלוּיִם בְּרִין קִיסָם וְקִלְפֶּה שְׁטַחְבִּתָּה

מסורת הש"ס

עם הוספות

(חֹסֶפֶס פֶּקֶד יִצְחָק)
לִקְמֹן זֶה בִּזְקָה
(יִשְׂרָאֵל זֶה אֶל לִקְמֹן זֶה)
(לִקְמֹן זֶה שֶׁ הֵם עִיר)
יִיד לְעִיל עֲמֹד אֶל
לִקְמֹן צֶב סוּף עִיר
בִּיצָה לֵטָה (ט) עִיר
עִיר עֶרֶךְ שָׁרָף, נָבִי
סֹחַ (ס) סֶדֶם (ט)
שְׁלֵמִי כִּדְבָר חֹסֶפֶס
מִנּוּת פֶּדֶר דִּיל אֶלָּא,
(ז) עִיר עִיר

הגהות הב"ח

(ח) גמ' אמר ר"ש בר
יסנא אמר ר"ש בן
קיש ה"ל: (צ) רש"י
ה"ה הצד צורה כלל
ומיבט בכלי נמחק ל:

גליון הש"ם

גו' ד"ה חסר אחת
בו' דהא אלו קתני.
דאי' בקדושין דף טו
ע"ב:

הגהות וציונים

[צ"ל] **אסר** (גליון)
 וכתב
 רש"ש על זה שאינו
 וזכר כי היה ג"כ רב
 ששי קדמון
 צ"ל **המגדר** (יעב"ץ;
 נגיד משנה הל' שבת
 י"א ה"ז, וכן בדפוס)
 יצין רש"י סנהדרין קיב
 א"א ד"ה גריד:
 בכת"י אחד נוסף אות
 גדולה (וכ"ה)
 שש (וכ"ה):

: [כהד"פ הישנים **רבא** :
 : [ציל בפיסקא **הרי** :
 : מלו (מהרש"ל דפו"ר):
 : **הרי** אלו (כ"ה בתוס'
 : ד"ה ברש"י ד"ה
 : אפוקר): [ז
 : ציל
 : פיסקא **ארבעים** חסר
 : תחת (מהרש"ל דפו"ר):
 : [במשנה שבמשניות
 : רבא"ש כאן איתא חייב
 : **טמאת** כלשון
 : וירול בכל המקומות
 : הלשון שלפנינו אינו
 : בשום מקום
 : משוהה)
 : אפוקר

[illegible]

ליקומי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

עה שבת

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הודפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תלמוד בבלי עמוד מס: 162 הודפס ע"י אוצר החכמה

לשווי' לשמה הוא דהוה כחז עליון כחז. ויש לעיין אם לר' יהודה זכהאלי גוונא מיחייז משום מוחק גס כן כמו בדיו על גבי סיקרא, או דילמא דוקא בדיו על גבי סיקרא דאין מראה סיקרא האדום ניכר. אבל הכא דהוה דיו על גבי דיו דבעלמא קיימא לן לאו כלום הוא דחשיב כחז ראשון קיים. אלא הכא כחז שני הוסיף לשמה חשיב גס כחז שני כחז. אבל בשביל זה לא יגרע כחז ראשון מלהשאר כחז כמו בדיו על גבי דיו בעלמא:

ב) אך ראיתי בתרומת הדשן סימן מ"ח בענין חיצות שנמחקו קצת בתפילין אם יכול לחדש הכחז שיהי' ניכר היטב. ופלפל דאף אם רישומו ניכר אם חשוב כחז עליון כחז וחשיב שלא כסדרן. והעלה דכיון שאין כחז עליון מתקן לא חשוב כחז ולא הוי שלא כסדרן. ושוב פלפל בהג"ה אם חשוב מתקן על לאחר זמן שהי' כחז ראשון כלה לגמרי, וחלי לה בפלוגמא דר' נחמן ור' ששת [יד:] בתלש אחת משלשה אם חשיב אהני מעשיו אם יתלוש עוד אחת. ומכל מקום מבואר דאם חשיב מתקן דכחז עליון כחז חשיב כחז ראשון נמחק. דאם לא כן אכתי הוי כסדרן על ידי כחז ראשון:

ג) ובתשב"ץ ח"ר סימן קכ"ז הקשה זאה דמעציר קולמוס ומקדשו הא הוי מוחק את השם ראשון. וראה להוכיח מזה דשם שלא נכתב בקדושה מותר למוחקו. ודחה דהא קיימא לן דיו על גבי דיו לאו כלום הוא ולא הוי מוחק, וקשה דאם כן דלאו כלום הוא למה מהני העברת קולמוס. ועל כורחין כמו שכתבו החוס' משום דכחז עליון מתקן לשוי' לשמה והדרא קושיא לדוכמי. ועל כורחין לומר דמשום דכחז שני מתקן לא נכתב כחז ראשון. ובשלמא אם הוה דיו על גבי דיו כחז בכל מקום על כורחין הטעם משום שאין נראה רק דיו עליון ונמחק המחמון והי' קשה הא מוחק השם. אבל השתא דרק משום דכחז עליון מתקן לא מיחייז משום מוחק:

ד) וכך משמע בספר התרומה [הל' גיטין סי' קט"ו] שכתב דמחק מוכח לא מהני העברת קולמוס לכולי עלמא דוקא היכי דכחז מחמון כחז ולא חסר רק לשמה הוא דמהני העברת קולמוס לשוי' לשמה יעוין שם. וגם הוא כחז שם טעם החוס' הוהיל וכחז עליון מתקן. הרי דכחז עליון המחמון אינו מועיל רק היכי שגם כחז מחמון כחז. ואי חייב על המחמון משום מוחק מה יועיל עוד הכחז מחמון שנמחק וזה פשוט. שוב ראיתי בספר תורת גיטין [סי' קכ"ה סק"ד] שכתב בפשיטות דלא חשיב מוחק:

ה) ולפי זה נראה דלא חשיב כחז עליון כחז אלא כל זמן שמחקן. אבל בגט לאחר שנמגרשה שוב לא חשיב כחז. כיון דכחז מחמון נשאר כחז הוי כחז עליון כחז על גבי כחז שאינו מחמון ולא הוי כחז. בשלמא אם היינו אומרים דבמקום שכתב עליון מתקן חשיב הראשון נמחק ולא נשאר רק כחז עליון. אם כן גם עכשיו שכתב עליון אינו מחמון. הא

א) שוב מלאמי כן באור זרוע חלק א' פרק ז' דגיטין סוף סימן תשט"ו וזה לשונו ור' יצחק בר אברהם הי' אומר שכל אות שאינה מזוינת בתגין של שעטנ"ז ג"ץ אינה אות ומציא ראי' משמעתין הא דבעי זיוני. ואינה ראי' דאיכא למימר דמיירי בכוח כספר תורה שהאותיות נריכין זיון. אי נמי בכוח כספר אחר ונמכוין לכחז כמשפט אותיות של ספר תורה שזריכין זיון דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה עד כאן לשונו. הרי דאף שכשר בלא זיון. כל שנמכוין לכחז בזיון או נמכוין לכחז ח"ת דכיון שאין נריך זיון כמאן דזיון דמי ועלו זידו אותיות שזריכות זיון, בלא זיון פטור וכהא דנמכוין להוציא לפניו וכו' לאחריו כנ"ל. ונריך לומר שהחוס' סבירא לכו תגין מעכבים. ועיין בהגהות מיימון פרק ז' מהלכות ספר תורה [אות מ'] הובא במגן אברהם סימן ש"מ סק"י ועיין מה שכתב לקמן בדעת הרמב"ם:

סימן מז [רג]

א) בגמרא [קד:] בכל דבר שהוא רשום לאחויי מאי כו' ואפלא כשר פרש"י גל"ש. והכי נמי חייב בשבת. בגיטין [יע:] מפורש דמי אפלא אחר כתיבה ונלעין ובשעה שנלעין אם נתן לה גט אינו גט אף אם פלט אחר כך על ידי מיא דנרא דהשתא הוא דפלט:

ב) ויש לעיין גם בתחילה לא יחשב כחז דהוה דבר שאינו מתקיים שיעלעו. ונריך לומר משום דאפשר להפליט על ידי מיא דנרא. ונראה לי ללמוד מזה דלאחר שפלט שוב חשיב כחז הראשון ואם נתן לה אחר כך כשר. [רק יש לדון לדומה לנעשה אחר כתיבה מחובר וחזר וחלש דמסופק רש"א בגיטין כ"א: והכי נמי לאחר שנבלע מחוסר הפלטה] שם נאמר פנים חדשות באו לכאן אם כן הוי תחילה כחז שאינו מתקיים:

ג) והא דקאמר בירושלמי א' וכחז ולא הפולט. היינו שהפלטה לא חשיב כתיבה. ונפקא מינה אם נכתב בתחילה שלא לשמה, שאין תקנה להפליט לשמה וכל שכן דניחא לפי פירוש הקרבן עדה דהירושלמי מיירי בכחז תחילה במי עפלא על גבי גוילים עפונים דלא הוי כחז כלל ואחר כך כששופך מי קנקנחוס בלא עפנים קולט המקום שכתב תחילה. ועל זה שפיר אומר השופך דשפיכה דהשתא לא כחז ובתחילה לא הי' כחז כלל. ודלא כפר"ח סימן קכ"ה סק"ג שלמד מירושלמי הנ"ל דאחר שפלט פסול וליחא כמו שכתבתי:

סימן מח [רד]

א) שם כחז על גבי כחז פטור. מאן חנא אמר רב חסדא דלא כר' יהודה דאמר מעציר עליו קולמוס ומקדשו. עיין בתוספות דוקא בגט וספר תורה דמועיל כחז עליון

ב המוחק משמשו דיו שעל הקלף ויש במקומו לכתוב שתי אותיות חייב. כן נריך להגיה, וכן כתב הרא"ש דהכי אימא בתוספתא ופירש דחייב על מחשבת הכתיבה וכתב עוד דליתא נמי בתוספתא נפלה שעה על הפנקס ומחקו אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב, וכן כתב הרמב"ם בפרק י"א ומשמע דאם אין שם אלא לכתוב אות אחת אף על גב דאינו חייב איסורא מיהא איכא ולכן נריך לזהר כשנוטף שעה על הספר שאין לסלקו ואפילו לא נטף אלא על אות אחת ואם נטף על שתיים חייב חטאת:

ג מותר לרשום בציפורן וכו'. תמהמי על הוראה זו הלא

מפורש בפרק הצונה צברייתא (דף ק"ג:) אמר רבי יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו מיחייב אלא משום רושם שכן רושמן על קרשי המשכן לידע איזה הוא בן וזו לפיכך שרט שריטה אחת על שני נסרים או שתי שריטות על נסר אחד חייב ואף על גב דהכא

נציאור שהיכלת הלחה החוטכה [נכלין] הרי הוא כחותך נפרניו כללי שהוא חייב: דין נפון שפירשה וליין שפירשו נתבאר צמימן ש"כ (קכ: ד"ה יפון): אם מותר לפרוק ראשו נמסר כחצתי בסוף סימן ש"ג (נ: ד"ה ומ"ש אצל):

ג הממשמש בדיו הקלף וכו'. בסוף פרק כלל גדול (עה:) חנו רבנן כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתיים פטור מחק אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתיים חייב אמר רבי מנחם צ"ר יוסי זה חומר נמוק מצכות וכתב הרא"ש (סי' ט) והיינו טעמא כי פעמים כתב נמשך טעות על קרש אחד ומוחק כדי לכתוב אחרת במקומה מן הדין היה ראוי לחייב אף מוחק אות אחת כדי לכתוב אות אחרת במקומה אלא שאינו ראוי לחייב על מחשבת כתיבה יותר מעל כתיבה עצמה ויראה שאין חייב על מחיקת טשטוש דיו אפילו ג לכתוב כמה אותיות כי לא היה נמשך אלא מחיקת אותיות כדי לכתוב במקומו. ואחרי כתיב זה מחוק הסצרה וגם מדנקט צברייתא מחק אות אחת ראיתי בתוספתא (פ"ג ה"ו) וכתוב זה נפלה דיו על ספר ומחקה שעה על הפנקס ומחקו אם יש במקומו כדי לכתוב שתי אותיות חייב וטעמא לא צריך לן וי"ל דהיינו טעמא דהאות שנכתב בטעות כמאן דליתיה דמי ועיקר החיוב נשצל מחשבת הכתיבה הלכך אפילו טשטוש דיו נמי והאי דנקט צברייתא מחק אות [אחת] גדולה אידי דמי כתב אות אחת גדולה עכ"ל וגם הרמב"ם בפרק י"א (ה"ט) כתב תוספתא זו כלשונו. ולשון רבינו שכתב המטשטש בדיו הקלף אינו מכוון ושיעורו כאלו כתב המטשטש הדיו שנקלף (ג): כתב המרדכי בפרק כלל גדול (סי' סט) נשאל רבינו מאיר על עוגות המינוקות שכותבים עליהם אותיות ותיבות אין אוכלים אותם המינוקות צום טוב והשיב אי משום מוחק ליכא איסורא דאורייתא אלא נמוק על מנת לכתוב ומיהו איסורא דרבנן איכא וצמינוק אין לחוש דקטן אוכל נבלות אין צית דין מלוין להפרישו היכא דלא ספיין ליה צידים (יבמות קיד.) עכ"ל:

ד כתוב בתרומת הדשן סימן ס"ג צס אור זרוע (ח"ב סי' עו טו ע"ג) שצריך לזהר שלא לכתוב נמשךין שעל השלחן וגם לא ישרטט באצבעו כמו אותיות נשבת באפר ד נגזר או נמשךין ה אצל לרמוז באצבעו להוליכו בארץ כעין כתיבת אותיות שרי:

ה מותר לרשום בצפורן וכו'.

ו חז"ל ש' תפירה שנפתח אסור למתחו משום תופר. מימרא בפרק כלל גדול (עה.) המומח חוט של תפירה חייב חטאת ופירש רש"י המומח חוט של תפירה צג התפור ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שתי תמיכות הנגד זו מזו נמוקת וחומי התפירות נמשכים ומוחם את ראש החוט להדק ולחצר זו היא תפירתו וחייב. ומדברי הגהות מרדכי פרק ו' (פא.) משמע דלא מיחייב אלא אם כן קשרו נסופו דאם לא כן אינו עומד. והרמב"ם כתב בפרק י' (ה"ט) המומח חוט של תפירה נשבת חייב מפני שהוא מצרכי התפירה משמע מדבריו שהוא מפרש מומח חוט של תפירה שמומח החוט שרואה לתפור בו כדי שלא יהיה כוון ולפי שדבר זה מצרכי התפירה הוא חייב חטאת ה:

ז כתב הר"ר פרץ (הגהות סמ"ק סי' רפב אות טז) אותם שמהדקיין הבגדים וכו'. כן כתב המרדכי בפרק כלל גדול (סי' סט) והגהות

דרכי משה

א ובאור זרוע (ח"ב סי' עג טז:) כתב דאסור לרשום וכן כתב בעל המראה מקום בשם פסקי תוספות סוף פרק הבונה (אות שג) ופ"ב דגיטין: (ב) בהגהות מרדכי דף (ק"פ ע"ב) (פא. סי' תסא) כתב וזה לשונו והרב אליעזר הלוי (ראב"ה סי' רו עמ' 294) כתב דדוקא תפירה אסור שעיקר תיקונו לתפור בלי פירוד ועכשיו כשמותח החוט

פרישה

לחלק ולומר דשתי העוגות נשבעת אכילתו משתמר האות לגמרי ואין לו תיקון מה שאין כן צפתחת הספר שאף שכתפותמין אותן מנתק האות מכל מקום כשחור וסוגרו הוא מתקן ככתמלה וחמלת כתיבתו עליו נעשה לפתחו ולסגרו וה"ל כמו דלת הנפתח ונסגר דאין בו משום צנין וסמירה וק"ל: ומי"ש עוד צס תרומת הדשן שכתב צס אור זרוע ז"ל שצריך לזהר שלא לכתוב נמשךין שעל השולחן וגם לא ישרטט באצבעו כמו אותיות נשבת

הגהות והערות

ב בדפ"י המטשטש בדיו על הקלף, בטור הנדפס עם ב"י דפ"ר המטשטש בדיו הקלף, ועיין בית יוסף, ובטור הנדפס עם ב"ח המוחק טשטוש דיו על הקלף: ג אפילו י"ש במקומו כדי לכתוב (הגהות הב"ח ברא"ש): ד באור זרוע הגירסא "בעפר": ה עכ"ל האור זרוע ומכאן הוא מדברי התרומת הדשן, [וברמ"א סעיף ד' הלשון "לרשום"] ומובא בב"ח סימן שז סוף ס"ד עי"ש: ו עיין מגיד משנה. אליה רבה אות יד, ראש יוסף שבת עה ע"א, ובנשמת אדם כלל כח אות ב:

מיימונית צפרק י' (דפוס קושטא ה"ט) נשם סמ"ק: וזה לשון מיירי נשתי שריטות וצריטה שהיא מתקיימת מכל מקום איסורא שכלי הלקט (סי' קח) כתב ה"ר ישעיה (פסקי ר"ד שנת עד: מיהא איכא צריטה אחת ואפילו אינה מתקיימת כדחנן צפוק ד"ה והקורע) נראה לי שאלו שעושים נקצים צפי צמי ידים ויש פרק הצונה (קד:) כתב צמשיקין וכו' וכל דבר שאינו מתקיים חוט מחובר עם מחט שמכניסין באותם הנקצים ומהדקין עליהם פטור וכל פטורי שנת פטור אצל אסור צר מתלת כדאיתא צפוק

האורג (קו.) ועוד ראיתי שכתב מהרש"ל בהגהותיו (לטור) דצמ"ק אסור לרשום ציפורין על הספר ושמעתי מחכם אחד שהיה מכריע צנייהם ואמר שזה צקלף הקשה וזה צנייר הרך וצנרף נכונה היא עכ"ל ^ו ולפעד"נ דאף צקלף הקשה דאינו מתקיים פטור אצל אסור הוא ואף על גב דאיכא הכא תרתי חדא שאינו מתקיים ועוד דאינו אלא רשימה אחת איסורא דרצנן מיהא איכא נ"ל:

סביב זרועותיהם על ידי החוט שמותחין אותו ומתהדק אסור למתחו בשבת אלא אם כן יהיו הנקבים שהחוט בהן רחבים קצת ומתוקנין בתפירה בעיגול: [ח] מוכין שנפלו מן הכסת בשבת מותר להחזירן אבל אסור ליתנן בתחלה אפילו ביום טוב: [ט] אסור לקבץ מלח ממשרפות המלח שדומה למעמר וכן אסור לקבץ כל דבר במקום גידולו: [יב] הנותן זרע של פשתן או זרע של שומשמיין וכיוצא בזה במיין חייב משום לש מפני שמתערבין ונתלין זה בזה:

צין=אם היה הפחיל מושם צנקים מערב שנת מרווח ומהדקו שנת צין אם הכניסו צנקים שנת אין צו משום תופר דתופר לא היו אלא שרונה צקיומו שיהא מהודק תמיד וכי רפה החוט קשה לו הילכך כשמותחו חייב חטאת אצל זה שאינו רוצה בהידוקן אלא בשעה שלוצו וצעה שפושטו מרפה אותו אין צו משום תופר ואינו דומה אלא למי שיש צננדיו לולאות וקרסים ומחצנין שנת וגם מפני המחט שהיא נקובה אין

לאסרה ^ז כיון שמתחברת בפחיל והפחיל צננדי ואינו צננדי לעולם מותר והוא הדין הפחיל העשוי למנעלים ודוקא אם יש נקבים מותר אצל לתפור חוט אחד צנתי ידיו וכשפושטו מרחיצו וכשלוצו מותרו ומהדק צנתי ידיו תפירה היא זאת דמה לי תפירה ליום אחד מה לי תפירה עולמית. ובעל היראים (השלם סי' רעד קלו:) כתב אותם שיש להם נקצים ובהן חבלים צנדיהם והחבלים קצועים ומהדקים אותם חושש אני להם מחטאת ואינו דומה למתחת חבלים או רצועות שמהדקן צנארו ששם סופו להרפותן ולהוציא ראשו ואם (חצילי) [חצילי] צנדיהם מהדקים שאינו יכול ללאת אלא צהרפותו מותר ^ח [צנדילי] [כחצילי] הדקי נואר ואם חצילי הדקי נואר רחצים שמוציאן צעודם מהדקים ונמלך פעמים להניחם כך לעולם אסור להדקן [כחוט] של תפירה עכ"ל:

[ח] מוכין שנפלו מן הכסת וכו' אב"א אסור ליתנן וכו'. צרימא צריש פרק צמה טומנין (מת.) וטעמא דאסור ליתנן לכתחלה פירש רש"י (ד"ה צמדי) משום דהשתא קא עביד ליה מנא:

[ט] אסור לקבץ מ"ח וכו'. צפרק כלל גדול (עג:) אמר רבה ט' האי מאן דכניף מילחא ממילחא חייב משום מעמר אצ"י אמר אין עימור אלא צגידולי קרקע ופסק הרא"ש (סי' צ) כאצ"י וכן דעת הרמב"ם צפרק ח' (ה"ה) ומשמע לרצונו דלא פליג אצ"י אלא לפטרו מחטאת אצל איסורא מיהא איכא וכוון הוא שלא לחלק כל כך צין אצ"י לרצא ^ז:

[יב] הנותן זרע של פשתן או זרע של שומשמיין וכו'. פשוט צנצים פרק דס חטאת (קד:) וכתבו הרמב"ם צפוק פרק ח' (הט"ז):

[י] כתב הרמב"ם צפרק ח' (ה"י) המקבץ דצילה ועשה ממנה עיגול או שנקצ חלצים והכנים החבל צהם עד שנתקצו גוף אחד הרי זה תולדת מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה:

[יא] כתב הרמב"ם צפרק כ"א (ה"י) אף על פי שטומנין שומשמיין ואגוזים לדבש לא יחצו צידו וכתב הרב המגיד שדין זה תוספתא (צפ"צ) [צפרק י"ג] (שנת ה"צ) [יא]:

[יג] כתב הרמב"ם צפרק כ"ג (ה"י) אין שוצרין את התרס ואין קורעין את הנייר מפני שהוא כמתקן כלי:

[יד] כתב הרמב"ם צפרק י' (ה"ה) המדבק ניירות או עורות צקולן של סופרים וכיוצא צו הרי זה תולדת תופר וחייב וכן המפרק ניירות דצוקים או עורות דצוקים ולא נחכוון לקלקל צלצד הרי זה תולדת קורע וחייב: אם מותר להחזיר רצועה שנשמטה מהלולאות נחבאר צסימן ש"י (פ. ד"ה רצועות):

פרישה

השולחן היינו שיטבול אצבעו צמסקה וילחמו ויכתוב על השולחן וזהו צדקדק לכתוב צרישא שלא יכתוב דהיינו דרך כתיבה דמה לי כותב צדיו או צמסקה וצסיפא כתב שיצרטט שאינו כותב כי אם צאצע (צגוצה) [צגוצה] דומיא שיצרטט צאפר וק"ל. ומ"ס צאפר גנוז נראה דלרבותא כתב כן דאפילו צגנוז דדרכו להצערצ מיד אפילו הכי אסור וק"ל: (צ) הנותן זרע של פשתן או זרע של שומשמיין וכיוצא בהן במים חייב משום צש מפני שמתערבין ונתליין זה בזה עכ"ל. ונראה דוקא זרע קטן כי הני חייב משום לש משום דנתלין אהדדי כמו עיסה מה שאין כן צשורה חטין ושעורים שאין נתלין אהדדי ומשום הכי כתב הרמב"ם וצ"י יוסף הביאו לעיל סוף סימן של"ו (קא: ד"ה דס) דהשורה חטין ושעורים וכיוצא בהן חייב משום זרע עד כאן לשונו וצשורה פשמן ליכא לחיובה משום זרע:

צאפר גנוז או צמשיקין וכו' צתרותם הדשן גם צשלחן ערוך (ס"ד) לא כתוב שעל השולחן אלא צמשיקין על השלחן וגם צשלחן ערוך לא כתב צ' חיצות אחרות "או צמשיקין" וצאמת לכאורה מיותר הוא דהיינו רישא מה שכתב שלא לכתוב צמשיקין על השולחן אצל צתרותם הדשן יש. וילנ"ד דהכי פירושו דמ"ס או צמשיקין ר"ל דיתן אצבע צחור המשיקין ויכתוב בהן אותיות דומיא דמה שכתב לא יצרטט צאצעו כמו אותיות צצנת צאפר הנוז דהיינו שיצרטט כמו אותיות צחור האפר כן קאמר נמי שלא יצרטט כמו אותיות צחור המשיקין ומיירי נמי צמסקה שהוא עץ קצת כמו שומן או דבש שנקרש דומיא דאפר גנוז דקאמר גם לפעמים צמשיקין כמו שער שצשהן על השולחן קלושות לא הרבה ציחד רק נתחלתה השולחן מהן כשמדציק אדם אצבעו על השולחן ומצרטט נראה צהן כמו אותיות ומ"ס צרישא שלא לכתוב צמשיקין על

הגהות והערות

הגירסא "רבא" ועיין במסורת הש"ס: י' כן הוא בדפו"ר, ולפי גירסת הבית יוסף לעיל ריש דיבור זה לכאורה צ"ל "לרבה" ועיין קרבן נתנאל פ"ז סימן ב אות ד': יא' דין זה מובא בב"י סוף סימן שיט ועיין ביאור הלכה שם סעיף יז ד"ה שנותנין:

ז' דמחצו נקובה האסורה אינה אלא כשאינה מחוברת בבגד אבל זאת כיון (שבלי הלקט שם): ח' מותר בחבלי הידוקי צואר. ואם חבלי הידוקי צואר רחבין שמוציא ראשו בעורן וכו' (כן הוא הלשון בשבלי לקט): ט' כן הוא בדפו"ר ב"י ועיין בכסף משנה פ"ח ה"ה, ובגמרא שלפנינו

32

(שם ס"ק ז) וכתב שני זיינין
כתב שתי אותיות, כצ"ל
(שם ס"ק ח) אע"ג שלמדו
כצ"ל:

ו במין. עיין מ"א. הלך לורה חייב, עיין אות שאמר זה וזכר"מ [שנת] פרק
י"א הלכה י"ז. ועיין ט"ז מה שכתב בזה בזה צ"ל: ז במשקין. עיין מ"א.
העמיק דברי הר"מ ז"ל פרק י"א מהלכות שבת הלכה ט"ו. ולכאורה מוחק
דבר המתקיים מעל גבי מתקיים לא הראה שם מקומו, ועיין מגיד משנה
שם. ונטף שעה והסיר מעל גבי פנקס כדי לכתוב שני אותיות חייב [רמז] שם
הלכה ט, [ע"ש] א"כ כן כותב על גבי עץ וכדומה נשעו יתכן וכדומה
יהא חייב, ושם כתב [נהלכה טו] דיו וקומוס וכיוצא בזה, משמע שעה לא
מתקיים הוא. וסבור הייתי אני העני לומר דמוחק שמי אותיות עד"מ [ב]
והיה כתוב לזה ענין שחייב הוא לו חזירו חייב לו, ורואה למחוק זה, חייב
לע"פ שאין רואה על מנת לכתוב שמי אותיות. הא מוחק טשטש וכדומה,
נענין על מנת לכתוב שמי אותיות. ומשום הכי שם נהלכה ט' מחק על
מנת לקלקל העור פטור. ומה שכתב [שם] המוחק "כתב" על מנת [לכתוב]
שמי אותיות, יש לומר שאומר כתב אין מועיל לו ולא מוריד. ושעור מעל
גבי פנקס על מנת לכתוב שמי אותיות חייב. ומוחק שמי אותיות חייב, או
פטור שלא לכתוב שמי אותיות, או נענין דבר המתקיים מעל גבי מתקיים,
וכל זה ל"ע, ואין פשטות הדברים מורין כן, וז"ע. המסרט על גבי נשרו
פטור, שאין דרך כתיבה בזה, לע"פ שקורע נעור חייב. נורות בכותל ושער,
כ"ל. וכן המ[ח]קקה, היינו על מנת למחוק. המשרטט, כדי לכתוב שמי
אותיות חייב, יע"ש: ח מותר. עיין מ"א. מרומה הדשן סימן ס"ג:

זה, אם עשה כן בשבת יש לומר דחייב חטאת ליכא, ומכל מקום מדרבנן אסור, דדומה לכותב. וכל שכן במקום שיד סולדת בו יש לומר
אפילו נייד חלק בלי שום משקה יש בו לחלוחית מים, וכסיכתא לאתונא [שבת עד, ב] דמיא, וחצי שיעור אסור מן התורה [וימא עג, ב] אם
אין בו שיעור משקין בבישול *, והבן זה:

הגהות רעק"א

(ב) (שם ס"ק ז) רשומים וצורות בכותל ובשער, כצ"ל [מכתבין: ג] (שם ס"ק ז)
אוחז בקולמוס. עיין תפלת שור סוף סימן ז':

ביאור הגר"א

[1] [נפיק ד' יש ליהדר. [שבת] ק"ד ב' כתב במשקין כו' פטור, אבל אסור:
[2] [נהג] אצל מותר. שם ק"ג [ע"א] אלא מעתה כו', משמע באור זרוע [הלכות
שבת סימן עו] דאפילו (פטור) [מותר לכתחילה] [ע"ש]. וכן משמע בסעיף ה'
מותר כו', וכל שכן כאן:

מחצית השקל

בשרו כו' דומה לכתב שנמחק. ר"ל, דהא מה שכותב על בשרו כותב על
דבר המתקיים מצד עצמו, דהא כותב על גבי עור, אע"פ שדבר אחר דהיינו
החמימות גורם שאינו מתקיים, מכל מקום נקרא כותב על גבי דבר המתקיים,
מידי דהוי אכותב על עור ממש שעל כל פנים ברוב ימים ע"י יושנו יתמחק
ואפילו הכי חייב: סיקרא על גבי דיו פטור. דהוי מקלקל: אלא על הכתב.
והא בכתב אין קלקל[ו]ל והוא כתיקונו: חיי"ת וכתב שני זיינין כתב שתי
אותיות כו', כצ"ל. ותיבת חייב מה שכתוב אחר תיבת שני זיינין הוא
שעות הדפוס, דכהא גוונא פטור, וכן הוא ברמב"ם, ע"ש: שנופל גג חיי"ת
ונעשה שני זיינין. צריך לומר דתחלה כתב שני זיינין וכתב עליהן תגין
כדין שעטנ"ז ג"ץ הצריכים תגין, ואחר כך טעה וכתב עליו חטוטרות
ונעשה חיי"ת, אם כן כשנטול החטוטרות נשאר שני זיינין עם התגין כדין,
ולכן חייב. אבל אם כתב תחלה שני הזיינין בלי תגין, כדין שני זיינין
של חיי"ת, אף על פי [שכן] שנטול אח"כ החטוטרות נשאר שני זיינין מכל
מקום פטור, דהא חסרים התגין, וכמו שכתב מ"א ס"ק י': (פ"ק ח) מותר
כו'. לראות אומנות בשבת כו'. וכן הוא להדיא בגמרא [שבת דף ק"ג ע"א]
דאמר רבן שמעון בן גמליאל המכה בקורנס על (הסיון) [הסדן] חייב.
ופריך מאי קעביד, רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו מפני שמאמן את ידו.
קשו בה בני רחבה, אלא מעתה חזי אומנתא בשבתא וגמר הכי נמי דמחייב,
אלא אביי ורבא דאמרי כו', ע"כ:

מה שכתב מ"א בשם הר"ן [וימא א, א ד"ה יום] ורשב"א [שו"ת ח"א סימן צב]:
(פ"ק ח) כמין אותיות כו', וכתב בתשובת רמ"א כו' מותר לפתחו כו'. והביא
ראיה מדאמרינן פרק הבונה [שבת קד, ב] הכותב על שני לוחי פנקס ונהגין
זה עם זה חייב. ופירש רש"י [ד"ה על שני לוחי (הראשון)] החנונים יש להם
לוחות טוחין בשעור (ורושמים עליהם כנזכר לעיל ס"ק ד). [שם ד"ה על שני
לוחי (השני)] אם נהגין ונקרין זה עם זה, כגון שכתב על שני שפתי הלוחות
סמוכים זה לזה, חייב. ומעתה יש לדייק למה תני הכותב, ליתני רבואת
טפי, אפילו היו כתובים כבר על שפתי הלוחות, אם פותח או נועל הפנקס
חייב, דהוי כותב או מוחק. אלא ודאי דאין זה קרוי כתיבה ולא מחיקה.
ואין לומר ניהו דמוכח דלית בזה חיוב מן התורה אבל מכל מקום איסור
דרבנן איכא, דא"כ בסיפא דקתני על שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה
פטור, דהאי דינא דבאין נהגין שהיה פטור אבל אסור כבר אשמעינן שם
(בברייתא) [במשנה] בבבא אחרת, טפי הוה ליה לאשמעינן אם כתובים
כבר על שפתי הלוחות אלא שרחוקים זה מזה והוא נועלן ועל ידי זה
מקרבן, דפטור אבל אסור. אלא ודאי דכהא גוונא אפילו לכתחלה מותר.
ועוד הביא ראיה ממה שכתב [שם] כתב אחת בטבריא ואחת בצפורי,
הובא דאיה זו גם בט"ז ס"ק ב'. ועיין עוד שם שהאריך: ובג"כ שכתב
שהוא קרוב כו'. ולא דוקא שכתוב עליהן אותיות, הוא הדין אם רשומים
צוירים, כמו שכתב מ"א תחלת ס"ק זה: (פ"ק ז) במשקין כו'. הכותב על

^{אצור החכמים}

לבושי שרד

שם (*6) מג"א ס"ק בכותל ובשער, כצ"ל: (*3) שם וכתב שני זיינין כתב וכו', כצ"ל:

אוצר מפרשים

מפי מהר"ם מרומנובורג, עיי"ש במרדכי [שבת רמז שטט], ונראה לענ"ד דמהר"ם שם
נשאל על עוגות התנינוקות שכותבין עליהם אותיות ותיבות איך אוכלין אותם
התנינוקות ביום טוב וכו', ע"ש במרדכי, וכיון שכתב עוגות התנינוקות בה"א
הידועה נראה לענ"ד שהיו רגילים לכתוב בכונה שיאכלנו התנינוקות לסגולה
להתחכם, ועיין בערוך ערך (קל"ו) [קלר] [השליש], וא"כ זה הוה מתכוין וגם לאו
מקלקל, לכן לא התיר רק לתנינוקות. אבל בענין אחר מותר אף לגדולים, והמחמיר
יחמיר לעצמו ולא לאחרים:
ח (נהג פניה ג) מוחק. עיין באר היטב [ס"ק ה] מה שכתב בשם לבוש ומ"א לענין
ספרים. ועיין בתשובת רמ"א סימן קי"ט דמתירו להדיא, כיון דעשוי לפתחו
ולסגור, וכן כתב מהר"ש הלוי סימן כ"ו, ע"ש. וסיים בתשובת אהל יוסף [אריז]
סימן ד' דהמחמירין ההם מהמתמיהין. ועיין בתשובת בית יהודה [ח"א אריז] סימן
כ"ה דהעלה [דמותר] להחיר כריכות ציצית שהם בגימטריא הוי"ה ברוך הוא,
הואיל דלית בהם צורות אותיות להדיא. כתב אותיות על ידו ובערב שבת שכתב
למחמק, ומעתה ראוי להסתפק אי מותר ליתול ידיו בשבת, עיין בתשובת פרי
הארץ חלק ב' [אריז] סימן ד', ואחרי לפלוך קם דינא דשרי ובלבד שיטיל
עליהם רביעית בפעם אחת, או להטביל את ידיו באופן שאין צריך לנגבם,
ע"ש:
(אש"ל אברהם, א)

ז (מג"א ס"ק ז) וא"כ המוחקה נמי חייב וצ"ע. ודאי דבריו נכונים, שאם יש איסור
באותיות גם בצורה יהיה אסור, וזה אי אפשר, שהרי אמרו (פסחים לו, א) יוצאין
בסריקין המצויירין בפסח, והרי יוצאין היינו בלילה ראשונה שהיא יום טוב, ואף
לכתחלה לא אסור עשייתן רק משום חימוץ, אבל אם הם כבר עשויים יוצאים בהם
לכתחלה, ועיין בפסחים דף ל"ז ע"א, וסריקין המצויירים היינו משצויר עליהם
צורות עופות ודגים, ועיין מגיד משנה פרק ה' מהלכות חמץ ומצה [הלכה טו], ולכן
אם איתא לדין זה על כרחך מוכרח להיות חילוק של הר"ש הלוי, דדוקא שכותב
מדבר אחר אבל אם היא מהעוגה עצמה שרי, כן נראה לענ"ד. ועוד נראה לענ"ד,
לא מבעיא לתרומת הדשן [סימן טו] שהביא המג"א בסימן שי"ד ס"ק ה' דבאיסור
דרבנן מותר פסיק רישיה, אי"כ מוחק זה דלאו על מנת לכתוב הוא רק איסור
דרבנן, וכיון שאינו מתכוין מותר, אלא אפילו לדעת המג"א שם שאפילו באיסור
דרבנן אסור פסיק רישיה, מכל מקום הרי היכי דאינו מתכוין ומקלקל ועושה
כלאחר יד גם המג"א מותר שם אפילו בפסיק רישיה, ומכל שכן כאן וכלוהו
אתנהו, דמקלקל הוא וגם כלאחר יד דאין דרך מחיקה בכך, ומכל שכן אם אינו
שובר בידו רק בפיו דרך אכילתו, וגם איסור דרבנן שאינו על מנת לכתוב, פשטא
דאינו מתכוין מותר אפילו בפסיק רישיה. ולכן נראה לענ"ד היתר גמור בדבר זה,
וכן כל האחרונים תמהו על איסור זה רק שלא מלאו לבם להקל כיון שזה יצא

ט. טור [עמוד תקנו]:
ט. שבת ע"ה [ע"ה ופירוש
רש"י שם ד"ה המוחות]:
י. טור [שם] שבת רבינו
פרץ [הראשון] אות טו
ומדרי פרק ו' דשבת
[רמז שבת] והגהות
מיימוניות [דפוס קושטא,
שנת] פרק י' [הלכה ט, שם
סמ"ק הנ"ל] ושאר
פוסקים [שנלי הלכות סימן
קמ"ז] שם ה"ר ישעיה
בפסקי הרי"ד שם עה, ז ד"ה
[הקורע]:
ה. נרייח שם מ"ח
[ע"ה]:

הגהות והערות

[ד] תוקן ממעלות
אמ"ח פ"ב:
[ה] נוסף ממעלות
אמ"ח פ"ב:
[ו] תוקן ממעלות פלאג
תקמ"ה, וכן הוא בהגהות
מיימוניות שם:
[ז] אפנה שני הלכות כח
רק נדעין שיהיה נקיים, ולא
הוכר שיהיו ממוקנים
בתפירה בעיגול: ^{אורח חיים}
[ח] כ"ה בפרי חדש
דפור', ודפוסו השו"ע
המנאים [נלוט המורות
למערג] הוא בס"ק כג:

ט מותר לרשום בצפורן. ^א אצל כמין אומיות ודאי אסור, כמו
שכתוב סעיף ד' (לבוש סעיף ה): ^י שאין זה וכו'. ורש"ל
[בהגהות הטור] כתב, דוקא בקלף הקשה, אצל על היייר אסור,
דמתקיים הוא. וז"ל [עמוד תקנו] אסור אפילו בקלף, וכן משמע
בפסקי חוספות פרק הצונה [שבת
אות טז]. משמע בגיטין דף כ'
[ע"ה] שם תוס' אומיות של כסף
על גבי יגד מקרי כתב, ע"ש,
ואם כן אפשר לאסור לעשותו
בשבת. כתב בהגהות מיימוניות
פרק א' מספר מורה [תפילין, אות ע]
הא דליתא בסימן ט"ו סעיף י"א
כותבין בשבת, פירוש בכתב
גלות, דליתא אלא שבות (וגורו)
[דגורין] ^{יז} על שלהם אטו שלנו,
וכן משמע קצת מלשון רמ"א
שם. פירוש, שאומר לעכו"ם

לכתוב, דהוי שבות דשבות. ובסוף פרק ו' [אות מ] כתב דכתיבה
דקה שלנו כותבין שטרי הדיוטות אינו חשוב כתב, דאפילו אם
האות חסר זיון לא חשיב כתב לענין שבת החמורה, כל שכן הכא,
דקאמרין בהצונה [שבת קה, א] הא דבעי זיוני, עכ"ל. ותמהני,
דהרמז"ם [שבת יא, י] כתב דהכותב י"א כל כתב וכל לשון חייב
ואפילו משני סמניות, ופירש המגיד משנה אפילו אינן אומיות
ידועות רק סימנים בעלמא, כגון נוי"ן הפוכין גבי ויהי בנסוע
[במדבר י, לה"ו], עכ"ל. והא דבעי זיוני היינו בכתב אשורית, דכל
זמן שלא זיינן לא נגמרה מלאכתן, ואפשר דכתיבה דקה נמי
פטור כיון שהוא נלקח מכתב אשורית, אצל בכתב עכו"ם כיון
שהוא כתב שלהן, למה לא יתחייב. וכן כתב הרצ צ"י בזה"ע
סימן קכ"ו [עמוד סה מד"ה ולענין] לענין גט, גם בתוספות בגיטין
דף ח' [ע"ז ד"ה אע"ג] וסוף פרק מרובה [בבא קמא פ, ז ד"ה אומין]
בשלטי הגבורים [שבת לו, ז אות א] בענין הזיונין שהאריך: ^י א חוט וכו'. מחט שנחמקה אפילו מעט אסור לפושטה (ספר הזכרונות
דף נ"ו זכרון ט פ"א מלאכת המכה בפטיש, כנסת הגדולה סימן ש"ז הג"ה). ועיין סימן תק"ט סעיף א'. ^י המופר שתי תפירות וקשר, או
שלש ^י אע"פ שלא קשר, חייב [רמז"ם שבת י, ט]. וכשקשר, חייב נמי משום קושר (הר"ע ברטנורא שבת פ"ו משנה ז ד"ה והמפר).
והקורע על מנת לתפור חייב [רמז"ם שם הלכה י: יב אותם שמהדקים וכו']. ואם נמלך לפעמים להניחם כך לעולם, אסור להדקן
בשבת: ^{יג} בעיגול. ואז אפילו החוט תחוב בכתב נקוב שרי (שנלי הלכות סימן קה): ^{יד} אסור ליתנם. להשתא עבד ליה מנא (רש"י
שבת מה, א ד"ה נחמתי). ורמז"ם [שבת כב, כג] כתב גזירה שמא יתפור, עיין מה שכתבתי סימן ט"ו סעיף ז' [ס"ק י:]:

שערי תשובה

(ט) הספר. עיין באר היטב. ועיין לעיל סימן ט"ו [סעיף יא בהגה] ובשו"ת בית
אפרים חלק אה"ע [סימן קח]: (יא) למוותחו. ועיין בגינת ורדים [אורח חיים כלל ג]
סימן י"ז י"ח י"ט, מה שמקמטין בגד על ידי תפירת מחט ארוך או שראשה
אחד עב ותוחבין פעמים ושלש עד שמספיק לקמט כמו תפירה, אם מקיימין
אותם כן כגון בגדי נשים שמניחין כן בארגו מקומט על ידי מחט שלא תצטרך
להטריח שנית, ודאי אסור לעשות כן בשבת, אך אפילו לתחוב שולי הבגדים
למעלה בשעה שעוסק בעבודתו או בשעת הילוך ע"י תחיבת מחט, אף על פי
שא"כ חוזרת ושומטת המחט אין להתיר, וזלתי לדעת הר"ר יואל [הובא במדריכי
שבת רמז תנן] דמתיר בתפירה שאינו להתקיים. וחכם אחד חולק. והוא [גינת
ורדים] חזר והשיב לו, ומסוף דבריו משמע שאין להחמיר בתחיבה זו כי אם
בעושה על דעת שיתקיים, ע"ש:

ופירש המגיד משנה אפילו אינן אומיות ידועות רק סימן בעלמא, כגון נוי"ן הפוכין גבי ויהי בנסוע, עכ"ל. והא דבעי זיוני, היינו בכתב אשורית דכל זמן
שלא זיינן לא נגמרה מלאכתן, ואפשר דכתיבה דקה נמי פטור כיון שהוא נלקח מכתב אשורית, אצל בכתב עכו"ם כיון שהוא כתב שלהן, למה לא יתחייב.
וכן כתב הרצ צ"י בזה"ע סימן קכ"ו לענין גט, גם בתוספות בגיטין דף ח' וסוף פרק מרובה איתא בזה"ע דהוי דאורייתא. ואפשר דפליג על הרמז"ם.
ועיין בשלטי הגבורים בענין הזיונין שהאריך, עכ"ל המ"א: (יא) למוותחו. מחט שנחמקה אפילו מעט אסור לפושטה, ספר הזכרונות, כנסת הגדולה,
מ"א [ס"ק יא]. המופר שתי תפירות וקשר, או שלש אע"פ שלא קשר, חייב. וכשקשר, חייב נמי משום קושר, הר"ע ברטנורא. והקורע על מנת לתפור
חייב, מ"א [שם]: (יב) שמהדקים. ואם נמלך לפעמים להניחם כך לעולם, אסור להדקן בשבת, מ"א [ס"ק יב]: (יג) ובעיגול. ואז אפילו החוט תחוב
בכתב נקוב שרי, שנלי הלכות, [מ"א ס"ק יג]: (יד) בתחלה. להשתא עבד ליה מנא, רש"י. ורמז"ם כתב גזירה שמא יתפור, עיין מה שכתבתי סימן
ט"ו סעיף ז', [מ"א ס"ק יד]:

ביאור הגר"א

[ח] [סעיף ז] אותם. עיין תוספות [שבת] מ"ח א' ד"ה הא כו':

(ד) מותר לרשום בצפורן כו'. אע"ג דפרק הצונה [שבת קה, א]
איתא במשנה דרושם היה כמו כותב, שכן היו רשומין בקרשי
המשכן לסימן, ועל כן חייב אם עושה שני רשומים כמו בכותב.
ואפילו נדבר שאין מתקיים איתא במשנה [שם קה, ז] דפטור,
משמע אצל אסור. מכל מקום כאן
הוא רושם אחד, והוא אינו
מתקיים, כיון דתנאי לתיבותא
מותר, כן נראה לי לכאורה. אלא
דקשה דל"כ היה לו להשמיענו
לדוקא רושם אחד מותר אצל
שנים אסור. על כן נראה לדוקא
דומיא דמשכן שהיו רשומין שני
רישומים להיכר שלא יתחלפו
הקשרים, ונמלא שלסימן אחד היו
עושים שני רישומים, וזוהו אסור
מדרבנן אפילו באינו מתקיים, מה
שאיין כן ברושם על הספר בשני

מקומות הוא כל אחד סימן לדבר מיוחד, על כן מותר אפילו
מדרבנן. ופשוט דהרשימה היא אסורה אם רושם אומיות, דהא
בכותב (אמרנו) [אסורין] ^{יז} אפילו נדבר שאין מתקיים. וכבר רש"ל
[בהגהות הטור] ח"ל, וסמ"ק אסור לרשום על הספר, ושעמתי
מחכם אחד שהיה מכריע ציניהם ואמר שזה בקלף הקשה זה
בנייר הרך, וסברא נכונה היא, עכ"ל. וחילוק זה שמעתי ג"כ
מאחי הגאון מה"ר יצחק הלוי ז"ל, מחמת שעינינו רואות שהרושם
שאלם עושה בצפורן על הנייר [מתקיים] ^{יח} אפילו לאחר כמה
שנים. וזומן הטור היו כותבין הספרים על הקלף: (ה) אב"ד
אסור ליתנם כו'. להשתא משוי ליה מנא [רש"י שבת מה, א ד"ה
נחמתי]:

ועיין
מחט שנחמקה אפילו מעט אסור לפושטה (ספר הזכרונות
דף נ"ו זכרון ט פ"א מלאכת המכה בפטיש, כנסת הגדולה סימן ש"ז הג"ה). ועיין סימן תק"ט סעיף א'. ^י המופר שתי תפירות וקשר, או
שלש ^י אע"פ שלא קשר, חייב [רמז"ם שבת י, ט]. וכשקשר, חייב נמי משום קושר (הר"ע ברטנורא שבת פ"ו משנה ז ד"ה והמפר).
והקורע על מנת לתפור חייב [רמז"ם שם הלכה י: יב אותם שמהדקים וכו']. ואם נמלך לפעמים להניחם כך לעולם, אסור להדקן
בשבת: ^{יג} בעיגול. ואז אפילו החוט תחוב בכתב נקוב שרי (שנלי הלכות סימן קה): ^{יד} אסור ליתנם. להשתא עבד ליה מנא (רש"י
שבת מה, א ד"ה נחמתי). ורמז"ם [שבת כב, כג] כתב גזירה שמא יתפור, עיין מה שכתבתי סימן ט"ו סעיף ז' [ס"ק י:]:

באר היטב

(ט) הספר. וכתב הלבוש, אצל כמין אומיות ודאי אסור, כמו שכתוב סעיף
ד', [מ"א ס"ק טז]: (י) המתקיים. ורש"ל כתב, דוקא בקלף הקשה, דזומן
הטור היו כותבין הספרים על הקלף. אצל על היייר אסור, דמתקיים הוא,
[מ"א ס"ק י], וכן דעת הט"ו [ס"ק ד], ע"ש. וז"ל אסור אפילו בקלף,
[מ"א שם]. משמע בגיטין דף כ' שם תוס' אומיות של כסף על גבי גגד
מקרי כתב, ע"ש, וא"כ אפשר לאסור לעשותו בשבת. כתב בהגהות
מיימוניות פרק א' מספר מורה, הא דליתא בסימן ט"ו סעיף י"א כותבין
שבת, פירוש בכתב גלות, דליתא אלא שבות (וגורו) [דגורין] על שלהם
אטו שלנו, וכן משמע קצת מלשון רמ"א שם. פירוש, שאומר לעכו"ם
לכתוב, דהוי שבות דשבות. ובסוף פרק ו' כתב דכתיבה דקה שאנו כותבין
שטרי הדיוטות אינו חשוב כתב, עכ"ל. וכתב המ"א [שם] ותמהני, דהא
הרמז"ם כתב דהכותב בכל כתב וכל לשון חייב ואפילו משני סמניות,
ופירש המגיד משנה אפילו אינן אומיות ידועות רק סימן בעלמא, כגון נוי"ן הפוכין גבי ויהי בנסוע, עכ"ל. והא דבעי זיוני, היינו בכתב אשורית דכל זמן
שלא זיינן לא נגמרה מלאכתן, ואפשר דכתיבה דקה נמי פטור כיון שהוא נלקח מכתב אשורית, אצל בכתב עכו"ם כיון שהוא כתב שלהן, למה לא יתחייב.
וכן כתב הרצ צ"י בזה"ע סימן קכ"ו לענין גט, גם בתוספות בגיטין דף ח' וסוף פרק מרובה איתא בזה"ע דהוי דאורייתא. ואפשר דפליג על הרמז"ם.
ועיין בשלטי הגבורים בענין הזיונין שהאריך, עכ"ל המ"א: (יא) למוותחו. מחט שנחמקה אפילו מעט אסור לפושטה, ספר הזכרונות, כנסת הגדולה,
מ"א [ס"ק יא]. המופר שתי תפירות וקשר, או שלש אע"פ שלא קשר, חייב. וכשקשר, חייב נמי משום קושר, הר"ע ברטנורא. והקורע על מנת לתפור
חייב, מ"א [שם]: (יב) שמהדקים. ואם נמלך לפעמים להניחם כך לעולם, אסור להדקן בשבת, מ"א [ס"ק יב]: (יג) ובעיגול. ואז אפילו החוט תחוב
בכתב נקוב שרי, שנלי הלכות, [מ"א ס"ק יג]: (יד) בתחלה. להשתא עבד ליה מנא, רש"י. ורמז"ם כתב גזירה שמא יתפור, עיין מה שכתבתי סימן
ט"ו סעיף ז', [מ"א ס"ק יד]:

הגהות רעק"א

(ד) [שם ס"ק יא] התופר שתי תפירות. בספר קרנן נמלא פרק ו' דשבת
[אות נ] כתב דמכל מקום בתפור שתי תפירות ולא קשר, אסור לרבנן מיהא
הוי, ומהאי טעמא אסור לחצר מלבושים בתחיבת המחט שתי פעמים. וכן כתב במשנה גינת ורדים חלק א"ח כלל ג' סימן י"ז וי"ט באור, ע"ש:

משבצות זהב

(ד' מותר. עיין ט"ז. בפרק הבונה דף ק"ג א' ב'. ורושם כתב וודאי אסור, כבסעיף ד' אפילו במשקין על השולחן אסור, וכן כתב המ"א אות ט', ועיין לבוש [סעיף ה.]. ועיין ר"מ [שבת] פרק י"א הלכה י"ו וי"ז, ובהר"ע ברטנורא [שבת פרק יב משנה ג ד"ה משום רושם]. ומכל מקום כשעושה בציפורן רושם על טעות בספר, יראה דאסור, דמגיה ומתקן בכך, וחוששני מן[ת]אטא, עיין שבת ק"ד ב'. ודווקא לרושם לזכרון וכדומה יש לומר דשרי. **עיין** ר"מ ז"ל [שם] פרק עשירי הלכה י"ו הצד בכלי צורה, אפילו מקצת הצורה, חייב משום מכה בפטיש. ובמגיד משנה [ד"ה כיצד] מביא מימרא [שם] (ע"ג) [נעה] ב' ריש לקיש כו', וק"ג ב' פלוגתא דרבי שמעון ותנא קמא, משמע דחדא הוא, וא"כ ריש לקיש פלוגתא דתנאי אתא לאשמעינן. ועיין אליה רבה אות [ד']. ^{[?] ואם חקק בלות, עיין בירושלמי [שם פרק יב הלכה ד, וי"ל על כלי חשוב חייב שתיים, אחת משום כותב ואחת משום מכה בפטיש, או רושם צורות בששר האמור [ברמב"ם שם] בפרק י"א הלכה י"ז הוא צורה בשלימות, צורת פרח וכדומה, ועל הכלי אפילו מקצת הצורה ההיא חייב משום מכה בפטיש, ותרי מילי נינהו, וכל שהוא}

דפרק הבונה [שם קג, ב.] לאו דוקא, כמו המעבד [שם] וכמו שכתבו התוספות שם [ד"ה המעבד]. ועדיין צ"ע: **(ד) אב"ל**. עיין ט"ז. זה דעת רש"י. ועיין מ"א אות י"ד בר"מ ז"ל הטעם שמא יתפור, ועיין סימן שי"ז בט"ז אות ד'. **מועמר**, עיין מ"א אות י"ו. ומלח ממשרפות המים, עיין רש"י שבת ע"ג ב' [ד"ה דמנין], הא מלח גס כאבן, ואבנים ממקום שנחצבו, הוה מעמר ממש, וגדולי קרקע הם. **המותח** חוט התפירה אי בעי קושר דווקא, עיין ברש"י [שבת עה, א ד"ה המוחח, וכ"י עמוד תקנו ד"ה חוט]. והמפריד חוט התפירה, עיין תוספת שבת [ס"ק טו.]. **הקורע** נייר משמע דחייב, אם קורע על מנת לתקן חייב, כמו שכתוב בסעיף י"ד, ולאו דווקא על מנת לתפור, אם כן צ"ע בסעיף י"ג אין קורעין

מחצית השקל

(פ"ק י) שאין בו. וב"ח **אוסר אפילו בקלף**. אף על גב דאיכא תרתי לריעותא, חדא שאינו דבר המתקיים, ועוד, רושם אחד ליכא איסור תורה, כמו כותב אות אחת, מכל מקום אסור. ועיין בט"ז [ס"ק ד:]. **משמע בניטין [כ"ז] שאם תוהב** (על כרחק ר"ל לא ע"י תפירה, אלא שמתוקן הבגד שאפשר לתחוב שם האותיות, כמו מה שקורין שרוי"ף) **כו' ואם כן אפשר דאסור**. הקשה בספר תוספת שבת [ס"ק יז] דאדורבא בגיטין משמע דלא הוי כתב, דאתא שם אין העבד יוצא לחירות בכתב שעל גבי כיפה ואנדוכתרי. ופירש רש"י [ד"ה אנדוכתרי] הם תכשיטים, ואם רקמו עליהן אותיות גט שחרור אינו כתב, לפי שאינו כתוב וקבוע, אלא מוטל על הבגד ושני ראשיו תחובים, עכ"ל. הרי משמע דאינו כתב. וכתב לתוך דאפשר דמ"א מיירי דתחוב גם באמצע, ולכן מיקרי כתב. וסיים בספר תוספת שבת בעצמו על דברי מ"א, ואם כן סתם במקום שהיה לו לפרש, עכ"ל. ולעני"ד גם אין סברא לחלק בין תחוב משני צדדים אם תחוב משלשה צדדים, דהיינו שתחוב גם באמצע. ולעני"ד בלאו הכי לא קשה מידי, דודאי אין ראייה משם להיפך ממה שכתב מ"א, דהא לענין עבד לא מיקרי כתב דהתם טעמא אחרניי איכא, דאיתא התם [נ"ב] האומר לאשתו הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת, ופירש רש"י [ד"ה אינה מגורשת] כיון דהנייר שלו לא נתן לה כלום, דנמצאו אותיות פורחות באויר. והוא הדין בגט שחרור, דהא דיניהם שהו [י"ד] סימן דסו סעיף מה.]. ולפי זה אם נתן לה גט ואמר לה על מנת שהנייר שלי, אע"פ שנתן לה בשעת נתינת הגט חתיכת קלף גדול באורך וורחב הגט מכל מקום אינה מגורשת, דמכל מקום אותיות הגט פורחים באויר, ובעינן וכתב לה ספר נתיחות ונתן בידה [וכריס כו, א.]. וזה כוונת רש"י במה שכתב רש"י בכותב ג"ל גבי אנדוכתרי לפי שאינו כתוב וקבוע כו', והוי כאלו אותיות פורחות באויר דלא מהני, דהוי כאלו אמר על מנת שהנייר שלי ונתן לו נייר אחר כנוצר לעיל דמכל מקום אותיות הגט פורחים באויר. והאי טעמא לא שייך לענין חתיבת שבת, דעל כל פנים דבר המתקיים הוא. ובהו לא נסתפק מ"א מעולם דאין לדמות גט ושבת לענין זה, ולא הוצרך מ"א לראייה כי אם דסלקא דעתא דלא מיקרי כתב אלא הרושם בדיו וסממנים ורושם אותיות או צורות או רשמים, אבל כשהאותיות הן של כסף וגם האות עשוי כבר אלא שהוא מחבר האותיות על דבר אחר, כהאי גוונא סלקא דעתא דלא מיקרי כתב, לזה כתב דמשמע מגיטין ומדיקרי כתב, דהיינו דמהוצרך רש"י לתת טעם לפי שאינו כתוב[ה] וקבוע כו', תיפוק ליה דאינו כתב כלל כנוצר לעיל, אלא על כרחך דעל כל פנים כתב מיקרי אלא דהתם הוי כאלו האותיות פורחות באויר, וזה לא שייך לענין שבת, כנוצר לעיל, ואתי שפיר. ולפי שאין זה הכרח גמור, דאפשר רש"י חד מתי" טעמי נקט, לכן כתב מ"א ואם כן אפשר דאסור כו': כתב בהגהות מיימוניות כו' **וכן משמע קצת מלשון רמ"א שם**. דעל מה שכתוב שם בסימ' שי"ז מותר לקנות בית בשבת מן הגוי בארץ ישראל וכותב בערכאות שלהן בשבת, וכתב רמ"א על זה וז"ל, בכתב שלהן, דאינו אסור רק מדרבנן, עכ"ל. ועל כרחך ר"ל שכתב שלהן אפילו כתבו ישראל אינו רק מדרבנן, ועכשיו כשיאמר לגוי הוה ליה שבות דשבות. דאי סבירא ליה דהכתב הוי דאורייתא, ומה שכתב דאינו אסור רק מדרבנן ר"ל דאמירה

פרי מגדים

אשר אברהם

ט מותר לרשום. עיין מ"א. ורושם חייב היינו לזרות וזדיו או דנדנר המתקיים, כנאות ו'. וצליפורן חקיקה (אות טי"ח) [אותיות] אסור כמו צמשקין על השולחן. ושריטה כך מותר. ועיין ט"ז אות ד': **י שאין**. עיין מ"א. עיין סימן שי"ז סעיף י"א וצאליה רנה [ס"ק מד] ומוספת שנת [ס"ק מן] שם, ונדרכי משה שם [אות ג.]. ועיין צית שמואל אה"ע סימן קכ"ז [ס"ק א.]. וצמשנה [שנת] ק"ג א' כלל לשון, רש"י [ד"ה כלל לשון] והר"מ ז"ל מפרשים צופן. ויש לפרש הלשון, אצל כתב צנינן אשורית: **יא חוט**. עיין מ"א. צמותח חוט התפירה שיעור שמי תפירות, אפילו לא קשר החוט צפוסו יש לומר חייב, כי מתקיים עם השאל. והקורע על מנת לתפור שמי תפירות חייב על המחשבה, כמו צמותח על מנת לכחז [שנסקע"ג ג, ומצננות זהב אות א.]. ויש חילוק ציניהם: **יב אותם**. עיין מ"א. ועיין צ"י [עמוד תקנו ד"ה חוה:] **יג בעיגול**. עיין מ"א. פירוש נקנים עגולים ודומה לקרקס. ואפילו המחט שם, לא הוה המחט מלאכמו לאסור, וגם לא נראה כמופר. ועיין צ"י [שם:] **יד אסור**. עיין מ"א. ועיין ט"ז אות ה', ונסימן שי"ז סעיף צ' בט"ז [ס"ק דן] ומ"א שם:

דפרק הבונה [שם קג, ב.] לאו דוקא, כמו המעבד [שם] וכמו שכתבו התוספות שם [ד"ה המעבד]. ועדיין צ"ע: **(ד) אב"ל**. עיין ט"ז. זה דעת רש"י. ועיין מ"א אות י"ד בר"מ ז"ל הטעם שמא יתפור, ועיין סימן שי"ז בט"ז אות ד'. **מועמר**, עיין מ"א אות י"ו. ומלח ממשרפות המים, עיין רש"י שבת ע"ג ב' [ד"ה דמנין], הא מלח גס כאבן, ואבנים ממקום שנחצבו, הוה מעמר ממש, וגדולי קרקע הם. **המותח** חוט התפירה אי בעי קושר דווקא, עיין ברש"י [שבת עה, א ד"ה המוחח, וכ"י עמוד תקנו ד"ה חוט]. והמפריד חוט התפירה, עיין תוספת שבת [ס"ק טו.]. **הקורע** נייר משמע דחייב, אם קורע על מנת לתקן חייב, כמו שכתוב בסעיף י"ד, ולאו דווקא על מנת לתפור, אם כן צ"ע בסעיף י"ג אין קורעין

לגוי אפילו באיסור דאורייתא אינו אלא מדרבנן, (ד)א"כ למה התנה רמ"א שיהיה כתב שלהן, דמה לי כתב שלהן או שלנו לענין אמירה לגוי: **פירוש שאומר כו'**. זה קאי על דברי (הגמרא) [הגהות מיימוניות] דלעיל, דמה שכותבין [בשבת מיידין] בכתב גלחות, ואף על פי כן לא יכתב ישראל, כי אם אומר לגוי לכתוב: **דקאמרינן בהבונה הא דבעי זיוני**. דאיתא התם [קד, ב] נתיכון לכתוב אות אחת ועלה בידו שתיים חייב, ופירין והתנן נתיכון לכתוב ח"ת" וכתב שני זיינין פטור, ומשני, הא דבעי זיוני, הא דלא בעי זיוני. ר"ל, במשנה דקתני נתיכון לכתוב ח"ת ועלה בידו שני זיינין דפטור, משום דמחוסר זיון ותגין, דהא תחלה כתב השני זיינין כדי לכתוב ח"ת, ושני זיינין של ח"ת אין צריכים זיון ועל כרחך כתבן בלי זיון ותגין, לכן כשעלה בידו שני זיינין, דהיינו שלא עשה החטוטרט על גבם ונשאר השני זיינין, פטור, דלא נחשב כותב שני אותיות, דהא זייין צריך תג, דהוא שעטנ"ז ג"ץ, והם חסרים תגין. אבל בברייתא דתני חייב מיירי באותיות שאין צריכים זיון, כגון א' או ב', דהוויין אותיות גמורות, ולכן חייב. הרי מוכח דאותיות שעטנ"ז ג"ץ אם חסרים זיון לא מיקרי כתב: **נפקא מכתב אשורית**. עיין לעיל בסימן של"ד במ"א ס"ק י"ז: **באה"ע סימן קכ"ו**. ועיין שם בבית שמואל [ס"ק א:]: **ואפשר דפליג על הרמב"ם**. ר"ל, הגהות מיימוניות שהביא לעיל דסבירא ליה כתב גלח[ו]ן או כתיבה דקה מן מיקרי כתב, פליג על הרמב"ם דמחייב אפילו בשני (סממניות) [סממניות]: **(פ"ק יא) חוט [כ"ז]**. **ובשקשר כו'**. ר"ל, על גבי שני תפירות, אף על גב דבלי קשירה לא היה חייב על התפירה, דהוי דבר שאינו מתקיים, ואינו מחייב על התפירה כי אם ע"י הקשירה, מכל מקום חייב על הקשירה ג"כ, והיינו כדעת הר"ע מברטנורא. דהר"ן [שבת לב, ב ד"ה שקשרן] כתב על מאי דמסיק הש"ס [שם עז, ב] אהא דתנן [שם עג, א] התופר שתי תפירות דחייב, והא אינו מתקיים, ומשני כשקשר. וכתב הר"ן דמזה הלכיה הר"א מיימן [ויהא השלם סימן רנד קלו, א] למה לא יתחייב התופר גם משום קושר, אלא על כרחך אינו חייב על קשירה כי אם בעשה שני קשרים זה על גבי זה, ובתופר שתי תפירות סגי בקשר אחד, עכת"ד. אבל הר"ע מברטנורא כתב על התופר שתי תפירות וקשרן, ומחייב תרתי, משום קושר ומשום תופר. אלא דבמשנה פרק כלל גדול [שם] דחשיב ל"ט מלאכות, ואתי מנינא לאשמעינן דאם עשו כלם בהעלם אחד חייב ל"ט חטאת [שם ע"ב], אף על גב דבכללל הוי תופר וחייב עליה שתיים, מכל מקום לא חשבה אלא חדא, דהא כבר חשיב קשירה בפני עצמה, ועל שני קשירות בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, ולכן ליכא יותר מל"ט חטאות. ועיין שם בתוספות יום טוב פרק ז' משנה ב' ד"ה אבות מלאכות: **(פ"ק יג) בעיגול**. **ואז אפילו החוט כו'**. אולם משמע שם דוקא אם המחט מיוחד לכך ומניחה שם לעולם. וז"ל, וגם מפני המחט שהיא נקובה אין איסור, כיון שהיא מחוברת בפתיל, והפתיל בבגד, ואין נפרד ממנו לעולם. וסיים עוד השבלי הלקט וז"ל, ודוקא אם יש נקבים מותר, אבל לתפור חוט אחד בבתי ידיו וכשפורשטו מרחיבו וכשלוכבושו מותחו ומהדק בתי ידיו, תפירה היא, דמה לי תפירה ליום אחד מה לי תפירה עולמית, עכ"ל. ועיין בדרכי משה [אות ב ד"ה ווא] מה שכתב בשם הגהות מרדכי [שבת רמז תסא ריש פא, א] על זה:

אוצר מפרשים

[המ"א] דפליג על הרמב"ם, נראה דתליא פלוגתתם בפירוש רש"י [שבת קג, א ד"ה משום רושם] ופירוש המשניות להרמב"ם [שם פרק יב משנה ג] דמיתאי הוב המגיד פרק י"א מהלכות שבת הלכה י"ז, ע"ש היטב ותבין, כי אי אפשר להאריך פה על הגליון. ועיין היטב לעיל סימן של"ד [מ"א] ס"ק י"ז: [תתם סופר] יג (שם) **ואפשר דפליג על הרמב"ם**. איני יודע, הא משנה מפורשת [שבת קג, א] בכל לשון חייב. ועיין פירוש רש"י [שם ד"ה בכל ד"ה משום], והיא דף ק"ג, ע"כ: [תתם סופר] (הגהות בית מאיר)

[שם ס"ק יא] **אע"פ ש"א** קשר חייב. עיין לעיל סימן י"א [מ"א] ס"ק י"ג ומה שכתבתי שם:

ז תרומת הדשן סימן סג
בשם אור זרוע.
אמרי 1234567

ד. (יח) יִישׁ לְזֹהָר שֶׁלֹא לְכַתֵּב בְּאַצְבָּעוֹ ^(יט) בְּמַשְׁקִין עַל הַשִּׁלְחָן (כ) אוּ בְּאַפֶּרֶ. אֲבָל מִתָּר ^פ (כא) לְרֹשֶׁם (כב) בְּאֹיֶר כְּמִין אוֹתִיּוֹת (תרומת הדשן סימן סג):

באר היטב

פֶּטוּר. כִּתֵּב אוֹת אַחַת בְּמַגֵּלָה זוֹ וְכִתֵּב אוֹת שְׁנִיָּה בְּמַגֵּלָה אַחֶרֶת חֵיב, שְׂבוּמָן שֶׁמֶקֶרֶבן נִהְיִין זֶה עִם זֶה וְאֵינָן מִחֲסָרִין מַעֲשֶׂה לְקַרִּיכָתוֹ. כִּתֵּב נוֹטְרִיקוֹן אוֹת אַחַת פֶּטוּר. הַמַּגִּיָּה אוֹת אַחַת כְּגוֹן שְׁנוּטֵל גַּג הַחִי"ת וְנִעֲשֶׂה ב' זִינִין חֵיב. כִּתֵּב בְּשִׁמְלָה אוֹ אֶשֶׁר שֶׁכִּתֵּב בִּימִינוֹ פֶּטוּר. הַשּׁוֹלֵט בְּשֵׁטִי יָדָיו חֵיב בְּשִׁתְּיָהוּ. קָטָן אוֹחֵז בְּקוֹלְמוֹס וְגִדּוֹל אוֹחֵז בִּידוֹ וְכוֹתֵב חֵיב. גִּדּוֹל אוֹחֵז בְּקוֹלְמוֹס וְקָטָן אוֹחֵז בִּידוֹ וְכוֹתֵב פֶּטוּר. כָּל זֶה הָעֵלָה הֻמָּנָן אֲכָרְהֶם: ז. בְּאַפֶּר. וְהוּא הַדִּין בְּדָבָר וְשִׁמְן הַנֶּהֱקָשׁ: ט. לְרֹשֶׁם בְּאֹיֶר. שְׂאִין רְשׁוּמוֹ נִכָּר כִּמוֹ בְּמַשְׁקִין וְאַפֶּר, וְלִפִּי זֶה לֹא דוֹקָא בְּאֹיֶר מִתָּר, אֲלָא הוּא הַדִּין אִם רוֹשֶׁם עַל דָּף נִגּוֹב צוֹרֵת אוֹתִיּוֹת שָׂרִי, דָּגֻם בָּזָה אֵין רְשׁוּמוֹ נִכָּר כָּלָל, וְכֵן מִשְׁמַע מִדְּכִתֵּב בְּמַשְׁקִין עַל הַשִּׁלְחָן וְכו' מִשְׁמַע עַל הַשִּׁלְחָן גִּרְיָא מִתָּר, ט"ז. וְהוּא הַדִּין דְּמִתָּר לְרֹאוֹת אֲמָנוֹת בְּשִׁבְתָּ אֵף עַל גִּבְ שִׁמְלָמָה, תְּרומת הדשן, מִגֵּן אֲכָרְהֶם:

משנה ברורה

לְהַחֲמִיר ^כ כְּשֵׁישׁ לוֹ סֵפֶר אַחֶר: ד (יח) יִישׁ לְזֹהָר. רוֹצֶה לוֹמַר, אֵף דְּחֵיב חֲטָאֵת לִיכָא, דְּבַעֲיָן שִׁיכְתֵּב דוֹקָא בִּידוֹ אוּ בְּשִׂאָר דְּכָר כִּיּוּצָא בָּזָה שְׂרֻשׁוֹמוֹ מִתְקַים, וְכִדְלָקְמָה, ^כ אֶפְלוֹ הִכִּי מִדְּרַבְּנָן אֲסוּר אֵף בְּאֵינוֹ מִתְקַים: (יט) בְּמַשְׁקִין וְכו'. רוֹצֶה לוֹמַר, ^כ שֶׁטָּבֵל אֲצָבָעוֹ ^כ בְּאִיזָה מִשְׁקָה וְכִתֵּב בּוֹ עַל הַשִּׁלְחָן, וְהוּא הַדִּין עַל גִּבְ וְקָלָף וְכִיּוּצָא בָּזָה. ^כ וְכִתְבוּ הָאֲחֵרוֹנִים, דְּאֶפְלוֹ אִם כִּתֵּב בְּהַמַּשְׁקִין עַל דְּכָר שְׂאֵינוֹ מִתְקַים, כְּגוֹן עַל עֵלָה יִרְקוֹת וְכִיּוּצָא בָּזָה, אֶפְלוֹ הִכִּי מִדְּרַבְּנָן אֲסוּר: (כ) אוּ בְּאַפֶּר. הֵינּוּ, שֶׁשֶּׂרֶט בְּאַצְבָּעוֹ כְּמִין אוֹתִיּוֹת ^ל בְּאַפֶּר נִגּוֹב, וְהוּא הַדִּין בְּחוּל, וְכֵן אֲסוּר לְרֹשֶׁם ^ל כְּמִין אוֹתִיּוֹת עַל הַחֲלוּץ וְכוּכִית בִּימֵי הַקָּר שֶׁהֵם לַחִים מִן הַקָּר. וְאִם רֹשֶׁם כְּמִין אוֹתִיּוֹת בְּדָבָרִים הַקְּרוּשִׁין, כְּגוֹן בָּדָם וְחֵלֶב שֶׁנֶּקֶרֶשׁ, ^כ מִשְׁמַע בְּתוֹסַפְתָּא דְּחֵיב: (כא) לְרֹשֶׁם. כְּדִי לְרַמֵּז לְחִבְרוֹ אִיזָה דְּכָר, וְלֹא אֲמַרְיָן דְּמֵאֵמָן יָדָיו בְּכִתְיָבָה עַל יָדֵי זֶה, וְהוּא הַדִּין דְּמִתָּר לְרֹאוֹת אֲמָנוֹת בְּשִׁבְתָּ אֵף עַל גִּבְ שִׁמְלָמָה [אֲחֵרוֹנִים]. וְנִרְאֶה דְּהֵינּוּ דוֹקָא בְּאַקְרָא שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ לְרֹאוֹת, וְגַם זֶה יִישׁ לוֹ לְזֹהָר שֶׁלֹא יִדְבַר אֶז מֵאוּמָה עִם הָעוֹבֵד גְּלוּלִים בָּזָה, וְכִדְלָעִיל בְּסִימָן שׁוֹ, עֵין שָׁם, אֲבָל לִילֹף בְּשִׁבְתָּ בְּכוּיִן לְבֵית הָעוֹבֵד גְּלוּלִים בְּשִׁבְלִי זֶה אֲסוּר מִשׁוּם מִמְצוֹא חֲפָצָה. וְעֵין לְעִיל בְּסִימָן שׁוֹ סֵעִיף א: (כב) בְּאֹיֶר. הוּא הַדִּין אִם מוֹלִיף בְּאַצְבָּעוֹ עַל דָּף נִגּוֹב כְּעֵין צוֹרֵת אוֹתִיּוֹת גַּם כֵּן שָׂרִי, כֵּיִן דְּאֵין רְשׁוּמוֹ נִכָּר כָּלָל, וְלֹא דְמִי לְמַשְׁקִין וְאַפֶּר [ט"ז]. וְאֵגֵב נִכָּר פֶּה מִן הַגְּמָרָא וְהַפּוֹסְקִים עֲקָרִי דִּינִי כוֹתֵב וּמוֹחֵק בְּדָבָר שֵׁישׁ בּוֹ חֵיב חֲטָאֵת וּבִדְכָר שֶׁהוּא פֶּטוּר וְאַסוּר, כִּי הַשִּׁלְחָן עֲרוּף קָצֵר בָּזָה. אֵין הַכּוֹתֵב חֵיב עַד שִׁיכְתֵּב בְּדָבָר הָרוֹשֶׁם וְעוֹמֵד, כְּגוֹן דִּי וְשִׁחּוֹר [הֵינּוּ פָּחֶם, רַש"י] וְסִקְרָא [צָבֵעַ אֲדָם] וְקוֹמוֹס [שָׂרִף אֵילָן] וְיִמִּי עֲפָצִים וְקִנְיָנוֹתוֹם ^ל וְכָלִי עוֹפְרָת, וְכָל כִּיּוּצָא בָּהֶם שֶׁהוּא דְּכָר מִתְקַים, וְכֵן אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁיכְתֵּב עַל דְּכָר שֶׁמִּתְקַים הַכֵּתֵב עָלָיו, כְּגוֹן עַל עוֹר וְקָלָף וְגִיר וְעֵץ וְכִיּוּצָא בָּהֶם, אֲבָל הַכּוֹתֵב בְּדָבָר שֶׁאֵין רְשׁוּמוֹ עוֹמֵד, כְּגוֹן בְּמַשְׁקִין וְיִמִּי פְרוֹת, אוּ שֶׁכִּתֵּב בִּידוֹ וְכִיּוּצָא בּוֹ עַל עֵלִי יִרְקוֹת וְעַל כָּל דְּכָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד, פֶּטוּר, וְאֵינוֹ חֵיב עַד שִׁיכְתֵּב בְּדָבָר הָעוֹמֵד עַל דְּכָר הָעוֹמֵד. ^ל וְכֵן אֵין הַמוֹחֵק חֵיב עַד שִׁימְחֵק כִּתֵּב הָעוֹמֵד מִעַל גִּבְ דְּכָר הָעוֹמֵד. וְכָל זֶה לְעֵנִין חֵיב חֲטָאֵת, אֲבָל אֲסוּר דְּרַבְּנָן יִישׁ אֶפְלוֹ כִּתֵּב בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד עַל דְּכָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד, וְכֵן לְעֵנִין מַחֲיָקָה. בַּכּוֹתֵב עַל בְּשָׂרוֹ בִּידוֹ

שער הציון

הַכֵּתֵב יוֹתֵר: כֵּט. כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה וְאֵלֶּיָּה רַבָּה: ל. רַש"י, וְעֵין פִּרְשֵׁה: לֹא. פִּרִּי מִגְדִּים וְשֹׂאֵר אֲחֵרוֹנִים: לֵב. לִפִּי מֵה שֶׁבִּאֲרָה כִּסְפֵּר חֲסִדֵי דוֹר, וְכֵן מוֹכַח שֶׁם מִתְּהוּוֹת הַגֵּן"א, וּבִפְרִישָׁה אֵיתָא דְּכִשְׁמֵן הַנֶּהֱקָשׁ הוּא רַק אֲסוּרָא דְּרַבְּנָן, וְתוֹסַפְתָּא זֶה הִיא נִגְדוּ, וְכָבֵר כְּמוֹ לִזְוֵה כִּסְפֵּר אֵלֶּיָּה רַבָּה: לֵג. עֵין בְּבִאוּר הַלָּכָה (אוֹת ט): לֵד. הוּא מַלְשׁוֹן הַרְמָב"ם, וְנִרְאֶה לִי שֶׁמִּקְוִיָּה הוּא מִדֵּף עַה ע"ב בְּגִמָּרָא וְכֵן בְּתוֹסַפְתָּא אֲמַר ר' מִנְחֵם בֶּר' יוֹסִי זֶה חֲמֵר בְּמוֹחֵק מִכְּכּוֹתֵב, מִשְׁמַע דְּבִכָּל שֹׂאֵר דְּבָרִים אֵין לְהַחֲמִיר בּוֹ יוֹתֵר:

עֵין שָׁם, וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ, מִגֵּן אֲכָרְהֶם. וְעֵין בְּחוֹת יֹאִיר סִימָן טז: ז. בְּמַשְׁקִין. וְאִם כִּתֵּב, פֶּטוּר. וְהוּא הַדִּין הַכּוֹתֵב בִּידוֹ עַל עֵלִי יִרְקוֹת וְעַל כָּל דְּכָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד פֶּטוּר, עַד שִׁיכְתֵּב בְּדָבָר הָעוֹמֵד עַל דְּכָר הָעוֹמֵד, וְכֵן הַמוֹחֵק. הַכּוֹתֵב עַל בְּשָׂרוֹ חֵיב, אֲבָל הַמַּשְׁרֵט עַל בְּשָׂרוֹ צוֹרֵת כִּתֵּב פֶּטוּר. הַקּוֹרֵעַ עַל הָעוֹר כְּתִכְנִית כִּתֵּב חֵיב, הָרוֹשֶׁם עַל הָעוֹר כְּתִכְנִית כִּתֵּב פֶּטוּר. הַמַּעֲבִיר דִּיּוֹ עַל גִּבְ סִקְרָא חֵיב שְׁתִּים, מִשׁוּם כוֹתֵב וּמִשׁוּם מוֹחֵק. דִּיּוֹ עַל גִּבְ דִּיּוֹ אוּ סִקְרָא עַל גִּבְ דִּיּוֹ פֶּטוּר. הָרוֹשֶׁם רִשְׁמִים וְצוּרוֹת בְּכֵתֵל וּבִשְׂשֵׁר וְכִיּוּצָא בָּהֶן כְּדָרָךְ שֶׁהַצִּירִים רוֹשְׁמִים הֵרִי זֶה חֵיב מִשׁוּם כוֹתֵב, וְכֵן הַמוֹחֵק. הַמַּשְׁרֵט חֵיב. הַכּוֹתֵב עַל מִנֵּת לְקַלְקֵל הָעוֹר חֵיב, שְׂאִין חֵיבוֹ עַל מִקוֹם הַכֵּתֵב אֲלָא עַל הַכֵּתֵב, אֲבָל הַמוֹחֵק עַל מִנֵּת לְקַלְקֵל פֶּטוּר. כִּתֵּב אוֹת אַחַת סְמוּךְ לַכֵּתֵב, כִּתֵּב עַל גִּבְ כֵּתֵב, נִתְפָּנָן לְכַתֵּב חִי"ת וְכִתֵּב ב' זִינִין חֵיב". כִּתֵּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שְׂאִין נִהְיִין זֶה עִם זֶה (* צ"ל פֶּטוּר

באר הגולה

מֵה שֶׁבָּרַר בְּחִדוּשֵׁי ר' עֲקִיבָא אֵינֶר בְּסִימָן לֵב דְּדָבָר דִּינוֹ כְּמוֹ דִּיּוֹ, עֵין שָׁם, לִפִּי זֶה כְּשֶׁנִּדְּבָקוּ הַדִּפִּין לְהַדִּי בְּדָבָק בְּמִקוֹם הָאוֹתִיּוֹת יִישׁ בָּזָה אֲסוּר דְּאוֹרִיתָא שֶׁלֹא לְפָרֵן מִהַדִּי לְכָלִי עֲלָמָא, וְאֶפְלוֹ אִם תִּדְחֹק וְתֹאמַר דְּבִאוֹתִיּוֹת שֶׁקָּלָף הַדָּבָק מֵהֶם גַּם לְהַגְאֹן ר' עֲקִיבָא אֵינֶר כְּמוֹ שְׂעוּה דְּמִי, עַל כָּל פָּנִים לְהַב"ח וְסִיעֲתוֹ יִישׁ בָּזָה אֲסוּר דְּאוֹרִיתָא:

ד ^ט בְּמַשְׁקִין עַל הַשִּׁלְחָן. עֵין בְּמִשְׁנֵה בְּרוּרָה שֶׁהֶעֱתִקְנוּ דִּינִי כְּתִיבָה וּמַחֲיָקָה, וְעִקְרוֹ הוּא מַלְשׁוֹן הַרְמָב"ם פֶּרֶק יא וְהַגְמָרָא שָׁם. וּמוֹכַח עוֹד שָׁם בְּגִמָּרָא דָּאֵם כִּתֵּב בְּמִי טְרִיא וּפְרוּשׁ רַש"י שָׁם בְּלִשׁוֹן א' דְּהוּא מִין פִּרִי, וּבְלִשׁוֹן שְׁנִי פֶרֶשׁ שֶׁהוּא מִי גְשָׁמִים אוּ בְּאַבְרָר וְהֵינּוּ בְּמִיא דְּאֲכָרָא, וְכִדְמַסִּיק בְּגִטִּין יט, אוּ בְּשִׁחּוֹר וְעֵין פְּרוּשׁ רַש"י וְתוֹסַפּוֹת שָׁם, וְעֵין בְּאֵבֶן הָעוֹר סִימָן כֹּהֵה דְּלִתְרַמְב"ם יִהְיֶה חֵיב כָּלִי גִּנְיָו, חֵיב. וְכִתוּסְפֶּתָא אֵיתָא עוֹד, דָּאֵם כִּתֵּב בְּקָלְפִי אֲגוּזִים בְּקָלְפִי רַמּוּנִים, וְהֵינּוּ, שֶׁכִּתֵּב בְּמִי שְׂרִיתָן דְּהֵם דְּבָרִים שְׂצוּבָעִין בָּהֶן וְנוֹכְפֶּרֶשׁ כִּסְפֵּר חֲסִדֵי דוֹר, כָּל הֵנִי מִקְרִי שְׂכּוֹתֵב בְּדָבָר מִתְקַים וְחֵיב חֲטָאֵת, וְהַרְמָב"ם כָּלִי כָּל זֶה בְּמֵה שֶׁכִּתֵּב וְכִיּוּצָא בָּהֶם. וְעֵין בְּרַשְׁב"א שְׁבֵת קטו ע"ב דְּבוֹר הַמִּתְחִיל הֵא דְּאֲמַרְיָן, דְּלַעֲנִין חֵיב שְׁבֵת לֹא בַעֲיָן שִׁיכְתֵּב בְּמֵה שִׁתְקִים הַכֵּתֵב לְעוֹלָם, אֲלָא דְּמַקְמִי קָצֵת עַד שֶׁדָּרְכָן שֶׁל כְּנִי אֲדָם לְכַתֵּב בָּהֶן דְּבָרִים שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין לְקִימָן לְעוֹלָם אֲלָא זְמַן אַחֵר, כִּסְפֵּרִי הַזְּכּוּרֹנוֹת וְכִיּוּצָא בָּהֶן, לְעֵנִין שְׁבֵת מְלָאכָה מִחֲשֻׁבֶּת הִיא וְלֹא בַעֲיָן שִׁתְקִים לְעוֹלָם כְּדִיּוֹ, וְכַעֲיָן זֶה מוֹכַח גַּם כֵּן דַּעַת הַתּוֹסַפּוֹת דְּבוֹר הַמִּתְחִיל אֲבָל הֵכָא, עֵין שָׁם. וְלִפִּי זֶה נִרְאֶה פְּשׁוּט דְּהַכּוֹתֵב כָּלִי עוֹפְרָת הִנְהוּג כְּהִיּוֹם בֵּין הַסּוֹחֲרִים לְכַתֵּב בָּהֶן חֲשׁוֹבוֹנוֹתֵיהֶן לְזָכְרוֹן חֵיב, וְלֹא דְמִי זֶה לְכּוֹתֵב בְּאַבְרָר דְּמִבְּאָר שָׁם בְּגִטִּין דְּלֹא חֲשִׁיב כִּתֵּב מִדְּאוֹרִיתָא, דְּהָא חֲזִינָן דְּכָלִי עוֹפְרָת רְשׁוּמוֹ נִכָּר וּמִתְקַים, וְאֵף בְּכּוֹתֵב בְּפָחֶם מְעֵרֵב בְּמִים מִשְׁמַע בְּגִמָּרָא דְּחֵיב חֲטָאֵת, וְכָל שֶׁכֵּן בָּזָה שֶׁמִּתְקַים יוֹתֵר, וְכָל שֶׁכֵּן לְדַעַת הַמַּחֲבֵר שָׁם בְּאֵבֶן הָעוֹר סִימָן כֹּהֵה דְּסֵתֵם כְּדַעַת הַרְמָב"ם דְּבִאֲבָר וְשִׁחּוֹר כָּלִי גִּנְיָו כָּשֵׁר, אִם כֵּן בַּעֲנִינָנוּ יִהְיֶה בּוֹדֵאִי-כָּלִי גִּנְיָו חֵיב. וְלַעֲנִין אִם כִּתֵּב בְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְקַים דְּהוּא אֲסוּר, אֵיתָא עוֹד שָׁם בְּמִשְׁנֵה, אִם כִּתֵּב בְּאַבְק דְּרָכִים וּבְאַבְק סוֹפְרִים, עֵין שָׁם בְּפְרוּשׁ רַש"י, וְהַרְמָב"ם תַּפֵּס מַקְצֵתָן, וְהוּא הַדִּין לְכָל הֵנִי שֶׁאֵין רְשׁוּמָן עוֹמֵד. וְכֵן מֵה דְּבַעֲיָן שִׁיכְתֵּב עַל דְּכָר מִתְקַים, אֵיתָא בְּתוֹסַפְתָּא דָּאֵם כִּתֵּב עַל הָעֵלִין שֶׁל זִית וְחֲרוֹב וְדִלְעַת אוּ שְׁכֵתֵב בָּדָם הַקְּרוּשׁ וְחֵלֶב הַקְּרוּשׁ וְהֵינּוּ עַל יָדִי שְׂרִיטָה, מְדָלָא קְאָמֵר עַל דָּם הַקְּרוּשׁ וְכִדְמַסִּים עַל עֵלָה זִית, עֵין שָׁם חֵיב. וְעַל הָעֵלִין שֶׁל חֲזוּרִין וְכִרְיִשִׁין וּבְצִלִּין וְיִרְקוֹת פֶּטוּר, דְּהוּא דְּכָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קִימָא, וְהִבֵּיא הַרְשָׁב"א תוֹסַפְתָּא זוֹ לְהַלָּכָה, עֵין שָׁם, וְהַרְמָב"ם דְּכָר הַהִנֵּה נִקְט,

עוֹמֵד, פֶּטוּר, וְאֵינוֹ חֵיב עַד שִׁיכְתֵּב בְּדָבָר הָעוֹמֵד עַל דְּכָר הָעוֹמֵד. ^ל וְכֵן אֵין הַמוֹחֵק חֵיב עַד שִׁימְחֵק כִּתֵּב הָעוֹמֵד מִעַל גִּבְ דְּכָר הָעוֹמֵד. וְכָל זֶה לְעֵנִין חֵיב חֲטָאֵת, אֲבָל אֲסוּר דְּרַבְּנָן יִישׁ אֶפְלוֹ כִּתֵּב בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד עַל דְּכָר שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד, וְכֵן לְעֵנִין מַחֲיָקָה. בַּכּוֹתֵב עַל בְּשָׂרוֹ בִּידוֹ

כֹּה. כֵּן מִשְׁמַע מִהַחֲמִי אֲדָם וְכֵן כִּתֵּב בְּסִפֶּר תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. וְלִכְתֻּחָהּ בּוֹדֵאִי טוֹב יוֹתֵר לְצַאֵת יָדִי הַכֵּל שֶׁלֹא לְעֲשׂוֹת אוֹתִיּוֹת עַל חֲדֵי הַדִּפִּין: ד כו. מִשְׁנֵה קר ע"ב: כז. פִּרְשֵׁה, וְכֵן מוֹכַח בְּמִשְׁנֵה שָׁם, עֵין שָׁם: כח. רַש"י פֶּרֶשׁ כְּגוֹן מִי תוֹחִים שֶׁמִּשְׁחִירִין, מִשְׁמַע דְּבִמְבֵּא בְּעֲלָמָא לֹא חֲשִׁיב כִּתֵּב כָּלִי אֶפְלוֹ מִדְּרַבְּנָן, לְכָר מִמִּי גְשָׁמִים שֵׁישׁ בָּהֶן חֵיב חֲטָאֵת לְלִשׁוֹן אַחֵר שֶׁל רַש"י. וְכַתְּפֶאֱתָא יִשְׂרָאֵל רֵאִיתִי שְׁכֵתֵב דְּבָרִים נְמִי אֲסוּר, וְלֹא יִדְעִיתִי מִנֵּן לוֹ, דְּכִדְבָרִי רַש"י פֶּרֶשׁוֹ גַּם הָרַע"ב וְהָרַי". וְחֲלוּז וְכוּכִית שֶׁאֲסוּר הָאֲחֵרוֹנִים לְרֹשֶׁם עֲלֵיהֶם בִּימֵי הַהוּר. שָׁם שֶׁאֵין דְּמַנְכֵר

משנה ברורה

באור הלכה

חֵיב, לִּה מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹר, אֵף עַל פִּי שְׁחִמּוּת בִּשְׁוֹר מַעֲבֶרֶת הַכֶּתֶב
 לְאַחֵר זָמַן, הֲרִי זֶה הוֹמָה לְכַתֵּב שֶׁנִּמְחָק, אֲבָל הַמְּשֻׁרֵּט עַל בִּשְׁוֹר צוּרֶת
 כֶּתֶב פְּטוּר, שְׁאִין דֶּרֶךְ כְּתִיבָה בְּכָף. הַקּוֹרֵעַ עַל הָעוֹר כְּתִבְנִית כֶּתֶב,
 חֵיב מִשּׁוּם כּוֹתֵב, הַרּוֹשֵׁם עַל הָעוֹר כְּתִבְנִית כֶּתֶב, פְּטוּר לְוִכְתּוֹסְפֵתָא
 שְׁלָנוּ אִיתָא לְהַפָּה, דְּבִקּוֹרֵעַ פְּטוּר וּבְרוֹשֵׁם חֵיב, וְכָכָר נִתְחַבְּטוּ בְּזֶה הַרְאֻשׁוֹנִים,
 עֵין בְּדִבְרֵי הַרְשָׁפִי בְּחִדּוּשָׁיו וּבְדִבְרֵי הָרֵב הַמְּגִיד כָּאֵן וּבְפֶרֶק ד' דְּגִירוּשִׁין.
 ג הַפּוֹתֵב כֶּתֶב עַל גְּבִי כֶּתֶב, דִּהֵינוּ שֶׁהַעֲבִיר קוֹלְמוֹס עַל אוֹתִיּוֹת
 הַפְּתוּבִים כְּכֹר וְחִדּוּשֵׁם, פְּטוּר, דִּהָא לֹא אֶהְיֵי מִיָּדִי. וְהֵינִי מְלִי שֶׁהִיָּה
 דִּי עַל גְּבִי דִּי אוֹ סִקְרָא עַל גְּבִי סִקְרָא, אֲבָל אִם הַעֲבִיר דִּי עַל גְּבִי
 סִקְרָא, חֵיב שְׁתִּים. אַחַת מִשּׁוּם כּוֹתֵב, שֶׁעֲכָשׁוּ הוּא כֶּתֶב הַגּוֹן יוֹתֵר
 מִבְּרֹאשׁוֹנָה, וְאַחַת מִשּׁוּם מוֹחֵק, שֶׁמוֹחֵק בְּכְתִיבָתוֹ אֵת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת
 הַתַּחְתּוֹנוֹת. וְאִם הַעֲבִיר סִקְרָא עַל גְּבִי דִי פְטוּר, דִּמְקַלְקֵל הוּא. ד' אֵין
 הַפּוֹתֵב חֵיב חֻטָּאת עַד שִׁיכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, אֲבָל אִם כֶּתֶב אוֹת אַחַת,
 אֲפִלּוּ הִיָּתָה גְדוֹלָה כְּשִׁתִּים פְּטוּר מִחֻטָּאת, וּמִכָּל מְקוֹם אֲסוּר דְּאוֹרִיתָא
 אִיכָא אֲפִלּוּ בְּאוֹת אַחַת, וּכְנָל בְּרִישׁ הַסִּימָן. וְאוֹת אַחַת שְׁאֻמְרָנוּ
 דְּפְטוּר הוּא אֲפִלּוּ הִיָּתָה סְמוּכָה לְכַתֵּב שֶׁהִיָּה כְּתוּב מְקַדָּם, כֵּיּוֹן דְּבִשְׁבַּת
 לֹא כֶּתֶב אֲלֹא אוֹת אַחַת, אֲבָל אִם בְּזֶה הָאוֹת הַשְּׁלִים אֵת הַסֶּפֶר חֵיב,
 דִּאֶהְיֵי מַעֲשִׂיו טוֹבָא. הַפּוֹתֵב אוֹת אַחַת וְנִקְדַּ עָלֶיהָ לְסִימָן, אֵף עַל פִּי
 שְׁקוּרִים מִמֶּנָּה עַל יָדִי זֶה תְּכָה שְׁלֵמָה, פְּטוּר. כִּיצַד, כְּגוֹן שֶׁכֶּתֶב אוֹת
 מ' וְהַכֵּל קוֹרִין אוֹתָהּ מַעֲשָׂה, אוֹ שֶׁכֶּתְבָהּ בְּמְקוֹם מְנִין, שֶׁהָרִי הִיא כְּמוֹ
 שֶׁכֶּתֶב אֲרֻבָּעִים, אֲפִלּוּ הִכִּי פְטוּר. הַמְּגִיד אוֹת אַחַת וְעָשָׂה אוֹתָהּ שְׁתִּים,
 כְּגוֹן שֶׁחֲלַק גַּג הַח' וְנִעֲשָׂה שְׁנֵי זִינִין, לִי וְהוּא צִרִיד לָזֶה, חֵיב, וְכֵן
 כֹּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. הַתְּפִינִן לְכַתֵּב ח' לִי וְכֶתֶב שְׁנֵי זִינִין, אוֹ שֶׁהַתְּפִינִן לְכַתֵּב
 מ' וְעָלָה בִּידּוֹ כּוֹ עַל יָדִי שֶׁדִּלְגַּה הַקּוֹלְמוֹס וְלֹא נִמְשָׁף הָאוֹת כְּרָאוּי, וְכֹל
 פִּיּוּצָא בְּזֶה, הֲרִי זֶה פְטוּר, שֶׁהָרִי לֹא נִתְפַּן אֲלֹא לְאוֹת אַחַת. ה שְׁתֵּי
 אוֹתִיּוֹת שְׁאֻמְרָנוּ לְחִיּוּב הוּא ¹²³⁴⁵⁶⁷אֲפִלּוּ אִם לֹא נִעֲשָׂה תְּכָה עַל יָדִי זֶה,
 כְּגוֹן אֶלֶף אֶלֶף גִּימָל וְכִיּוּצָא בְּזֶה, וְאֲפִלּוּ אִם הָיוּ שְׁתֵּיהֶן שְׁוֹת לִט מִשֵּׁם
 אַחַד, כְּגוֹן תַּת גַּג חַח דַּד וְכְדוּמָה, גַּם כֵּן חֵיב, וְאֲפִלּוּ אִם הָיָה דַּעְתּוֹ
 מִתְחַלָּה לְכַתֵּב יוֹתֵר, כְּגוֹן תַּתְנָה אוֹ גִּזוֹת, וְכֶתֶב רַק שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ
 מִהֵן, אֵף עַל פִּי כֵן חֵיב. וְדַע, דְּלִפִּי מַה שֶׁנִּפְסַק לְעִיל בְּסִימָן לוֹ דִּאֵין
 הַזִּינִין שֶׁל אוֹתִיּוֹת שֶׁעֲנָנִי גִיץ מַעֲבָב, אֲלֵמָּא דְּמִקְרִי כֶּתֶב בְּלֹא זֶה,
 אִם כֵּן אִם כּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֲפִלּוּ בְּסֶפֶר תּוֹרָה תְּפִלִּין וּמִזְוֹזוֹת בְּלִי
 זִינִין גַּם כֵּן חֵיב, וְכֹל שֶׁכֵּן בְּכַתֵּב בְּעֵלְמָא דְּמִקְרִי כֶּתֶב וְחֵיב, וְכֵן נוֹהֲגִין
 בְּגִטִּין שְׁכוֹתֵבִין בְּלִי זִינִין פִּמְבָּאָר בְּאַבְן הָעֶזֶר סִימָן כְּכָה, אֲלֵמָּא דִּהָיוּ
 כֶּתֶב גָּמוּר אֲפִלּוּ בְּלִי זִינִין. גַּם דְּמִלְּאכְתָּ כְּתִיבָה הוּא מִדְּאוֹרִיתָא בְּכָל
 כֶּתֶב וּבְכָל לְשׁוֹן, וְעֵין לְעִיל בְּסִימָן שׁוּ בַּבְּאוּר הַלְכָה (אוֹת יג) שֶׁבְּאַרְנוּ
 דִּכֵּן הוּא הַסֶּפֶת כֹּל הַפּוֹסְקִים. וְכֶתֶב הַרְמָבִּי, דְּאֲפִלּוּ מִשְׁנֵי סִימְנִיּוֹת
 חֵיב, וְהֵינוּ, מִכְּגוֹן שֶׁעָשָׂה הַסִּימָנִים הַמּוֹרִים עַל הַמִּסְפָּר. ו שְׁתֵּי
 אוֹתִיּוֹת שְׁאֻמְרָנוּ לְחִיּוּב, הוּא אֲפִלּוּ אִם כֶּתֶבִּין בִּשְׁנֵי דְּפִי פִּנְקָס וְהֵן נִהְגִּין
 זֶה עִם זֶה, דִּהֵינוּ, ²²שֶׁכֶּתְבָן בְּשִׁפְתֵיהֶן שִׁיכֹל לְקוֹרֹתָן כְּאַחַת, וְאֲפִלּוּ
 אִם כֶּתְבָן בִּשְׁנֵי כְּתִלֵי זִוִּית ²²מִבְּפָנִים חֵיב, הוּאִיל שֶׁהָיוּ זֶה כְּגוֹן זֶה
 וְיִכּוֹל לְקוֹרֹתָן כְּאַחַת. וְאֲפִלּוּ לְקַח גּוֹיִל וְכִיּוּצָא בְּזֶה וְכֶתֶב עַל שְׁפָתוֹ
 אוֹת אַחַת בְּמִדְיָה זֶה, וְהִלָּךְ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְכֶתֶב אוֹת שְׁנֵיהֶן בְּמִדְיָה אַחֶרֶת
 וּבִמְגִלָּה אַחֶרֶת ²²עַל שְׁפָתָהּ, חֵיב, שֶׁבְּזָמַן שֶׁמִּקְרָבָן נִהְגִּין זֶה עִם זֶה

שער הצינ

לח. כִּסְמָמָא דְּמִתְנִיתִין הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת חֵיב, וְלֹא חֲלָקוּ בְּזֶה: לט. עֵין בְּאוּר הַלְכָה (אוֹת
 ט: מ. רַמְבָּם פֶּרֶק א' הַלְכָה יד: מא. עֵין בְּפִרְשֵׁי הַמְּשֻׁלִּיּוֹת לְהַר"ם, וּפִרְשֵׁי הַתּוֹסְפוֹת יוֹם
 טוֹב אֵת דְּבָרָיו בְּפִירוּשֵׁי הַתְּפִלִּין כְּמוֹ שֶׁכֶּתְבֵנוּ, וּפִרְשֵׁי הֵנָּה הֵבִיא לוֹ סִינֵי מִדְּבָרֵי רַב הָאֵי גִּאֹן:
 מב. רש"י, וְסִבְיָא לֵה שֵׁם דָּאָם כֶּתְבָן בְּאַמְצַע פְּטוּר, הוּאִיל דְּמַחְסִיר מַעֲשֵׂה קְצִיעָה לְקוֹרְבָן,
 וּמִהַרְמָבִּי מִשְׁמַע דְּחֵיב בְּכָל גִּנְיָ, וְהַטַּעַם עֵין בְּפִירוּשֵׁי מִשְׁנֵה שֵׁם: מג. מוֹכַח מִתּוֹסְפָתָא:
 מז. הֵינוּ, לְפִירוּשֵׁי רִש"י הַנִּל:

לח. הוּא לְשׁוֹן הַרְמָבִּי, וּמִשְׁמַע מִזֶּה דָאָם כֶּתֶב עַל מִינֵי פְעִלֵי חִיִּים שְׁאִין לָהֶם עוֹר, פְּטוּר,
 וְאוֹלֵי טַעְמֵו, דְּכִתְבֵי פְעִלֵי חִיִּים כֵּיּוֹן שְׁאִין לָהֶם עוֹר, חִמּוּתִּים הַבִּשְׂרָ מַעֲבֶרֶת תְּכָה אֵת הַכֶּתֶב,
 וְהָיוּ כְּכּוֹתֵב עַל דְּבָר שְׁאִינוּ מִתְקִיִּים, וְגִירָעָא מִכּוֹתֵב עַל הַאֲקִלִּין דְּחֵיב, וְכִמוֹ שֶׁבִּרְנָנוּ בְּבִאוּר הַלְכָה
 (אוֹת ט: לו. רש"י: לו. הוּא לְשׁוֹן הַרְמָבִּי, וְכִמוֹ שֶׁכֶּתְבֵנוּ אוֹ שֶׁהַתְּפִינִן וְכו', וְכָלל בְּדִבְרָיו,
 עֵין שֵׁם. וְכִמוֹ שֶׁלֹּא חֲלַק הַרְמָבִּי הָא דְּכִיעֵי זִינָא, כְּמִסְקָנָה הַגְּמָרָא שֵׁם, מִשּׁוּם דְּסִבְיָא לֵה
 כְּפִירוּשֵׁי הַתּוֹסְפוֹת בְּדִבְרוֹ הַמִּתְחִיל נַחְמוּ, דִּהִיכָא דִּלָּא נַחְמוּ אֵלָּא לְאוֹת אַחַת בְּכָל גִּנְיָ פְטוּר:

ח טור. ט שבת עה.

ה. [*] (כג) מתר [*] (כד) לרשם בצפרן על ט (ב) הספר [*] (כז) פמו שרשמי לסימן, (כח) שאין זה דבר המתקנים: ו. חוט של תפירה שנפתח אסור ^(א) (כו) למתחו

שערי תשובה

(ב) הספר. עין באר היטב. ועין לעיל סימן שו ובשו"ת בית אפרים חלק אבן העזר: (ג) למתחו. ועין בגנת ורדים סימן זי יח יט מה שמקמטין בגד על ידי תפירת מחט ארך או שראשה אחד עב ותוחבין פעמים ושלש עד שמספיק לקמט כמו תפירה, אם מקמטין אותם כן, כגון בגדי נשים שמניחין כן בארזו מקמט על ידי מחט שלא תצטרך להטריח שנית, ודאי אסור לעשות כן בשבת, ואפלו לתחב שולי הכנדים למעלה בשעה שעוסק בעבודתו או בשעת הלוח על ידי תחיבת מחט אף על פי שאחר כך חוזרת ושומטת המחט אין להחמיר, וזלתי לדעת הרב ר' יואל דמתייר בתפירה שאינו להתקנים, והכנס אחד חולק והוא חזר והשיב לו, ומסוף דבריו משמע שאין להחמיר בתחיבה זו כי אם בעושה על דעת שיתקנים, עין שם:

ט. הספר. וכתב הלבוש, אבל כמין אותיות ודאי אסור, כמו שכתוב סעיף ד: י. המתקנים. ורש"ל כתב, ודקא בקלף הקשה, דכזמן הטור היו כותבין הספרים על הקלף, אבל על הניר אסור דמתקנים הוא, וכן דעת הש"י, עין שם, וב"ח אסור אפלו בקלף. משמע בגטין דף כ' שאם תוחב אותיות של כסף על גבי בגד מקרי כתב, עין שם, ואם כן אפשר דאסור לעשותו בשבת. כתב בהגהות מימוני פרק א מהלכות ספר תורה, הא דאיתא בסימן שו סעיף יא כותבין בשבת פרוש בכתב גלחיות דאינו אלא שבוט, דגזור על שלהם אטו שלנו, וכן משמע קצת מלשון רמ"א שם, ופרושו שאומר לאינו יהודי לכתב, והיו שבוט דשבוט, ובסוף פרק ז כתב דכתיבה דקה שאנו כותבים אפלו אינן אותיות ידועות רק סימן בעלמא, כגון נוגי"ן הפוכין גבי ויהי בנסע, עד כאן לשונו. והא דבצי זיוני, הינו, בכתב אשורית, דכל זמן שלא זיג"ן לא נגמרה מלאכתו, ואפשר דכתיבה דקה נמי פטור, כיון שהוא נלקח מכתב אשורית, אבל בכתב אינו יהודי כיון שהוא כתב שלחן למה לא יתחב, וכן כתב הרב בית יוסף באבן העזר סימן קכו לענין גט, גם בתוספות בגטין דף ח' וסוף פרק מרבה איתא בהד"א דהו דאורייתא, ואפשר דפליג על הרמב"ם, ועין בשלטי גבורים בענין הוינין שהאריך, עד כאן לשון המגן אברהם: יב. למתחו. מחט שנתעקמה אפלו מעט אסור לפשטה, ספר הזכרונות, כנסת הגדולה, מגן אברהם. התופר שתי תפירות וקשר או שלש אף על פי שלא קשר, חיב, וכשקשר חיב נמי משום קושר, הרע"ב. והקורע על מנת לתפר חיב:

1234567.htm

משנה ברורה

ואין מחסר מעשה לקריכתו, אבל אם כתב אות אחת בארץ ואות אחת בקורה, או שכתב על ב' כתלי הבית והיו רחוקין זה מזה, או על שני דפי פנקס ^מ באפן שאין נהגין זה עם זה, פטור. ז הכותב ^מ בשמאל או לאחר ידו ויהיו בגב ידו, שאחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב, ברגלו, בפיו ובמרפקו [אצילי ידיו], פטור, מפני שאין דרך כתיבה בכך, ומפל מקום אסורא יש אפלו ברגלו וכהאי גוונא. אטר שכתב בימינו, שהיא לו כשמאל כל אדם, פטור, ואם כתב בשמאלו חיב. והשולט בשתי ידיו בשוה וכתב בין בימינו בין בשמאלו, חיב. קטן או חז בקולמוס וגדול או חז בידו וכתב, חיב, שהוא העקר במלאכה והקטן לאו כלום עביד. גדול או חז בקולמוס וקטן או חז בידו וכתב, פטור, דכזה הגדול לא עביד כלום. ואם האוחז בקולמוס נתפנן לסיעו, תליא החיוב בהאוחז בקולמוס [פן הוא לפי נסחת הגר"א בתוספתא, עין שם]. הכותב על מנת לקלקל העור ^מ חיב, שאין חיבו על מקום הכתב אלא על הכתב, אבל המוחק על מנת לקלקל פטור. ח הרושם רשמים וצורות בכתב בשוה וכיוצא בהן, כדרך שהצירים רושמים, ^מ הרי זה תולדת כותב וחיב משום כותב [ואם עושה צורה בכלי צורה [הינו, שהפלי עומד לכך לנאותה, רש"י], אפלו עושה מקצתה ^מ חיב משום מכה בפטיש, שהיא גמר מלאכתה של הפליל]. וכן המוחק את הרשום כדי לתקן, הרי זה תולדת מוחק וחיב. אסור ^ל לחבר אותיות של כסף לפרכת וכיוצא בו, דהוא כעין כותב, ^{נא} וכן אסור להסיר ממנו, דהוא כעין מוחק. ועין בחיי אדם כלל לו מה שכתב בזה. ועתה נבאר קצת מעניני מחיקה ושרטוט: המוחק כתב על מנת לכתב במקום המחק שתי אותיות, חיב, ואפלו אות אחת אם היא גדולה

שער הציון

ומסתברא דרש"י מורה להרמב"ם בשרטוט דכתיבה דגם זה הוא בכלל משרטט, דאף שבמשכן היה בעור כדי לחתך אחר זה, הוא הדין כל שרטוט שעושה כדי לכוון על ידי זה הפעלה שיעשה אחר כך: דהנה אלהי רבה ושלחן עצי שטים, ודלא כפ"מ: נו. לבוש וט"ז ושאר אחרונים: נו. שלחן עצי שטים, וכן מוכח מהב"ח: נח. דהלא ר' יוסי בודאי מורה גם כן להמשנה דאם כתב בדבר שאינו מתקין או על דבר שאין מתקין פטור, ואם כן למה מחיב בשוט שריטות כנסר ודלא עין קשה הוא כמו קלף, אלא ודאי דמזיר בשרט בכלי דמתקנים השורטה יותר:

(*) הבאר הלכה (אותיות י"ב) מופיע בעמוד הבא

הדפסה ברזולוציה מסד - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ג כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב עמוד מס: 386 הודפס ע"י אוצר החכמה

הַלְכוּת שַׁבַּת סִימָן שֵׁם

קצא. באר הגזֵלָה

באר הגזֵלָה

(כו) **מִשּׁוּם תּוֹפֵר: ז.** (כח) **אוֹתָם יִשְׁמְהִדְקִים הַבְּגָדִים סָבִיב וְרוּעוֹתֵיהֶם עַל יְדֵי הַחוּט שְׁמוֹתַיִן אוֹתוֹ וּמִתְהַדֵּק אָסוּר לְמַתְחוֹ אֲלֵא אִם בֵּן יִהְיֶה הַנֶּקֶבִּים (כט) רַחֲבִים קָצֵת וּמִתְקַנִּים (ל) בְּתִפְרָה יִבְעָגוּל:**

באר היטב

י. שְׁמֵהֶדְקִים. ואם נמלך לפעמים להניחם כך לעולם, אסור להדקן בשבת, מגן אברהם: **יג.** בעגול. ואז אפלו החוט תחוב במחט נקובה שרי, שבלי לקט:

משנה ברורה

(כו) **מִשּׁוּם תּוֹפֵר.** והעושה בן חיב חטאת [גמרא], והוא ^טשעשה קשר לבסוף אפלו אינו של קימא, אבל בלא קשר כלל ^פפטור. ואם נתפרדו שלש תפירות ומתחן, חיב אף בלא קשר [אחרונים]. ואגב נבאר קצת דין תופר. התופר שתי תפירות חיב, והוא שְקָשֶׁר ראשי החוט מפאן ומפאן כדי שלא תשמיט, ואפלו לא היה של קימא, ^סואם היה של קימא חיב גם משום קושר. וכל זה לענין חיובא, אבל לענין אסורא יש אומרים דאסור ואפלו לא עשה קשר כלל. ועל בן אותן הגנשים שתוחבין הקריז עם הבגד במחט בשתי תכיפות לאו שפיר עבדי [קרפן נתנאל]. ואם עשה שלש תפירות חיב אף בלי קשר, שהרי מתקמת התפירה [רמב"ם]: **ז (כח) אותן שמהדקין.** דרפן היה לפן חוט בתוך הבית יד שעל זרועו, דכשרוצה להדקו היה מותח החוט ומתהדק היטב: **(כט) רחבים קצת ומתקנים.** דאז אינו דומה כלל לתופר, ^{כז}דהוי כמאן דמכניס קרסים בלולאות, כיון דמתקן לזה בתמידות למתחו ולהדקו כשלוכשו וכן לרפותו כשרוצה לפשטו. ^{כח}ואם אין מהדקו יפה, ונמלך לפעמים להניחו כך לעולם ולפשטו כשהוא מהדק אסור להדקו בשבת: **(ל) בתפירה.**

בצבע, אלא שחקק צורה בכלי כדרך שעושין בכלי כסף, ולכן לא הזכיר גם הש"ס שלנו בדרך עה ע"ב משום צובע רק משום מכה בפטיש. וכמה שכתבנו תוסר קשית המגן אברהם בסעיף קטן ו. **ואגב** דארינן בדיני כתיבה ראיתי להעיר בכאן דבר אחד שנתקשה לי. הנה רש"י במשנה דכתבן על שני לוחי פנקס כתב שהן טוחין בשענה, משמע דשענה מקרי דבר המתקיס, וכן מסתברא, דלא גריעא שענה מחלב הקרוש דאיתא=בתוספתא דחיב הכותב עליו, ולקמן בסימן תקמה סעיף ז איתא בדלוחות של שענה הוי דבר שאינו מתקיס, וכתב שם הגר"א דאף בשבת פטור. ובענין מחיקה העתקתי עקרו מלשון הרמב"ם, ומה שכתב על מנת לכתב במקום המקק, נראה דלמד בן ממה שאמרו בגמרא ופסק בן הרמב"ם, דסותר על מנת לבנות במקומו הוי סותר וכו', עין שם בדרך לא ע"ב. כתב הפרי מגדים, דהא דבעינן מוחק על מנת לכתב הינו שמתכוון שיהא ראוי אימת שיצצה לכתב עליו שתי אותיות ולא שיתכוון לכתב עליו בשבת, ופשוט:

ה (*ל*) מתר וכו'. הנה הב"ח והט"ז הקשו על דברי הטור ושלחן ערוך ממתניתין דפרק הבונה דרושם הוא כמו כותב, שכן רושמינ על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו, ואם היה רושם שתי רשימות בדרך המתקיס חיב חטאת, אם בן בדרך שאינו מתקיס צריך להיות אסור מדרבנן, וכדאיתא במשנה שם לענין כותב בדרך שאינו מתקיס, וכנ"ל בסעיף ד, ולכן פסק הב"ח מכח זה דלא כהטור והמחבר, וכתב דאסור לרושם בצפון אף רושם אחד, והביאו המגן אברהם, והט"ז האריך בזה ומינשב בדחק, עין שם. והנה האמת הוא כמו שמצדד האליה רבה לומר דהטור סבירא לה שאין הלכה כר' יוסי, כמו שכתב הרע"ב, ואם בן רושם שריטות בעלמא אינו בכלל כותב כלל ואסור רק מדרבנן, ולכך בדרך שאין מתקיס מתר לגמרי, עין שם, ודבר ברור הוא שכן הוא גם בן דעת הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ורבנו ירום דלא כר' יוסי, דהרי כלם פסקו דכותב בשמאל פטור אם לא בשולט בשתי ידיו, וזה הוא דלא כר' יוסי, וכדאיתא בגמרא שם, וזהו גם בן טעם השלחן ערוך, אכן הדרכי משה הביא בשם האור זרוע לאסור, דחשש לדעת ר' יוסי דרושם חיב כמו כותב, ואם בן בדרך שאינו מתקיס אסור מדרבנן, וכתב בכנסת הגדולה דראוי לירא שמים להחמיר בזה, וכן כתב בכרכי יוסף, ועין מה שכתבתי ^{עוד}לקמה בטעם דברי השלחן ערוך. **[הג"ה]** ואגב אכתב דבר פלא שראיתי במגיד משנה פרק יא מהלכות שבת הלכה יז דבור המתחיל רושם וכו', על מה שכתב הרמב"ם שם בהלכה יז, רושם תולדת כותב הוא, כיצד, הרושם רשמים וצורות בכתל כששר וכיוצא בזה וכו', וכתב על זה המגיד משנה וזה לשונו, רושם תולדת כותב, משנה בהבונה, אמר ר' יוסי לא חיבו שתי אותיות אלא משום רושם, שכן כותבין על קרשי המשכן לידע איזהו בן זוגו, ופרש רבנו בפרוש המשנה שדעת ר' יוסי היה שהרושם הוא אב בפני עצמו, וכתיבת שתי אותיות כלכד הוא משום רושם לפי שכך היו עושין במשכן, ואין הלכה כמותו, אלא תולדת הכותב הוא, עד כאן לשון הרב המגיד, ולא ידעתי באורי, דהלא כותב שתי אותיות הוא כותב ממש ולא תולדה, כדאיתא במשנה דף עג, ואם לומר דכונתו לענין רשימה דשריטות בעלמא דהוא תולדה דכותב, ומה שכתב הרמב"ם שם דאין הלכה כר' יוסי, הינו, דאינו אב בפני עצמו, גם זה אינו, דהרמב"ם שם לא מירי בענין שריטות כלל אלא לענין אם כתיבת שתי אותיות חיובו משום כותב או משום רושם, עין שם, ומה דאיתא שם בגמרא קג ע"ב דלר' יוסי אם שרט שתי שריטות חיב ממילא נפקא לן זה, כיון דסביקא לה לר' יוסי דשתי אותיות איננו בכלל כתיבה צדין, ורק משום רושם חיב דהוא סימן בעלמא, אם בן אפלו שתי שריטות גם בן בכלל זה, וממילא להרמב"ם דפסק בפרוש המשנה דאין הלכה כר' יוסי, אלא דשתי אותיות חיובו משום כותב, אין לנו שום ראיה לרשימה דהוא בכלל מלאכה, דבקרשי המשכן היו כותבין אותיות, וכדמשמע בפרוש המשנה שם, וכן משמע בבביתא דר' יוסי לטעמה חדש דין זה דשריטה בכלל מלאכה הוא, דמסיים, לפיכך אם שרט שריטה אחת וכו', עין שם, משמע דלתנא קמא פטור בשריטה, וכן משמע שם בגמרא דלהכי פטור לתנא קמא בשולט בשמאלו, וגם כל דברי המגיד משנה שהביא דברי ר' יוסי מקור לדברי הרמב"ם דפה הוא לפלא, דהאי רושם שזכר הרמב"ם ענין אחר הוא, דהלא מסיים: כיצד, הרושם רשמים וכו' ונדבקרו מבאר בהדיא בירושלמי פרק כלל גדול בהלכה ב', עין שםו, ולא זכר כלל מענין רשימת שריטות, משמע דסבירא לה דזה איננו בכלל כותב כלל, וכן ממה דפסק דהכותב בשמאל פטור וכנ"ל, וכן ממה דפסק בהלכה י בענין כותב שתי אותיות, דדוקא כשיש בזה איזה תבה כגון, שש, תת חיב, אבל אל"ף א"ף פטור, וכמו שכתב המגיד משנה שם, ואם נאמר דאפלו שתי רשימות חיב אם בן לא גרע זה משתי רשימות, וכן כל התנאים דסבירא להו שם בגמרא דאל"ף אל"ף דאצא"ף לא מחיבי, על כרחך דסבירא להו גם בן דרשימות בעלמא פטורי:

[י"א*] לרשם וכו'. עין בפרי מגדים שכתב, ומכל מקום כשעושה בצפון רשם על טעות בספר יראה דאסור, דמגיה ומתקן בכך וחוששני לחטאת, עין שבת קד ב, ודוקא לרשם לזכרון וכדומה יש לומר דשרי, עד כאן לשונו. ומדברי שאר אחרונים לא משמע בן, והדין עמם, דהתם בשבת קד מירי במתקן האות על ידי הגהתו, אבל הכא אינו עושה אלא קו לזכרון והתקון יעשה אחר שבת. ואולי דכונת הפרי מגדים כשמוחק האות על ידי רשימת צפרנו, ודחק, דבדואי השלחן ערוך לא מירי באפן זה ומאי קא משמע לן:

[י"ב*] כמו שרושמיני. עין במשנה ברורה כמה שכתב דלעשות כמין אות אסור, והוא מדברי הלבוש ושאר אחרונים. והנה מדברי הגר"א בסעיף ד שהוכיח המקור לדברי (* שיין לעמוד הקורם

שער הציון

או שנתפרדו, ולכן חיב אף במתח שתי תפירות, דמתחברות עם אלו: **סא.** רמ"ף בשם הירושלמי, וכן כתב הרע"ב: **ז סב.** בית יוסף ופרי מגדים: **סג.** בית יוסף ומגן אברהם:

ברורה משנה

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ג כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב עמוד מס': 387 הודפס ע"י אוצר החכמה

והנהגות מימוני פרק י' ושאר פוסקים. כ בריתא שם מח. ל שם עבודת גלולים ואסורא איכא אף לאביי דפליגי שם כין דאניה גדולי קרקע בית יוסף. מ רמב"ם פרק ח. נ הרמב"ם בפרק כא וכתב הרב המגיד שהוא מהתוספתא פרק יב. ס טור והרמב"ם בפרק ח מהא דנכחים צד. ע רמב"ם בפכ"ג.

ח. (א) מוכין שנפלו מן הכסות (ב) מתר להחזירם, אבל אסור לתנם (ג) בתחלה בכסת: ז. לאסור לקבץ מלח (ד) ממשרפות המלח, (ה) שדומה (ו) למעמר, וכן אסור לקבץ (ז) כל דבר ממקום גדול: י. מ"מ המקבץ דבלה ועשה ממנה עגול, או "שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקבצו גוף אחד, (ח) הרי זה תולדת מעמר וחייב, וכן כל פיוצא בזה: יא. יאף על פי שנותנים שמשמין ואגוזים לדבש, (ט) לא יחבצם בידו: יב. הנותן זרע פשתן או שמשמין וכיוצא בהם במים, חייב משום לש, מפני שמתערבים ונתלים זה בזה: יג. (מ) אין שוכרים החרס

באר היטב

מן האילן, אבל אם קבצם בבית לא, כסף משנה בשם הרמ"ד: יז. שנקב, וצריך עיון למה לא יתחייב בזה משום בונה, כמו שכתוב סוף סימן שיט גבי המגבן, וצריך לומר דלא מקרי בונה אלא כשמוכנו ליפותו ולהשוותו, מגן אברהם:

משנה ברורה

סביב הנקב, ס" ואז אפלו החוט תחוב במחט נקובה, שהוא תלוי שם בתמידות כדי להכניסו על ידו בהנקבים, שרי, ואין בו משום טלטול, כיון שהמחט תלוי בפתיל והפתיל בבגד ואין נפרד ממנו לעולם: ח (א) מוכין. כל דבר רך קרוי מוכין, ס" כגון צמר גפן וגרירת בגדים בלויים וכהאי גוונא, ס" והוא הדין נוצות: (ב) מתר להחזירם. לאותו הכסת, ס" דכיון דכבר היו שם אין בזה משום תקון מנא, אף שיצאה שלא יתפר: (ג) בתחלה. דהשתא ס" עבדי לה מנא, ויש בזה חיובא דאורייתא: ז (ד) ממשרפות המלח. שיש מקומות שמשמין לתוכן מים מן הים, והחמה שורפתן והן נעשין מלח: (ה) שדומה וכו'. דמלאכת מעמר הוא לאסוף השבילין, וגם הוא כעין זה. ס" ודוקא במקום המשרפות, ששם הוא מקום גדול של המלח, דמיא דשבילין שבשדה, אבל אם נתפזר במקום אחר מתר לקבצן למקום אחד: (ו) למעמר. ולכך אסור מדרבנן, ס" אבל עמור גופא ליכא, דאין עמור אלא בגדולי קרקע: (ז) כל דבר. הינו, פרות וירקות ועצים ועשבים וכל דבר הגדל מן הקרקע, ובה חיובא נמי איכא כשמקבצן במקום גדול, דזהו מלאכת מעמר גופא, והאי דנקט המחבר בלשון אסור, להורות לנו דשלא במקום גדול, כגון שנתפזרו פרות בבית, ס" אפלו אסורא נמי ליכא כשמקבצן יחד. ועין לעיל סימן של"ה סעיף ה. ושומרי גנות ופרדסים צריכין לזהר מאד בזה אפלו בפרות שנשרו מבעוד יום שלא לאספן בשבת אפלו מעט, כי יש בזה חיוב חטאת, דשעור עמור הוא שעור קטן מאד, וכמו שכתב הרמב"ם, המעמר אכלין, אם לאכילה שעורו כגרוגרת, ואם לבהמה שעורו כמלא פי הגדי, ואם להסקה שעורו כדי לבשל ביצה, עין שם: י (ח) הרי זה תולדת מעמר. שדרבן של אותן הפרות לחבדן באפן זה. ועין בנשמת אדם שמצדד, דאף כשעושה כן בבית חייב משום מעמר, דבאפן בזה עשוי לעשות גם בבית כבשדה, וכן כתב בספר מעשה רוקח, עין שם: יא (ט) לא יחבצם בידו. רוצה לומר, שמהדק בידו האגוזים ועל ידי זה מפריד הדבש מבחוץ, דהוי בורר. ועין לעיל בסימן שיט בסופו שבררנו דבר זה: יג (מ) אין שוכרים החרס וכו'. כדי ס" להניח עליהם וכהאי גוונא:

אם שם אחר, דהינו מתקן מנא, שהוא מתקן בזה את הבגד ונאם מקפיד על המדה, נראה דיש בזה גם משום מחסד, ועין לעיל בסימן שכב מה שכתבנו בענין מחסד, ותלוי הדבר בהתקון, אם הוא תקון גמור חייב משום מכה בפטיש, דגומר הכלי או הבגד, ואם אינו תקון גמור, הוא מדרבנן. ולכך בעניננו, שהוא קורע איזה חתיכת גר מדף שלם כדי להשתמש בו איזה דבר מה, ובדרך שנקרע ממנו הנגר הזה אינו מתקנו כלל, ואפשר דמקלקלו גם כן, אין זה בכלל קורע על מנת לתקן, ותלוי הדבר רק לפי התקון שנעשה בחתיכת

יד. בתחלה. דהשתא עבדי לה מנא, רש"י. ורמב"ם כתב, גזרה שמא יתפר, עין מה שכתבתי סימן שיו סעיף ב: טו. שדומה למעמר. אבל עמור ליכא, שאין עמור אלא בגדולי קרקע, והוא הדין דישא: טז. המקבץ. ודוקא שקבצם ממקום שנפלו

באור הלכה

הג"ה שם דמתר לרשם באויר כמין אותיות נאפלו תרבה] מסעיף זה, משמע דהוא מפרש דברי השלחן ערוך אפלו כמין אותיות, ולפי זה לא ידעתי שום טעם לדברי השלחן ערוך שמתיר פה לכתחלה משום דהוא דבר שאינו מתקנים, על כל פנים מדרבנן היה לו לאסור, ואולי שזה טעם הגר"א שלא העתיק שום מקור לדברי השלחן ערוך בסעיף זה. ומכל מקום קצת קשה, דהיה לו להשיג על זה ולא לשתק, ואפשר שהטעם הוא דסבירא לה להשלחן ערוך דרושם לא חשיב כתב כלל בכל גונו, וראיה לזה מדברי הירושלמי פרק יב דרושם על העור כתבנית כתב פטור, וכן פסק הרמב"ם, ועין שם בדברי הרב המגיד שמקורו הוא מן הירושלמי הזה, ועל כן באינו מתקנים מתר לכתחלה. ואין לומר דהירושלמי מירי ברושם בצפרן, ומשום דהוי דבר שאינו מתקנים ולהכי פטור, וידוע דפטורי דשבת פטור ואסור הוא, חדא, דסתמא קתני, ועוד, דאם כן הוי לה לפלוגי ברושם גופא בין בכלי ובין בצפרן, ולמה לה לפלוגי שם בין מקרע בעור כמין תבנית כתב ובין רושם בעור כמין תבנית כתב. אמנם באור זרוע גורס בירושלמי איפכא, דרושם על העור כתבנית כתב חייב, וכן הוא בתוספתא שלנו, והגר"א לא הגיה על זה כלום משמע דסובר דכן עקר, ולפי זה לרשם בצפרן דהוא דבר שאינו מתקנים, על כל פנים אסור לכתחלה, וכדעת האחרונים הנ"ל. ולפי דברינו זה, כל האי דינא תלוי בגרסת התוספתא אם כפי גרסת הרמב"ם או כפי גרסת האור זרוע, וכן כתב שם המגיד משנה שיש חילופי נסחאות בהתוספתא, ויפה עשה הגר"א שלא כתב על זה לא מקור ולא השגה, ועדין צריך עיון בכל זה:

יג (מ) אין שוכרים וכו'. סעיף זה והסמוך לו הוא מלשון הרמב"ם, ודבריו בסעיף זה הוא נובע ממה שאמרו בביצה דף לב הטעם, דמשני לה מנא. ולכאורה לפי מה שמוכח בסעיף הסמוך דקורע על מנת לתקן חייב משום קורע, אמאי לא נאמר בזה משום קורע, ועוד דמלשון הרמב"ם בפרק כג משמע שהוא מדרבנן, שכללו שם עם עוד כמה דברים שידוע שהם מדרבנן, ואם היה בו משום קורע היה בו אסורא דאורייתא, ובאמת כבר הקשה זה בפרי מגדים ונשאר בקשיא. ומה שרצה אחד מן האחרונים להוציא מזה דלא שייך קריעה כי אם בדבר הנתפר ונארג שנתדבק מגופים רבים, וכעין שהיה ביריעות, אבל לא בדבר שהוא מגוף אחד כמו עור וגידי, זה אינו, דמבאר בירושלמי בהדיא דבעור שייך גם כן קריעה, וכבר רצה לומר כן הנשמת אדם ודחה זה מלח הירושלמי הזה. ולולי דמסתפינא הוי אמינא דבר חדש בזה, דלא שייך שם קורע על מנת לתקן כי אם כשקורע איזה דבר באמצע והוא צריך לתקון שניהם, וכעין שהיה במשכן, שיריעה שנפל בה דגנא קורעין בה ותופרין אותה ושבת ערו, שהקריעה היתה לצורך תועלת כל היריעה, וכן מה שאמר שם בשבת קה דעבדא כי כסתא, גם כן התועלת הוא לצורך כל הבגד, וכשקורע בחמתו דמחייב הרמב"ם, הטעם משום דמטיב בזה לעצמו שמשכך חמתו הוי כאלו מתקן כל גוף הבגד, מה שאין כן כשקורע איזה דבר מהבגד מן הצד וכוננו לתקן בזה את הבגד שהיה ארוך או מקלקל בשפתו והחתיכה הנקרעת לא יתקן בזה כלל, לא שייך בזה שם קורע על מנת לתקן כי אם שם אחר, דהינו מתקן מנא, שהוא מתקן בזה את הבגד ונאם מקפיד על המדה, נראה דיש בזה גם משום מחסד, ועין לעיל בסימן שכב מה שכתבנו בענין מחסד, ותלוי הדבר בהתקון, אם הוא תקון גמור חייב משום מכה בפטיש, דגומר הכלי או הבגד, ואם אינו תקון גמור, הוא מדרבנן. ולכך בעניננו, שהוא קורע איזה חתיכת גר מדף שלם כדי להשתמש בו איזה דבר מה, ובדרך שנקרע ממנו הנגר הזה אינו מתקנו כלל, ואפשר דמקלקלו גם כן, אין זה בכלל קורע על מנת לתקן, ותלוי הדבר רק לפי התקון שנעשה בחתיכת

שער הציון

זה עם דין דפוחות בית הצואר פחדא מחתא משמע נמי כרש"י דהתם חייב חטאת איכא, כדאימא שם בהדיא: ז סט. סמ"ג ושאר פוסקים: ע. מגן אברהם: עא. אליה רבה ושאר אחרונים: עב. אחרונים: יג עג. פרי מגדים:

אָסוּרָה (פא) לָטוּחַ עַל פְּנִיָּה בָּצֵק, דְּבִשְׁנוּטִלְתּוֹ מֵאֲדִים הַפֶּשֶׁר: כּו. *אָסוּר (פב) לְקַלֵּעַ הָאִשָּׁה שְׁעָרָה בְּשַׁבַּת (פג) וְלֹא לְהַתִּיר קְלִיעֶתָּהּ. יֵאָבֵל יְכוּלָּה לְחַלֵּק שְׁעָרָה. הִגָּה (פד) וְיֵשׁ אוֹסְרִים לְחַלֵּק שְׁעָרָה, דִּהְיִנוּ לַעֲשׂוֹת הַשִּׁטִּי"ל (רש"י ואור זרוע), וְכֵן נִהְגוּ לְאָסֵר לַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי כָּלִי, אֲבָל בְּאַצְבָּע בְּעֶלְמָא נִהְגוּ לְהַקֵּל: כּו. (פה) שְׁאָסוּר לְסָרֵק בְּמַסְרֵק בְּשַׁבַּת, וְאִפְלוּ אוֹתוֹ שְׁעוֹשִׂים "מִשְׁעָר חֲזִיר (פו) שְׂאִי אֶפְשָׁר (פי) שְׁלֹא יַעֲקְרוּ שְׁעָרוֹת. אֲבָל מִתָּר

[*יב] לַחֹף (פח) וּלְפִסְפָּס בִּיד (בית יוסף):

בְּאֵר הַיִּטָּב

יג. מִשְׁעָר חֲזִיר. וְהִרִיב"ש מֵתִיר לְתַקֵּן מַעַט שֶׁעַר רֹאשָׁה בְּכָלִי הָעֲשׂוִי מִשְׁעָר חֲזִיר אֲבָל בְּמַסְרֵק אָסוּר, וְכָל שָׂכָן אִם הָיָה לֵה כָּלִי מִשְׁעָר חֲזִיר מִיחֲדָת לְשַׁבַּת דְּשָׂרִי, וְכֵן כְּתֹב הַמָּגֵן אֲבָרְהָם בְּסִימָן שְׂכּו סְעִיף ג עֵינ שָׁם:

בְּאֵר הַלֵּכָה

שְׁלֹטִי גְבוּרִים פָּרָק הַמַּצְנִיעַ, וְדַעְתּוֹ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר שֶׁם שִׁטְחוֹ כֶּרֶבָּנָן. וְלַעֲנִיּוֹת דַּעְתִּי שֶׁגַּב בָּזָה, דָּשָׁם אֶלְבָּא דְר' אֱלִיעֶזֶר קָאָמַר כְּדַמּוּכָח שָׁם בְּסוּף דְּכָרִי, וְכֵן אֵיתָא בְּתוֹסַפְתָּא בְּהִדְיָא דִּהוּא מִשְׁמָה דְר' אֱלִיעֶזֶר, וְהַטַּעַם בָּזָה כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י, דְּלַעֲצָמָה פְּטוּרָה שְׂאִינָה יְכוּלָּה לְכַנּוֹת יָפָה. וְמָה שֶׁהֵבִיא רֵאִיָּה מֵרִיא"ז גַּם כֵּן לֹא רֵאִיָּה הָיָה כָּלָל, דְּאֶפְשָׁר דִּיאִי"ז סְבִירָא לָהּ כִּפְרָאוּשָׁנִים דְּסְבִירָא לָהּ דִּהַלְכָּה כְר' אֱלִיעֶזֶר, אֲבָל לְרַבֵּנן בּוּדָאִי דָאָף לְחַבְרָתָה פְּטוּרָה, וְזֶה טַעַם הַרְמַב"ם שֶׁפָּסַק כֶּרֶבָּנָן וְסַתֵּם בְּסַתְמָא דְבָאֵלוּ הַדְּבָרִים גּוּדְלַת וּפּוֹקֶסֶת, וְכֵן בְּכוּחַלֵּת יֵשׁ בָּזָה אָסוּר, וְלֹא חֵלֶק דְּלֶאֱחָרִים חֵיב חֻטָּאת גַּם כֵּן:

כּו [*יב] לַחֹף וּלְפִסְפָּס בִּיד. אֵיתָא בְּש"ס דְּפּוֹקֶסֶת אָסוּר מִשּׁוּם שְׁבוּת, דְּדָמִי לְכַנּוֹת, כְּמוֹ גּוּדְלַת, וּפְרַשׁ רַש"י בְּשָׁם רְבוּתִי, דִּהְיִנוּ שְׁמַתְקַנָּת שְׁעָרָה בְּמַסְרֵק אוֹ בִּידִיָּה. וְכַתֵּב הַרִיב"ש, שְׂאִין כּוֹנֵת רַש"י בָּזָה בְּסָרִיקָה, דְּזֶה אָסוּר מִשּׁוּם גּוּזוּ, וְעוֹד, שְׁלֹא אָמְרוּ סוֹרֶקֶת בְּמַסְרֵק, אֲלֹא הוּא תִקּוֹן אַחֵר נַעֲשֶׂה בְּמַסְרֵק, וְאֶפְשָׁר שֶׁהוּא תִקּוֹן שְׁעוֹשִׂין הַנְּעוּרוֹת, שְׂאֵחַר שְׂרָאשֵׁן הָיָה סוֹרֵק יָפָה וְאִין בּוֹ חֲשֵׁשׁ שֶׁל הַשֶּׁרֶת נִימִין, וְרוֹחֲצִין הַמַּסְרֵק בְּשִׁמְן טָרוּף בְּמִים וּמַעֲבִירִין הַמַּסְרֵק עַל רֹאשֵׁן לְהַדְבִּיק הַשְּׁעָרוֹת זֶה בְּזוֹ וְלַהֲשִׁיבֵן עַל הָרֹאשׁ, וְזֶה דּוּמָה לְכַנּוֹת, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ, מִשְׁמַע דְּבָלָאוּ הָכִי שָׂרִי לַעֲשׂוֹת זֶה תִּקּוֹן אַחֵר שֶׁכָּבֵר הָיָה הָרֹאשׁ סוֹרֵק יָפָה וְאִינוּ עוֹשֶׂה רַק לְהַשְׁכִּיב הַשְּׁעָר וְכָל זֶה מִמָּגֵן אֲבָרְהָם, וְעֵינ בְּסַעֲרִי קֶטֶן כִּבּ מִמָּגֵן אֲבָרְהָם שֶׁכַּתֵּב בְּעַצְמוֹ לְדַעַת הַרִיב"ש, דְּאִפְלוּ לְתַקֵּן מַעַט הַשְּׁעָר בְּמַסְרֵק גַּם כֵּן אָסוּר, אֲף יֵשׁ לוֹמַר דָּשָׁם מִיָּרִי שְׁלֹא הָיָה הָרֹאשׁ עֹדִין סוֹרֵק יָפָה, וְעַל כֵּן אִף בְּתִקּוֹן מַעַט תּוֹלֵשׁ שְׁעָר בְּמַסְרֵק:

הַשְּׁעָר גַּם כֵּן אָסוּר, ^{טז} דְּהוּי פְּסִיק רִישָׁא. וּבִגְמָרָא אֵיתָא דְּכָל הַסּוֹרֵק לְהַשִּׁיר נִימִין הַמְדִּלְדִּלִין [הֵינּוּ, שְׁנַתְּלִשּׁוּ קֶצֶת וְעֹדִין לֹא נַעֲקְרוּ לְגַמְרִין] מִתְּכַנּוֹן כְּדִי לְהַפְרִיד הֵיטֵב שְׁעָרוֹתָיו, ^{טז} וְנִפְקָא מִנָּה מִזָּה, דְּאִפְלוּ בְּמַסְרֵק רַף [גִּזּוּן בְּאַרְשִׁי"ט רַפְלָה], שְׂאִינוּ פְּסִיק רִישָׁא גַּם כֵּן אָסוּר, אִם לֹא בְּאֶפֶן שְׂאִין מְכוּן לְהַשִּׁיר הַנִּימִין הַנִּל. כְּתֹב בְּסִפְרֵי יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב, רֵאִיתִי אֲנָשִׁים מְקַלִּים לְסָרֵק רֹאשָׁם בְּשַׁבַּת, וְכַמַּעַט נַעֲשֶׂה הַדְּבָר כִּהְתֵּר אֲצֻלָּם, וְאוֹי לַעֲנִיִּים שֶׁכָּף רֹאוֹת, לַעֲבֹר בְּשָׂאֵט נֶפֶשׁ לְחַלֵּל שַׁבַּת בִּידִים, וּמִהֲרָאוּי לְכָל חֲכָם בְּעִירוֹ לְהַזְהִיר עַל זֶה, אוֹלִי יִשְׁמְעוּ וְיִקְחוּ מוֹסֵר, עַד כָּאֵן דְּכָרִי. וְמָה שֶׁמְשִׁיבִין שְׁמַכְרָח לְתַקֵּן שְׁעָרוֹתָיו כְּדִי שְׁלֹא יִתְגַּבֵּה בְּפָנָי חֲבֵרָיו, הֵלֵא יְכוּל לַעֲשׂוֹת בְּאֶפֶן הַהֵתֵר, כִּי"ל וְגַם כְּדִלְקָמָה בְּסַעֲרִי קֶטֶן פּוֹ, וּמִלְבַּד כָּל זֶה, הֵלֵא יְכוּל לַחֹף וּלְפִסְפָּס שְׁעָרוֹתָיו בִּיד, וְלָמָּה יַעֲבֹר אָסוּר חֲמוּר כְּזֶה בִּידִים: (פו) שְׁלֹא יַעֲקְרוּ שְׁעָרוֹת. וּמִפְּלֵ מְקוֹם ^{טז} מִתָּר לְתַקֵּן מַעַט אֵת שְׁעָר הָרֹאשׁ בְּכָלִי הָעֲשׂוִי מִשְׁעָר חֲזִיר, דְּרוֹקָא לְסָרֵק אָסוּר בּוֹ, דְּמַשִּׁיר שְׁעָר, אֲבָל לְתַקֵּן מַעַט שָׂרִי, וּבְמַסְרֵק אָסוּר אִף בָּזָה, ^{טז} וְנִהְגוּ שִׁיְהִיָּה הַכָּלִי הָעֲשׂוִי מִשְׁעָר חֲזִיר מִיחֵד לְשַׁבַּת, ^{טז} כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה מִחֲזִי כְּעַבְדִּין דְּחָל: (פח) וּלְפִסְפָּס בִּיד. הֵינּוּ, ^{טז} שְׁמַבְדִּיל בִּידֵיו שְׁעָרוֹתָיו זֶה מִזָּה. וּבְרַמְבַּם"ם ^{טז} אֵיתָא חוֹפֶף עַל שְׁעָר בִּידוֹ וְחוֹכֵף בְּצַפְרֵנִי, וְאִף אִם נָפַל שְׁעָר עַל יְדֵי זֶה אֵינוּ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁהָיָה אֵין כְּוִנָּתוֹ לְהַשִּׁיר וְאֶפְשָׁר שְׁלֹא יִשִּׁיר. וְעֵינ לְקַמֵּן בְּסִימָן שְׂכּו סְעִיף ט י וּבְמַשְׁנֵה בְּרוּרָה שָׁם, שְׁלֹא יַחֵף בְּדָבָר שְׁמַשִּׁיר שְׁעָר וְדָאִי:

שְׁעָר הַצִּיּוֹן

אֵינוּ מְתַקֵּם וְלִכְף פְּטוּר: סט. וְכַמוּ בְּכוֹתֵב, דָּאָם כְּתֹב בְּדָבָר שְׂאִינוּ מְתַקֵּם אָסוּרָא מִיְהוּ אֵיכָא: ע. עֵינ בֵּית יוֹסֵף בְּשָׁם הַכֵּל בּוֹ וּבְבִרְכָה הַבֵּית, וְלִכְאוּרָה הָכָא גַּם בִּרְכָה הַבֵּית מוֹדָה: עא. וּבְקִלְעִיָּה תְלוּשָׁה יֵשׁ אָסוּר לְסַתְרָה מִשּׁוּם דְּמִי לְתוֹלְדָת בּוֹצֵעַ, עֵינ בְּרַמְבַּם"ם בְּסוּף פָּרָק תְּשִׁיעִי בְּהַלְכָּה כ: **כּו** עב. רִיב"ש, וְעֵינ שָׁם דְּאִפְלוּ לְמָאן דְּאָמַר בְּעֶלְמָא מְלָאכָה שְׂאִינָה צִירִיָּה לְגוֹפָה פְּטוּר, הָכָא חֵיב, דְּבִמְשַׁקֵּן הֵי גּוֹזִיִּים עוֹרוֹת תְּחָשִׁים אִף עַל פִּי שְׁלֹא הֵי צִירִיָּין לְצִמָּה, וְכֵן כְּתֹב בְּחִדוּשֵׁי הַר"ן שַׁבַּת צַד בְּשָׁם הָרָא"ה, אֲמַנְס תּוֹסַפּוֹת שָׁם סְבִירָא לָהּ דְּתִלָּא בְּפִלְגָתָא, וְאֲמַנְס אָסוּרָא לְכָלִי עֶלְמָא יֵשׁ בָּזָה: עג. מִגֵּן אֲבָרְהָם: עד. וְאִפְלוּ לְמָאן דְּאָמַר דְּפִסִּיק רִישָׁא דֵּלָא נִיחָא לָהּ שָׂרִי, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב סוּף סִימָן שֶׁכ, מְכָל מְקוֹם כִּינּוּ שֶׁהוּא רֹצֵה בְּהַפְרֵדֶת הַשְּׁעָרוֹת, וְזֶה אִי אֶפְשָׁר זוּלַת הַשֶּׁרֶת הַשְּׁעָרוֹת הֵי כְּפִסִּיק רִישָׁא דִּינִיחָא לָהּ [רִיב"ש]: עה. מִגֵּן אֲבָרְהָם: עו. הַרִיב"ש, וְעֵינ בְּמִאָמַר מְדֻכִּי שֶׁגַּם הוּא מוֹדָה לְהַמְחִיב, דֵּלָא כְּמַחְצִית הַשֶּׁקֶל, וְכֵן מִשְׁמַע בְּרִיב"ש, עֵינ שָׁם: עז. מִגֵּן אֲבָרְהָם בְּסִימָן שְׂכּו: עח. פְּרִי מְגָדִים שָׁם. וּבְמִאָמַר מְדֻכִּי כְּתוּב שֶׁנָּה הַכָּלִי הוּא כָּלִי קֶטֶן שְׂאִינוּ עוֹמֵר לְסָרִיקֶת הַשְּׁעָרוֹת, עֵינ שָׁם: עט. רַש"י: פ. פָּרָק הַמְּהַלְכוֹת נְזִירוֹת שֶׁמִּפְרֵשׁ שְׁחוּפָה הֵינּוּ בִּידוֹ וּמִפְּסָפָס הֵינּוּ בְּצַפְרֵנִי:

לְאָל תּוֹתִים וְשָׂאֵר פְּרוֹת הַצּוֹבְעִים, דְּרוֹקָא בְּסָרֵק עַל פְּנִיָּה שֶׁהוּא דֶּרֶךְ צְבִיעֶתָּה לְנוֹי, מָה שְׂאִין כֵּן בְּאִכִּילַת תּוֹתִים שֶׁהִפְסִיק רִישָׁא הוּא נֵק לְשַׁפְתִּיהָ, שְׁבוּנָה גַּם בְּאִשָּׁה נִרְאָה דָּאִין דֶּרֶךְ צְבִיעֶתָּה כְּכֹ, וְלֹא מִצִּינוּ לְהַפְסִיקִים שָׁם שֶׁחִלְקוּ בָּזָה בֵּין אִשָּׁה לְאִישׁ כִּי"ל, אִף דְּלִשׁוֹן הַמָּגֵן אֲבָרְהָם דְּחוֹק קֶצֶת לִפִּי זֶה: **כּו** סו. רַמְבַּם"ם וְסִיעֻתָּה, וְלְהַפְסִיקִים דְּפּוֹסִיקִים כְּר' אֱלִיעֶזֶר יִהְיֶה בָּזָה חֵיב גַּם כֵּן: סז. גְּמָרָא: סח. רֹצֵה לוֹמַר, וְאֵיתָא בְּרִישׁ פָּרָק הַבּוֹנֵה דְּבִיעֵינוּ דְּרוֹקָא שְׁתִּיהִי מְלֹאכְתּוֹ מְתַקֵּמָת, וְגַם לַעֲנוֹן כְּתִיבָה קִימָא לָן דְּבִיעֵינוּ דְּרוֹקָא שִׁיכְתָּב בְּדָבָר מְתַקֵּמָת. אִף בְּרִישׁ פָּרָק הַבּוֹנֵה אֵיתָא שָׁם בְּמַשְׁנֵה, כָּל הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה וּמִלֹּאכְתּוֹ מְתַקֵּמָת בְּשַׁבַּת חֵיב, מִשְׁמַע לְכְאוּרָה דְּאִפְלוּ אִם מְתַקֵּמָת רַק עַל יוֹם הַשַּׁבַּת לְחוּר, וְכֵן מִשְׁמַע לַעֲנִיּוֹת דַּעְתִּי בְּרַמְבַּם"ם פָּרָק ט הַלְכָּה יג, עֵינ שָׁם הֵיטֵב, וְהַמַּשְׁנֵה כָּלָל כִּייל זֶה הַכָּלִי וְכו', וְעַל כִּרְחֹף אֵינוּ צִירִיָּין לוֹמַר דְּמָה שֶׁהַמַּשְׁנֵה פּוֹטֵרֶת בְּכַתֵּב שְׂאִינוּ שֶׁל קִימָא כִּינּוּ בְּמַשְׁקֵין וּמִי פְרוּת, הֵינּוּ, מִשּׁוּם שְׂאִינוּ מְתַקֵּם כָּלָל אִפְלוּ עַל יוֹם הַשַּׁבַּת, אֲכָן בְּרַש"י שָׁם אֵיתָא בְּמַשְׁנֵה דְּהָאִי בְּשַׁבַּת אַעוֹשֶׂה מְלָאכָה קָא, אִם כֵּן מִשְׁמַע מִנָּה דְּבִיעֵינוּ שִׁיְהִיָּה מְתַקֵּם תְּמִיד וְלֹא דִי בְיוֹם הַשַּׁבַּת לְחוּר, וּבְעִנְיָנָה אֵינוּ יוֹדֵעַ, דְּאוֹלִי הוּא מְתַקֵּם עַל יוֹם הַשַּׁבַּת וְהַתּוֹסַפּוֹת סְבִירָא לָהּ כִּהְרַמְבַּם"ם וְאִפְלוּ עַל יוֹם הַשַּׁבַּת

ש טור ורובנו יונה באגרת התשובה על פי המכילתא. ת מרדכי פרק ג דשבת ושאר פוסקים. א רבנו ירמיה פחלק יב בשם המפרשים. ב בבא קמא פ גיטין ח. ג הרשב"א בתשובה.

ומכל מקום משום ענג שבת, (ה) מצוה שלא יחשב בהם כלל, (ט) ויהא בעיניו כאלו כל מלאכתו עשויה: ז. (מ) ואסור לומר לאינו יהודי שילך חוץ לתחום בשבת אחר קרובי המת שיכבאו להספידו, אבל חולה דתקיף לה עלמא ואמר שישלחו בעד קרוביו, (מא) ודאי שרי: י. אלהחליף משכון לאינו יהודי בשבת (מב) מתר אם הוא מלבוש, ויוציאנו האינו יהודי (מג) דרך מלבושו (מד) (ועין לקמן סימן שכה): יא. ימתר (מה) לקנות בית (מו) בארץ ישראל מן האינו יהודי בשבת, וחותם ומעלה בערפאות. הגה שלחם, [*] בכתב שלחם, (מו) דאינו אסור רק מדרבנן, ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו (אור זרוע): יב. ימתר להכריז בשבת (מח) על אבדה (מט) אפלו היא דבר שאסור לטלטלו. הגה ומתיר להתיר (נ) תרמי צבור בשבת

באר היטב

עושה, מראה לו כיסים של דינרים והאינו יהודי חותם וכו'. וכתב המגן אברהם, משמע דאסור לתן לו מעות: יג. להכריז. ונהגו להכריז אבדת אינו יהודי בשבת מפני דרכי שלום ודוקא אם יש חשש סכנה בדבר אז שרי, מגן אברהם: יד. תרמי צבור. והוא הדין נדוהו בחלום מתירין לו בשבת, מהרב"ז חלק א סימן קיח, ועין שרי כנסת הגדולה:

משנה ברורה

(ה) מצוה שלא יחשב וכו'. ומכל שכן אם יש לו על ידי ההרהור טרדת הלב ודאגה דיוהר בזה, עין בבית יוסף: (ט) ויהא בעיניו וכו'. וכדאיתא במכילתא פירשת יתרו, ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך, וכי אפשר לאדם לעשות כל מלאכתו בששת ימים, אלא שבת כאלו כל מלאכתך עשויה: ז (מ) אסור לומר וכו'. דדוקא לומר לו לעשות אחר השבת מתר, משום דהוי צרכי מצוה, וכמו שכתוב בסעיף ג, אבל לא שיעשה או ילך בשבת, וכן אפלו אמר לו מערב שבת לעשות בשבת, אסור, אף שהוא לצורך פלה או מת [מגן אברהם בשם הר"ן]: (מא) ודאי שרי. אפלו ללשכר אינו יהודי רץ שירוצן כמה פרסאות בשבת להביא קרוביו במוציא שבת, גם כן שרי, כדי שלא תטרף דעתו עליו: י (מב) מתר. לאפוקי מהפוסקים שסוברים דזה מחזי כמחזי ומתן: (מג) דרך מלבושו. הא לאו הכי יאסור, דכיון שהוא ממשכן לישראל, הוי כאלו היא של ישראל ואסור משום מראית עין, דמחזי שהישראל צוהו להוציאו: (מד) ועין לקמן סימן שכה. בסעיף ג בהג"ה, דטוב שהאינו יהודי יקח המשכון בעצמו ויניח אחר במקומו, ולא יגע בו הישראל: יא (מה) לקנות בית. וכיצד הוא עושה, לה מראה לו כיסים של דינרין, והאינו יהודי חותם ומעלה בערפאות, וי אכל אסור לתן לו מעות להדיא: (מו) בארץ ישראל. וסוריא בארץ ישראל לדבר זה, כן פתב הרמב"ם. ועין במגן אברהם מה שכתב בזה: (מו) דאינו אסור וכו'. רוצה לומר, הכתיבה זו היא מדרבנן, והוי שבות דשבות על ידי אינו יהודי, ומשום הכי התירו משום ישוב ארץ ישראל. ועין בבאור הלכה (אות יג) שבארנו דדעת אור זרוע דעת יחידאה היא ואין לה שום מקום בש"ס, וכל הפוסקים חולקין על זה וסבירא להו דאף בכתב שלחם הוא אסור מדאורייתא, דבכל לשון חיב כדאיתא במשנה [שבת קג], ואפלו הכי התירו בכאן על ידי אינו יהודי משום ישוב ארץ ישראל. ואף דהמחבר פסק לקמן בסימן שז סעיף ה דמלאכה דאורייתא אסור על ידי אינו יהודי אפלו לצורך מצוה, זה עדיפא. ולפי זה אסור לומר לאינו יהודי בשבת לכתב מכתב אפלו לצורך מצוה, אם לא שהוא גם כן צרך גדול אפשר דיש להקל. ועין לעיל בסימן רעו סעיף ב בהג"ה: יב (מח) על אבדה. שמי שידע בה יבא ויגיד, לה דהשבת אבדה מצוה, ולומר למי שידע ממנה שישבנה, גם זה הוא בכלל חפצי שמים ושרי. לה ונהגו להכריז גם על אבדת אינו יהודי מפני דרכי שלום, ובמקום סכנה פשיטא דשרי, וכתבו האחרונים שהוא הדין דמתר להכריז בשבת על גנבה: (מט) אפלו וכו'. שלא יוכל המשיב להשיב היום, אפלו הכי מתר, כדי לפרסם הענין בשבת, שהוא זמן כנופיא לרבים: (נ) תרמי צבור. והוא הדין לט אם נדוהו בחלום מתירין לו בשבת, דצריך שבת הוא דלא לשתהי בנדויו:

שער הציון

אברהם בשם הריב"ש, גם כן דחה אותה האליה רבה, עין שם: לו. מגן אברהם ושאר אחרונים: יב. לו. בית יוסף: לח. אחרונים: לט. כנסת הגדולה:

י. אסור. אפלו אמר לו מערב שבת לעשות בשבת אסור, ודוקא לומר לעשות אחר השבת מתר, כמו שכתוב בסעיף ג: יא. שרי. אפלו להשכיר עין חשן משפט סוף סימן רנד: יב. מתר. ובמשפט צדק כתב בשם הרא"ש והריב"ש דאסור לקנות, אלא כשקנה מערב שבת מתר לומר לאינו יהודי לכתב בשבת. וסוריא בארץ ישראל לדבר זה, רמב"ם ועין מגן אברהם. כתב הגהות אשרי פרק ב דמועד קטן, ביצר הוא

באור הלכה

יא [*] בכתב שלחם. עין במשנה ברורה. ומפני שדין זה הוא נפקא מנה לכמה דברים, אמרתי לבאר דבר זה. הנה הרמ"א העתיק בשם אור זרוע דכתיבה אחרת חוץ מכתב אשורי הוא רק מדרבנן, ועינתי שם באור זרוע בהלכות שבת וראיתי שכתב שם דלא מקרי כתב מדאורייתא כי אם כתב אשורי וכתב יוני, ועקר יסודו בנה על פי הירושלמי לפי באורו וכאשר נביא לקמן. ואף שבענינו מסתעף מזה הסברא חמרא, דלא מקלילן אפלו על ידי אינו יהודי כי אם בכתב ידיהו, ומטעם זה העתיק הרמ"א את דבריו כדי לחוש לשיטתו, מכל מקום כדי שלא להוציא מזה תקלה לכמה ענינים אני מרחם להרחיב הדברים בזה ולבאר שכל הפוסקים חולקים על זה. הנה בשבת קג איתא במשנה דהכותב בכל לשון חיב, וזה מורה בהדיא דהפונה בכל לשון ממש, דאי פונת המשנה רק לרבות כתב יוני לא היה לה לומר בכל לשון ונאף שאין צריך ראיה לזה, מכל מקום כדי לבאר הדבר לא אגמנו מזה, הנה במגלה ח ע"ב איתא במשנה, אין בין ספרים לתפלין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון, ותפלין ומזוזות אין נכתבין אלא אשורית, ר' שמעון בן גמליאל אומר, אף בספרים לא התירו שיתבאו אלא יוניות. וראיתי באור זרוע שהביא שם ראיה לסברתו מהא דאיתא בירושלמי שם: מהו בכל לשון, אפלו אלף אלקא ויבאר זרוע שם הגנאס עוד ביתא ביטא, וטעות סופר הוא וצריך לומר ביתא, וכן איתא במשנה בשקלים פרק ג, דכלשון יונית הוא אלפא ביתא גמלא, ומדנקט הירושלמי אפלו אלף אלקא ביתא ביטא, משמע דוקא כשכתבו בכתב שלנו או בכתב יונית, אבל בכתב אחר לא חשיבא מלאכה. ובאמת פרושו בירושלמי תמוה מאד, אחד דהא תנן במשנה בכל לשון, ואיך יפרש לנו הירושלמי דהפונה או אשורית או יונית, ועוד, לפי פרושו, מהו אפלו אלף דקאמר הירושלמי, היה לו לומר, אלפא ביתא גמלא, ועוד, דלפי פרושו הירושלמי סותר את עצמו תוך כדי דבור, דהא איתא שם במשנה, הכותב שתי אותיות, בין משם אחד בין משתי שמות, בין משתי סימניות, בכל לשון, חיב, אמר ר' יוסי, לא חיבו שתי אותיות אלא משום רושם וכו'. וקאמר על זה בירושלמי שם, מאן תנא סימניות, ר' יוסי היא וכי הירושלמי סבירא לה דסימניות הוא מלשון סימן, ורוצה לומר, שני סימנים בעלמא המורים על אותה ענין, וכמו שפרש רב האי גאון, הובא במגיד משנה, עין שם בקרבן עדה, ועל זה קאמר ר' יוסי היא דסבירא לה דחיוב כותב הוא משום רושם, ואפלו על שתי שריטות בעלמא חיבו, ואחר כך קאמר, מהו בכל לשון, אפלו אלף אלקא. ואם הפרוש בדבריו, אם כן המשנה סותר את עצמו, דרישא משתי סימניות דר' יוסי, ומה שאמר בכל לשון והפונה על אשורית ויונית לאו ר' יוסי היא, דלרבי יוסי ודאי חיב בכל לשון, דלא גרע מרושם בעלמא דמחייב ר' יוסי, וגם דלרבי הירושלמי דבתר זה מברר את דברי ר' יוסי, עין שם, ואיך נאמר דבתחלה מירי לר' יוסי ובסוף לר' יוסי, ובאמצע מפסיק הירושלמי וקאמר שלא אלקא דר' יוסי, ובפרט

גם כן צרך גדול אפשר דיש להקל. ועין לעיל בסימן רעו סעיף ב בהג"ה: יב (מח) על אבדה. שמי שידע בה יבא ויגיד, לה דהשבת אבדה מצוה, ולומר למי שידע ממנה שישבנה, גם זה הוא בכלל חפצי שמים ושרי. לה ונהגו להכריז גם על אבדת אינו יהודי מפני דרכי שלום, ובמקום סכנה פשיטא דשרי, וכתבו האחרונים שהוא הדין דמתר להכריז בשבת על גנבה: (מט) אפלו וכו'. שלא יוכל המשיב להשיב היום, אפלו הכי מתר, כדי לפרסם הענין בשבת, שהוא זמן כנופיא לרבים: (נ) תרמי צבור. והוא הדין לט אם נדוהו בחלום מתירין לו בשבת, דצריך שבת הוא דלא לשתהי בנדויו:

ט. לג. מגן אברהם ושאר אחרונים: י. לד. מגן אברהם לקמן בסימן שכה סעיף ג: יא. לה. הגהות אשרי בשם אור זרוע. והוא ירושלמי דמועד קטן פרק ב. ומה שכתב המגן

אף על פי שאינו לצורך שבת, הואיל והוא יום כנופיא לרבים (נב) אבל אין מחרימין בשבת כי אם מדבר שהוא לצורך שבת על "קרקע הנמכר, שפל מי שיש לו זכות עליו אסור. הגה"ה וכן אסור (נה) להכריז יין בשבת, דהוי כמקח

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

(ר) להכריז. עין פאר היטב. ענין בשו"ת כנסת הגדולה סימן טז ללמד זכות מה שנהגו להכריז בית וחנוות ופורעין לשמש המכריז, עין שם:

אוצר החכמה

אם לצורך שבת, עין שם, וכן כתב בספר חסידים סימן טט: יו. קרקע. הוא הדין אפלו בסכום מקח, ואפשר דחשבינן לה חפצי שמים לצורך קדוש, ולפי מה שכתוב

בְּאוֹר הַלֶּכָה

דהמשנה סותרת את עצמה וכמו שכתבנו, ועוד, דלמה ישתנה עניני שבת מגטין וישאר שטרות דאיתא בהדיא בגטין יט דהוא בכל לשון ונפסק כן באבן העזר סימן ככו, וגם שם כתיב וכתב לה אלמא דדרך כתיבה היא, ועל כרחך דיש פרוש אחר בדברי הירושלמי. ונראה לי דכונת הירושלמי הוא, דמתחלה קאמר, משני סימניות מני, ר' יוסי היא, ואחר כך קאמר, מהו בכל לשון, רוצה לומר, מהו הרבנותא, כיון דאפלו רשם בעלמא חביב, ולא גרע אינה לשון שהוא מרשם בעלמא, לכן קאמר אפלו אל"ף אלפ"א, רוצה לומר, דמתחלה היה כתוב אל"ף ב"ית והוסיף אות א' בכל תבה ונעשה אלפא ביתא, והוי אמינא דזה גרע דלא אהני בהוספתו כלום, וקא משמע לן דחביב, דכתיבה הוא בכל לשון, ולפי הלשון יוני אל"ף לאו תבה כלל עדין עד שהשלימו בזה האות האחרון, וכן בב"ת השלים עוד אות א' ונעשה ביתא, ואף דבעינן שיהא שתי האותיות נהגין ונקרין זה עם זה, סבירא לה להירושלמי דגם זה הוא בכלל, אחרי ששתי התבות סמוכות. ולפי הירושלמי משמע דאורי המשנה דגוף הכתב היה אשורי אלא שהלשון הוא יוני, והרבנותא הוא כנ"ל, אבל באמת פשיטא דאפלו אם היה גוף הכתב נמי של יוני או של כל לשון גם כן חביב, וכמו דקנימא לן לענין גטין באבן העזר בסימן ככו דבכל כתב ובכל לשון כשר, ואף דהתם כתיב בקרא וכתב, והג"ה עוד נוכל לומר דכונת הירושלמי הוא לדמו על מה שכתב רבנו ירחם בנתיב יב חלק יד, דאם כתב אות אחד מלשון זה ואות אחד מלשון אחר חביב, ולא הביא לזה שום מקור, ואפשר שהוא מפרש הירושלמי דקאמר אפלו אל"ף אלפ"א כפשטה, דהניו אות אחד כתב התמונה בכתב שלנו ואות אחד כתב התמונה בכתב יוני והוא הדין בלשון אחר. ונאיתי עוד פרוש על הירושלמי בגיליון הש"ס, ולא נהירא, דאם כן היה לו לומר אפלו אל"ף אל"ף, ועוד דמשמע בגמרא שלנו דגלוטרי בעלמא אינו בכלל לשון. הוצא מדברינו דעל כל כתב של כל אמה חביב מן התורה ולף נא ראה שפל הראשונים סבירא להו כן דהרמב"ם פ"א מהלכות שבת כתב בהדיא דהכותב בכל כתב ובכל לשון חביב, וכן מוכח מפרוש רש"י במתניתין דעל כל כתב ולשון חביב וכן האלפס והרא"ש והרמב"ם דהעתיקו המשנה דבכל לשון חביב כצורתה ולא הגיהו עליה כלום מדברי הירושלמי ולפי פרוש האור זרוע היה להם להביאו, להורות דדוקא יוני ולא כתב אחר וילכך זה, מוכח כן בהדיא מדברי הרא"ש בפרק מרבה דעל כתב שלהם יש גם כן אסור דאורייתא, אלא דמשום ישוב ארץ ישאל התירו לומר לאינו יהודי, וכן פרש הר"ן בהדיא במתניתין דעל כל כתב של שבעים לשון חביב, וכן כתב במאירי גם כן כלשון הזה של הר"ן, וכן מוכח מרבנו ירחם בנתיב יב חלק יד, וכן מוכח מתוספות גטין ח ע"ב בענין דלוקח בית מאינו יהודי דכתב שלהם הוא גם כן אסור דאורייתא, אלא דמשום ישוב ארץ ישראל התירו בזה אמירה לאינו יהודי ונראה זו הביא גם כן המגן אברהם בסימן שמו, וכן מוכח ברשב"א בבא קמא פרק מרובה וברמב"ן וברשב"א

פרק ר' אליעזר דמילה פדעת התוספות הנ"ל, וכן מבצל העטור מוכח כדברינו, והוא הביא מהאי סוגיא דכותבין עליו אוננו דמלאכה דאורייתא מתיר על ידי אינו יהודי במקום מצוה, וכן מוכח עוד מכמה פוסקים שהעתיקו המשנה הנ"ל בצורתה, וכן המגן אברהם בסימן שמ תמה על דברי הרמ"א כאן, עין שם במה שמאריך ומתמיה על דברי הגהות מימוני שכתב כעין זה. ונבאר עוד בתוספת נפך דאין לפטר בכתיבת שאר לשונות מטעם דאפלו בלשון הקדש יש פוסקים שסוברין דאם חסר הזיונין דשעטנ"ז ג"ץ פטור, ומכל שכן בשאר לשונות דאין להם שום תמונה אשורית, חדא, דאגן פסקינן לעיל בסימן לו דאין הזיונין מעכב, וממילא חביב בשבת בכל גווי, ואפלו הפוסקים שסוברין דבכתיבה אשורית אם חסר הזיונין פסול, וממילא פטור לענין שבת, הינו דוקא בכתיבת סת"ם שם סבירא להו דלא מקרי כתב בלא זיוני שעטנ"ז ג"ץ, אבל גבי גטין הלא נפסק באבן העזר דכותבין כתיבה אשורית בלא זיוני, ועל כרחך כמו שמחלק בספר התרומה דבכתיבת סת"ם שאני, ואפלו לדעת הריב"א דסובר דגם גבי גטין בענין שיהיו האותיות מזינין, הלא גם הוא מודה דבכלשון אחר גם כן כשר

שַׁעֲרֵי הַצִּיּוֹן

מכל מקום צריך שבת וצורך רבים ניהו, ולעניות דעתי הדין עם המגן אברהם, דביין מנפר לכל שהוא צורך מצוה, אבל בסתם משקה הוי הכרזה זילולא לשבת:

בְּאֵר הַיִּטָּב

טו. כנופיא. ומה שנהגין בידידים שהשמש קורא מתוך הכתב מי שמחרם משום חובותיו, הוי כעסקי רבים, ואין כח לשום מורה לבטל זה שנהגו להקל לפני כמה גדולים, כ"ח: טו. אין מחרימין. וחקם רשאי לנדות בשבת לכבודו, דברי ריב"ז סימן שה. ומתיר לנדות למי שחלל שבת, ורש"ם סימן מ' ויבספר אליה רבה אסר כי להשפיר בית או לקנות, כנסת הגדולה: יט. להכריז. וכלבוש כתב דנוהגין להכריז

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

(נא) הוי כעסקי רבים. משמע כדאם הוא לצורך יחיד להתיר לו מה שהחרימוהו הצבור, היה אסור כשאנינו לצורך שבת, אבל ממה שכתב בבדק הבית בשם רבנו ירחם, וכן מתשובת הרשב"א שהובא לקמן בבית יוסף בסימן שמא, משמע דאפלו לצורך יחיד מתירין לו, משום דבכל לא יוכל לקבץ הקהל בקל שיתירו לו, וכן מצדדים האחרונים להלכה. כתב בפ"ח סוף סימן שז, דמה שנהגין בידידים שהשמש קורא מתוך הכתב מי שמחרם משום חובותיו, הוי כעסקי רבים, דלולא זה היו נפסדין החובות וכל משא ומתן, ואין כח לשום מורה לבטל זה, שנהגו להקל לפני כמה גדולים: (נב) אבל וכו'. והמגן אברהם הוכיח דדין החרם והתרתו שוה, דליחיד אסור להחרים אם עבר עברה, אם לא שחלל שבת דהוי כמו לצורך שבת, ולצורך צבור מתיר אפלו אינו לצורך שבת, דאם לא יחרימו בשבת לא יתאספו ביום אחר, ויתבטל הדבר. ויבספר אליה רבה מצדד דאף לצורך רבים אין כדאי להחרים ביום השבת, משום דכתיב בו ברכה. ועין בספר זכר לאברהם, בהלכות שבת אות ח, שהביא משם כנסת הגדולה דהמנהג הפשוט הוא להקל, וכדברי המגן אברהם הנ"ל. ובתשובות דברי ריב"ז איתא דחקם יכול לנדות בשבת לכבודו:

יג (נג) להכריז בשבת. ולהכריז שיש בית למכר או להשפיר, כקושטנטינא נוהגין התר, אבל בתשובת הגאונים סימן כמה אסור אפלו בשל הקדש ויתומים: (נד) ואם לאו יאבד וכו'. דוקא בכי האי גוונא אסור דהוי כדן את הדין, אבל אם מכריז סתם, כל מי שיש לו זכות יבא ויגיד אף על פי שיש תקנה בעיר שאם לא יגיד בטלה זכותו, מפל מקום אינו כדן את הדין, ומפל מקום לכתחלה אין לנהוג כן, דהוי כדבורא דחל, אף אי איכא דוכתא דנהיגי כף לא מחינן בהו, שיש מקום לומר כדברי ריב"ז, אף שהוא ענין מתמיה ריב"ז: (נה) להכריז יין. הינו, להודיע שיש אצל פלוני ופלוני יין למכר. וכתב המגן אברהם, דדוקא במקום ששכיח יין טובא, אבל במקום שאין מצוי כל כך, הוי הכרזה על כ"י יין צורך מצוה בשביל קדוש. ומפל מקום אסור להזכיר סכום מקח בכל גווי, וכנ"ל בסעיף ג בהג"ה. ורש"ל כתב דיכריז קדם ברכו, ואם שכח להכריז עד אחר ברכו לא יזכיר סכום מקח:

פרק ר' אליעזר דמילה פדעת התוספות הנ"ל, וכן מבצל העטור מוכח כדברינו, והוא הביא מהאי סוגיא דכותבין עליו אוננו דמלאכה דאורייתא מתיר על ידי אינו יהודי במקום מצוה, וכן מוכח עוד מכמה פוסקים שהעתיקו המשנה הנ"ל בצורתה, וכן המגן אברהם בסימן שמ תמה על דברי הרמ"א כאן, עין שם במה שמאריך ומתמיה על דברי הגהות מימוני שכתב כעין זה. ונבאר עוד בתוספת נפך דאין לפטר בכתיבת שאר לשונות מטעם דאפלו בלשון הקדש יש פוסקים שסוברין דאם חסר הזיונין דשעטנ"ז ג"ץ פטור, ומכל שכן בשאר לשונות דאין להם שום תמונה אשורית, חדא, דאגן פסקינן לעיל בסימן לו דאין הזיונין מעכב, וממילא חביב בשבת בכל גווי, ואפלו הפוסקים שסוברין דבכתיבה אשורית אם חסר הזיונין פסול, וממילא פטור לענין שבת, הינו דוקא בכתיבת סת"ם שם סבירא להו דלא מקרי כתב בלא זיוני שעטנ"ז ג"ץ, אבל גבי גטין הלא נפסק באבן העזר דכותבין כתיבה אשורית בלא זיוני, ועל כרחך כמו שמחלק בספר התרומה דבכתיבת סת"ם שאני, ואפלו לדעת הריב"א דסובר דגם גבי גטין בענין שיהיו האותיות מזינין, הלא גם הוא מודה דבכלשון אחר גם כן כשר

מ. מגן אברהם: יג. מא. וטעמם, דהוי בכלל צרכי רבים: מב. וכן משמע מהגר"א בבאורו: מג. ובשאר משקין פשיטא דאסור (מגן אברהם), ובאליה רבה כתב דאפלו אם אין צריך לקדוש,

(נו) שְׁהוּצִיאוּ בְּתוֹ מִבֵּיתוֹ בְּשֹׁכֵת לְהוּצִיָּאָה מִכָּלל יִשְׂרָאֵל, י"ט (ה) מִצּוּה לְשׁוּם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו לְהִשְׁתַּדֵּל בְּהַצְלָתָהּ, וְיִוצֵא אֶפְלוֹ (נו) חוּץ לְשֵׁלשׁ פְּרָסָאוֹת, וְאִי לֹא בְּעִי, כִּיפְנִינָן לִיה (נח) (וְעִי) לִקְמֹן סִימָן שִׁכַח סְעִיף י' (*):

שז דיני שבת תלויים בדבור. ובו כ"ב סעיפים:

פֶּאָר הַיָּמָב

(ח) מצוה. עין באר היטב. ובשבות יעקב חלק א סימן טז חולק על הנחלת שבועה, ובאלהה רבה כתב להקל באסור דרבנן. ועין שם בשבות יעקב במי שרופה למסר וזה הולך למנע אותו שלא ימסר, אסור להלל שבת עבור זה, עין שם, ונראה שאם הוא ודאי שצויל אין להחמיר, שאף אם הוא עסקי ממן יוכל לבא לירי נפשות, ומכל שכן אם זה עושה מעצמו ויש ספק אם ישמע, שיש לומר, הנח להם מוטב שיהיו שוגגין כו'. ולכתב כתב בקשה בעסקי ממן על ידי אינו יהודי בשבת, כתב בבריכי יוסף בשם רבנו ישעיה הראשון לאסור, ולפי מה שכתב הרמ"א דכתב שלהם דרבנן הוי לה שבות בשבות במקום פסידא, ועין מה שכתבנו לעיל סימן רמד בענין זה, ועין באהלת יצחק סימן קסב כתב שלהכניח בעל ספינה שישי לו בה סך רב, אפלו על ידי אינו יהודי אסור, עין שם:

יָד (נו) שְׁהוּצִיאוּ בְתוֹ. אֲרָחָא דְמִלְתָּא ^מנָקֵט, וְהוּא הָדִין אַחֵר רִשְׁאִי
לְחַלֵּל שִׁבְת כְּדִי לְהַצִּילָהּ מֵהָאֶסּוּר הַגָּדוֹל. ^מוְכָל זֶה מִיְרֵי שְׁהוּצִיאוּהָ
אֵינָם יְהוּדִים מִבֵּיתוֹ בְּאֵנֶס, וְעַל כֵּן הִתִּירוּ לוֹ לְשׁוּם לְדָרֵךְ פְּעָמָיו
לְהַצִּילָהּ, דְּקָיֻמָּא לָן אִם אֵינּוּ פּוֹשְׁעַ, חֵיב לַעֲשׂוֹת אֶסְרוּרָא זֹוטָא כְּדִי
שְׁלֹא יַעֲשֶׂה חֲבֵרוֹ אֶסְרוּרָא רַבָּא, אָבֵל אִם פִּשְׁעָה, אֵין לוֹ לְאַבִּיָּה לְחַלֵּל
שִׁבְת עֲבוּרָה, דְּאֵין אוֹמְרִים לוֹ לְאַדָּם חֲטָא כְּדִי שְׂיִזְכֶּה חֲבֵרָה, ^מוְדוֹקָא
בְּאֶסּוּר דְּאוֹרִיתָא, אָבֵל בְּאֶסּוּר ^מדְּרַבְּנָן, דַּעַת הָאֵלִיָּה רַבָּה דִּיש לְהַקֵּל
לַעֲבֹר כְּדִי לְהַצִּילָהּ: (נו) חוּץ לְשִׁלְש פְּרָסָאוֹת. הֵינוּ, אִף דִּיש בְּזֵה
אֶסּוּר דְּאוֹרִיתָא לְאִיזוּה פּוֹסְקִים, ^מוְהוּא הָדִין אִם יַצְטְרֹךְ לְחַלֵּל שִׁבְת
עַל יְדֵי זֶה בְּאִזְזָה מְל"ט מְלָאכוֹת, גַּם כֵּן שְׁפִיר דְּמִי, דְּכֹאֲשֶׁר תַּמִּיר אֶת
הַדָּת לְגַמְרִי, תַּחֲלִיל שִׁבְת וְתַעֲבֹד עֲבוּדַת גְּלוּלִים כָּל יְמֵיהָ, וְאִם הוּא
יַחֲלִיל שִׁבְת פַּעַם אֶחָד נִקְרָא אֶסְרוּרָא זֹוטָא נִגְדָּה. כְּתִב הִמְגֵּן אֲבֵרָהִם,
צָרִיךְ עֵינֵן אִם הִבֵּת קִטְנָה וְרוּצִים לְהוּצִיָּאָה מִכָּלל יִשְׂרָאֵל, אִם יַעֲשֶׂה
סוּר, אוֹ דְלִמָּא מִיַּד דְּהוּי אֲפַקוּחַ נֶפֶשׁ שְׁמַחֲלִילִין עַל הַקִּטָּן, דְּאוֹמְרִים,
כִּפָּה ^מדַּעַתוֹ לְהַקֵּל, דָּאִם לֹא יִשְׁתַּדֵּל לְהַצִּילָהּ תִּשְׁאָר כֵּן גַּם בַּגְּדוּלוֹתָהּ:
צִים לְאַנְסוֹ שְׂעֵעֲבֹר עֲבֵרָה גְדוּלָּה, אֵין מַחֲלִילִין עָלֶיהָ שִׁבְת כְּדִי לְהַצִּילוֹ,
וּלְהַכִּי 'אֶפְלוֹ אִם הִיא עֲבֵרָה גְדוּלָּה, כְּגוֹן לַעֲבֹד עֲבוּדַת גְּלוּלִים, אֵין
ס, מַה שְּׂאִין כֵּן כָּאן, שְׁתִּשְׁאָר מוּמְרַת וְתַחֲלִיל שִׁבְת לַעֲלוֹם. כְּתִב כְּנִסְת
וְתַמָּה עָלֶיהָ הִמְגֵּן אֲבֵרָהִם וְשְׂאָר אַחֲרֹנִים, דְּהָא לֹא עֲדִיר מִשְׁאָר צָרִיךְ
יָן לְתַחֲנוּם עֲבוּרָה:

וְלֹא שִׁינָן שֶׁם לומר דְּחֶסֶד זִיוִן, כִּיּוֹן דְּרִירָה הִכְתֵּב זֶה הָכִי הוּא, וְכִדְאִיתָא בַּמְשָׁנָה וְגִשְׁיָן פִּיזוּ, גֵּט שִׁכְתְּבוּ עֲבֵרִית וְעִדְדוּ יוֹנִית וְכו', וְכִמו שִׁכְתֵּב כָּל זֶה בַּמְדְּרָכִי בְּהִלְכוֹת קֻטְנוֹת, עֵינֵי שֵׁם. **הַיִּצְאָא** מִדְּבָרֵינוּ, דְּכָל הָרָאוּשָׁנִים אֲזִיל בְּחֵדָא שִׁיטָתָא כַּפְשָׁטָא דְּמִתְנִיתִין הֵנָּה, דַּעַל כָּל כְּתָב וְכָל לִשׁוֹן חֵיב, וְדִבְרֵי הָאוֹר זָרוּעַ וְהַגְהוֹת מִמּוֹנֵי פֶקֶד אֶמְהַלְכוֹת תַּפְלִין שֶׁהֵבִיאוּ בַּשֵּׁם רַבֵּנוּ יוֹאֵל, דַּעַת יַחֲדָאָה הִיא וְנִדְחִית מִכָּל הֵנִי רַבְתָּא הֵנָּה. וְעֵינֵי לְקַמֵּן בְּסִימָן שֶׁמּוּשָׁב מְגִדִּים שֶׁמֻּשָּׁב קֶצֶת שִׁיטָת רַבֵּנוּ יוֹאֵל הַמּוּבָא בְּהַגְהוֹת מִמּוֹנֵי מַקְשִׁית הַמְּגִן אֲבֵרָהּ דְּכָל לִשׁוֹן חֵיב, וְדַחֵק הַפְּרִי מְגִדִּים דְּהוּא יַפְרֵשׁ הַמְשָׁנָה דְּכָל לִשׁוֹן הֵינוּ, וְכַל לְעֵינֵי הַלִּשׁוֹן לְבַד, אָבֵל גּוֹף הִכְתֵּב אֶפְשָׁר דְּבַעֲיָנָן דּוּקָא אֲשׁוּרִית, עֵינֵי שֵׁם, וְלֹא רָאָה דְּבָרֵי רַבֵּנוּ יוֹאֵל בַּעַל שִׁטָּה זֶה הַמּוּבָא בְּאוֹר זָרוּעַ דִּמְפָּרֵשׁ שֵׁם בְּהִיא בְּכוּנָה כָּל לִשׁוֹן לְעֵינֵי גּוֹף הָאוֹתִיּוֹת וּמִרְבָּה בָּזֶה רַק יוֹנִי, וְעוֹד, דְּמֵאֵי שָׁנָא מְגִיטִין דְּכֵתִיב בָּהּ וְכֵתֵב, וּמוֹכַח בְּגִישׁוֹן יֵט וְכֵן נִפְסַק בְּשִׁלְחָן עֲרוּךְ אֲבֹן הָעֶזְרָה כִּכּוֹ דְּנִכְתַּבְתָּ כָּל כְּתָב, וְהָכִי נִמִּי לְעֵינֵי שִׁבְתָּ וְכִנְיָל בַּשֵּׁם כָּל הָרָאוּשָׁנִים. אַחֵר כֶּךָ מִצְאֵתִי בְּנוֹדַע בִּיהוּדָה מִהוֹרָא תִּנְיָנָא סִימָן לֵג שֵׁם הוּא כְּתָב כְּדָרְבָּנוּ שְׁכָל כְּתָב הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְסִיסָה שְׁעַל כָּל פְּנִים הָאוֹר זָרוּעַ הוּא יַחֲדָא בְּדִבְרֵי וְלֹא מִצִּינוּ לוֹ חֵבֵר:

שז א (א) אַעשׂה לְמַחֲר. ודוקא "אם הוא דָּבָר שְׁאֵסוּר לַעֲשׂוֹת בְּשֶׁבֶת, ^בוּאִפְלוּ אִם הוּא רַק אֶסוּר דְּרַבְּנָן. יֵשׁ שֶׁכֶּתְבוּ ^אדִּאֲפְלוּ דְּבָר מַצּוּה, כְּגוֹן פְּתִיבַת סֵפֶר תּוֹרָה וְכֵהָי גִּזְוָא, אֶסוּר לִזְמַר אַעֲשֶׂה לְמַחֲר, אָבֵל בְּאַלְיָה רַבָּה וְכֵן בְּמֵאמַר מְרֻדְכִי וּבְרַבִּי יוֹסֵף חוֹלְקִים עֲלֵיהֶם וְסוֹבְרִים דְּכָל לְדַבֵּר מַצּוּה שְׂרִי, וּמִפְּל מְקוֹם נִכּוֹן לְכַתְחִלָּה לְהַחֲמִיר כְּשֶׁאֵין צֶרֶךְ לִזְוָה בְּדַבְּרוֹר הַיּוֹם [עֵינִי בְּתוֹסַפַּת שֶׁבֶת]. וְאִם מִתִּירָא שִׁיתִּירָשׁל

הַאֵלֶּיָּהּ וְכֵן הִבְיָאוּ גַם הַפְּרִי מִגְדֵּי: מִזֶּה. כְּגוֹן לִלְכֵּת אַחֲרֶיהָ חוּץ לַחֲחוּם אֲלֵפִים וְשָׂאָר שְׁבוּתִים: מִחֵ. בֵּית יוֹסֵף וּמִגֵּן אֲבָרָהָ וְשָׂאָר אַחֲרוֹנִים: מִט. וְאַפְּלוּ אִם הָיָה בְּרָצוֹן, פְּתוּ קִטְנָה אִנֹּשׁ הוּא: ג. וּבִפְרִי מִגְדֵּים מִסְפַּקֵּךְ דְּבָאֵךְ מִלֵּכָה גְּמִירָה, אֲבָל תְּחוּמִּין דְּשֵׁנִים עֶשֶׂר מִיָּלִין דָּאִין בּוּ לְכַלִּי עֲלָמָה בֶּן לֶאָד, מִפְּרִי לְדְחוּתָהּ מִפְּנֵי בְּעֵרָה אֲבָרָה: שֵׁן. א. כְּדִלְקֶשׁן מִסְעִירָה. ב. הַר"שׁ מִפְּרִי כֵן סִימָן: ג. מִגֵּן אֲבָרָה: וּכְנֶסֶת

יד מד. עלת תמיד ומלבושי יום טוב ואלילה ובה. ונראה לי דנקט בתו משום סיפא, דאי לא פעי כפינן לה שלא להתעלם ממנה, כי הוא גואלה וקורבה: **מה**. עלת תמיד ומגן אבריהם ושאפיה ארונים: **מו**. אף וקמגן אבריהם סימן נדר משמע דאפילו אסור דקבגן אין לעבור עברה וכפשיע בעצמה, מסתברא דבאסור דקבגן יש לסמך אחת תריצור תוספות שם, ולמזונה ובה ש להלך אפלו כפשיענה מתחלה, והכא אין מצוה רבה גדולה מזו, ואולי תתור בה, וזה הסכים

בשבת מועיל וא"ל לשכור רשות כמבואר בסמ"ק שפ"ד וק"ו אם היהודי דר עמו בחדר ההוא וכל חפציו שם שיש בזה דברים שאסורים בטלטול בשבת. ואמנם מה שיש לחוש הוא אוחס אנשי החיל העומדים בבתי אינם יהודים שם ועד עכשיו היה מועיל קניית רשות משר העיר ועכשיו אנשי חיל הללו אינם עומדים תחת ממשלת שר העיר. ואעפ"כ נראה לי אם אין לאנשי החיל מקומות מיוחדים רק המה עומדים באכסניא אלל העירונים והעירוניים עמהם יחד במדור א"כ ודאי שיש רשות לשר העיר להניח שם כלים ומועיל שכירות או קניית רשות משר העיר כמבואר בסמ"ק שפ"ד סעיף י"ח. אבל אם יש לאנשי החיל איזה בית מיוחד לעצמם כמו שקורין במדינה זו קאזרני ודאי שאסורים הטלטול ולריך לשכור רשות מאחד מפקידי הקיסר ירוס הודו או משכירו ולקטנו.

סימן לג

יהודי הממונה על עסקי המלך אם יכול לצוות לנכרי לחתום חותמו בשבת

תשובה על דבר אשר שאלני הקצין ר' ישראל העניגסצברג אם יש מקום למנוח הישר שיעשה לעצמו חתום שיוכל לדפוס בו חתימתו ממש כמו שחתום בכח ידו בכדי שכל יום שבת כשהוא יושב עם השרים הגדולים באמת שיוכל לזווח לנכרי שיקבע דפוס החתום בכחצם שריך הוא לחתום.

הנה דברי רמ"א בסמ"ק ש"ו סעיף י"א בזה"ה דכחצ שלהם אינו אסור רק מדרבנן וכחצ כן בשם אור זרוע והוא מועתק מדברי הגהת מיימ' בזה"ה ס"ח. דברי תימה הם ועי' במג"א סמ"ק ש"מ ס"ק יו"ד שהרבה לחמוה עליהם מדברי הרמב"ם ומדברי החוס' במס' גיטין ובמס' ז"ק וכן הבית שמואל בסמ"ק קכ"ו ס"ק א' תמה על רמ"א והציא דברי חוס' הנ"ל. ואני תמה על המג"א והבית שמואל למה להם להשיג מדברי הפוסקים הלל היה להם להשיג מדברי משנה מפורשת בפ' הצונה הכותב שתי אותיות כו' בכל לשון חייב. ומאד גדלה התמיהה על האור זרוע ועל רמ"א שהציאו. ונראה דק"ל להא"ו דבכל לשון היינו לשון לעז אבל הכחצ לריך להיות אשורית ולפי שהכותב שתי אותיות דחייב אינו חייב אלא א"כ השתי אותיות הללו הם בשום מקום תיבה אחת ועי' אמרה המשנה שאפילו אינם תיבה בלשון הקודש אם הם תיבה בשום לשון וכתבם בכחצ אשורית חייב. ואעפ"כ נלע"ד הוכחה מדברי הגמרא לדעת הרמב"ם והחוס' שכל כחצ הוא מן התורה בגיטין ח' ע"ב ובמרוצה פ' ע"ב הקונה בית

היינו שאינו חייב משום זרע וקולר שיהיה בכלל הלאו אבל משום מידי אחרינא מחייב דאין לומר שגם משום מידי אחרינא לא יהיה אסור דהרי גם חורש אימעת בהך מיעוטא דממעטין מידי אחרינא והרי חורש ודאי אסור בשביעית עכ"פ בעשה דזהדיא כחצ בהריש ובקציר תשבות והלכה כר"ע דקרא דבהריש ובקציר על שביעית קאי וכן מבואר ברמב"ם ריש הל' שמיטה ש"י מלות עשה לשבות מעבודת הארץ ומעבודת האילן בשביעית שנאמר ושבתה וגו' ונאמר בהריש ובקציר תשבות אלא ודאי דמה דדרשין אחרונה אחרינא לא מחייב אלא שאינו חייב משום זרע ומשום קולר ולפ"ו תולדות דהריש אסירי כמו חרישה מקרא דבהריש ובקציר תשבות. וכ"ו למ"ד חורש אינו לוקה אבל למ"ד חורש לוקה א"כ גם חורש בכלל בהך קרא דשדך לא תזרע מכלל ופרט וכלל ומה דדרשין אחרונה לא מחייב אלא היינו על שום תולדה לא מחייב ואינו אסור כלל וחורש אב הוא וכלל בהאי קרא וגם על חורש דרשין אבות אסורים תולדות מותרים והרמב"ם פסק החורש בשביעית אינו לוקה כמבואר בריש הל' שמיטה וכו' הכ"מ שם הל' א' שטעמו משום דבירושלמי סיימו דר' יוחנן סובר אינו לוקה ופסק כר"י. וא"כ לר"י תולדה דחורש אסור עכ"פ בעשה מן התורה ולא אימעתו תולדות מאיסור תורה אלא תולדות זרע וקולר וא"כ אי ס"ד דמשקה זרעים היא תולדה דחורש הדרא קושיית הגמרא לדוכחה מן משקין בית השלחין בשביעית והרי חורש אסור בשביעית וכאן לא שייך מירון הגמרא תולדות לא אסר רחמנא דהרי תולדה דחורש לא אימעת אלא ודאי דמשקה זרעים לאו תולדה דחורש הוא אלא תולדה דזרע ושפיר אמרינן תולדות לא אסר רחמנא וכיון דר' יוחנן סבר בזה כר' יוסף פסק הרמב"ם גם כן כר' יוסף משא"כ מנכש שלא שנינו כלל שמוחר בשביעית פסק הרמב"ם כרבה שהוא תולדה דחורש. דברי ד"ש.

סימן לב

חיל מצבא המלכות שעומדים בבתי היהודים אם מבטלים הרשות לענין טלטול בשבת

תשובה ע"ד ששאלו הני זוגא דרבנן המאו"ה מוה' שמואל ומוה' זלמן כו' על דבר טלטולא דגברי שם בשבת אם הוא נכון לסמוך על שקנו משר העיר, כי עתה שעומדים שם חיל הקיסר יר"ה והם עומדים באכסניא מנד דינא דמלכותא וא"כ אסורים הטלטול בשבת. הנה מה שעומדים בבתי היהודים אם יש לבעה"ב היהודי שם בחדר ההוא דבר שאסור לטלטלו

בא"י כותבים עליו אונו בשבת ומחמה הגמרא בשבת
ס"ד אלא כדרכא אומר לנכרי ועושה. והנה מדקא
מחמה בשבת ס"ד ואי יש איזה כחז שאינו אסור מן
התורה א"כ אין כאן תמיהה כל כך. ואף שצאמת
אפי' במקום מזה לא הותר לישראל שיעשה בעצמו
אף דבר שהוא רק שבות אם אינו עושה ע"י שני
מ"מ אף שהדין הוא כן מ"מ לא שייך לתמוה כל כך
על הצריכת המתרת. א"ו שכל כחז הוא מן התורה
(א) ועכ"פ האור זרוע הוא יחיד בדעה זו ולא מצינו לו
חזר ואפי' אם נימא כדאי הוא לסמוך עליו בשעת
הדחק אכתי אטו אמירה לנכרי לעשות דבר שהוא
משום שבות מלחא זוטרתא היא וצפרט אם האמירה
תהיה בשבת ועיין במשנה למלך פ"ו מהל' שבת הל'
ט' וכן בכל הימרים שבס"ס רמ"ד בקבלת מכס
וצעשיית מנצב שהחירו משום פסידא ששם האמירה
קודם שבת ובקיצולת אצל זה הגדון של הגזיר נריך
להיות האמירה בשבת וגם לא שייך כאן קיצולת.

והמג"א צמין ש"ו ס"ק ו' לא התיר אפילו שבות
ע"י נכרי אלא במקום הפסד גדול וכיון
שגדון דידן לרוב הפוסקים הוא מלחכה דאורייתא אין
להתיר אפילו במקום הפסד גדול. ובלא"ה אין לדמות
השבותים זה לזה וכמ"ס הרב המגיד פ"ו מהל'
שבת הל' ט' שהרי בקונה בית בא"י החירו שבות
וגבי מילה שהיא מצות עשה חמורה מאד והיא ענמה
דוחה שבת אעפ"כ לא החירו שבות והציאו המג"א
צמין ש"ו ס"ק ו'. ולכן קשה למאז היתר להגזיר
בדבר זה.

סימן לד

בדברי הרמב"ם פ"ח משבת בתולש עולשין

בע"ה עש"ק ר"ח טבת תק"ן לפ"ק
תשובה שלום לכבוד הרב הגדול מוה' לוי נר"ו אב"ד דק"ק
טריטש.

מכתבו הגיעני ואמנם מחמת שאין הזמן גורם לעיין כי
צעו"ה זוגתי הרצנית נפלה למשכב זה כמו
שזעומ שנים רופא נאמן ישלח לה רפואה מהרה ולכן
אני שרוי בצער מנפה לרחמי שמים. ויאמין שלא עיינתי
במכתבו עד אחמול צלילה כאשר היו כל בני ביתי ישינים

הערות הגאונים

סימן לג (א) כתב רבינו להוכיח שכל כתב אסור מן התורה בשבת
מהא דגיטין (דף ח') ב"ק (דף פ') הקונה בית בא"י
כותבין עליו אונו אפילו בשבת "בשבת ס"ד" אלא כדרכא אומר
לנכרי ועושה וכו' ואי יש כתב שאינו אסור מן התורה בשבת האיד
מתמה הגמרא כ"כ בשבת ס"ד אלא ודאי שכל כתב אסור מן

ראיתי ברהיטא את מכתבו. ומה שהקשה צמכת שבת
דף ק"ג ע"א ת"ר המולש עולשין והמורד זרדים וכו' אטו
כולהו לאו ליפות נינהו רצה ורצ יוסף אמרי צאגס שנו
אצ"י אמר וכו' צאדעא דחצריה. והרמב"ם העתיק דינים
הללו בפרק ח' ולא חילק כלל ולא הזכיר אגס ולא
ארעא דחצרי'. ולענ"ד אין כאן קושיא דהרי על קושיית
הגמרא יש להקשות הלא אם לאכילה חיובו משום קוור
ואם ליפות חיובו משום חורש והם אבות חלוקים וא"כ
אם עשה זה בשגגת מלאכות חייב שמים וא"כ אף
שמשום ליפות חייב צכ"ש אכתי שיחייב גם משום
קוור צעינן לאכילה כגרוגרת. ונריך לומר קושיית
הגמרא על לשון הצריכתא שהתחיל אם לאכילה ומסיים
אצל ליפות והרי ליפות כבר נתחייב צכ"ש ואיפכא הוה
למחני המולש כו' ליפות חייב בכל שהוא ואם לאכילה
כגרוגרת. אצל הרמב"ם התחיל צראש הפרק החורש
וכל המורד וכו' ליפות הקרקע הרי זה תולדת חורש
ומשעשה כל שהו חייב ושוב צהלכה ד' הוא מושב
תולדה דקוור וצהלכה ה' המולש עולשין והמורד וכו'
אם לאכילה כגרוגרת וכו' יעויין שם. והיינו לענין חיוב
קוור וצודאי שחייב כבר בכל שהוא משום חורש וכ"ש
שיחייב שמים. דברי הכותב צחפון.

סימן לה

בסוגיא דיבמות לפי שנאמר כי יהיה באיש כו'

תשובה להגאון מוה' ישעיה אב"ד דק"ק ברעסלא.

מה שהקשה צימות ו' ע"צ וצנסהדרין ל"ה ע"צ לפי
שנאמר כי יהיה צאש חטא משפט מות והומת
שומע אני צין צחול וצין בשבת וכו' למה שציק החנא
מקראות הרצה צמשפטים וצשארזי פרשיות הקודמים
שנאמר צהן כמה פעמים מיתות צ"ד ונקט קרא האחרון
צפ"י כי חלא ולכאורה קושיא זו צריכה רצה ואמנם
אעפ"כ לאחר היישוב לא קשה מידי לפי המסקנא דלאו
משום עשה דחי ל"ת אחי עלה רק משום ק"ו מעצודה
ומה דקאמר לצסוף או אינו אלא אפילו בשבת היינו
שגם קצורת מת מצוה חדשה שבת כמבואר צימות ו'
ע"א וצנסהדרין עיין שם צרש"י צד"ה או אינו אלא אפילו
בשבת יע"ש. וא"כ החנא צהן צרייתא רצה למילף
רצחה וגם קצורת מ"מ שחדשה שבת ולא מצינו מצות

התורה זהו תורף ראיתו. וראיתו אינה מכרעת כלל דהא אפילו
במצוה דאורייתא כמו שופר וזולב תנן אין עולין באילן ולא רוכבין
ע"ג בהמה וכו' וכל דבר שהוא משום שבות אינו רשאי לעשות
כדאיתא בר"ה (דף ל"ב) משום דשבות הוי עשה ולית ע"כ פריך
הגמרא בפשיטות בשבת ס"ד אפי' כתב שאינו אסור רק מדרבנן.
(הגר"מ ליבשיץ)

רב הונא אמר אין מצילין דהא לא ניתנו לקרות בהן. ופסק הרב אלפסי ז"ל כרב הונא דרב חסדא תלמידו הוה, והר"ז הלוי ז"ל כתב דעכשיו אי אפשר לומר דתרגום כן דהא ניתן ליקרות בו, וכן הברכות משום דבציר ליבא ושרי משום עת לעשות לה' הפרו תורתך, וכדאמרינן (בסוטה) (גיטין ס' א') רבי יוחנן וריש לקיש הוו מעייני בספרא דאגדתא בשבת משום עת לעשות לה', ואף הרמב"ן ז"ל כן כתב בתרגום דילן, והרב בעל ההלכות ז"ל כתב דמצילין ספרא דאפטרותא מפני הדליקה ושרי לטלטוליה ולמיקרא ביה מדברי יוחנן, ובמסכת סופרים (פי"ז ה"א) אמרו דמצילין ספרא דאגדתא, ומכל מקום כל הכתובין ביוני מצילין דהא לכולי עלמא לעז יוני לכל כשר, ותנן (מגילה ח' ב') רבן שמעון בן גמליאל אומר אף ספרים לא התירו לכתוב אלא בלעז יוני, והקשה הראב"ד ז"ל והא תניא (שם י"ח א') גיפטית לגיפטיים מדיית למדיים, דאלמא אף כתובין בכל לשון מותרין לקרות בהן הלועזות ולמה לא יצילו, ותירץ דבמקומן מצילין אותן.

דף קט"ו ע"ב. הכי גריס רש"י ז"ל וכן היא במקצת הספרים מאי תניא דתניא אין בין ספרים למגילה אלא שהן נכתבין בכל לשון ומגילה עד שתהא כתובה אשורית ובדיו, ופירש הוא ז"ל דאלו דברים יש בין ספרים למגילה שהמגילה צריכה שתהא כתובה אשורית ובדיו אבל ספרים אע"פ שכתובין בכל לשון ושלא בדיו כשרין, ואינו נכון דהא ריש גלותא ודאי לא מבעיא ליה היכא דניתנו ליקרות בהן דלכולי עלמא מצילין כדאמרינן לעיל, ועוד דלישנא דקאמר תיבעי למאן דאמר מצילין תיבעי למאן דאמר אין מצילין קא דייק הכי, ועוד דהא בהדיא תניא בפרק הבונה (ק"ג ב') כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה ושלא בדיו הרי אלו יגנזו, אלמא דיו בעינן, ועוד דהא כולהו מכתובה כתיבה גמירי כדאיתא במגילה (י"ט א') דאמרינן כתיב הכא וכתבתם וכתובתם ואתם ואתם על הספר בדיו, אלמא כל היכא דכתיב ביה כתיבה צריך דיו, ובמסכת סופרים (פ"א ה"ה) אמרו כן בהדיא.

ובתוספות רצו להעמיד הגירסא ואמרו דלא לענין הכשר קריאה תניא אלא לענין הצלה, כלומר אין ביניהם למגילה לענין הצלה אלא ששאר הספרים ניצולין אע"פ שאינן כתובין אשורית ובדיו, ומגילה אין מצילין אותה עד שתהא אשורית ובדיו, וטעמא משום דשאר ספרים לפי שיש בהן הזכרות אבל

מגילה דלית בה הזכרות לא עד שתהא כתובה כהלכתה, וקשיא לי דלפי דבריהם לא מוכח מינה אלא למאן דאמר מצילין דהא תניא אלא שהן נכתבין בכל לשון דאלמא אף בכל לשון מצילין, ואם כן רבה בר רב הונא היכי קאמר ליה אי תניא תניא דמי איכא למימר דכרב חסדא סבירא ליה ודלא כאבוה, ויש לי לתרץ דכיון דאיהו בעי אפילו למאן דאמר מצילין ואכולה אהדר ליה רבה בר רב הונא אין מצילין, כלפי הא אמר ליה ריש גלותא והא תניא מצילין ונקיט מינה מיהא חדא דלמאן דאמר מצילין בהא נמי מצילין, ואמר ליה רבה אי תניא תניא דלמאן דאמר מצילין בהא נמי מצילין, ומיהו אכתי לא מחזור דלישנא דברייתא לא משמע דמיירי לענין הצלה אלא לענין הכשר כתיבה, על כן נראה דלא גרסינן לה כלל והא דרב המנונא דאמר תנא מצילין ברייתא היא דמפורשת כן בתוספתא.

הא דאמרינן הני מילי בדיו דמיקיים אבל הכא כיון דלא מיקיים לא. קשיא לי דהני נמי מיקיימי שהרי שנינו למעלה בפרק הבונה (ק"ד ב') דהכותב בשבת באחד מאלו חייב וטעמא לפי שהיא מלאכה המתקיימת, ובהדיא תניא בתוספתא עלה (פי"ב ה"ו) זה הכלל כתב דבר של קיימא בדבר שאינו של קיימא או דבר שאינו של קיימא בדבר של קיימא פטור עד שיכתוב דבר של קיימא על דבר של קיימא, אלמא הני נמי מיקיימי, וי"ל דמיקיימי קצת עד שדרכן של בני אדם לכתוב בהן דברים שאינן עשויין לקיימן לעולם אלא זמן אחד כספרי הזכרונות וכיוצא בהן והלכך לענין שבת מלאכת מחשבת היא אבל לענין ספרים דבעינן דבר המתקיים לעולם הני לא מיקיימי, ומיקיים ולא מיקיים לענין ספרים קאמר, כן נראה לי.

הא דבעא מיניה רב הונא בר חלוב מרב נחמן ספר תורה שאין בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין אותו מפני הדליקה. תמיהא לי אמאי לא פשטה מדקתני בברייתא בהדיא ספר תורה שבלה אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסוע מצילין פחות מכאן אין מצילין, ועוד דמלישנא דבעיא משמע דאיהו הוה ידע לה לברייתא דהא נקט לישנא דברייתא ספר תורה שאין בו ללקט כפרשת ויהי בנסוע הארון, וי"ל דאהדיא ברייתא קאי והלכתא קא בעי מיניה אי ההיא ברייתא ברייתא או לא, ומשום דקשיא ליה אידך דקתני תרגום שכתבו מקרא וכו' מצילין אותו מפני הדליקה ואין צריך לומר תרגום

צביעה
במשקין
ובאדם

צ"ד ע"ב ועכ"פ איסור דרבנן איכא, וכן במשקין אדום ללבן. נטוצביעה דרך לכלוך עיין במגן אברהם סימן שי"ט:

גדילת
פתילות

והטוה פי' שעושה מצמר חטים. בביצה (דף ל"ב ע"ב) סאין גודלין פתילות ביי"ט משום תיקון מנא. ולכאורה קשה קצת דהוי ליה גם כן טוה אם יש בו כשיעור:

והמיסך. והעושה שתי בתי נירין.

והאורג. סא תולדתו שזירה שעושין משני חוטים חוט אחד. עיין בתוי"ט

פירושו ושהרמב"ם ורש"י נחלקו כאן ע"ש הטעם.

חצי
שיעור

וכתב התוי"ט דצריך טעם למה נקט באלו השיעור טפי מבאידיך. ויש לומר דלקמן (דף ע"ד ע"א) מבואר דחצי שיעור אסור מן התורה וא"כ אין נפקא מינה בשיעור רק לענין חיוב חטאת, אבל כאן סבבמיסך ועושה שתי בתי נירין קיימא לן לרבנן דאין לו שם המלאכה כלל בפחות משתי בתי נירין, אם כן החצי שיעור אינו איסור כלל. וכן באורג פחות משני חוטים אין לו שם אורג כלל וכן בכותב. מיהו שיעור דכדי הסיט אם ארג שני חוטים פחות

ברמב"ם פ"ט הל' י"ט כתב דהקולע את הנימין הרי זה תולדת אורג. ובמגדל עוז כתב דזה למד מדין אורג שהוא כמוהו ממש. והיינו משום דמלאכת האריגה היא עשיית בד מהחוטים וקליעת כמה חוטים יחד דומה לאריגה. ויעוין בתוס' צדב, ד"ה וכי דרך וכו' שהוכיחו דקליעת נימין חשיבא אריגה, והיינו דוקא בתלוש ולא במחובר. וכ"כ רש"י סד, ד"ה ותולה דקליעת הנימין זו היא אריגתו מאחר שהוא טווי.

ונראה דלכן פשיטא ליה לרבינו שהשזור ועושה חוט אחד מב' חוטים הוי תולדה דאורג, דגם זה דמי לקליעה. ויעוין בכלכלת השבת אות ט"ז שכתב בשם הירושלמי דהשזור חייב משום טוה. ובמלאכת האורג באות י"ט כתב דקליעה היא תולדת אריגה. ומבואר דקליעה ושזירה הם ב' דברים שונים ושזירה היא תולדת טווייה. ואולי יש לחלק בין הלוקח שני חוטים גמורים ושזור מהם חוט אחד דזה דמי לקולע, לבין הלוקח חוטים דקים שעדיין לא נחשבו כגמורים ועושה מהם חוט אחד דעתה נחשב גמר מלאכתן וזהו מלאכת עשיית חוט דשייכא לטווייה. ויעוין בטל אורות ריש מלאכת הטוה מש"כ בענין השזירה.

סב. במיסך ועושה שתי בתי נירין וכו' החצי שיעור אינו איסור כלל. רבינו כותב כאן חידוש גדול, וכלשון האבני נזר סי' תקפ"ז הוא דבר נחמד, והיינו דהא דחצי שיעור אסור מן התורה זהו במקום שהחצי שיעור יש עליו שם מלאכה גמורה, אלא שאין בה שיעור וכגון מבשל חצי שיעור, דהבישול הוא גמור וזהו המלאכה ורק חסר בשיעור הדבר שנתבשל, אך במקום שידעו חז"ל שעל החצי שיעור אין שם מלאכה כלל בזה אין איסור. ולדברי רבינו ידעו חז"ל שבכתיבת אות אחת אין שם של מלאכה כלל וכן במיסך.

והנה בתוספתא דביצה פ"ד ה"ב איתא הכי, האורג חוט אחד וכו' והכותב אות אחת וכו' וחכמים אומרים בין בשבת בין ביו"ט אינו חייב אלא משום שבות. ולדברי

מדרבנן. ועכ"פ זהו לכאור' מש"כ רבינו דמדרבנן עכ"פ אסור. ויעוין בטל אורות אריכות בענין זה.

נט. וצביעה דרך לכלוך עיין במג"א סי' שי"ט. נראה דצ"ל סי' ש"כ ושם בס"ק כ"ד הביא מהרידב"ז דאין להתמיר במקנח ידי מלוכלכות במפה משום שהוא צביעה דרך לכלוך. והמג"א כתב דבסי' ש"ב סי' י"ש אוסרין כיבוס דרך לכלוך וא"כ כ"ש שיש לאסור צביעה דרך לכלוך ויעוין בטל אורות עמ' מ"ח שגם נחלק על הרדב"ז והוכיח דעכ"פ איסור דרבנן איכא בכגון דא. והביא דגם בעל הרוקח כתב כן לענין מי שחתך אצבעו וכדו' שלא יקנח בכגד.

ס. אין גודלין פתילות ביו"ט משום תיקון מנא. הכי איתא בביצה, ששה דברים נאמרו בפתיחה וכו' אין גודלין אותה לכתחלה ביו"ט וכו'. והמקור הוא בתוספתא ולא מבואר שם הטעם משום תיקון מנא ורק בגמרא לעיל שם לענין חותכין את הפתילה לשנים מבואר דהטעם משום מתקן מנא. אכן במאירי כתב להדיא הטעם משום דעביד כלי גם לענין גודלת.

ובאמת תמה בשער הציון סי' תקי"ד ס"ק נ"ב וכתב דצריך עיון דאמאי קמסיים הטעם דעביד כלי תיפוק ליה משום טויה. וכתב דאפשר דאי משום טויה בעי שיעור דד' טפחים ומשום עשיית כלי חייב בכל שהוא ראוי להדלקה. ולתירוץ זה רמז רבינו.

ויעו"ש עוד בביאור הלכה ד"ה אין גודלין שכתב דמסתברא דאפילו ביד אסור לגדול משום שבחיי אדם כלל כ"ח כתב דטויה גם ביד חייב דכך הוא הדרך. ויעוין בפמ"ג באשל אברהם ס"ק י"ח שהביא מהא"ר דמשמע לכאורה שרק לטוות כעין שעושין בכלי אסור. ומוסיף הפמ"ג דיראה לאסור אף צמר גפן שעושין ביד.

סא. והאורג, תולדתו שזירה שעושין מב' חוטים חוט אחד.

שמפריד הערב מן השתי והדר ארגן יחד עם בגד אחד. והראב"ד פירש דפוצע ר"ל אחר שכלה האריגה ומפרידו מכלי האריגה כשפצע כל החוטים חייב אף על גב דלא סיים חתיכת כל החוטים מכלי אריגה. ובהרב המגיד מקשה דאם כן היינו גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש. ולענ"ד הראב"ד כבר תירץ דעדיין לא גמר כל חתיכת החוטין ובשנים ממנו חייב.

והקושר ^{סדר לרי"ף} (דף מ"א ע"ב) בעינן קשר

סג. רש"י פירש דמוחק עובי החוטים. וז"ל רש"י, הפוצע, מנתק. פעמיים שיש בשני חוטין יותר מדאי ומנתק מהן ומקלישן לצורך. ומבואר ברש"י דמלאכת הפציעה היא בעצם החוטים ולא בהוצאתם מן האריג אלא בהקלשת החוטים שיהיו דקים יותר. ומעתה יש להבין מש"כ במגיד משנה על מש"כ הרמב"ם בפירוש מלאכת הבציעה וז"ל, ופירש"י מנתק לצורך, וזה כדברי רבינו. ולכאורה שונים הפירושים לגמרי, דלהרמב"ם הוא מוציא החוטים לגמרי. ושמתתי לראות שעמד בזה בספר טל אורות וכתב בדרך אפשר דמש"כ המ"מ שרש"י פירש כדברי רבינו זהו רק לענין מש"כ רש"י שהוא מנתק לצורך אבל בעיקר הפירוש יש הפרש ביניהם.

ומה שכתב רבינו לישב שאלת המ"מ על הראב"ד דהוה מלאכת מכה בפטיש, יעוין בטל אורות שגם תירץ כן דכיון שלא חתך כל החוטין אלא רק שתיים אין לחייב משום מכה בפטיש. ועוד כתב לישב באופן אחר יעו"ש. וסיכם שם השיטות כך, לרש"י בוצע מלשון מנתק. לרמב"ם הוא ענין של הפרשה. לראב"ד לשון חיתוך, ולהרא"ה הוא מלשון חיבור ששזור ראשי החוטין שנקרעו.

סד. לרי"ף בעינן קשר אומן וכו'. יסוד מחלוקת הראשונים בזה הוא בביאור הגמרא בדף קיב,א דמקשה סתירה מנעל אמנעל ומתמצת הא דקתני חייב חטאת בדאושכפי, ופירש"י בקשר שהאושכף עושה דהוא קיים לעולם. והרי"ף כתב דאושכפי היינו מעשה אומן וקשר של קיימא. ויעוין בשלטי הגבורים שם אות ג' שהאריך בביאור המחלוקת וכתב דלהרי"ף כל קשר של קיימא והוא מעשה אומן הקושרו בשבת חייב חטאת. ולהלן שם כתב דקשר של אומן לא נתברר לי היטב היאך הוא, מיהו נראה מלשון האלפסי שהוא קשר שקושרין אותו הדק היטב. ומכאן נ"ל שיצא האזהרה שכשקושרים ב' קשרים זה על זה, שאין מתירין אותו בשבת וכו'. וזהו ביאור מש"כ רבינו להלן דלהרי"ף תליא בין נעשה שני קשרים זה ע"ג זה, היינו משום שאז חשיב קשר של אומן.

מכדי הסיט הוי ליה חצי שיעור דאסור מן התורה ודו"ק:

והפוצע ^{סגרש"י} פירש דמוחק עובי החוטים. משמע דר"ל בשכבר הן ארוגין מקלש כל חוט מעוביו, ואם עושה כן בבעלי חיים (גדצ"ל בב' חוטים) הוי ליה פוצע. והר"ן (דף ל"א ע"ב מדפי הרי"ף) פירש על שם הרא"ה דר"ל כשניתק חוט פוצע שני ראשים מחוט אחד. והרמב"ם (פי"ט הל' כ') פירש דר"ל

גדר
המלאכה

רבינו הדברים מאירים דרך בדברים אלו דוקא ס"ל לרבנן שאין איסור מה"ת בחצי שיעור. ויעוין בפירוש חזון יחזקאל שכתב גם לחלק בין המלאכות וניתן להכניס דבריו בדברי רבינו והכל אחד. ויעו"ע באבני נזר שם שפלפל בחידוש זה והביא ראיה מירושלמי דנראה כן.

אכן יעוין בשו"ת חכם צבי סי' פ"ו שנקט דבכל מלאכות שבת אין איסור של חצי שיעור דרך באכילה נאסר ח"ש, ובגיליון התוספתא ציין שיש ראיה לדבריו מתוספתא זו. וכן בחלקת יואב יו"ד סי' ט' כתב בזה"ל, הן אמת דמה שתפסו האחרונים דגם בשבת ח"ש אסור מה"ת מבואר להיפוך בתוספתא פ"ד דביצה וכו'. ומקשה שם מדברי רש"י בשבת הנ"ל לענין אפיה דאוסר גם ח"ש. ולדברי רבינו אין סתירה בין הדברים.

ויעוין במנח"ח שהביא דברי רבינו במלאכת העושה שתי ב"נ ובמלאכת האורג. אמנם במלאכת כותב כתב בפשיטות שהכותב אות אחת הרי יש לו איסור של חצי שיעור. ולדברי רבינו אינו כן. ובחידושים והערות שצירף הגאון מהרש"ם ברעזאן זצ"ל להסכמתו הביא דבמאירי דף ג,ב איתא דגם במלאכת כתיבה בכותב אות אחת איכא איסור של חצי שיעור. ויעו"ע ברש"ש קד,ב.

והנה דוגמא ליסוד רבינו בדנא דח"ש יש להביא מש"כ האחרונים בענין איסור תלישת שערות לבנות מתוך שחורות דאסור מדין לבישת בגדי אשה, יעוין ברמב"ם הל' ע"ז פי"ב ה"י. וכתבו לבאר שיטת הראב"ד דשערה אחת שרי לתלוש ואין בזה איסור דח"ש משום שבשערה אחת אין כלל ענין של נוי ואין בזה כלל סרך של איסור, ואין זה ככל חצי שיעור. ודוק. ויעוין במנח"ח מצוה תקמ"ג שהביא ביאור זה בשם המשנת חכמים וכתב דדבריו ברורים.

ויעו"ע בפמ"ג בפתיחה להל' שבת שאף הוא ירד לחלק בין המלאכות וכתב כך לענין מעביר פחות מד"א דשונה זה ממקום שעשה המלאכה בחצי שיעור כגון שקצר חצי גרוגרת, דבהעברה פחות מד"א אין שם מלאכה עליה כלל יעו"ש. ויסוד דבריו הם כדברי רבינו.

דשיר וטבעת דרכו להיות רפוי וחוטין דרכן להיות אפוצים, אלא דבש"ס דילן נמי פרכינן לעיל גבי שיר של בהמה והאיכא חציצה ומשני בשריתכן, משמע דדרך השיר להיות מהודק, ולפירש"י התם אתי שפיר, אבל לפי ה"ר פור"ת קשה לכאורה אם לא שנחלק בין שיר של בהמה לשיר של אדם.

והנה בירושלמי איתא בטעם גזירת תכשיטין מפני שהנשים שחצניות ומראה לחברתה, ולמדו

הראשונים מזה דבאיש ליכא גזירת תכשיטין, אבל הדבר קשה דבירושלמי גופא איתא ואיש ע"י שאינו שחץ מותר נשמענא מן הדא מעשה בר"ג כו' וגערו בו חביריו משום תכשיט, ש"מ העשוי לכך ולכך וש"מ אחד האיש ואחד האשה וש"מ אפילו במקום שאם יצתה פטורה אסור בחצר, והפירוש הפשוט הוא ש"מ העשוי לכך ולכך, היינו דעשוי לתשמיש ולתכשיט דה"א כיון דעשוי נמי לתשמיש לא גזרינן בה משום תכשיט:

הדרן עלך פרק ו'

פרק שביעי - כלל גדול

משנה אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כו':

בעז"ה נתחיל לפרש פרק כלל גדול, פרק ז':

חייב אלא ודאי קריעה בעצמה מלאכה היא אלא דע"פ רוב אין בזה תיקון אלא ע"מ לתפור, ולפ"ז לא יצאו אלו השני מלאכות קריעה ומחיקה מכלל שאר מלאכות.

והבין הוא כללא דמילתא בכל המלאכות אם הוא מקלקל פטור אם אין בזה שום תיקון, ואם התיקון הוא בדבר אחר כמו הכיבוי לצורך השמן והנר, או סותר ע"מ לבנות שלא במקומו דבמלאכה עצמה אינו מתקן אלא דמתקן הוא במקום אחר, בזה פליגי ר' יהודא ור"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה, אלא דמשמע בפ' במה מדליקין דלר"ש אפילו ע"מ לבנות במקומו הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה מדפטר כחס על הפתילה, וכתבו התוס' שם דמודה ר"ש בזה דחייב כיון דהכי הוי במשכן אבל בשאר מלאכות דהוי במשכן לצורך גופן פוטר ר"ש שלא לצורך גופן אפי' ע"מ לתקן במקומה.

וא"כ לכאורה בסותר מודה ר"ש לר' יהודא דחייב במלאכה שאצ"ל, כיון דאליביה אין חילוק בין ע"מ לבנות במקומו או שלא במקומו ואפ"ה חייבא רחמנא ובפרט למ"ד דבמשכן הוי ע"מ לבנות שלא במקומו, וזה לא מצינו בשום מקום. וצ"ע בביצה פרק המביא כדי יין (ל"א ע"ב) גבי בית מלא פירות והא קסתר

דף עג. תוס' ד"ה העושה שני בתי נירין (ע"ג ע"א). דקדקו אמאי מפרש השיעור במשנה בהני יותר מבכל מלאכות. ונראה דבכל מלאכות השיעור הוא משום דבפחות מזה לא חשיב אף דעושה כל המלאכה לפחות מכשיעור כמו לכשיעור כמו מוציא פחות מכגורגרת ובזה אפילו חצי שיעור אסור מן התורה, אבל בעושה בית ניר אחד הוא דבר שאינו מתקיים ולא הוי מלאכה כלל ואין בזה חצי שיעור, ע"כ תנינאו במתניתין אלא דבסוף הבונה (ק"ה ע"א) משמע דאות אחת הוי בכלל חצי שיעור דכל התורה, גבי פלוגתא דר"ג ורבנן בכתב אות בשחרית ואות בין הערבים:

תוס' בד"ה הקושר והמתיר. התוס' נסתפקו במתיר אי בעינן ע"מ לקשור, ולהרא"ש ז"ל פשיטא ליה דבעינן ע"מ לקשור כמו דהוי במשכן, והתוס' הביאו ראיה לזה מהא דבעינן לעיל סותר ע"מ לבנות, וכן לענין כיבוי בפרק במה מדליקין, ולענ"ד נראה דהא דתנינן במתניתין בהני תרתי בקורע ובמוחק ע"מ לתפור וע"מ לכתוב היינו משום דבל"ז הוי בכלל מקלקל ולכ"ע פטורין ולא משום דגמרינן להו ממשכן דלא הי' שם קריעה אלא ע"מ לתפור, דא"כ קורע בחמתו אמאי

דופן עפה חשצין לשיפוע לגג לענין שיהא נקרא "אחלה", וכן אין לומר דלכאין מ"ד שיפוע א"א לקרותו דופן דהא חצין בכל דוכתי דמתלקט עשרה מתוך ארבע נדון למחילה וא"כ הא דצליכא עפה מיוחד לא למעלה ולא למטה לאו אהל הוא ע"כ משום דקו ישר אחד אינו מתחלק לשנים לקרות מקלתו דופן ומקלתו גג דהא כבר הוכחנו שהשיפוע מלד עלמנו ראוי להקרא גם צם גג וגם צם דופן, וע"כ ל"ל הא דבשכזר יש עפה [שכזר חל חורת "אהל" גם להשטח שתחת השפוע] כשר השפוע לענין סוכה אע"פ דצעיין סכך שצעה ודופן עשרה זהו כמשכ"ל דא"ל כלל צזה שני שמות, היינו "דופן" ו"גג", וכגון רק צמה שמקום דירתו שהוא שצעה עפחים צגוצה עשרה עפחים הוא מוסוכך על גציו וגדור מלדו וכמשנ"ת ויש לפלפל עוד צזה.

סימן מח

בענין אותיות הצריכין זיון

איתא צצת ס"פ הצוגה תניא הגיה אות אחת חייב ומקשינן השתא כתב אות אחת פטור הגיה אות אחת חייב ומשני רב ששת הצ"ע שנטלו לגגו של חית ועשאו שני זיינין [דצהגכה זו נעשה שני אותיות] רבא אמר כגון שנטלו לגגו של ד' ועשאו ריש [ואע"פ שלא תיקן רק אות אחת פירש"י ז"ל דמ"מ הכא בדבר מועט חייב האיל וזהו תיקון הספר דאסור לאדם להשהות ספר שאינו מוגה וכו' ע"ש צפירש"י ז"ל]. עוד שם בגמרא תנא נתכוין לכתוב אות אחת ועלו צידו שתיים חייב והתן פטור [פי' דתן צמשתיו נתכוין לכתוב ח' וכתב שני זיינין פטור] ומשני ל"ק הא דצעי זיוני [דהתם פטור כל זמן שלא עשה הזיוני] הא דלא צעי זיוני ע"כ הסוגיא דצצת שם.

ובתשובת רעק"א ז"ל סי' כ"א נשאל מחכ"א אהל דמשני רב ששת הצ"ע שנטלו לגגו דחית ועשאו שני זיינין דחייב ואמאי חייב הא עדיין אינם מזויינים [שהרי צהיותם צתור אות חית לא היו מזויינים] [ומה שעלה שם ע"ד החכ"א דגם הזיינין שצחית לריכין זיון דהא שם מרן הגרעק"א ז"ל דזה ודאי אינו ע"ש] ודרי מצואר להלן דהיכא דצעי זיוני אינו חייב כל זמן שלא עשה את הזיוני. והשיב לו מרן הגרעק"א ז"ל דצחמת מהא דאמר ר"ש דחייב כשנטלו לגגו דחית ועשאו שני זיינין מוכח דלענין צצת חייב אע"פ שלא עשה הזיונים ובה דאמרינן לקמן הא דצעי זיוני הא דלא צעי זיוני אין הפירוש הא "לצריך" זיוני [כגון אותיות שטעמו גן] הא דלא צריך זיוני [כגון שאר אותיות] אלא ה"פ הא "דרואה" לזיון הא דלא רואה לזיון והיינו דהיכא שהאדם רואה לכתוב כדת וכדין עם הזיוני שיהא צהכשר גמור התם פטור כל זמן שלא עשה הזיוני, דלגבי דידי' כל זמן שלא עשה הזיוני לא נגמרה מלאכתו. ולפ"ז אחי שפיר הא דקאמר ר"ש דכשנטלו לגגו דחית ועשאו שני זיינין חייב דזה מיירי בצגונא שאין האדם רואה לעשות הזיונים.

[והא דכשאינו רואה לעשות את הזיוני חייב לענין צצת לכא' נחה ראי' לשיטת הרמב"ם ז"ל דזיון לא מעכב ולכן שפיר נחשב אות גם בלא זיוני. אך גם להטור דסובר דזיוני מעכב גבי ספר תורה שפיר י"ל דלענין צצת חייב בלא זיוני דלענין צצת חייב אפי' כתב שאינו כשר לס"ת כמו שכתב הר"ן ז"ל בצגונא דלענין צצת חייב גם חק תוכות [דהא נטלו לגגו דח' כו' או לגגו דדלית כו' הוי חק תוכות וחייב] וה"ה דחייב על כתיבה צחסרון זיוני דמ"מ אותיות הן אלא שלענין ס"ת סובר הטור דזיוני מעכב לפי שכל קוץ וקוץ יש לו טעם ודרש ולפ"ז דהטור מודה דלענין צצת חייב אפי'

קהלות

שבת סימן מח

יעקב

קבט

כלל זיוני גם להטור יתפרש מאי דקאמרי
הא דצעי זיוני הא דלא צעי היינו הא דרולא
לזין הא דאינו רולא כ"ז דברי מרן הגרעק"א
ז"ל וע"ש].

וכתב הגרעק"א ז"ל ששם מלא כדבריו
בספר התרומה סי' קי"ד שמבאר
הא דצעי זיוני הא דלא צעי זיוני שר"ל הא
דרולא לזין הא דאינו רולא לזין ומציא ראי'
דהיכא שאין כוונתו לזין חייב אפי' בלא
זיוני מהא דמתרץ ר"ש כגון שנטלו לגגו דח'
ועשאו שני זיינים דחייב אף שחסר עדיין
הזיונים וזהו ככל דברי הגרעק"א ז"ל וכנ"ל.

אכן בספר התרומה שם הביא דעת רבינו
ינחק בר אברהם ז"ל שסובר דכשחסר
זיון פטור לענין שבת והיינו משום דמפרש
ההוא דאמרינן הא דצעי זיוני שר"ל הא
„לרריך“ זיוני כגון אותיות שטעמו גן הא
דלא צעי זיוני היינו „שאין לריך“ זיוני כגון
שאר אותיות דלפ"ז מתבאר דאינו חייב
לענין שבת כל זמן שלא עשה את הזיונים
ולמוד מכאן הריב"א ז"ל דכלל זיוני אין זה
אות כלל וא"כ גם לענין גיטין לריך זיוני
ע"ש. ולשיטת הריב"א ז"ל הדק"ל צ"ה דרז
שבת משני הא דחני שהגיה אות אי' חייב
דמיירי כגון שנטלו לגגו דח' ועשאו שני
זיינים ואמאי חייב הא חסר זיוני ולשיטת
הריב"א ז"ל הרי כשחסר זיוני פטור לענין
שבת. [והוצא דברי סה"ת וריב"א ז"ל
בשה"ג פ"ק דגיטין].

ונלענ"ד די"ל דהריב"א ז"ל יפרש דברי
ר"ש שאמר כגון שנטלו לגגו דח'
ועשאו צ' זיינין על דרך דמחפרש גבי רצא
דמחייב כשנטלו לגגו דד' ועשאו ריש אע"פ
שלא תיקן אלא אות אחת משום דמ"מ כתיבה
חשובה היא כיון שע"י הגבה זו התיר
להשכותו כדפירש"י ז"ל ה"ג לר"ש נהי
דנראה דפליג על רצא וסובר דמטעם
חשיבותא שעשה היתר להשכותו, אינו נחשב

האמנם יש לפקפק בזה. דלחיתו תיקון של הולאתו מכלל ספר שאינו מוגה לא נחזק כלל בשני זיינין וסגי במחיקת החית שאילו לא נשאר שני זיינין הי"ג ג"כ נותר להשכותו וכמש"כ מרן הגרעק"א ז"ל שם שצאם נמחק כל האות חין בזה איסור להשכותו כיון שע"י זה לא יצא לידי שבוש. ונמלא שותן השני זיינים אינם פועלים תיקון הספר רק מחיקת הגג מתקן ומ"מ ז"ל כיון דעכשיו מתוקן הוא לקריאתו ע"י שני הזיינין חשובים הם ונחשבים מלאכה גמורה גם כשלא נגמרו החגין, שהרי אותה טענה יכולין לעטון גם הדברי רצא שאמר שנטלו לגנו דד' ועשאו ריש והתיקון בזה פירש"י ז"ל לפי שהולאתו מכלל איסור להשכותו והרי ההלכה מאיסור להשכותו היא ע"י המחיקה בלבד ולא בשביל שנשאר ריש דאפילו אילו מחה כל האות הי"ג ג"כ נותר להשכותו כיון שכבר לא ישתבש צו [רק שיחסר הצנה כשחסר האות] וכנ"ל חע"כ דמ"מ כיון שע"י מחיקה זו נשאר ריש ובהכי מתוקן הספר נחשב כתיבה חשובה ויש לפלפל ולדחות וקארת.

ב) בעיקר פירוש הגרעק"א ז"ל [שהוא פירושו של ספר התרומה] בזה דאמרי' הא דצעי זיוני שר"ל הא כשרואה לזייגס דלגבי ידי' לאו כתיבה שלמה היא כיון שרואה לעשות גם הזיונים קשה לי עוצא דמ"ש מהא דאמרין בשבת לעיל בדף ק"ג א' דחק קפיוא בקצא חייב חע"פ שעתיד להוסיף מ"מ כיון שגם קפיוא נקרא כלי בדפירש"י ז"ל לפי שיש שמקיימין כן חייב עלי' ח"כ הי"ג בני אותיות חע"פ שהוא רוצה לגמור החגין מ"מ כיון דלדעת ספר התרומה גם בלא הזיון נקרא אותיות מי גרע מקפיוא בקצא ול"ע. [ומהא דשם משמעון חייב לא קשיא דהתם עכ"פ איכא אותיות שלמות ושיעור הכתיבה הוא שתי אותיות משא"כ הכא שגוף האות אינו שלם עדיין

כפי מחשבתו אבל מהא דחק קפיוא בקצא ל"ע עוצא זהשי"ת יאיר עינינו בתורה"ק].

סימן מט

בדברי הרמב"ן ז"ל בענין

מלאכה שאצל"ג

כתב הרמב"ן ז"ל בשבת דק"ו דחוצל ולריך לדמו הוי מלאכה הצריכה לגופה חע"פ שאינו לורך לגוף הנחצל כמילה וכיו"צ ע"ש באורך, וכתב עוד וז"ל וא"ת הרי חע"כ מלאכה שאצל"ג היא דומיא דחופר גומא וא"ל אלא לעפרה, לא תענה בזה שהחצלה בכאן היא הדם עלמו שהוא לריך, וכבר רמזתי לגוזז ונוטל שער ופירו' צין לתקן גופו וליפות עלמו וצין לורך השער והגזיזה כולן מלאכה הצריכה לגופה היא מפני שהכל דבר אחד והנעילה היא המלאכה משא"כ בחופר גומא שהצנין בקרקע הוא והוא הנקרא מלאכה עכ"ל, וציאור דבריו הקדושים ז"ל הוא דכל היבא שהוא דבר אחד והמלאכה הוא הפרדת קלתו מקלתו התם המלאכה נעשית בשני החלקים שזה נפרד מזה וזה נפרד מזה ואם באחד מהחלקים הוא לורך נחשב מלאכה הצריכה לגופה ומשוי"ה בגוזז שענינו הפרדת השער מהשלח וזה נעשה בהשער ובהגוף שמחוצר צו, נקרא שהמלאכה נעשית בשני החלקים וסגי בשלריך לגופה באחד מהחלקים, וכן חוצל יסוד מלאכתו הוא הפרדת חלק בהצעי"ה [דודאי אם יחתוך אחד מאיבריו נקרא חוצל ויהי' הולאת דם נקרא חוצל מחמת הפרדתו חלק מהצעי"ה] וסגי בשהוא לורך אחד מהחלקים, אבל חפירת גומא אינה מלאכה מחמת שהוא מחתך בעפר ומחלקו, אלא מחמת שנעשה כותל שהרי אם יעשה כותל ע"י הנחת אצנים ועלים הי"ז צונה גמור חע"פ שאין שם ענין

ז. החילוק בין מלאכת כותב למלאכת צובע

רבי יעקב ישראל קנייבסקי, קהלות יעקב, מסכת שבת סימן מ

12

קהלות שבת סימן מ יעקב

[משא"כ מעצרת סרק על פני אפשר דהוי משום צובע דהתם הכוונה שיראה כאלו זה מראה גופה ענמה] ולפי"ז גם הלך אורה של אפור וכיוצא הוי מענין כותב שאין הכוונה אלא שיראה אורה זו על החפץ ולא שיתראה כאלו שזהו ענמ מראה החפץ והדק"ל בזה אורה בכלי מ"ט ליכא דה אלא משום מכש"ס ולא משום כותב ואפי' מיירי שחקק האורה בלא דיו נמי הוי כתיבה כמשכ"ל, ואפשר דבזה שני אורות בכלי אה"ג דחייב משום כותב דשיעור כתיבה הוא ד' אותיות אבל בזה אורה אחת אי"א לחייבו משום כותב דחסר שיעורא, ומשום"ה אינו חייב אלא משום מכש"ס, שזכו גמר מלאכת חיקונו וכש"כ כשאר רק מקלע אורה בלשון הרמב"ם ז"ל פ"י בע"ז ואלו בכלי אורה ואפי' מקלע האורה כו' ד"ל שפיר בזה דחסר שיעורא ד' אותיות ומשום"ה ליכא אלא משום מכש"ס.

ועדיין לא הונח לי דלפי"ז אמאי מביאר בירושלמי דהשני המעביר צבע על הצור חייב משום צובע כנ"ל, הא דמיא לכא"ל לכוותל דחשיב כתיבה ולא צביעה וצ"ע וכה"פ יאיר עינינו במאור חורב"ק.

ג) לעיל כתבנו לדון כמה שפסק הרמב"ם ז"ל דכוחלת חייבת משום כותב דצ"ב למח לא יכא בזה משום צובע וכתבנו דאלו מלאכת צביעה לא הוי אלא כיכא שמחכוין שגוף הדבר יקלט את הצבע ויכא נראה כאלו זה מראה ענמות, אבל כוחלת אין ראוה כלל שיתראה כאלו גופה בענמותו הוא מראה כחול רק ראוה שיהא נראה כחול מונח סביב עיניו ולכן אין בזה משום צובע דמיא לכותב שג"כ מכיון שיהא כחול על הנייר ולא שיתראה כאלו הנייר בענמותו הוא במראה צבע האותיות.

והעירני ת"ח אחד מהל דאמר רב דדף ע"ה דשוחט חייב משום צובע דניחא לי דליתווס ביה השחיטה דמא כי כיכי דליתווי אינשי וליתוי ולצון, והתם אינו

מכיון כלל שיהא נראה שבעצמו בענמותו הוא במראה דם רק שיהא נראה שגוף עליו דם שחיטה כי כיכי דליתוי ולצון ומי"מ אמר רב דלית בזה משום צובע ויפה העיר, אבל דאמת הרמב"ם ז"ל לא פסק בזה כרב דלית בשוחט גם משום צובע ובלח"מ פרק י"א משנה ה"א תמה בזה למח לא פסק כרב דהא קיי"ל הלכה כרב באיסורי ולדרכיו י"ל שראה לפסוק דלא כרב מכה סוגיא דדף ל"ה דאמרין לפי גירסתו דכוחלת משום כותב וצביעה דשוחט דכוחלת דמיון אהדדי ורב ודאי סובר דגם ככה"ג שייך צובע אלא שהרמב"ם ז"ל פסק כשמואל מכה סוגיא דכוחלת דאזלא כשמואל. אך אולי טעמא דשמואל דסבר שאין בשוחט משום צובע הוא משום דסבר דלא יוש"ל צביעה.

וא"ת אי"כ יכא בשוחט משום כותב כמו בכוחלת וי"ל דכותב לא הוי אלא היכא שעושהו במדה מסויימת כגון אורה אותיות או אינו אור וכיוצא (וכן כוחלת עושה במדה מסויימת בעיגול סביב לעין) אבל השופך דיו על איזו מקום מבלי לדקדק איך יפול דבר ונעשה כעין לבלוך בעלמא אין דרך כתיבה בזה ויש לפלפל וכתבתי כ"ז להעיר והדברים לריכוס ציור, ה"פ יאיר עינינו בחורב"ק. מסימן יעקב קהלות

האותיות ענמן כן הן המלאכה והוא כמשנ"ה. ומענה בזה אורה יש חילוק, שאם הכליה כוונתו ליפות דבר המקבל את האורה זהו ממלאכת צובע [וכשחקק אין שם אלא מכש"ס] וסממא דמלאכה הלא אורה בכלי הכוונה להשביח את הכלי ולחקקו בזה ולכן אין באן מענין כתיבה. אבל משא"כ הרמב"ם ז"ל בזה אורה ככותב דהוי חולדה כותב היינו לפי שהתם עיקר כוונתו שיהי' לו אורה נאה אלא שבעברה לריך לזה מקום לפיכך הוא עושהו על הכותל כחור נייר אבל אין הכוונה להשביח את הכותל אלא אדרבה הכותל משמש אלא כחור חלמני לחיקון האורה ולכן מחשב מענין כתיבה.

ובזה יש לנאר היטב הא דאמר בירושלמי פ' כלל גדול הלא אורה הראשון חייב משום כותב והשני משום צובע ופי' הק"ע הראשון שעושה הצור באבר או בדיו, חייב משום כותב והשני המעביר הצבע עליו חייב משום צובע ובפשוטו החילוק בין ראשון לשני הוא לכא"ל משום דמלאכת כתיבה היא בדיו או באבר ומלאכת צביעה היא במראה המופיעו כגון צבע, אך תמיה דאטו אם יכתוב אותיות צבע לא יכא בו משום כותב והרי משנה שלמה שנינו הכותב בדיו וכו' ובכל דבר שהוא מחקיים חייב, ואי משום שכתב כתוב במקום הזה בדיו, הלא המעביר סוקר על גבי דיו חייב בגיטין ד"ט, ואפי' מאן דפוער התם טעמא משום מקלקל ע"ש, והכא ליכא מקלקל שהרי כך הוא סדר עשיית האומנים. ולפמשנ"ה יש לנאר היטב דהאורה השנייה צבעת הוא לשם ליפות את הדבר ואית בזה משום צובע ולא כתיבה שאין הדבר הנצבע משמש להצור אלא הצור משמש את הדבר ליפותו, אבל כזה הראשון אינו כלל ליפות הדבר רק לצורך ענינו מליין כדי שהצור יכא יכול לאמן ידיו ע"פ הרשימות העשוי, וזהו מענין כתיבה שענינו שהאדם יקרא וידע איזו דבר מחוכו ואתי שפיר היטב.

אכן עדיין תמיה לי טובא מה שפסק הרמב"ם ז"ל פכ"ג ה"ד דכוחלת משום כתיבה הוא ע"ש, ואע"פ דבמסקנת הגמ' דדף ל"ה דכוחלת משום צובע ע"י בהגהת הרמב"ם ז"ל צעין משפט שם דג"ה הרמב"ם ז"ל בגי' הערוך דלמסקנת כוחלת משום כותב וסב"כ הסמ"ג, ונכ"כ טעמא דמלאכה קשה להבין דאיך שפירש החילוק בין צובע לכותב בין דרך הראשון בין דרך השני שכתבנו מסתבר ודאי דכוחלת אינו אלא משום לחא דצובע, שהרי ענינו ליפות הדבר הנצבע וגם אין בזה משום ראיית איזה חוכן רק חיקון המראה וצ"ע.

ואולי כל דבר כותב הוא שיהי' האותיות דבר "על" הקלף או הנייר ואין הכוונה שיוכנס הדיו לתוך הקלף ענמו רק שיהא עליו וענין צובע הוא שגוף הדבר יקלט הצבע בענמותו שיהא נראה שזכו מראה של גופו ולפי"ז שייך כוחלת למלאכת כתיבה בגם כוחלת אין ראוה שיהא נראה כאלו ענמ גופה הוא מראה כחול דהוי באמת גנאי לגוף רק הכוונה שיראה שמונה על גופה אלא עינה מראה או ממשות כחול כדרך שמתיחס חכשית על בובו, אבל אין הרואן שיהא נראה דהתכשית הוא ענמ הגוף ולכן איכא ככה"ג משום לחא דכותב

ג) שבת דע"ה ע"כ אר"ש בן קיסמא ארשב"ל הלא אורה בכלי והמנפח בכל"ז חייב משום מכש"ס משמע דבזה אורה בכלי ליכא משום צובע ולא משום כותב רק משום מכש"ס שכן הוכיחו החוס' לעיל דף ע"ד ד"ה חביתא מדקאמר המנפח בכל"ז חייב משום מכש"ס אלמא דלית ביה משום צובע ע"ש, ונריך ביאור מ"ט לא יכא בזה אורה משום צובע וי"ל דמיירי בחוקק בגוף הכלי כעין אורה בלא צבע ושו"מ שכ"כ בספר אש"י ישראל ועדיין קשה דלחייב משום כותב דהא גם חקיקה מקרי כתיבה אפי' בלא דיו כמבואר בגיטין ד"כ דחקק ירכות נחשב כתיבה לענין גט, ולענין שבת אפי' חקק חוכות מחייב כמש"כ הר"ן ז"ל ס"פ הכוזה דגם זה הוי מלאכת מחשבת ע"ש, וכן מבואר ברמב"ם ז"ל פ"א בע"ז דהקורע בעור כעין אותיות חייב [ומה שפוער רושם על העור כחתיבת כתב, נראה טעמא משום דאינו מחקיים] וא"כ החוקק אורה המחקיים לחייב משום כותב דמ"ש כותב אותיות מכותב אורה [ואי בשאינו מחקיים א"כ גם מכש"ס נראה לכא"ל דליכא].

ולכאורה אפשר לומר דאין במציור אורות משום כותב רק מדין צובע דלכאורה יש לבדן בכל צובע למח לא יתחייב כדון כותב וכל כותב למח לא יתחייב מדין צובע וי"ל דענין צביעה הוא שהעין נהנה מהמראה וענין כתיבה הוא מה שהעין נהנה מידעית תוכן הכתב והבחינה לזה באם ראוין הו"ה בכחצ וקורא ושמעון שומע גם שמעון נהנה מהכתב, ששומע דבריו, ואילו יור שעיניו יופי לעין אם ראוין ויכא ויספר לשמעון מה שראה אין בזה הנאה לשמעון כלום. ולפי"ז אין בזה אורה משום כותב רק משום צובע וכשחקק בגוף הכלי בלא צבע ליכא גם משום צובע רק משום מכש"ס.

אבל נראה דכ"ז אינו שבהדיא מבואר ברמב"ם ז"ל פ"א ה"ז וז"ל רושם חולדה כותב הוא כיכא הרושם רשמים ואורות ככותב ובשער וכיוצא בדרך שהצריח רשמים ה"ז חייב משום כותב עכ"ל הרי להדיא דגם צביעה אורות חייב משום כותב וא"כ תקשי טובא בזה דבר אורה בכלי דמשמע דליכא רק משום מכש"ס, וכבר עמד בזה במרכ"מ פ"א ה"ז וכתב לחלק דבזה על הנייר או על הכותל חייב משום כותב אבל בזה בכלי אינו בגדר כותב ע"ש ולכא"ל אין טעם לחלק בין צר ככותל לזה בכלי.

ויש להסביר ד"ה היטב ד"ל דהחילוק שבין כותב לצובע הוא (*). וענין צביעה

הוא עשיית חיקון דבזה הנצבע שמשבחו ומיפיהו בזה, ומלאכת כתיבה הוא איפכא שהדבר שכתב עליו הוא משמש להאותיות ועיקרו לעשיית אותיות מתכוין אלא לפי שא"ל לעשות אותיות פורחות באויר מוכרח לעשותן על דבר ממשי כדי שיתקיימו ונמלא שהנייר משמש להאותיות [ולא כמלאכת צובע שהצביעה משמש להשביח את הדבר המקבל את הצבע] וכן מבואר בהרמב"ם ז"ל פ"א ה"ט הכותב ע"מ לקלקל את העור חייב שאין חייבו על מקום הכתב אלא על הכתב עכ"ל והוא מתוספתא כמש"כ הרמב"ם ז"ל ופירשו שאין חייבא דכתיבה משום שחיקן בזה את הנייר והשביחו אלא עשיית

אוצר התכנה

ד. הכותב

72 [א] לשון הר"מ פי"א ה"ט, הכותב שתי אותיות חייב, הכותב אות אחת גדולה כשמים פטור, ע"כ. ואות אחת היו לה כחצי שיעוראי. ואם

כתב אות אחת שחרית ואות אחת בין הערביים חייב, ולריך שיהא אות הראשון קיים בשעה שכותב את האחרון, דאם נמחק קודם פטור, ועיין פרי מגדים בפתיחה להלכות שבת [ד"ה נסתפקתי אם] כתב כן בפשיטותי. הכותב על מנת לקלקל העור חייב, שאין חיוב על מקום הכתב רק על הכתיבה [ר"מ כאן].

[ב] כתב אות אחת והשלים זה את הספר חייב, [ר"מ כאן]. כן הוא בגמ' ק"ד ע"ג. והנה מבואר לקמן ה"י הכותב בכל כתב ובכל לשון

חייב, והנה באות אחת שהשלימה לספר אין חילוק בין ספרי קדושים או ספרי הדיוטות, כמו שמבואר שם דוגמא ארג חוט אחד והשלימה לבגד, איזה בגד שיהיה, הוא הדין השלים לספר, וכן הר"מ סתם, נראה דבכל הספרים מיירי. וראיתי כאן בשבת ק"ד ע"ג דרש"י ד"ה והשלימה, כתב וז"ל, אות אחרונה של אחד מכ"ד ספרים. נראה דוקא באחד מכ"ד ספרים הדין כן, ול"ע מנא ליה. ואפשר סתם ספר בש"ס נקרא רק אחד מכ"ד ספרים, וגם הסברא נוחת כן, דכל הספרים, לא מיציעא ספרי הדיוט דמוסיפין וגורעין לא שיך השלמה, אלא אפילו בספרים הקדושים דיכולים להוסיף קצת או לגרוע לא שיך השלמה כלל לחייב, והוי ליה כמו שהשלים אות לחיבה דפטור, הכא נמי. אך בספרי תנ"ך, כי התיבות והאותיות הכל זמנין ובמספר מאת השי"ת, וכל זמן שנחסר אות לאו קדושת ספר עליו, א"כ

(א) וכן מבואר במאירי שבת ג' סוע"ב, ועיין לעיל ריש המצוה אות ד'. — וע"ע במלאכת העושה שני בתי נירין וצ"ע.

(ב) וע"ע לעיל ריש המצוה אות ה'.

(ג) עיין להלן סוף אות ו'.

מנחת הבוקר

הכותב שתי אותיות חייב.

72. ומסתומת לשון הרמב"ם נראה דאפילו כתיבת שתי אותיות קטנות חייב, וכן עיין לקמן בס' ל"ה מלאכת מוחק שכתב בפשיטות "אפילו כתב שתי אותיות קטנות מחד" ולא צעיקן אותיות צנינות, אבל עיין במאירי דף ק"ד: שכתב ששיעור המחיקה ככתיבה, ומסיים שם שהמחיקה לריך להיות כדי לכתוב במקומה שתי אותיות צנינות, הרי מוכח דשיעור כתיבה היא נמי כתיבת שתי אותיות צנינות.

וכל זמן שנחסר אות לאו קדושת ספר עליו.

73. ול"ע, דמה לי צמה שיכול להוסיף אבל כאשר הוא שם אות זה השלים

לדעת החכמה

בהשלמה הו' ליה תיקון גדול וחייב על אות אחת. ונראה דלאו דוקא על הקלף, אלא אפילו על הנייר דאין קדושת ספר עליו, מ"מ כיון דהאותיות הם צמנין ומספר ואין להוסיף ולגרוע, שייך השלמה כי נשלים הספר. אבל בספרים חוץ מאלו לא שייך השלמה כלל, כי אין נשלים, אם יכולים לגרוע או להוסיף לא שייך השלמה, כן נראה לי צרור דאין לחייב רק כ"ד ספרים בהשלים אות להספריה.

[ג] הכותב אות אחת כפולה כגון גג או שש וכו' חייב, [ר"מ כאן ה"י].

ע"י מגיד משנה דדוקא תיבות אלו שיש להם כוונה ופירוש, אבל א"א דלאזורך דשני האלפיי"ן אין להם פירוש כלל פטור, ע"כ. נראה דשתי אותיות דאין שום כגון א"ד או א"ס או א"ע, אף שאין להם פירוש כלל חייב כיון דהם צ' אותיות, וצ"ע בגמרא [ק"ג ע"ב].

הכותב ככל כתב וכל לשון אפילו משני סימניות חייב [ר"מ כאן]. רש"י דף ק"ג ע"א פירש שתי סימניות אחת בדיו ואחת בסיקרא, ורצו הא

גאון [מוצא צמגיד משנה] פירש כגון נוני"ן המנוחין כמו ויהי בנסוע, והר"מ סתם כלשון המשנה. כתב אות אחת נוטריקון, כגון מ' מעשר ק' קרבן, אע"פ שע"י זה קורין תיבה שלימה פטור, [כאן הי"ג]. כתב אות אחת סמוך לכתב, שהיתה אות חיווג אות אחרת, פטור, [כאן הי"א].

[ד] כתב על גבי כתב, הן דיו על גבי דיו והן סיקרא על גבי סיקרא, פטור, [כאן הי"א והט"ז]. ודיו על גבי סיקרא או להיפוך יבואר בסמוך [להלן אות י"ב] כס"ד. והנה כתב על גבי כתב דהר"מ פוטר כאן הוא ככל ענין אפילו כשהכתב האחרון מתקן יותר מהראשון, כי כן פוסק פ"ג מגירושין ה"ד גבי גט שכתבו שלא לשמה והעביר קולמוס לשמה אינו גט כלל, והיינו כרצו חסדא וכרצון בגיטין כ' ע"א ע"ש עכספ משנה, ודברי הרב המגיד צ"ע, וע"י בהגה"ה שם וצ"ח שמואל אבה"ע סי' קל"א סק"ה.

אבל אם נאמר דהלכה כרצו אחא בר יעקב דרצון מודים בגט דהוי כתב, והרשב"א שם כתב דפסקין כוותיה דתפסי קידושין, והתוס' כאן

כתב
ע"ג
כתב

(ד) וע"י להלן אות י"ד.
(ה) וכ"ה במאירי כאן בפירוש המשנה. — ולכאורה היא פלוגתא בירושלמי כאן פ"ב ה"ג (חמדת ישראל).

מנחת הבוקר

הספר, ואפשר דעיקר טונו הוא דשאני כתבי הקודש שבהשלמת הספר נחוספת קדושה מה דלא מלינו בשאר ספרים דאין שום חילוק בקדושת הספר אם הוא ספר שלם או חסר אחי מילים.

ופשוט הוא לפי זה דלאו דוקא אם השלים ספר, אלא אף אם השלים צחות אחת המזוזה או הפרשה של תפילין נמי יחא חייב משום שבת.

כא [איזהו בן] זוגי, כתב אות אחת בראש כג [יריעה מכן] ואות אחת בראש
(יה) כג [יריעה מכן יט] אם כשמדביקן זו לזו והן נראין כ^ז אחת] – חייב ואם
לאו – פטור. כתב אות אחת, ובא אחר וכתב אות אחת ^כ [ובא אחר וכתב אות
אחת] אפילו כל השם כולו, אפילו כל כד [הספר] כולו – פטור, כ^ב [כתב יט] אות
אחת והשלים את השם, אות אחת כ^א והשלים את הספר – חייב:
ן ליל^ל [המקרה כג] על העור כתבנית כג [כתב – כג] פטור. כה [רשם] על העור כתבנית
כג [כתב – כד] חייב. כתב בקליפי אגוזין, בקליפי רמונים, כו בדם כו [הקרוש],

הגהות הגר"א

כא את בת. כג היריעה מכאן. כג מכאן אם מדביקן
זו לזו והן נראות כאחד. כד הפסוק. כה הרושם. כו חייב.
כו קרוש.

פי"ב ה"ד הגירסא "חייב". כד צירושלמי שם הגירסא "פטור".

ח ד ו ש י מ

הא"ת הפסוק
כולו פטור. כתב אות אחת וחשלים את השם
אות אחת והשלים את הספר חייב. עיין בבאוריים
שפרשנוה כמות שהיא לפנינו על פי נוסחת הרשב"א וכי"ע
בבבא דסיפא "להשלים את השם" "להשלים את הספר". אבל
הגר"א הגיהה באופן אחר משום שלא תקשה רישא וסיפא אהדדי
וגורסה כך: "אפילו כל השם כולו ואפילו כל הפסוק כולו פטור
כתב אות אחת והשלים את הספר חייב". ולגהתו דוקא בכתב
אות אחת והשלים את הספר הוא דחייב. אבל אם השלים רק את
השם או את הפסוק הוא פטור (גם בחדושי הרשב"א סלקא
אדעתיה שם בראשונה לדייק מסוגיא דגמרא דף קד ע"ב דדוקא
בהשלים את הספר הוא דחייב אבל בהשלים את השם לא עי"ש)
והיינו משום דבהשלים את הספר יש בכתיבת האות כדי תיקון
וגמר כלי דהיינו הספר והוא מלאכה חשובה ולכן חייב, אבל
בהשלים את השם או את הפסוק אין בכתיבת האות תיקון וגמר
כלי, ואנו באים לחייבו רק משום כתיבה בעלמא. ובכתיבה לא
מחייב עד שיכתוב שתי אותיות, והיינו פירושא מה שנאמר שם
בגמרא "רב אשי אמר אפילו תימא רבנן" (דסברי ארג חוט
אחד על מקצת אריג פטור) "להשלים שאני" (והיכא שארג חוט
אחד והשלים את הבגד חייב אפילו לרבנן משום דהוא מלאכה
חשובה כיון שיש במלאכתו כדי גמר כלי) והא שלא חייב גם
משום מכה בפטיש בכתב אות אחת והשלים את הספר או בשרב
חוט אחד והשלים את הבגד מבואר היטב בחדושי מאירי למסכתין
דף ק"ב. ע"ב. שאין מכה בפטיש אלא בדבר שנשלם כולו כגון
שחבץ אבן מן התר ונתפרקה כולה מסביבותיה ונמצא שנשלמה
מלאכת האבן אלא שלא נפלה וזה מכה בפטיש ומפילה. שנמצא
שהמלאכה הדרושה לגוף אותו הדבר כבר נשלמה, מה שאין כן
הכא שעושה המלאכה הדרושה להשלמת גוף הדבר. צ"ל

ו המקרע על העור כתבנית כתב פטור, וכן בתוספתא גיטין פ"ב ה"ו קתני שם לענין גט דהמקרע הוה
כתב פטול והרושם הוה כתב כשר, אבל בירושלמי מכלתין (פ"ב) תני איפכא המקרע על העור חייב משום דהוה כתב
המתקיים

מצפה שמואל ומראה יחזקאל י"ט ירושלמי פרק יב הלכה ד. כ קד. וירושלמי פ"ג הלכה א ועיין ירושלמי פ"א הלכה
ג ופ"ב הלכה ד. [כ] הכיאה הרש"א כחידושו קד ע"ב. ל ירושלמי פ"ב הלכה ב
וגיטין פ"ב ה"ג ועיין בבלי גיטין יט: ודף ע: ותוס' כס. *ל מ"י פ"א הלכה טו וע"ש במ"מ חילופי גירסאות וטו"ש א"ע
ס"י קס"ה כ"ג גט ועיין ש"ך ח"מ ס"י מה ס"ה ו. [ל] מ"י ירושלמי גיטין פ"ב ה"ה וס"ו.

חלופי גרסאות

(יה) היריעה, כ"ט. יט) כ"ד"ס "אע"פ"; וכנ"ע: אע"פ מדביקן
זל"ז והן נראות. כ) כנ"ע תיבת "אחת" ליתא. יכ) ה'
תיבות אלו ליתא כנ"ע. כא) להשלים, כ"ט. כב) צירושלמי
הגירסא "הקורע על העור". כג) הכתב, כ"ט. וכג) צירושלמי

הא"ת הפסוק

ב א ו ר י מ

שצבאם להקינו לא יחליפו סדר הקרשים. משום שהקדש
שזכה להינתן בצפון ינתן בצפון. דדרוס ינתן דדרוס. ועל
זה נאמר (שמות כא) והקמות את המשכן כמשפטו (ירושלמי
מכלתין פרק יב ה"ג) ולכן ברשימא בעלמא כגון סריטה
אחת על שני נסרים או שתי סריטות על נסר אחד חייב:
והן נראין אחת. חייב, ואם לאו פטור כיון שאינן
נקראות יחד. וכחאי גוונא שנינו במשנה (דף קד) "כתב
על ב' כותלי הבית על שני דפי הפנקס ואין נהגין זה
עם זה פטור": אפילו כ"ה הספר כולו פטור. ומיירי
הכא שלא נתכון האחרון להשלים את השם או את הספר.
ונתכון רק לכתוב אות אחת בעלמא ולכן פטור כמו בכל
כתיבת אות אחת דהוה ח"י שיעור, אבל בצבא דסיפא
דתני הכא: "כתב אות אחת והשלים את השם או את
השלים את הספר" מיירי שנתכון בכתיבת האות הזאת
להשלים את הספר. (והגירסא הנכונה היא כמו שהובאה
בחדושי הרשב"א למסכתין קד ע"ב: "כתב אות אחת
להשלים" את השם או את אחת "להשלים את הספר" וכן
היא הגירסא בנוסחת כ"ט: כתב אות אחת "להשלים"
את הספר) ולכן חייב ועיין בחדושים: כתב אות אחת
והשלים את השם. ז"ל "להשלים את השם או את אחת
להשלים את הספר" כמו שהבאתי בדבור שלפני זה מחדושי
הרשב"א למסכתין וגם ראה מכ"ע: ו המקרע
על העור. המקרע צסכין כמין לורת אותיות
קרע מפולש מעבר לעבר: פטור. דאין דרך
כתיבה כדן כיון דמקום האותיות הלול. ואע"ג שהכתב
שצלוות הוה נמי הלול ומפולש וקרי ליה קרע כתב
כדכתיב "מכתב אלקים הוא", שאני התם דכנס היה
כדאיתא במסכתין דף קד. אבל בהדיע כיון שאותיות
סתומות אינן נכתבות בצופן כזה אין דרך לכתוב ככהאי
גוונא כלל: רשם על העור. היינו מלמעלה והוה דרך
כתיבה וחייב ועיין בחדושים: בקליפי אגוזים בקליפי
רמונים חייב. כן גרים הכא הגר"א. והיינו משום שגיינו
במשנה

שולחן שלמה

זה עלול לגרום צער לרבים ואי סדר ובלבול במוצאי שבת, אז גם מותר לרופא לומר לנכרי לכתוב את מכתבי השחרור בשבת ואפילו עבור חולה שהבריא בינתיים, כי במקום צורך וצער של רבים יש מקום להקל.

יג. ב. שם. ועיין במ"ב ס"ק כ"ב אות ח' דאסור לחבר אותיות של כסף לפרוכת וכיו"ב דהוא כעין כותב, ע"כ. אמנם מותר לשחק במשחקי אותיות וציורים שמניחים אותיות או חלקי אותיות או חלקי תמונה זה לצד זה ומצרפים אותם למילה שלמה או לתמונה, והוא שלא יקבע את המלה או התמונה במסגרת וגם שאין החלקים השונים מתחברים ומתהדקים זה בזה דבאופן שכן מתהדקים אסור משום דהוה ג"כ כעין מסגרת. ^ל

אולם לתחוב מספרים המוכנים מבעוד יום אל תוך מסגרת שבכרטיס החולה - לסמן עי"ז מידת חומו וכיו"ב - שרי, משום דחולה שאני.

ביאר לעיל סי' ש"ו מ"ב ס"ק מ"ז וביאה"ל ד"ה בכתב שלהם, דדעת האור זרוע דכתב אחר חוץ מכתב אשורי הוא רק מדרכנן, הוא דעת יחידי, עי"ש. אמנם במלקטים ^ל הובאו חבל פוסקים מן הראשונים והאחרונים דאולי כוונתיה דהאור זרוע, הלכך באמירה לנכרי בשביל חולה יש להקל וכמו"כ רופא שצריך לכתוב - לצורך חושיבו"ס, הפניה או מרשם וכדו' - יכתוב בכתב לועזית או כמו שנוהגים היום לכתוב בעברית באותיות "כתב" אשר אין זה כתב אשורית.

ולפי"ז יהיה מותר לרופא בחדר מיון לומר לגוי לכתוב מכתבי שחרור עבור חולים המשתחררים בשבת, והן אמנם דאם אפשר מה טוב היה שבביה"ח יהיה מסודר ומאורגן מראש שמי שפונה בשבת לחדר מיון ואחר הבדיקה הוחלט לשחררו, שיוכל הוא להשאיר בביה"ח במשך כל השבת - וידאגו שם לצרכיו כאש"ל - ורק במוצאי שבת יכתוב לו הרופא את מכתב השחרור. אמנם אם אין הדבר ניתן או אם

לד. עיין בשדי חמד מערכת כף כלל קי"א, וביסודי ישורון ח"ה עמ' ל"ח.

לז. ובע"פ אמר מרן זללה"ה שכל אות שאין לה בסיס אין זה חשיב בכתב שאסור לקרב זה אל זה בשבת, והרי זה רק צורה של אות, אבל כשלוקחים אותיות בעלמא וקובעים אותם בבסיס הרי זה כמחבר אותיות לקלף, ואין זה מגדר איסור קירוב אותיות אלא משום איסור כתיבה, והיינו טעמא דאסור לחבר אותיות לפרוכת. ומהאי טעמא הוסיף מרן זללה"ה דאסור לקבוע אותיות מגנטיות במגש מגנטי בשבת, ואף דסבר דהרבקות מגנט מותרת בשבת - עיין שולחן שלמה ח"ב סי' ש"ד ס"ק א' - כ"ז לענין מגנט שהוא צורה שלימה כמו חלקי שח מט - עי"ש - אבל שתי חלקי צורה וק"ו אותיות או חלקי אותיות, אסור. ולפי"ז יש לעורר אודות משחק העשוי מחתיכות ספוג - הנקרא סול - שיש בכל חלק מקום מוגדר להכניס אות אחת, דאף שאין כאן משום קירוב אותיות מ"מ כיון שהוא קובע כל אות בבסיס, לכאורה הוי כתיבה של האות הנקבעת.

שולחן שלמה

יג. ג, שם. לענין טביעת אצבעות, נלענ"ד שאם עושהו ע"ג דבר המתקיים הרי זה חשיב כשתי רשימות כיון שההיכר הוא רק ע"י הרבה קווים, ולכן אפילו להט"ז בס"ק ד' שכתב דשתי רשימות שאינם שייכים חשיב כרשימה אחת מ"מ הכא חשיב כשתי רשימות בקרש אחד שאמרו בגמ' - שבת דף ק"ג ע"ב - דחשיב שתים. אולם המשנ"ב בביאה"ל - סעיף ה' ד"ה מותר - וכן הערוך השולחן כתבו דקיי"ל שרק אם רושם ציורים וכדומה חייב משום כותב אבל לא סתם רשימות בעלמא, אלא דמ"מ ספק מיהא הוה כיון שהב"ח והט"ז וגם הביאו מהא"ז והסמ"ק שהחמירו - גם יש לדעת דאם ננקוט דאין זה חשיב רושם א"כ מנין לנו כל האיסור הזה שאין לו שום שורש בגמ' - ועוד דמסופקני דאפש"ל דבנדר"ד הרי זה חשיב כציורים, דנראה שהחילוק בין ציורים לרשימות הוא בזה דבציור יש לו ענין איך שהציור יהיה, משא"כ בקוים בעלמא אף שהם נעשו לסימן מ"מ אין שום ענין בצורתם וכל סימן שהוא היה טוב עבורו והרי כתב בלאה"כ אין זה חשיב, משא"כ בנדר"ד הלא הוא מעונין שהקוים יהיו דוקא בצורה זו וחשיב ודאי רושם.

יג. ד, שם. ובמ"ב שם לענין שרטוט, עיי"ש. בדבר אי שרי לסמן בשבת ע"ג התפוז בסכין כדי לדעת אח"כ היכן לקלף, י"ל דבכה"ג לא הוי בגדר שרטוט ולכך שרי.

יג. ה, שם. נקב חשיב כחק ירכות כיון שהרושם או הכתב הוא הנקב עצמו, ברם שני נקבים שכל אחד מהם סימן לליטר אחד לא נקרא צירוף כמו "אב" "שם".

יג. ו, שם. במשנה - שבת דף ק"ג ע"א - שנינו דעת ר' יוסי דלא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם, כלומר שאף אם הוא רק רושם ג"כ חייב. ועיין בחתם סופר ד"ה כולה ר' יוסי ביאור פלוגתא דרבנן ור' יוסי אליבא דרמב"ם ורש"י וכתב דלהרמב"ם לר' יוסי אם כתב ורשם חייב ב' חטאות כי כתיבה זה "תוכן" להבנת הדברים ורושם זה רק סימן, ולרש"י רושם פטור. - ועיין שם שכתב דלהלכה רק האור זרוע פסק כר' יוסי -.

וצ"ע וכי במשכן כתבו אותיות להבנת תוכן הדברים הרי רק רשמו סימנים, אך צ"ע מאורים ותומים דשם כן נכתב ממש, אמנם זה נכתב ע"י השמיר ובתחלה רק שרטוט, ועכ"פ בכך מוכן דעת הרמב"ם - שבת פי"א הלכה י"ז - דרושם תולדת כותב וברושם חייב משום כותב וכהחת"ס לר' יוסי שהיה במשכן שני האופנים רושם בקרשים וכותב באורים ותומים.

יג. ז, שם. צ"ע בכתב שם משמעון דחייב מעיקרא גם על כתיבת שם, אם חייב אח"כ על גמר השם - כלומר שכותב אח"כ עון -, ומסתבר דחייב שתיים.

התנאים
לקריעת
עטיפות

יג. והרי התנאים שבהם מותר לעשות את הנ"ל :

(א) כשיקרע את נייר העטיפה, יקרע את הנייר דרך קלקול (מ), שלא יקפיד לקרוע באופן שהנייר יוכל לשמש למטרה כלשהי (מ), ואף לא חלק ממנו (כמו תוי פרסים שמהוים חלק מנייר העטיפה) (מ), ואין כל הבדל לענין זה בין קריעת הנייר עצמו, ולבין הפרדה בין שני ניירות או שני חלקי קרטונים הדבוקים זה בזה (מט).

(ב) לא יקרע (י) אותיות (נ) או ציורים (נ).

דחשיב כלי גם כשהיא סתומה מכל צד, עיין לעיל הערה ו-י בשם התהל"ד, מ"מ האפשרות להשתמש בה ככלי להוציא ולהכניס לצורך הסעודה נעשית רק ע"י היהודי, עכ"ד, ועיין לעיל סוף הערה י, ויל"ע לדעת התהל"ד הנ"ל, דבפותח קופסה אית ביה משום סותר, אי חייב בטבילה. ושמעתי מהגרש"ז זצ"ל, דנראה דלגבי טבילת כלים צריך לדון, מי הפך את הדבר להיות ראוי לשימוש, ולא קשור אם זה סותר או בונה. (מ) סי' שיד במ"ב ס"ק כה, ועיין חזו"א סי' ס"ק ב ד"ה ובקריעת, ועיין חזון יחזקאל על התוספתא בהשמטות לשבת וקצוה"ש סי' קמה בבדה"ש ס"ק ד. (מ) שם ושם. (מ) דודאי אית ביה משום קורע ע"מ לתקן, סי' שמ סע' יד בביה"ל ד"ה ולא. (מ) עיין סי' שמ סע' יג בביה"ל ד"ה אין, בהגדירו את מלאכת הקורע, ולפי דבריו לא שייך קורע אלא כשקורע איזה דבר באמצע והוא צריך לתיקון שניהם, אבל כל שאינו צריך לתיקון שניהם, אינו חייב משום קורע. ולפי דבריו גם בהא דסימן שמ סע' יד, במפריד שני ניירות שהם דבוקים ביחד, ג"כ צ"ל דדוקא כשהפרדה היא לצורך תיקון שניהם. אבל אם הוא קורע דרך קלקול, והוא לצורך שבת, מותר, וכעין ההיא דסי' שיד במ"ב ס"ק כה. אבל ע"ע שו"ע הרב סי' שמ סע' יג, שלדעתו קורע הוא כשקורע ומפריד גופים רבים שנתחברו, ועיין גם ש"ש, מעשה חושב, דף יב סוד"ה דהנה. ולפי דבריהם יש לחלק בין קורע נייר סתם דרך קלקול לבין מפריד בין שני ניירות דבוקים, דחמיר טפי, ועיין קצוה"ש סי' קיט בבדה"ש סוס"ק לד וסי' קמה בבדה"ש ס"ק ד. (י) סי' שמ במ"ב ס"ק מא, ועיין שו"ת מהרש"ם בדעת תורה סי' קכד, וזה מצוי בכסוי שעל פקק בקבוק יין, ועיין להלן הערה פא. ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דאף שהמחיקה היא בכה"ג דלא משכחת בה ע"מ לכתוב, ומקלקל גמור הוא, ולא חמיר יותר מקורע דשרינן לצורך או"נ, אך מכיון שאסור אפי' טלטול מוקצה דקיל בכדי לפתוח חבית, ורק סותר וקורע שהוא כעין שבירת אגוז, סי' שיד סע' ח, וגם מלאכת קורע אינה נוהגת בהם, משא"כ מוחק שלא ע"מ לכתוב, אע"ג דאינו אלא איסור דרבנן, מ"מ נקרא בשם מוחק. אולם צ"ע, שהרי המהר"ש הלוי, מובא סי' שמ בשעה"צ ס"ק כ, התיר לאכול עוגה שיש עליה אותיות, ע"ש שבין טעמי ההיתר הוא כותב משום שזה דומה לשובר חבית, עכ"ד, ועי' להלן פי"א הע' לא. (נ) ובענין הקריעה בין שתי אותיות של מלה אחת, לכאורה יש להביא ראיה לאסור מהא דחותך בין אותיות של השם ית' דבכה"ג חייב, קסת הסופר סי' יא סע' ג, קול יעקב על ה' סת"ם סי' רעו ס"ק צא. אולם שמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דאין לחוש, דדוקא לענין מחיקת השם ית' מצאנו בכה"ג כיון שצירוף האותיות הוא גורם לשמו ית', ואם יפריד בין הדבקים הרי הוא ביטול את הצירוף, משא"כ בני"ד אין לחוש במה שמפריד בין האותיות, כי כל אות עומדת בנפרד, וכמו שהכותב שתי אותיות אחת בטבריה ואחת בצפורי ובשני דפים חייב, דמחוסר קריבה לאו כלום הוא, וא"כ ה"ה כשמרחיק בין האותיות לאו כלום הוא, עכ"ד, אלא דצע"ק מהא דסי' שמ במ"ב ס"ק כב (ח), דאסור לחבר אותיות, ע"ש, ומ"ש כתיבה ממחיקה. ושמעתי מהגרש"ז זצ"ל, דשאני התם דחשיב כמחבר אות לקלף, וכן להיפך, שהרי מחבר או מפריד אותיות מן הפרוכת שהוא כעין קלף, אבל להפריד אותיות זו מזו מנלן לאסור, עיין סי' שמ בט"ז ס"ק ב, ועיין גם שו"ת הרמ"א סימן קיט בענין פתיחת ספר בשבת כשעל חודי הדפים יש אותיות, שסובר דאין לחלק בין הפרדה באמצע אות לבין הפרדה בין שתי אותיות ובשתייהן הוא מתיר. ואף שלמחוק מחודי הספר ודאי אסור, ואפ"ה הוא מתיר לכתחילה לפתוח ולסגור הספר משום שהוא עשוי לפתוח ולסגור אותו, ע"כ אין בפתיחה ובסגירה ולא כלום, וה"נ גם כאן כמו שמותר לקרוע את העור אם יש צורך, כך גם אין לחוש למחיקה, ואעפ"כ טוב להמנע מזה. וראה להלן פי"א הערה לא. עכ"ד. ועיין גם להלן פכ"ח הערה ו. (נ) מ"ב סי' שמ ס"ק טז.

סימן קיא

מלאכת מפשיט

א

רמב"ם פ"א ה"ה : המפשיט מן העור כדי לעשות קמיע חייב, ופחות משיעור זה אינו נכנס הפי בגדר חלי שיעור להאסר מה"ת לדין או מדרבנן לר"ל כדמוכה בשבת קי"ז ע"א, דשקל ליה בצרזי והיינו פחות משיעור הפשטה דבכה"ג אין דרך הפשטה בכך ואין זה רק חסרון שיעור אלא גם באיכות המלאכה כפרש"י החס משא"כ בעלמא דהוי מלאכה אלא דהוי פחות משיעור והדברים עתיקים וכן מלינו בכ"ד אין האספק פה.

ע"ע ח"ח סי' קע"ה

ב

כדי לעשות קמיע. יש להסתפק הכא וכן לענין מעבד וממחק לענין עור בהמה עמאל מ"ה שיעור דאינה ראוי לקמיע, צפרע אס יש בה שמות עיין תוס' סוטה י"ז ע"ב בשם הירושלמי, וכה"ג יש להסתפק לענין שיעורי הולאה בעור, עיין דף ע"ט ע"א וצרמז"ס פרק ח"י הלכה י"ד וע"ו.

המפשיט. עיין במ"ש לקמן בממחק.

אוצר החכמה

ע"ע ח"ח סי' קע"ה

ג

המפשיט וכו' לעשות קמיע כשיעור הולאה. עיין מ"מ, ובמנ"ח הקשה דבעור הלח איכא שיעור אחר בהולאה והיינו לאור משקולת, עיין פח"י ה"ל י"ד, אבל המרכבת המשנה כתב דדוקא עור שלא נחשב כלל ולא עבדו ביומו (דע"ז אף שהוא רך נפסד) בזה יש שער אחר בלח, אבל סתם עור עומד לעשות ממנו עור מעובד ששיעורו בכדי לעשות קמיע, וע"כ המפשיט כדי לעשות עור כזה חייב על שער עור כזה. ודו"ק.

ע"ע ח"ט סי' צ"א

סימן קיב

מלאכת המעבד

ברמב"ם פ"ז ה"א ופ"א הי"ז

ובגמרא דף ע"ב ע"ב היינו מולח היינו מעבד ומת' אפיק חדא ועייל שרעט. שיעת הרמז"ס כפשטות הענין דנשאר מעבד דהוא כולל גם מולח, ויאל מולח ועייל במקומו שרעט, ומ"מ עייל שרעט היינו שרעט לכתיבה, ושאר שרעטים לעור או לבגין רק חולדה כדמוכה בדברי רמז"ס פ"א ה"ל י"ז.

ושיעור ר"ח דנשאר מולח ובמקום מעבד עייל שרעט ולדידיה נראה דהפירוש של מעבד היינו משרעט כדמוכה בירושלמי (דהעתיקו ג"כ הר"ח) דמקשה איזה מעבד היה במשכן ומת' דהיו מסרגלין והיינו משרעט, ודברי ירושלמי א"א לפרש אלא עפ"י דרך הש"ס שלנו דלפי פשוטו דהקשה איזה מעבד, תמוה דודאי היה עבד עורות במשכן ועוד למד לא הקשה זה אמונה שלפני זה דהיינו מעבד, אלא ע"כ דה"פ דודאי עבד עורות לא צריך למיתני דהיינו מולח ממש וזה ודאי היה במשכן (ובדרך הר"ח דעבד בכלל מולח) אלא ע"כ מרבה מין מעבד חדש וע"ז מפרש דהיינו משרעט וכנראה אין הירושלמי מוליך מעבד אלא מפרש מה מעבד משרעט וצריך זה וכשיעור הר"ח אין חילוק בין ש"ס שלנו לירושלמי דמשרעט גם בעור וכה"ג הוי אב, וזה דעת רש"י דף ע"ב ע"ב והמאירי דף ע"ג.

ודע דיש לדקדק קצת בדברי הרמז"ס צפרק י"א ה"ל י"ז דהעתיק משרעט אחרי כותב ומוחק ולפי הסדר היה לו לסדר משרעט דהוא הכשר כתיבה קודם כותב ככל שאר המלאכות הבאים על הסדר, ואולי י"ל דקמ"ל רבינו בזה דלפעמים גם משרעט אחרי כותב חייב והיינו צס"ת ומחזה וכה"ג דשרעט מעבד וכמש"כ בתוס' סוטה י"ז ע"ב דמהני שרעט אף אחרי כתיבה אבל בשאר כתיבות ל"ע אי חייב במשרעט אחרי כתיבה כיון דאינה שוב ככשר לכתיבה ול"ע בכ"ז.

סימן קיג

מלאכת הממחק

א

עיין רש"י שבת ע"ד ע"ב. החליקין הרי זה ממחק וכו' מפשיט ליכא למימר דאין הפשטה אלא בעור. וצרבינו חננאל שם אינו חושב ממחק אלא כתב קילפן הרי דש, הא דלא ס"ל לר"ח ממחק, נראה דכיון דהקנים חלקים מלמטה מלד עוצם כידוע והחלקה היינו ע"י שמפשיט הקליפה מעליהן ונחגלה חליקתם אין זה ממחק, ורש"י או דס"ל דגם זה בגדר ממחק, או דכוונתו דמלכד הפשטת הקליפה עושים עוד פעולת החלקה. ודע דשיעור הר"ח לחייב בזה משום דש לע"ג ועיין תוס' ב"ב י"ב ע"ב, ובפוסקים סוס"י שכ"א, ובמג"א סימן ש"ט ס"ק ו' ורש"י ממאן בזה חדא דהוי בעלים ואין בהם מלאכת דש, ועוד דהוי דרך קליפה לא דרך פרוק ואכמ"ל ולעת הפנאי נצרר א"י.

ע"ע ח"ח סי' קע"ה

יותר כיון ששעטו הוא צנין למע שרירי ה"ז חייב מה"ט ואין מזיק מה שטומד לאכילה דזה דרכו, והרי כותב על שני לוחי פנקס דחייב כמבואר במשנתנו דשבת שם כ' רש"י דהיינו כתיבה על שער, אע"פ שידוע ששז עוברים על השעור דרך מחיקה ומרוח ואין הכתיבה עומדת להחייב אלא כל קיום ששעטו והושג התועלת הגרלה נקרא מחייב מלאכתו בשבת.

ומה שכ"ט מדמה זה למש"כ החי"ט ומ"צ סי' ש"מ דחיצור אלוטיות שהיו אלוטיות כבר מה שאסור מדרבנן גם זה דרך קצת ולא ארעי והכא ארעי, גם אם מודינא לי בזה והדבר נוטה יותר לאיסור לכתילה, מ"מ לו יכה בדבריו שאני הכא דלא נקרא עראי כנ"ל, וגם ביסודו אין זה דמיון דהם האלוטיות כבר עשויות רק מחצתן משא"כ הכא דגורס ללוטו סוג כתיבה בתחלה.

ואף שאינו מצייר את האלוטיות ציד ע"י כתיבה אלא בגרמת הלחיזה על כפתורים וכדומה, הרי כבר כתבתי צעניי ששבת הלוי אורח סי' מ"ז במש"כ הרא"ש צ"ק סי' ע"א בזוהר דחייב בשבת אע"פ שהמלאכה רק דרך גרמא וכי הרא"ש שם דבהכי חייבי רחמנא כיון דמלאכה זו עיקר עשייתה ע"י רוח ע"כ דאין לדייק דוקא זורה, אלא כל כיו"צ כיון דמלאכה שבת עיקר היסוד מלאכה מחשבת לעשות המלאכה בדרכה, ואם מלאכה זו תהי' אב או תולדה נעשה כדרכה דרך זו שז נחשב כעושה צידים ממש, ורמזתי שם על דברי גאון עוזינו החזון איש צ"ק סי' י"ד דחורש שבת או זורע במכונה וכו' לוחץ לחיזה ראשונה על כפתור וע"י נפעת מערכת הגלגלים זא"ז שגורמים שז לפעולת חרישה וזריעה, אע"פ שצמניאיות החרישה וזריעה לא עשה אדם כלום מלבד תחלת הלחיזה אע"פ חייב מה"ט דכיון דדרכו כך היינו מלאכה מחשבת דאורייתא יעשה"ה וכו"ל ממש דידק, ולענין חוב"מ אולי יש ללמד קצת בכתיבה כנ"ל כיון דיסוד מלאכה חוב"מ הוא עירחת המלאכה כידוע לא כלל מלאכה מחשבת.

זה כמה קבלתי מכתבו ורק אתמול על ידי לקרא, והריני משיב בקצור בדברים יסודיים כדרכי, אשר שאל בחכמה צענין מחשב האלקטרוני אשר פעולתו כידוע זירוף של קוים באופן אלקטרוני וע"י נעשה ספרות וחשבון ומסופק לענין חוב"מ אם כתיבה שאינה מחייבת בחוב"מ אסרו חז"ל, ושוב נסחפך גם לענין שבת אי אסור כה"ג שהרי כי בחי"ט א" וכו' גם צמ"צ סי' ש"מ דלחצר אלוטיות אסור בשבת אף שהאלוטיות גמורות, אבל זה רק באופן קבוע ולא באופן עראי והכא זה עראי, אלו דבריו.

ולדידי צעניי לענין שבת לא זו דאסור אלא גם חיובא דאורייתא איכא, ושני ריעותות דאיכא כלן לכאורה היינו שאין מלאכתו מחייבת, ושכח רק דרך גרמא באמת אינם סבב לפעולתו מכותב דאורייתא צמ"צ, דמטעם אין מלאכתו מחייבת כיון דמחייב ששעטו ועושה פעולה הנלרכת בשלמותה דהיינו כתיבה המבוקשת זה כבר בגדר המחייב, וכמו הכותב על שער שבת ק"ד ע"צ דחייב וכלשון הרמב"ם כ"א משבת ה"ז דאע"פ שעובר לאחר זמן ה"ז ככתב שנמחק וכו"ל נעשה פעולה חדשה למחקו מיד, אבל מעטם הכתיבה ה"ז מחייב נקרא, ומה שרירי לו נעשה בשלמות וכה ראיתי להגאון רבי מנחם בספר תולדות חיים סי' י"א — ג' כי בדבריו לענין כותב על שער דחייב דמלך הכתיבה היא כתיבה גמורה, והמחיקה פעולה שנתחדשה אח"כ, וכו"ל ממש צעניינו.

ולענין בונה דעת קצת פוסקים דבונה ע"מ לסחור פטור ואע"פ אסור בשבת ל"ה ע"א דמגנן חייב משום בונה, ובפ"י בינה י"ב עמוד בזה דהא זה ע"מ לסחור ולאכול ומש"כ הפ"י דדוקא לאור חייב כבר הרגיש בעלמו הדוחק ואין דעת הראשונים כן, ועיין מה שהערתי בזה בשו"ת שבת הלוי ח"א סי' ק"ט צדיני צנין לזמן — אבל באמת יש הוכחה מה דבאמת בונה ע"מ לסחור חייב, או מה שגרסה

נשמת

מהדורה תניינא - אורח - סימן שם

אברהם

11. שימוש במחשב:

(1) בשבת. לכאורה אין כאן איסור דאורייתא של כתיבה במה שמחקקים ומופיעים אותיות ומילים על מסך המחשב, כי האותיות מופיעות על המסך על ידי "ירי" של אלקטרונים על חומר זרחני אשר מרוח על הדופן הפנימית של המסך ומאיר בצורה של אותיות. וכן כותב היב"ע אומר⁵¹ דן בכתיבה בחול המועד במכונת כתיבה וכותב שם בסוף: ולדעתי ההקלדה של המחשב בודאי שאין בה שום חשש איסור, כיון שאין האותיות מודפסות על דבר המתקיים, אלא שנראים על מסך המחשב בלבד. וגם בהדפסה אינו אלא מעשה הדיוט וכמו שהתרגו הדפסה במכונת כתיבה מטעם זה, וזה ברור, עכ"ל. ואינו נוגע כלל לענין בונה.

כתב לי הגרש"ז אייזנבראך זצ"ל: ירי של אלקטרונים אין זה חשיב מן התורה ככתב, אך בהכנסת האותיות לתוך הדיסקט (וה"ה כשמקליטים ברשם קול) יתכן שיש לחשוש לאיסור דאורייתא של בונה כי הוא עושה בכך כלי. וכתב לי מר"ר הגר"י גרייטשליט"א להסביר: כי לפני ההקלטה הקסטה היא כגוף מת, ללא כל תועלת, ורק אחרי ההקלטה הקסטה נהפכת לדבר שמשמיע קולות וכו'. ואינו דומה לפילם, שהאחרונים [שו"ת הר צבי יו"ד סי' רל⁵³] דנו בזה, שאם אין בו נורית "פלאש" לא ידוע מה האיסור, כיון שהפילם אחרי הצילום לא נשתנה ולא ראוי לכל שימוש עוד עד אחרי שעשו בו דבר לפתח אותו, עכ"ל.

ושאלתי את הגרש"ז אייזנבראך זצ"ל למה אין בכתיבה על נייר גם איסור של בונה, הלא גם כאן הוא לוקח דבר שאינו שוה הרבה ועל ידי כתיבתו הופך אותו לדבר שוה ערך, לכלי שיוכל להשתמש בו בכל עת. וענה לי הגאון זצ"ל דאין מחייבים על אותה מלאכה משום שתי אבות. ואין זה דומה לזומר וצריך לעצים שחייב גם משום נוטע וגם משום קוצר כי שם ישנן שתי כוונות מפורשות באותה מלאכה. וראיתו מהמאירי שבת ק"ד ע"ב שאינו חייב גם משום מכה בפטיש כשכתב אות אחת והשלים בו ספר או ארג חוט אחד והשלים בו בגד. ואמר לי הגאון זצ"ל דה"ה בכל שתי מלאכות, עכ"ד.

(51) חלק ח' אורח סימן מח. (53) ע"י גם בשש"כ פט"ז הכ"ו.

הכותב בדבר שאין רישומו עומד כגון משקין ומי פירות, או שכתב בדיו וביוצ"ב על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד פטור, אינו חייב עד שיכתוב

חומ שני

בסימן תקמ"ה ס"ז איתא דלוחות של שעה
הוי דבר שאינו מתקיים, וכתב שם הג"ה דאף
בשעה פטור, עכ"ל.

ואפשר שיש לחלק בין פנקס של שעה
דתנן במתני' לבין לוחות של שעה,
דפנקס היינו שעה המרוחה על גבי עץ וכדו'
וזה מיקרי מתקיים אצל לוחות של שעה היינו
שכל הלוח עשוי משעה דכזה"ג אין הלוח
מתקיים כ"כ ומשו"ה מיקרי דבר שאינו
מתקיים ופטור.

מלאכת כתיבה בכתיבה במחשב

בתיבה צמחש, יש לדון אי מיקרי כתיבה
מה"ת לענין מלאכת כותב בשבת
[חז"ל מן המלאכות האחרות שיש בזה], דאף
שאין בזה מעשה כתיבה כדרך הכותבים, מ"מ
כיון שע"י מעשיו נפעל לורת אותיות אפשר
דמיקרי כתיבה.

ולענין מתקיים, י"ל דאינו בכלל "אינו
מתקיים" דאסור רק מדרבנן אלא
דחשיב מתקיים, כמו שציארנו לעיל [יג] דגדר
מתקיים הוא אינו דוקא שיהיה מתקיים זמן
רב כדרך כתיבת ספרים וכדו' אלא סגי
בקיום צמחש זמן שדרך בני אדם להצטרך לו
לצורך אותו הדבר שכותב וזה מיקרי
מתקיים, וכגון אם עושה חשבון סגי שיתקיים

אצל אם הוא דבר שדרך בני אדם לכתוב
החשבונות צמחש היום ורואה שיתקיימו עד
הלילה עד שיסדרם, מסתברא דמיקרי כתיבה
המתקיימת וחייב [ט].

ולפ"ז ה"ה כתיבה לצורך חולים וכדו' כיון
שהיא מתקיים לזמן הצריך לה י"ל
דחייב דמיקרי כתיבה המתקיימת ואסור
לכתוב כזה"ג בשבת. ואפשר דאם כותב לצורך
חולים כתיבה שאינה מתקיימת, ובמולאי
שבת מעתיקו לכתב המתקיים אפשר דחשיב
אינו מתקיים, ול"ע.

מ"מ נראה דאם הוא צאופן שצומן שהדיו לח
אזי נראית הכתיבה, אצל כשהדיו
מתייבש נעלם הכתיבה, מסתברא דמיקרי
כתיבה שאינה מתקיימת ופטור [י].

שעוה - אי מיקרי מתקיים

תנן [יא] הכותב וכו' על שתי לוחי פנקס והן
נהגין זה עם זה חייב. פרש"י, פנקס.
פנקס של חנוונים כעין אותם של סוחרים שיש
להם לוחים הרבה חקוקים וטוחים בשעה,
עכ"ל.

והעיר צניה"ל [יב] דמשמע מפרש"י
דשעוה מקרי דבר המתקיים, וכן
מסתברא דלא גריעא שעה מחלצ הקרוש
דאיתא בתוספתא דהכותב עליו חייב, ולקמן

שער הציון

[ט] ואף דמסתבר שכותב במי פירות או בצבץ דרכים פטור אף שכתבו לצורך חישוב והתקיים הכתב כל זמן
החישוב, משום דהתייחסות בני אדם לסוג כתיבה כזו כתיבה גרועה שאינה מתקיימת, אצל כזה"ג שכל בני
אדם כותבים כך לרכיהם וניתן לקיימו כפי הצורך י"ל דחייב: [י] ודע דגדר מתקיים הוא שיהיה לו קיום
מלד עתמו, ולפיכך איתא דהכותב צאפר או צעפר נחשב אינו מתקיים דאף שאפשר שאם יניח על העפר
זכוכית וכדו' לא יזוזו גרגרי העפר וישארו האותיות במקומם, מ"מ כיון דאין לו קיום מלד עתמו כמו דיו
מיקרי אינו מתקיים: [יא] ק"ד ע"ז: [יב] שם סעיף ד' סד"ה צמחשין על השלחן: [יג] לעיל בענין
"כתב המתקיים":

בדבר העומד על דבר העומד, וכן אין המוחק חייב עד שימחוק כתב העומד מעל דבר העומד:

חומ שני

בשמאל. ואפילו אדם שאין לו ידים והתרגל לכתוב צרגלו חשיב שינוי ופטור.

אבל השולט צ' ידיו, וכן אדם שנקטעה יד ימיו והרגיל עצמו לכתוב בשמאל עד שנעשה שולט בשמאל חייב דשמאל ידיה כימין דכו"ע.

ואמנם כל זה בכותב צידיו, אבל החותם אותיות ע"י חותמת דחשיב כתיבה, נראה שאף אם חותם ציד שמאל חשיב כותב כדרכו וחייב כיון שאין קושי משמעותי לחתום בשמאל טפי מציד ימין.

כל זמן שעוסק בחישוב שיהא הכתיבה נגד עיניו וכו'. וה"ה במחשב כיון שיש לו תכלית שיהיה כתוב לצורך עכשיו שפיר מיקרי מתקיים, ואף שיש לו עוד תכלית שיתקיים לזמן ארוך, מ"מ כיון שמתקיים לתכלית הראשונה שיהיה כתוב לעכשיו י"ל דמיקרי מתקיים.

ועכ"פ מה שנשמר בזכרון של המחשב אף בזמן שהמחשב אינו פועל, זה פשיטא שאין זה מיקרי כלל כתב שהרי נוטר דבר אחר לגמרי מן האותיות.

כתב שכותבים אותו רק בעלי אומנות

במס' יומא [טו] איתא דר קמנר לא רצה ללמד על מעשה הכתב. ומפרשין בגמ' שהיה קושר ד' קולמוסין צד' אלצעותיו וכותב שם בן ארבע אותיות כאחד.

ונראה לכאורה שכתבה באופן זה אין זה נחשב כותב ציניו לענין שבת מפני שזוהי אומנות מיוחדת ולמי שיודע אומנות זו חשיב כותב כדרכו.

ולכאורה קשה מאנשי הוצל דאמרינן במס' שבת [יז] שהיו רגילין להוציא משאוי על ראשם, ואמרינן שם שהמוציא משא בשבת על ראשו פטור, ואף אנשי הוצל פטורים דבטלה דעתן אלל כל אדם [ועי' רמב"ם [יח] דאיידי דוקא משאוי קל שהדרך לאוחזו צידו וצוה אמרינן שאם הוציא על ראשו פטור שלא הוציא כדרך המוציאין, עיי"ש], ולפי"ז הוא

שם שחקוקים בו צורות

שם שחקוקים בו צורות של אותיות מעבר לעבר, ומניחים אותו ע"ג נייר ולוצעים עליו, כך שהצבע נצבע במקום האותיות, יש בזה משום כותב [יז].

כותב וחותם ביד שמאל

כתב המ"צ [טו] הכותב בשמאל או לאחר ידו [דהיינו בגב ידו שאחז הקולמוס אלצעותיו והפך ידו וכתב] צרגלו, צפיו וצמרפקו [אלילי ידיו] פטור מפני שאין דרך כתיבה בכך, ומ"מ איסורא יש אפילו צרגלו וכו"ג, עכ"ל.

ונראה שאם רגיל להתאמץ ולכתוב ציד שמאל [לאפוקי שולט צ' ידיו], בטלה דעתו ופטור, כיון שהיד ימין שלו היא עדיין הימין לגבי כתיבה גם אם יתאמץ לכתוב

שער הציון

[ד] בגיטין י"ט מקרעין להם נייר חלק וחותמים להני דלא ידעי לחתום, עיי"ש. ונראה דשפיר מיקרי דרך כתיבה גם לענין כתיבה בשבת: עוד נראה דמלאכת כתיבה נעשית כשצובע מלמעלה אף שכל עוד שלא מסיר את הטם לא ניכרים האותיות, שהרי למעשה כשצובע נכתבים האותיות: [טו] סי' ש"מ ס"ק כ"ב אות ז': [טז] ל"ח ע"ב: [יז] צ"ב ע"א: [יח] פרה י"ב ה"ז:

מ"מ מד חוס חד פעמי שזהתאם לדרגת החוס נלצע איזה קוויס או נקודות צמד חוס והלצע נשאר קייס בלא אפשרות להסירו [אל"כ מוחקו] יש בזה חשש דאורייתא של רושם שהרי הוא מתקיים.

עשיית צורות כנגד השמש ושקופיות

כתב צו"ע [ד] יש ליזהר שלא לכתוב באלצעו צמשקין על השלחן או באפר. וכתב הרמ"א, אלל מותר לרשום באויר כמין אותיות.

והטעם בכל זה, כתב צמ"צ [דא] דאף דחיוצ חטאת ליכא בזה דצעינן שיכתוב דווקא בדיו או בשאר דבר שיתקיים שרישומו ניכר אפ"ה מדרבנן אסור אף באינו מתקיים. מ"מ אם אין רישומו ניכר כלל מותר כמו שרושם באויר כמין אותיות, אלל אסור לרשום על חלון זכוכית צימי הקור דמינכר הכתב יותר, ע"כ.

ונראה שמותר לעשות כמין לורות בגופו או באלצעותיו כנגד השמש ונעשה עי"ז לורות צלל, דאין זה מתקיים כלל שאין דרכם של היד או של גופו לעמוד במקום אחד אלל מיד משתנה לורתו.

מ"מ י"ל שאם מתכוין להניח במקום השמש איזה חפץ שיש בו לורה שיסתיר את השמש ויראה הלורה במקום הלל אסור, אף שאינו מתקיים מ"מ הוא מתקיים לאיזה זמן [עד שהשמש ינטה או עד שיקח את החפץ] והו"ל כעושה לורות

על החלון דאסרינן אף שלא מתקיים כל השבת.

ונראה שאסור להעביר בשבת שקופיות כנגד אור המתוקן לזה מערב שבת וע"י הסתרת האור שצקופיות נעשה תמונות וליורים בכותל, דהוי בכלל כתיבה שאינה מתקיימת ואסור מדרבנן.

צורות אותיות באויר ושפת חרשים

כתב צו"ע [לב] יש ליזהר שלא לכתוב באלצעו צמשקין על השלחן או באפר. והוסיף הרמ"א, אלל מותר לרשום באויר כמין אותיות. וכתב צמ"צ [דג] ה"ה אם מוליך באלצעו על דף נגוז כמין לורת אותיות ג"כ שרי כיון דאין רישומו ניכר כלל ולא דמי למשקין ואפר, עכ"ל.

ונראה דה"ה אם עושה באלצעותיו לורות של אותיות הוי בכלל כותב באלצעו באויר ומותר.

עוד נראה, ששפת חרשים שעושים צידיהם לורות של אותיות ולורות ג"כ מותר דאין רישומם ניכר כלל.

הליכה בנעלים שיש תחתם אותיות

מותר לילך בשבת בנעלים שיש תחתם אותיות או ליורים שצעת הליכתו נכתבים האותיות ע"ג העפר. כיון שלא מתכוין לכתיבה ואין זה פסיק רישא, ועוד שאין בזה שום תועלת וחסר בעלם המלאכה.

שער הציון

[ל] סי' ש"מ סעיף ד': [דא] ס"ק י"ח, וס"ק כ': [לב] שם סעיף ד': [דג] ס"ק כ"ז: